

KENTSEL DÖNÜŞÜM VE KENTSEL YOKSULLUK: DENİZLİ ÖRNEĞİ

Zuhal ÇİÇEK

Ocak 2010
DENİZLİ

KENTSEL DÖNÜŞÜM VE KENTSEL YOKSULLUK: DENİZLİ ÖRNEĞİ

**Pamukkale Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Yüksek Lisans Tezi
Genel Sosyoloji ve Metodoloji Ana Bilim Dalı
Sosyoloji Bilim Dalı**

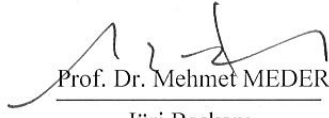
Zuhal ÇİÇEK

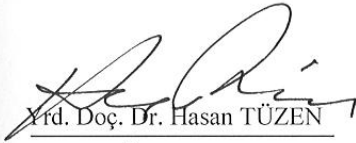
Danışman: Yrd. Doç. Dr. Hasan TÜZEN

**Ocak 2010
DENİZLİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ ONAY FORMU

Sosyoloji Anabilim Dalı, Genel Sosyoloji ve Metodoloji Bilim Dalı öğrencisi Zuhâl ÇİÇEK tarafından Yrd. Doç. Dr. Hasan TÜZEN yönetiminde hazırlanan “**Kentsel Dönüşüm ve Kentsel Yoksulluk-Denizli Örneği**” başlıklı tez aşağıdaki jüri üyeleri tarafından 08.01.2010 tarihinde yapılan tez savunma sınavında başarılı bulunmuş ve Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Mehmet MEDER
Jüri Başkanı

Yrd. Doç. Dr. Hasan TÜZEN
Jüri Üyesi (Danışman)

Yrd. Doç. Dr. Fikri GÜL
Jüri Üyesi

Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun 11/02/2010 tarih ve 03/0.9... sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Doç. Dr. Bilal SÖĞÜT
Müdür

Bu tezin tasarımı ve hazırlanması, yürütülmesi, araştırmaların yapılması ve bulguların analizinde bilimsel etiğe akademik gelenek ve kurallara özen gösterdiğimizi;çalışmamızda doğrudan birincil olmayan bulguların, veri ve araçların bilimsel etiğe uygun olarak kaynak gösterildiğini ve alıntıların atıflarla gösterildiğini beyan ederim.

İmza:

Öğrencinin Adı: Zuhal ÇİÇEK

TEŞEKKÜR

Her ne kadar bu tür uzun soluklu son dönemlerinde aktif çalışma gerektirse de gerçekte daha uzun erimli bir yolun ürünüdür. Bu yolda, bana maddi manevi desteğini esirgemeyen aileme öncelikle teşekkürü borç bilirim. Ayrıca, akademik geleneği ve duruşu kazanmamda, çok önemsedim Sosyoloji nosyonunu geliştirmemde bana sürekli destek veren, model teşkil eden değerli Bölüm Başkanımız Prof. Dr. Mehmet Meder'e minnettarım. Ayrıca tez çalışmam sırasında özen ve sabırla bana destek veren tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Hasan TÜZEN'e; hep yanımızda olan tüm bölüm hocalarıma; moral destekleri için bölüm arkadaşlarıma; varlıkları için sevgili öğrencilerimize teşekkür ve minnetlerimi sunarım.

ÖZET

Kentsel Dönüşüm ve Kentsel Yoksulluk: Denizli Örneği

ÇİÇEK, Zuhal

Yüksek Lisans Tezi, Sosyoloji ABD

Tez Yöneticisi: Yrd. Doç. Dr. Hasan TÜZEN

Ocak, 2010, 178 Sayfa

Bu çalışmada 1980’den itibaren egemen olan neo-liberal politikalar temelinde uygulanan kentsel dönüşüm projeleriyle kentsel düzlemde ortaya çıkan farklılaşmalar, Denizli özelinde kentsel yoksulluk bağlamında ele alınmaktadır. Bilindiği gibi, neo-liberal politikalar, gerek global alanda gerekse Türkiye’de kentsel alanda yer seçim davranışlarında, yaşam biçimlerinde, konut piyasasında eşitsizlikleri keskinleştirmiş, sınıflar arasındaki farklılıkları belirginleştirmiştir. Kentsel düzlemde yaşanan değişimler, ülkelerin gelişmişlik düzeylerine, yerel dinamiklerine göre farklı sonuçlar ortaya koymuştur. Gelişmekte olan ülkeler arasında yer alan Türkiye’de ulus-devletleşme sürecinde yaşanan sorunların, bu sürecin eksik bıraktığı alanların, ekonomik ve siyasi hayatta geçirdiği dönüşümlerin neo-liberal politikalara eklenmesi, toplumsal zeminde en çok dezavantajlı gruptan olan yoksullar üzerinde yıkıcı etkileri gözlemlenmiştir. Araştırmamız, Denizli merkezinde yer alan Karşıyaka, Anafartalar, Meska, Yeşilyurt, Sevindik, İlbadi, Dokuzkavaklar, Esentepe mahallelerinde uygulanmıştır. Göç ve hızlı nüfus artışı, kentleşme ve kentlileşme sürecinde kentsel yoksulluk ve kentsel bütünleşme bağlamlarında önemli sorunlar ortaya çıkarmaktadır. Araştırmamızın amacı, göç sürecinde kentin belirli mahalle ve semtlerine yerleşen örneklem grubunun yoksulluk ve kentsel bütünleşme ile ilgili yaşadıkları deneyimlerini demografik, sosyo-ekonomik değişkenler ve kavramsal kategoriler aracılığıyla tespit etmek ve yeni sonuçlar ortaya çıkarmaktır. Araştırmamızın verileri, örneklem grubuna uygulanan anket ve görüşme tekniklerine dayanmaktadır. Çalışmamızda Denizli merkezinde yaşayan 200 hane ile görüşülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Kentsel dönüşüm, kentsel yoksulluk, mekansal farklılaşma ve ayrışma.

ABSTRACT**Urban Transformation and Urban Poverty: An Example of Denizli**

ÇİÇEK, Zuhâl

M.Sc. Thesis in Sociology

Supervisor: Yrd. Doç. Dr. Hasan TÜZEN

January, 2010, 178 Pages

In this study, since 1980, with the dominant neo-liberal policies implemented on the basis of urban transformation projects in the emerging urban plane Encounters of different, Denizli is discussed in the context of urban poverty in particular. As you know, neo-liberal policies, both globally as well as in urban areas in Turkey, site selection behavior, their way of life, sharp inequalities in the housing market, has made clear the differences between classes. Urban plane changes in the country to the level of development, according to local dynamics have revealed different results. Developing countries located in Turkey in the nation-state in the process of problems, the process had left the missing areas, economic and political life spent in the conversion of the neo-liberal policies of the joints, social background the most disadvantaged groups of the poor on the devastating effects have been observed. Our research centers located in Denizli Karsiyaka, Anafartalar, Meska, Yesilyurt, Sevindik, İlbadi, Dokuzkavaklar, Esentepe neighborhoods were applied. Migration and rapid population growth, urbanization and urban poverty in urban and urban integration process in the context of significant problems are revealed. The aim of our study, migration in the process of certain neighborhoods of the city and settled in the neighborhood of the sample group of urban poverty and related integration of lived experience, demographic, socio-economic variables and conceptual categories to be determined via the new results to emerge. Our research data, applied to the sample group are based on questionnaires and interview techniques. In our study, the 200 households and were interviewed live in the center of Denizli

Key Words: Urban transformation, urban poverty, spatial differentiation and separation.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
İÇİNDEKİLER.....	iii
TABLolar DİZİNİ.....	v

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

GİRİŞ.....	1
1.1.KENT.....	5
1.2.KENTLEŞME.....	8
1.3.KENTLİLEŞME.....	10
1.4.KENT YENİLEME.....	11
1.5.KENTSEL DÖNÜŞÜM.....	13
1.6.MEKANSAL FARKLILAŞMA VE AYRIŞMA.....	15
1.7.SOSYAL DIŞLANMA.....	19
1.8.KENTSEL YOKSULLUK.....	22

İKİNCİ BÖLÜM

YOKSULLUĞUN VE KENTSEL YOKSULLUĞUN SOSYO-TARİHSEL GÖRÜNÜMÜ

2.1.GLOBAL ALANDA YOKSULLUK.....	34
2.2.TÜRKİYE'DE YOKSULLUK.....	40
2.2.1.1980 Öncesi Türkiye'de Kentsel Dönüşüm Ve Kentsel Yoksulluk.....	46
2.2.2. 1980 Sonrası Türkiye'de Kentsel Dönüşüm Ve Kentsel Yoksulluk.....	51

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MATERYAL VE YÖNTEM

3.1.ARAŞTIRMANIN KONUSU, AMACI VE ÖNEMİ.....	59
3.2.ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ.....	59
3.3.ARAŞTIRMANIN MATERYAL VE YÖNTEMİ.....	61
3.4.ARAŞTIRMANIN DEĞİŞKENLERİ.....	61
3.5.ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ.....	62

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA VERİLERİNİN ANALİZİ

4.1.FREKANS TABLOLARI	63
4.1.1. Demografik Özellikler.....	63
4.1.2. Eğitim.....	67
4.1.3. Sosyo-Ekonomik Değişkenler.....	73
4.1.4. İkamet Edilen Yerin Genel Durumu	91
4.1.5. Kentleşme ve Kentsel Bütünleşme Eğilimleri.....	98
4.1.6. Sosyo-Psikolojik Süreçler.....	122
4.2. Kİ-KARE TABLOLARI.....	144
TARTIŞMA VE SONUÇ	160
KAYNAKÇA.....	173
ÖZGEÇMİŞ.....	179
EK:ANKET SORULARI.....	180

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1. Cinsiyet.....	63
Tablo 2. Yaş.....	64
Tablo 3. Doğum Yeri.....	65
Tablo 4. Yaşamın Büyük Kısmının Geçirildiği Yer.....	65
Tablo 5. Eğitim Durumu.....	67
Tablo 6. Anne Eğitim Durumu.....	69
Tablo 7. Baba Eğitim Durumu.....	69
Tablo 8. Eşin Eğitim Durumu.....	70
Tablo 9. Çocuğun/Çocukların Okula Devam Etme Durumu.....	71
Tablo 10. Çocuğun/Çocukların Okul Dışında Kalan Zamanlarda Çalışma Durumu.....	71
Tablo 11. Çocukların Yaptıkları İşler.....	72
Tablo 12. Meslek Durumu.....	73
Tablo 13. İş Yerindeki Statü.....	75
Tablo 14. Eşin Meslek Durumu.....	75
Tablo 15. Ne Kadar Süredir Bu İşte Çalıştığı.....	76
Tablo 16. Haftalık Çalışma Süresi.....	77
Tablo 17. Aylık Ortalama Net Gelir.....	79
Tablo 18. Ek İş Yapma Durumu.....	80
Tablo 19. Ek İşin Ne Olduğu.....	81
Tablo 20. Ek İşten Elde Edilen Aylık (YTL) Gelir.....	82
Tablo 21. Herhangi Bir Sosyal Güvenlik Kurumundan Sosyal Güvencenin Olması.....	83
Tablo 22. Hangi Sosyal Güvenlik Olduğu.....	83
Tablo 23. Ek Gelire Sahip Olma Durumu.....	84
Tablo 24. Kardeş Sayısı.....	85
Tablo 25. Aynı Evde Kaç Kişi Yaşadığı.....	86
Tablo 26. Bakmakla Yükümlü Olduğu Kişiler.....	87
Tablo 27. Eş ve Çocuklar Dışında Birlikte Yaşanılan Kişiler.....	88
Tablo 28. Medeni Durum.....	89
Tablo 29. Çocuk Sayısı.....	90
Tablo 30. Mahalle Adı.....	91
Tablo 31. Konut Türü.....	91
Tablo 32. Evin Durumu.....	92
Tablo 33. Konut Mülkiyeti.....	93
Tablo 34. Konut Büyüklüğü.....	93

Tablo 35. Oda Sayısı.....	94
Tablo 36. Konutun Büyüklüğünün Yeterli Olup Olmaması.....	95
Tablo 37. Konutun Isınma Biçimi.....	96
Tablo 38. Evin Dış Çevresi.....	96
Tablo 39. Sokağın Görünümü.....	97
Tablo 40. Denizli'ye Nereden Geldiği.....	98
Tablo 41. Denizli'de Yerleşik Düzene Ne Zaman Geçtiği.....	98
Tablo 42. Bu Şehre Geliş Nedeni.....	100
Tablo 43. Bu Şehre Gelmiş Olmaktan Memnuniyet.....	101
Tablo 44. (Hayır ise) Neden Memnun Olmadığı.....	102
Tablo 45. Şehre İlk Geldiğinde Kimlerden Yardım Aldığı.....	103
Tablo 46. Hangi Konularda Yardım Aldığı	104
Tablo 47. Şehre İlk Geldiğinde Ne Tür Uyum Sorunları Yaşadığı.....	105
Tablo 48. Yaşadığı Mahalleden Taşınma İsteği.....	106
Tablo 49. Şehre Geldiğinden Beri Kaç Kez Mahalle Ya da Semt Değiştirdiği.....	106
Tablo 50. Mahalle Ya da Semt Değiştirme Nedeni.....	107
Tablo 51. Sonradan Şehre Gelen Akrabalara Yardım Etme Durumu.....	108
Tablo 52. Ne Tür Yardımlarda Bulunulduğu.....	109
Tablo 53. Ödeme Güçlüğü Çekilen Borcun Olup Olmaması Durumu.....	109
Tablo 54. Evde Yapılan Ürünler.....	110
Tablo 55. Önceden Yaşadığı Konut Türü.....	111
Tablo 56. Sık Görüşülen Kişiler.....	111
Tablo 57. Son Beş Yılda Kaç Kez İş Değiştirdiği.....	113
Tablo 58. Şu An Çalışmakta Olduğu İşi Değiştirme İsteğinin Nedeni.....	114
Tablo 59. İkamet Ettiği Mahalle Ya da Semtin Güvenli Olup Olmadığı.....	115
Tablo 60. Aileyi İlgilendiren Konularda Kararların Kimler Tarafından Verildiği.....	115
Tablo 61. Aile İçindeki Sorunların Çözümünde Nasıl Bir Yol İzlendiği.....	116
Tablo 62. Geleceğe İlişkin Planlar.....	116
Tablo 63. Çocukların Gelecekleri İle İlgili Ne Tür Planlar Yapıldığı.....	117
Tablo 64. Dayanıklı Tüketim Maddelerinden Hangilerine Sahip Olduğu.....	118
Tablo 65. Eşyaların Nereden Satın Alındığı.....	119
Tablo 66. İnternet Kullanımı.....	120
Tablo 67. Günlük Gazete Alma Durumu.....	120
Tablo 68. Maddi Sorun Yaşadığında Kimlerden Borç Almayı Tercih Ettiği.....	121
Tablo 69. Şu An ki Ekonomik Durumu Nasıl Değerlendirdiği.....	122

Tablo 70. Hayatından Memnun Olma Durumu.....	122
Tablo 71. 5 Yıl Sonraki Hayat Koşullarının Nasıl Değerlendirdiği.....	123
Tablo 72. Kredi Kartı Kullanıp Kullanmadığı	124
Tablo 73. Yaşadığı Yerde Kırsala Ait Alışkanlıklarını Devam Ettirme Durumu	124
Tablo 74. Tatillerini Nasıl Geçirdiği	125
Tablo 75. Boş Zamanın Nasıl Değerlendirildiği	126
Tablo 76. Yakınlarını Ve Akrabalarını Ne Kadar Sıklıkla Görüştüğü	127
Tablo 77. En Çok Harcama Yapılan Alan	127
Tablo 78. Tasarruf Yapma Durumu	129
Tablo 79. Tasarrufların Ne Şekilde Değerlendirildiği	129
Tablo 80. Belediye, Valilik Gibi Resmi Kurum Ve Kuruluşlardan Düzenli Olarak Yardım Alma Durumu.....	130
Tablo 81. Sosyal Aktiviteleri Hangi Sıklıkla Gerçekleştirdiği	130
Tablo 82. Size Göre Zengin Kimdir	131
Tablo 83. Size Göre Yoksul Kimdir.....	133
Tablo 84. Ait Hissedilen Toplumsal Sınıf	134
Tablo 85. Türkiye'deki Siyasi Politikaların Eşit ve Sağlıklı İşleyip İşlemediği Konusundaki Değerlendirmeler.....	135
Tablo 86. Türkiye'deki En Önemli Sorunun/Sorunların Ne Olduğu	136
Tablo 87. Meşgul Olunan İşin Geleceği.....	137
Tablo 88. İlerde Daha İyi Koşullarda Yaşayacağına Yönelik İnancı.....	137
Tablo 89. İleriki Yaşta Geçimin Nasıl Sağlanacağı.....	138
Tablo 90. Şimdiye Kadar STK'lardan Ya da Devlet Kuruluşlarından Sosyal Yardım Alma Durumu.....	139
Tablo 91. Hangi Konuda Sosyal Yardım Talebinde Bulunduğu.....	139
Tablo 92. Sosyal Yardım Talebinin Yanıtı.....	140
Tablo 93. Sosyal Yardım Talebinin Kim Üzerinden Yapıldığı.....	140
Tablo 94. Devlet Ya da Sivil Toplum Örgütleri Tarafından Verilen Yardımları Yeterli Bulunup Bulunmadığı	141
Tablo 95. Şimdiye Kadar Uzun Süre İşsiz Kalıp Kalmadığı.....	141
Tablo 96. Ne Kadar Süre İşsiz Kaldığı	142
Tablo 97. Eklemek İstenilen Şeyler	142
Tablo 98. Cinsiyet Eğitim Durumu.....	144
Tablo 99. Cinsiyet Doğum Yeri.....	145
Tablo 100. Eğitim Durumu Doğum Yeri.....	146

Tablo 101. Aylık Net Gelir Sosyal Güvence Durumu	147
Tablo 102. Aylık Net Gelir Çocuk Sayısı.....	148
Tablo 103. Eğitim Durumu Çocuk Sayısı.....	149
Tablo 104. Aylık Net Gelir Konut Türü	150
Tablo 105. Eğitim Durumu Denizli'ye Geldiğinde Kimlerden Yardım Aldığı.....	152
Tablo 106. Aylık Net Gelir Eşyaların Nereden Alındığı	153
Tablo 107. Aylık Net Gelir Tasarruf Yapma Durumu	154
Tablo 108. Aylık Net Gelir Ait Hissedilen Toplumsal Sınıf	156
Tablo 109. Eğitim Durumu Maddi Sorun Yaşadığında Kimlerden Yardım Alındığı.....	157
Tablo 110. Eğitim Durumu Toplumsal Sınıf Aidiyetliği.....	158

GİRİŞ

1980 sonrasında uygulanan neo-liberal politikalar, Türkiye’de toplumun farklı kesimleri arasındaki uçurumu derinleştirmiştir, özellikle alt sınıfların yeni risklerle ve sorunlarla karşı karşıya kalmalarına yol açmıştır. Küreselleşmeyle başlayan liberalizasyon süreci, toplumsal kurumların ve ilişkilerin bu sürece uyumlulaştırılması çabalarının, geçmişten aktarılan sorunlara eklenmesiyle yeni sorunlar ortaya çıkmıştır. Cumhuriyetin kurulmasından bugüne kadar gelinen süreçte sosyal ve ekonomik alanda önemli değişimler yaşayan Türkiye’de kentsel dönüşüm ve kentsel yoksulluk olgusunu anlamak için mekansal süreçlere etki eden dinamiklere bakmak gerekmektedir. Bu ise geçmişten aktarılan sorunların, başarısızlıkların, uygulanan yanlış politikaların irdelenmesi gereksinimini ortaya çıkarmaktadır. Her şeyin hızlı bir şekilde değiştiği, küresel ilişki ağlarının hakim olduğu günümüzde Türkiye, bir yandan geçmişin ekonomik ve siyasi politikalarının biçimlendirdiği kentsel sorunları çözmeye çalışırken diğer yandan da hakim kent söylemlerine uyum sağlama yönünde stratejiler geliştirmek şeklinde farklı iki politika izlemek zorunda kalmıştır. Bu durumun yarattığı sorunlar ise kentsel düzlemde daha ziyade sınıflar arasındaki ayrışma ve farklılaşmaların keskinleşmesiyle somutlaşmıştır.

Geleneksel refah rejiminin informal ilişki ağlarının yeni ilişki ağlarıyla yerinden edilmesi, 1950 sonrasında önemli oranda göç alan büyük kentlerdeki göçmenlerin sosyal dayanışma ve ilişkilerinin ifadesi olan ağ türü ilişkileri aşındırmış, sosyal devlet anlayışının yerinden edilmesiyle kamu harcamalarında kısıtlamalara gidilmiş, bu değişimlerin toplumsal alandaki izdüşümü yoksullaşmanın artması ve toplumun farklı kesimlerinin mekana bağımlı olarak ayrışması şeklinde olmuştur. Son yıllarda kentsel alanda gözlemlenen yeni yoksulluk görünümleri “kentsel yoksulluk” başlığı altında analiz edilmeye çalışılmaktadır. Kentsel ölçekteki yoksulluğun küreselleşme süreciyle birlikte belirli bölgelerde yoğunlaşması yönündeki eğilimi ifade eden kentsel yoksulluk, yeni yoksulluk, sınıf altı yoksulluk gibi kavramlarla da kullanılmakta ve yoksulluğun günümüz sosyo-ekonomik ve politik yapısı içerisinde sahip olduğu yeni boyutlarına, görünümlerine gönderme yapmaktadır.

Yeni kentsel yoksulluk olgusunun temel içeriğini küreselleşme politikalarıyla ortaya çıkan dönüşümler sonucunda önceden yoksulluk sorunu olmayan kitlelerin yoksul hale gelmesi ve yoksul olan kesimin de daha çok yoksullaşması oluşturmaktadır. Giderek toplumsal ve mekansal alandan dışlanan bu kesimler, sosyal politikaların sağlıklı yapısıyla daha da dezavantajlı konuma gelmekte ve bu durum görece olarak kalıcı bir hal almaktadır (Oktik, 2008;Keyder, 2006). Kentsel yoksullukla birlikte kullanılan diğer bir kavram sınıf-altı yoksulluğudur. Sınıf-altı yoksulluğu ile ifade edilmek istenen düzenli bir iş ve gelirden yoksun olmakla birlikte barınma olanağından da yoksun olan, suç işleme potansiyeli yüksek olan dışsallaştırılmış gruplardır. Özellikle küreselleşme politikaları çerçevesinde gelişmiş ülkelerin metropollerinde giderek sayıları artan bu kesim, bir ölçüde sermayenin eşitsiz dağılımının uç bir noktaya ulaştığının bir göstergesidir. Türkiye’de sınıf-altı şeklinde adlandırılabilir bu kesimden sokak çocukları ya da tinerici çocuklar dışında söz etmenin mümkün olmadığı ileri sürülmüştür (Işık ve Pınarcıoğlu, 2005;Geniş, 2007).

Genel bir ifadeyle küreselleşme süreciyle başlayan değişim ve dönüşüm çabalarının sonuçları, toplumsal ilişkilerin, sosyal yaşam alanlarının, farklı yaşam tarzlarının, sosyal ağların merkezileştiği alanlar olan kentlerde en belirgin yansımaları bulmaktadır. Tarihsel süreçte eşitsizliklerin, tabakalaşmaların cisimleştiği yerler olan kentler günümüzde farklı yoksulluk görünümlerine sahne olmaktadır. Kent sakinlerinin yaşam koşulları, pratikleri, sosyal ilişki biçimleri, global ve yerel dinamiklerin etkisiyle olumlu ya da olumsuz şekilde değişmektedir (Kurtuluş, 2005;Erder,.2006). Dolayısıyla bu değişim sürecinin hem global düzlemde gözlemlenen ekonomik ve politik dönüşümlerle hem de yerele özgü tarihsel, toplumsal, kültürel ve politik dinamiklerle birlikte değerlendirmek gerekmektedir.

Kentsel yoksulluğun artışına neden olan temel yapısal faktör, küresel ekonomik dönüşümlerin ve teknolojik ilerlemenin iş ve çalışma koşullarında yarattığı değişime bağlı olarak ortaya çıkan işsizliktir. Bilgisayarlaşma, otomasyon, rekabete dayalı verimlilik artışı, özelleştirme gibi faktörler, bu ekonomik sistemin bileşenleridir. Sanayi üretiminden hizmet üretime geçişle birlikte uzmanlaşmaya ve profesyonelleşmeye dayalı yeni iş ya da meslek alanları dolayısıyla yeni bir işçi ya da çalışan modeli ortaya çıkmıştır. İşçinin niteliklerine ve yapılan işe bağlı olarak bu sektörde çalışanlar, yüksek gelire ve statüye sahiptirler. Bunun dışında kalan işler ve işçiler ise düşük gelirli ve

statülü olmakla birlikte, uzman, profesyonel olarak tanımlanmayan başka bir deyişle sistemin öngördüğü işçi modelinin dışında yer alanlardan oluşmaktadır. Dolayısıyla sadece belli bir işte çalışmak değil, hem işin hem de işçinin niteliği yoksulluk açısından dikkate değer bir ölçüt olmaktadır. Buğra'nın belirttiği gibi (2008:11-22) 1970'li yılların sonlarında refah devleti anlayışının sona ermesiyle birlikte, devletin temel etkinlik alanı olarak görüldüğü eğitim, sağlık ve barınma gibi sosyal güvenlik harcamalarının azaltılması, kamu harcamalarının kısıtlanması, devletin küçültülmesi yönündeki çabalar, dezavantajlı kesimleri Pazar ekonomisinin biçimlendirdiği sosyo-mekansal düzlemde daha korunaksız bir hale getirmiş, yoksulluğun daha da derinleşmesine ve bu süreçte ortaya çıkan yoksulluğun ve yoksulların davranış kalıpları, yaşam tarzı gibi kültürel bağlamda tartışılmasına neden olmuştur.

Yoksulluğun bu şekilde değerlendirilmesi, işsizlik, kriz, gelir eşitsizliği, kentlerin rant alanı haline gelmesi, geleneksel sosyal ilişki ve dayanışma ağlarının çözülmesi gibi yapısal dinamiklerin ikincilleştirilmesine ve yoksulluğun, yoksul olana özgü kişisel ve kültürel niteliklere bağlanması şeklinde sınırlı bir ele alış tarzına gönderme yapmaktadır. Türkiye'de İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa gibi sanayi ve ticaret merkezi olan kentler, bu değişimlerin belirgin bir şekilde gözlemlendiği kentlerdir. Bununla birlikte Işık ve Pınarcıoğlu'nun belirttiği gibi (2005), Türkiye kentlerdeki siyasetçi patronaj ilişkileri, gecekondulaşma, informel ilişki ağları ve sektörün varlığı gibi konular Türkiye'deki kentleşmenin ve kentsel yoksulluğun diğer dinamiklerini oluşturmaktadır. 1980 sonrasında ekonomik alandaki değişimlerden büyük ölçüde etkilenen Denizli ili, bu yıllarda büyüyen sanayisi ile iş isteyenlerin yoğun talep ettiği bir kent olmuştur. Çevre illerden ve Denizli merkeze bağlı ilçe ve köylerden aldığı göçler sonucunda Denizli ilinde yaşayanlar arasında sosyo-ekonomik yönden farklılıklar ortaya çıkmıştır. 1927 Genel nüfus sayımından günümüze kadar gelen süreçte kent nüfusunun sürekli bir artış gösterdiğini söylemek mümkündür. Kent nüfusundaki bu artışın temel nedeni ise eğitim, istihdam, sosyal statü, ulaşım, haberleşme, alt yapı, daha iyi bir yaşam beklentisi, sosyal ve kültürel etkinlikler gibi kenti çekici kılan etmenlerle birlikte büyük ölçüde sanayi alanındaki gelişmelere bağlı olarak gerçekleşen iç göçlerdir. Denizli Sanayi ve Ticaret Odası'ndan alınan bilgilere göre Denizli ilinde iş gücünün %65.3'ü aktif olarak çalışmaktadır (2002;2007). Fakat, Denizli'de iş gücünü oluşturan nüfusun önemli oranda vasıfsız işgücünden oluşması, bu işgücünün, gelişen sanayi sektörünün profiline uygun niteliklere sahip olmaması

nedeniyle istihdam dışı kalmış olanların oranlarının fazla olması ve bu orana bağlı olarak alınan ücretlerin oldukça düşük olması dikkat çekicidir. Bu durum, kentte önemli ölçüde işsizlik sorununun varlığına işaret etmektedir.

Kısaca, Denizli ilinde gelişen sanayi ve paralelinde gerçekleşen iç göçler, kentleşmeye yönelik olarak eğitim, sağlık, kentsel hizmetlerden optimum ölçüde yararlanamama, kentle bütünleşme, gelir düzeyi farklı olan gruplar arasındaki farklılıkların belirginleşmesi gibi sorunları da beraberinde getirmiştir. Kentleşmeye yönelik ortaya çıkan sorunların en önemlilerinden bir tanesi yoksulluk ve yoksulluğun sosyo-mekansal düzlemdeki görünümüdür. Yoksulların yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim düzeyi, toplumsal köken, gibi sosyo-demografik özelliklerinin yanı sıra ikamet edilen semtin nitelikleri, yaşanılan konutun iç ve dış mekan özellikleri, güvenlik durumu, iş ya da istihdam alanı, çalışma koşulları, sosyal güvence, sosyal yardım, yaşamsal beklentiler ve memnuniyet derecesi, sosyal aktiviteler aracılığıyla kentsel yaşama aktif katılım, harcamaların yoğunlaştığı kalemler, akraba ve yakınlarla sürdürülen ilişkiler ve bu ilişkilerin boyutları, boş zamanlarını değerlendirme biçimleri, kitle iletişim araçlarından yararlanma derecesi gibi çoğaltılabilen sosyo-ekonomik göstergeler, yoksulluğun mevcut zaman-mekan düzlemindeki yansımalarını sunmaktadır. Dolayısıyla araştırmamızda Denizli ölçeğinde yoksulluk, bu göstergelerden yola çıkılarak ortaya konulmaya çalışılmaktadır. Bu çalışmada ilk olarak yoksulluk olgusunun kavramsal çerçevesi çizilmekte, küreselleşmeyle ilişkili yapısal dinamikleri hem dünya hem de Türkiye açısından değerlendirilmektedir. İkinci olarak araştırma evreni, örnekleme, kullanılan teknikler, hipotezler açıklanmaktadır. Alan çalışmasının gerçekleştirildiği Denizli merkeze bağlı Karşıyaka, Meska, Anafartalar, İlbadi, Yeşilyurt, Sevindik, Aktepe, Sümer, Dokuzkavaklar semtleri, göçmen grubunun yoğun olarak ikamet ettikleri yerler olmakla birlikte düşük gelirli ve statülü işlerde çalışmaları, düşük yaşam standardı, düşük nitelikli konutlar, sosyal güvencenin ve sosyal yardımların yetersizliği gibi nitelikler ön plana çıkmaktadır. Üçüncü bölümde ise alan çalışması sonucunda elde edilen veriler istatistikî tekniklerle çözümlenmekte, değerlendirilmektedir. Araştırmada örneklemin eğitim, yaş, gelir, medeni durum, ikamet edilen yer, toplumsal köken gibi sosyal ve kültürel özelliklerine dair veriler sunulmakta, bu değişkenlerin yoksullukla ilişkisi araştırılmaktadır. Çalışma sonuç, değerlendirme ve öneriler kısmıyla son bulmaktadır.

I.BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. KENT

Toplumbilimsel açıdan kentten, genellikle nüfus birikiminin, uzmanlaşmanın, işbölümünün, sanayileşmenin, ikincil ilişkilerin yoğun biçimde yaşandığı bir yer olarak söz edilmektedir. Bununla birlikte kentler, uygarlığın doğduğu ve beslendiği her türlü toplumsal, bilimsel, siyasal ve ekonomik ilişkilerin sürdürüldüğü, bunun sonucu olarak insanlığın uğraşmak zorunda kaldığı sorunların ortaya çıktığı ve bu sorunlarla başa çıkmak üzere her türlü savaşımın yada gelişmenin/yeniliğin kaynaklandığı yerler niteliği taşımaktadırlar (Duru ve Aklan, 2002:7). Çevrelerindeki bölgelerin bir ürünü olan ve bunları etkileyen kentler, ekonomik ve toplumsal gereksinimlere yanıt verecek biçimde gelişmektedir (Harris ve Ullman, 2002:54).

Genel olarak, toplumsal bilimlerin araştırma nesnesi olarak kenti ele alış biçimine bakıldığında farklı tanımları görmek mümkündür. Bazı teorisyenler, kentte yaşayan bireylerin davranış kalıplarında kent yaşamına özgü değişimleri incelemiş, bazı teorisyenler, toplumsal dönüşümlerin gerçekleştiği yer olarak kentte ortaya çıkan sınıfsal ayrımlar üzerinde durmuş, bazı teorisyenler ise gündelik yaşam sorunlarına yoğunlaşmıştır.

Marx, Engels, Weber ve Durkheim kentleri bağlı olduğu toplumsal ilişki kalıplarından ayrı, kendine özgü bir toplumsal gerçeklik olarak ele almışlardır. Marx, özel mülkiyet ilişkisi, Weber, egemenlik yapısı, Durkheim, işbölümü temelinde; Smith, kent ve köy arasındaki farklılıklardan yola çıkarak zenginliğin artışı, ticaret toplumunun ortaya çıkışı ile ilişkisi temelinde açıklamışlardır (akt. Holton, 1999:34, 50), Wirth ve Chicago Okulu, daha çok kentin yabancılaştırıcı etkisinden kaynaklanan konular üzerinde durmuştur. Buna göre, kentler, nüfus büyüklüğü, yoğunluğu, heterojenliği, ikincil derecedeki anlık ilişkilerin baskınlığı, yardımlaşma duygusundan ve kendini ifade edebilme yeteneğinden yoksun olma gibi kent yaşamına özgü nitelikler çerçevesinde değerlendirilmiştir (akt. Duru ve Aklan, 2002:11).

1970'lerden sonra kentin, sınıf savaşımının yaşandığı bir yer olarak algılandığı görülmektedir. Buna göre, kent üzerine evrensel çözümler yapmanın yerine, uluslar arası kapitalizmin yerele, yani kentlere hangi yönde etkilerde bulunduğu ele alınmıştır. M. Castells, H. Lefebvre ve D. Harvey bu dönemin önemli kent kuramcılarındandır (Aslanoğlu,2000;Işık,1994). Castells, kenti (2005), kolektif tüketim kavramıyla; Lefebvre ve Harvey de, (2002) mekan kavramıyla, kapitalizmin krizlerine getirdiği çözümlerle açıklamışlardır. Bu teorisyenlere göre, kapitalist üretim sürecinde sermaye, yüksek karşılık beklentisinde mekana farklı işlevsellik kazandırmış, mekanı bir meta haline getirmiştir (akt. Duru ve Alkan,2002:20-27).

1980'li yıllara gelindiğinde, neo-liberal politikaların toplumsal-ekonomik alanda yarattığı değişimlerle birlikte kent çalışmaları çeşitlenmiş; “gençlik”, “toplumsal cinsiyet”, “çevre sorunları” ve “gündelik yaşam odaklı yeni toplumsal hareketler”, “sermayenin küreselleşmesinin kentlere etkisi (dünya kenti)”, “metropolleşme” ve “post-modernizm” üzerinde yoğunlaşmaya başlamıştır (Duru ve Aklan, 2002:9). Bu yıllarda kent olgusu, sınıf mücadelesine dayalı tarih anlayışı ve Fordist sermaye birikim süreçlerinin toplumsal ve politik yansımaları olarak ele alınmıştır. Bu dönemde yaşanan politik, toplumsal ve ideolojik gelişmeler çerçevesinde kent, bir taraftan kapitalist ekonominin soyut düzeydeki evrensel belirleyiciliğinin kuramsal indirgemeciliğinin eleştirisi şeklinde ele alınırken diğer taraftan da politik gelişmelerin, coğrafi mekan düzeyinde düşünülmesi sağlanmıştır.

Bu yıllarda post-modernizm eksenli kent tartışmaları, zaman-mekan sıkışması, ve kimlik tartışmaları, kimlik politikaları odaklı yapılmıştır. Zaman-mekan sıkışmasıyla ifade edilen şey, kapitalizmin zamansal gereklerinin örneğin sermaye birikimi, mekansal niteliklerin önüne geçmesi, diğer bir deyişle mekanın zaman tarafından yok edilmesidir. Kapitalizmin zamanı, çizgisel, geri dönüşü olmayan, homojen bir zaman, buna denk düşen mekan da homojen, sürekliliği olan ve içi boşaltılmış soyut bir mekandır. Buna göre kapitalizm doğrusal bir zaman-mekan kavrayışı sunmaktadır. Bu doğrusallık mevcut yapının sorgulanmasına imkan vermemektedir. Kimlik tartışmalarının odağı ise mekanın, politik bir mücadele alanı haline dönüştürülmesi üzerindedir (Işık, 1994:23-28).

Urry'nin de belirttiği gibi, mekan, yansız ve edilgen bir geometri olarak, güç ilişkilerinin yeniden üretildiği bir mücadele alanıdır (1999:43), bu yıllarda ortaya çıkan farklı ve çok sayıda yeni iktidar odaklarıyla mekan, edilgin olarak değil, politika ve ideoloji yüklü bir alan olarak ele alınmıştır (Bauman, 1999:42). Mekanın politikleştirilmesi, hem bireyler ve gruplar arasındaki ilişkileri hem de bireysel kimliklerin inşa sürecini kapsamaktadır. Bu süreç, yeni politik-ekonomik düzenlemelerin, kentlerin maddi yapısı ve sosyal yapısı üzerindeki sosyo-mekansal etkisi olarak değerlendirilmektedir.

Mekana politik olma niteliğinin atfedilmesi, mallara, ürünlere, üretim tekniklerine, emek süreçlerine, fikirlere, ideolojilere, değerlere ve pratiklere geçicilik duygusu kazandırılmasıyla gerçekleşmiştir. Bu geçicilik duygusu, kentlerin temel belirleyici öğelerinden olan reklamcılık ve medya sektörünün yönlendirdiği kültürel imajlarla gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Bu tarz bir kentsel ortamda, imajlar, rekabet, prestij sağlama gibi duygular yeni kimlik formasyonlarının ortaya çıkmasına neden olmuştur (Aslanoğlu,1998:114-115).

Jenks'e göre, kentler, günümüzde kimlik formasyonunun yansıdığı temel alanlardır. Bu noktada kentsel tasarım ve mimari ön plana çıkmış, beğeni, statü göstergeleri ve kültürlerin çeşitliliği benimsenmiştir (akt.Kumar, 2004:131). Bu nedenle Harvey'in belirttiği gibi, günümüz mimarları ve kent tasarımcıları, statü göstergeleri, ticaret, konfor, etnik alan ve komşuluk göstergeleri konusunda hassastırlar (2006:95). Yeniden inşa sürecinin baskısı altında kent, girişimci, turist ve müşterilere cazip gelen bir öneri ile hayali (imgesel) ve estetik olarak kullanılabilen ve farklı pazarlama teknikleri ile donatılmış alanlar haline gelmiştir (Featherstone, 2005; Harvey,2006; Hughes and Peterson, 1999). Sennett, kentlerin günümüze özgü bu görünümüne vurgu yaparak modern kentte insanlarla dolu mekanlar ya pazaryerleri gibi, tüketimle sınırlı olup, sadece tüketimi sahneye koyan yada turizm yaşantısıyla sınırlı olup, özenle turizmi sahneye koyan yerler haline geldiğini vurgulamıştır (1999:14).

Serbest piyasaının esnek yapısına teslim edilen bu anlayış, rant kavgalarına yol açmaktadır. Planlamacının etkinliği, piyasa temelli, satın alma kapasitesine bağlı bir

bölgelemeyi beraberinde getirmektedir. Bu da kent tasarımı ilkelerinin yerine toprak rantı ilkelerine tabi olmayı gerektirmektedir. Serbest piyasa popülizmi, üst ve üst-orta sınıfları etrafı çevrilmiş ve korunaklı alışveriş merkezleri içine yerleştirmekte fakat yoksulları, evsiz barsızlığın yeni ve oldukça kabus dolu postmodern manzarasının orta yerine fırlatmaktan başka bir şey yapmamaktadır (Harvey,2006:95-96).

Üzerinde yaşayan insanlar için kent, yer/mekan olmanın ötesinde toplumsal/politik aidiyetlere, farklı yaşam deneyimlerine, kimliksel ve kültürel çoğulculuğa, yeni bakış ve düşünsel formlara karşılık gelmektedir. Bu yönüyle, toplumsal gruplaşmalar, kültürel çeşitlilik, çoklu kimlikler, farklı sosyaliteler ve yaşam stillerinin köken bulduğu verimli bir havzadır. Günümüz kentleri; kırsal/kentsel, geleneksel/modern, bireysel/kolektif, eril/dişil vb. karşıt temalar üzerinden, melez kültürel figürler ve yeni/ayrık ya da bütünleşik alt kültür formlarına açıklık göstermektedir. Bocock ve Thompson (1992), modern kentlerin, belli bir tarihselliğe ve coğrafyaya göre şekillenmiş kurumları, üretim ve yeniden üretime dayalı sosyal ilişkileri, yönetsel icraatları, farklı iletişim formları, medya ve benzeri arasındaki etkileşimle oluşmuş mekânsallığı içerdiğini, günümüz kentlerinin, birer temsiliyet ve de temsiliyetin mekânları haline geldiğini; Chaney (1999) de, kentin mekânsal coğrafyası, kültürün (ticari, tarımsal, dini, kamusal vs.) farklılığına temel teşkil ettiğini; günümüz kentlerinin yeni kimliksel formların inşasını olanaklı kıldığını ileri sürmüştür.

Genel olarak bakıldığında, 1980'den günümüze kadar geline süreçte, kentin tanımında ve görünümündeki farklılıklarda temel aktörün ekonomik ve sosyal sermaye sahibi grupların şekillendirdiği yapının etkili olduğunu söylemek mümkündür. Kentler günümüzde, mekan, insan, zaman, kimlik, kültür, tüketim, yaşam tarzı, imge ve göstergelerin bir arada olduğu heterojen ve kozmopolit alanlardır. Bu şekilde kent, sınıf ve statü farklılıkları bağlamlarına göre tanımlanmakta, farklı anlamlar kazanmaktadır.

1.2.KENTLEŞME

Kentleşme, dar anlamda kent sayısının ve kentlerde yaşayan nüfusun artmasını anlatmaktadır. Kentsel nüfus, doğumlar ile ölümler arasındaki farkın birinciler lehine olması sonucunda ve aynı zamanda köylerden ve kasabalardan gelenlerle, yani göçlerle artmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerin kentlerinde, doğurganlık eğilimleri azaldığından,

kentleşme daha çok köylerden kentlere olan nüfus akınlarıyla beslenmektedir. Kentleşmenin ekonomik, toplumsal ve siyasal boyutları dikkate alındığında, sanayileşmeye ve ekonomik gelişmeye koşut olarak kent sayısının artması ve bugünkü kentlerin büyümesi sonucunu doğuran, toplum yapısında artan oranda örgütlenme, işbölümü ve uzmanlaşma yaratan, insan davranış ve ilişkilerinde kentlere özgü değişikliklere yol açan bir nüfus birikim sürecine karşılık gelmektedir (Keleş, 2006:23-24).

Wirth, kentleşmeyi, kentleşmenin kişilik ve sosyal yapı üzerindeki negatif sonuçları çerçevesinde, nüfus büyüklüğü, yoğunluk ve toplumsal heterojenlik kavramları merkezinde tanımlamıştır. Bu tanım, zayıflayan akrabalık bağlarını ve ailenin sosyal önemini azalmasını da kapsamaktadır (2002:88-100).

Genel olarak bakıldığında, kentleşme zaman içindeki değişimi anlatmaktadır. Üretim biçimindeki değişim, kentleşme sürecinde belirleyicidir. Üretim biçimindeki değişimlere bağlı olarak, üretim ve denetleme işlevi kentlerde toplanmakta, bu da kentlerin büyümesine ve yoğunluk kazanmasına, heterojenlik ve bütünleşme derecelerinin artmasına yol açmaktadır (Keleş,2006:24). Günümüzde kentleşmesinin en ayırt edici özelliği, iletişim ve ulaşım alanlarındaki gelişmelerin kentsel alanlarda yarattığı değişimlerdir. Kapitalist üretim sisteminin kaynaklık ettiği bu değişimler ülkelerin gelişmişlik düzeylerine göre, kentleşme hareketinin farklı boyutlarda ve sonuçlarda gerçekleşmesine yol açmıştır.

Gelişmiş toplumlarda kentleşme, tarihsel gelişim içinde genellikle kalkınma ile birlikte yürürken, gelişmekte olan toplumlarda ise sanayileşme, kentleşmeyi yavaş bir hızla izlemektedir. Bugünün azgelişmiş ülkelerin hemen hemen hepsinde gözlemlenen kentleşme biçimi, Avrupa ve Kuzey Amerika kentlerinin sanayiye dayalı kentleşmesinden çok, sömürgecilik çağının kentleşme biçimini andırmaktadır. Gelişmiş ülkelerde kentleşme liberal bir ekonomik düzen içinde başlamış ve gelişmiştir. Bugün ise, 1980'lerde dünyada yaygınlaşan liberalleşme akımlarına karşın, gelişmekte olan ülkeler başta olmak üzere, birçok ülke müdahaleci ekonomik sistemlerin yardımıyla kentleşme sorunlarına çözüm bulmaya çalışmaktadırlar (Keleş,2006:28).

Şu halde kentleşme olgusuna, kentlerin denetim, uygulama ve kontrol merkezleri olma özelliklerinden ve sahip oldukları potansiyellerinden yola çıkarak, hem yeni ekonomik politikaların üretilmesi ve geniş ölçekte uygulanması için gerekli olan dinamikler çerçevesinde hem de bu ekonomik politikaların dönem dönem girdikleri krizlerin aşılması için geliştirilen kentsel stratejilerin yönlendiriciliğinde bakmak gerekmektedir.

1.3.KENTLİLEŞME

Kentleşme olgusu, bireylerin kentle bütünleşmesini ifade etmektedir. Bütünleşme süreci de bir nüfus grubunun daha büyük bir nüfus grubuyla bir araya gelmesini ifade etmektedir. Kentleşme, toplumsal yapıdaki farklılaşmaya karşılık gelmekle birlikte, bu farklılaşma bireylerin davranışları, değer yargıları, bakış açıları, düşünce ve yaşam biçimleri üzerinde de değişimler yaratmaktadır. Kentleşme bu bağlamda, organize edilmiş bir sosyal hayata uyum, bütünleşme sürecine karşılık gelmektedir. Kente uyum ya da kentsel bütünleşme her zaman olumlu bir şekilde gerçekleşmemektedir. Bireylerin demografik, sosyo-ekonomik ve kültürel yapıları yada kentin içsel dinamikleri bütünleşme sürecini negatif/pozitif yönde etkilemektedir.

Wirth, kentleşmeyi, çağdaş dünyanın hakim sosyal davranış yapısından yola çıkarak bir yaşam tarzı olarak tanımlamıştır. Çünkü, günümüzde kent, yalnızca bireylere büyük oranda iş ve yerleşim olanakları sunan bir yer değil, aynı zamanda dünyanın en uzak yerlerini kendine çeken, çeşitli bölgeleri, insanları ve etkinlikleri belirli bir düzene göre biçimlendiren, ekonomik, siyasal, kültürel yaşamın öncüsü ve denetleyicisi konumunda olan bir merkezdir (2002:78-81). Bookchin, günümüz kent sakinlerinin kentle kurdukları ilişkilerinin pragmatik ve maddi gereksinimlerin karşılanması şeklinde kendini gösterdiğini ifade etmiştir. Dolayısıyla, kent sakininin kentle bütünleşmesi derecesi, bu maddi ihtiyaçların karşılanmasıyla ölçülmektedir (1999:35), Harvey ise kentleşmeyi, sanayi kapitalizminin yayılmasıyla yaratılan çevrenin bir sonucu olarak tanımlamıştır. Çağcıl kentliliği belirleyen temel dinamik mekanın yeniden biçimlendirilmesiyle ortaya çıkan sosyo-ekonomik ve kültürel değerler, davranış kalıplarıdır (akt. Giddens, 2000:501).

Günümüz kentleşme deneyimde, kent mekanlarının belirleyiciliğinden bahsetmek mümkündür. Gündelik yaşam kültürünün merkezinde yer alan mekanlar, sadece bireye sunduğu maddi olanaklarla değil, aynı zamanda -statü-prestij sağlama noktasında-göstergesel kodlarla bireye sunduğu psikolojik tatminle de anlamlandırılmaktadır. Özellikle günümüz kent alanlarında mekanın göstergesel boyutu, daha çok ön plana çıkmıştır. Bir temsiliyet alanı haline gelen kent mekanları, kentliliğin/kentleşmenin bir boyutunu oluşturmuştur. Dolayısıyla kentleşme toplumsal ve kişisel yaşama etkisi bağlamında değerlendirilmektedir. Fakat bu kentsel davranış örüntülerinin tarihsel süreçte farklılaştığını söylemek mümkündür. Örneğin modern öncesi kentlerde, yurttaşlık ve özgür insan ideallerini gerçekleştirmek kentleşmenin temel boyutlarını oluşturmaktadır. Günümüzde ise bu durumun daha farklı ideallerle ve birey dışındaki mekanizmalarla, ekonomik, politik stratejilerle yönlendirildiğini görmek mümkündür. Daha ziyade günümüz kentleşmesini, kentsel düzlemde geliştirilen ve uygulanan ekonomik ve politik stratejilerin kişilik, kimlik üzerindeki negatif sonuçları bağlamında değerlendirildiğini söylemek mümkündür.

1.4.KENT YENİLEME

Kentler doğal gelişme seyirleri içinde göç, sanayileşme gibi sosyal, ekonomik, kültürel sonuçları olan olaylarla dönüşüme uğramaktadır. Bunların beraberinde getirdiği olumsuzluklar, zaman içinde kent toprağının aşırı kullanımı, boş bırakılma, amacına uygun olmayan biçimde kullanılma gibi nedenlerle tahrip olmasına, bozulmasına neden olmaktadır. Diğer yandan kentlerin belli bölgelerinde yaşanan işlev farklılaşmaları ile işlevlerin kent içinde mekan bazlı hareketi de kent içinde bazı bölgelerin işlevsel önemlerinin kaybolmasına neden olmakta ve bölgeler için bir çöküntü sürecinin başlamasına yol açabilmektedir. Kent toprağının ekonomik, sosyal ve çevresel kalitesindeki azalma, kent planlaması anlamında yeniden düzenleme ve onarma çabalarını gerekli kılmaktadır (Genç, 2003:413).

Gelişmiş ülkelerde kentsel yenilemenin üç temel amacı vardır: İlki yoksulluk yuvalarının temizlenmesi, ikincisi kent özeklerinin, anakentlerin öteki kesimleri ve yöre-kentleri ile aralarındaki ekonomik canlılık ayrımlarını gidermek üzere bu

kesimlerin yenilenmesi, üçüncüsü de kent özeklerindeki yerel yönetimlerin akçal olanaklarının arttırılmasıdır (Keleş, 2006:438).

Kent yenileme, ekonomik öncelikler taşımaktadır. Fiziki olarak yeni bir görünüme kavuşturulan ve alt yapısı yenilenen bölge/alan, yeni yatırımları olduğu kadar, nüfusu, insanları da çekebilecek bir cazibe merkezi haline gelmektedir. Yenileme ile kent arazisinin değerinde meydana gelen artış bölgedeki mal sahipleri kadar yerel yönetimler ve diğer kamu örgütleri için ek gelir yaratmaktadır. Yerel yönetimler açısından bakıldığında, köhneleşme eğilimine giren bir bölge, o bölgeden elde edebilecek vergilerin de düşmesidir. Yeni fonksiyonlar kazanan bölge, yeni yatırımları çekecek, yeni yatırımlar da yeni istihdam olanakları yaratacaktır (Genç, 2003:419).

Plansız bir şekilde gerçekleştirilen kent yenileme çabalarının da uzun erimli düşünüldüğünde bazı sorunlar yarattığını vurgulamak gerekmektedir. Kent yenileme yönündeki çabalar 1980 sonrasında küreselleşme ve yerelleşme dinamikleriyle yaygınlık kazanmıştır. Kentlerin uluslar arası alanda rekabet gücü yaratmada temel birimler olarak kabul edilmesi, kent yenileme çabalarına yön vermiştir. Bu kapsamda kentlerin kendi değerleri, kimlikleri, sahip oldukları tüm doğal, kültürel varlıklarla korunması, yaşatılması ve geliştirilmesi anlayışı hakim olmaya başlamıştır. Kent yenileme çabaları, ekonomik ve politik amaçlarla gerçekleştirilmekte dolayısıyla sürecin sosyal sonuçlarına bakmak gerekmektedir. Bu çabaların sosyal sonuçları ülkelerin gelişmişlik düzeylerine göre farklılaşmaktadır. Az gelişmiş ülkelerde kent yenileme çabaları, kentin kazandığı yeni işlevlerle birlikte, kentin özgün kimliğini, tarihsel ve kültürel birikimini korumak yerine, daha yaygın olarak yeni yaşam alanları inşa etmek şeklindeki projelerle işlerlik kazanmıştır. Bunun arka planında ise, kentin değişen bu rol ve işlevlerinden yola çıkarak yüksek kar elde etme güdüsü yer almaktadır. Bu tarz bir yapılanmanın sosyal yaşam açısından sonuçları yine bu toplumlarda, kişi başına düşen gelir oranıyla ilişkili olarak daha yıkıcı sonuçlar ortaya koymaktadır. Çünkü, kent yenileme çalışmaları fiziksel olduğu kadar sosyal bir süreci de kapsamakta, başka bir deyişle sadece söz konusu bölgenin yeniden inşası ya da düzenlenmesi ile birlikte, o bölgede yaşayan kesimin de dönüştürülmesi söz konusudur. Az gelişmiş ülkeler bağlamında düşünüldüğünde, bu sosyal boyutun daha çok üzerinde durulması gerekmektedir. Kırdan kente gerçekleşen göçle birlikte oluşan çarpık kentleşme, düşük gelirli grupların yaşadıkları alanlar, gettolar ve gecekondu alanları,

göç eden kesimin kente uyum süreci ve bu süreçte ortaya çıkan suç ve şiddet olayları, kent yenileme çalışmalarında dikkate değer noktalar. Kent yenileme yönündeki çalışmalarda etkin konumda olan sermaye sahipleri, büyük firmalar yada şirketler açısından bakıldığında özellikle yeni konut alanları yada yerleşim bölgelerinin inşa edilmesi sürecinde hedef kitle belli bir gelir düzeyine sahip olan gruplardır.

1.5. KENTSEL DÖNÜŞÜM

Kentler, ülkelerin sosyo-ekonomik yapılarına göre ve tarihsel süreçte farklılaşmakta, değişmektedir. Geçmişte ve günümüzde kentlerdeki bu değişmeyi etkileyen temel dinamik kapitalizmin aldığı biçimdir. Kentsel dönüşüm, 19. yüzyılda sanayileşme süreciyle başlamıştır. Sanayileşme ile birlikte kentsel alana doğru gerçekleştirilen göçler ve göçlerin ortaya çıkardığı olumsuz yaşam koşulları, kentsel dönüşüm projelerinin gerçekleşmesine neden olmuştur. Kentsel dönüşüm projelerinin ikinci ayağını fordist üretim biçiminin uygulanmaya başlamasıyla sermayenin kentsel ölçekte yapılandırılması sürecinde gerçekleştirmiştir. Bu süreçte özellikle gelişmiş Avrupa ülkeleri, Keynezci refah politikaları eşliğinde gittikçe genişleyen kentlerin yapılarında bir dizi değişim yapmayı amaçlamıştır. Kentlerde artan nüfusun ihtiyaçlarını karşılamak için yeni konut projeleri gerçekleştirilmiştir. Uydu kentlerin inşası bu sürece karşılık gelmektedir. Kentte yaşayan nüfus gelir düzeylerine, sosyo-demografik yapılarına göre farklı yerleşim alanlarında yaşamaya başlamıştır.

1980'lerden sonra ise neo-liberal politikalarla global ve yerel düzlemde kentlerin rollerinde farklılaşmalar olmuş, ekonomi sahnesine çıkan yeni aktörlerin belirleyiciliğinde kentsel dönüşüm çerçevesinde yeni projeler hayata geçirilmiştir. Hayata geçirilen yeni projeler başta özel sektör olmak üzere sermaye sahibi büyük firmalar ki bu firmaların çoğunluğunu uluslar arası alanda etkinlik gösteren firmalar oluşturmaktadır-devlet ortaklığında gerçekleştirilmiştir. Kentsel dönüşüm yönündeki çabalar, ülkelerin gelişmişlik düzeylerine göre farklı sonuçlar yaratmıştır. Çünkü, kentsel dönüşüm projeleri, neo-liberal ekonomik politikalar ya da post-fordist üretim biçiminin mekansal ölçekte ortaya çıkardığı eşitsiz ya da dengesiz gelişmelere bir çözüm olarak geliştirilmiş bir dizi çalışmayı içermektedir. Bu üretim biçiminin ya da ekonomik politikanın temel hedefi, büyüme, yüksek karlılık beklentisi olduğu için her

ülke özgün yapısı nedeniyle farklı seviyelerde bu sürece dahil olmuş ve bu da mekansal düzlemde farklı sosyal sonuçlar yaratmıştır.

Kentsel dönüşüm olgusu, özellikle 1990'lı yıllarda sıkça duyulmaya başlamıştır. Dolayısıyla, bu olgusunun günümüz sosyo-ekonomik, siyasal ve kültürel dinamikler çerçevesinde değerlendirmek gerekmektedir.

Thomas ve Atkinson kentsel dönüşüm olgusunu, kentsel sorunların çözümünü için geliştirilen, değişime uğrayan bölgenin ekonomik, fiziksel, sosyal ve çevresel koşullarına kalıcı çözüm bulmayı amaçlayan kapsamlı bir vizyon eylem planı olarak tanımlamışlardır. Değişime uğramış olan bölge, tarihi bir yerleşim yeri, konut alanı ya da işlevini yitirmiş bir sanayi alanı olabilir. Bu teorisyenlere göre kentsel dönüşüm çerçevesinde, kentsel yenileme, iyileştirme, yeniden canlandırma, yeniden işlevlendirme, kentsel tasarım projeleri, seçkinleştirme yasa soylulaştırma gibi kavramlar kullanılmakla birlikte, bu sürecin, yasaları, politikaları, ekonomik karar ve tercihlerde söz sahibi olan grupları içerdiğini belirtmek gerekmektedir (akt.Sönmez, 2005:17-19).

Kentsel dönüşüm olgusundaki en önemli kabullerden birisi, yeni iletişim olanaklarıyla sınırların öneminin azalması ile birlikte kentlerin ve bölgelerin diğer alanlarda çok yoğun ekonomik ve sosyal ilişkiler içine girmesi ve giderek daha fazla dış dinamiklerin ve uluslar arası /ulusal güç dengelerinin etkisi altında evrilmesidir. Bu dönemde, üretimin coğrafi ölçeğinde ve kentler arasında hiyerarşideki dönüşümler, küresel kent/dünya kenti kavramları, yeni üretim süreçleri ve ortaya çıkan yeni sanayi merkezleri, yerel yönetim-demokrasi ilişkileri, kentlerde yeni rant alanları, küresel ekonominin ortaya çıkardığı yeni merkezler, yeni işbölümüne bağlı olarak ortaya çıkan sınıfsal katmanlaşmalar ve bunların mekansal tercihleri ile şekillenen yeni kentsel ayrışmalar gibi konular gündeme yerleşmiştir (Kurtuluş, 2005:10).

Newman ve Thornley, kentsel dönüşüm projeleri çerçevesinde gerçekleştirilen etkinliklerde uluslar arası fonlardan sağlanan gelirlerin kentlerin geleceği üzerinde belirleyici olduğunu ileri sürmüşlerdir. IMF, Dünya Bankası, NAFTA, Avrupa Birliği ve ASEAN (Güney Doğu Asya Uluslar Birliği) gibi uluslar arası organizasyonların ekonomik ve politik kararlardaki belirleyiciliklerinin yanı sıra ulusal düzeyde kent

yönetimi konusunda da ‘yönetişim’ anlayışına geçilmiş, kent yönetiminde yerel yönetimler daha güçlü aktörler haline getirilmiştir (2005:5). Uluslar arası ve ulusal ölçekte etkin olan bu aktörlerin belirleyiciliğinde gerçekleştirilen kentsel dönüşüm projeleri, sonraki süreçte ulusal alanda önemli sorunları gündeme getirmiştir. Projecilik mantığıyla gerçekleştirilen bu etkinlikler, bölgeler arasında, kentler arasında rekabeti arttırmakta, sosyal adalet, şeffaflık, demokrasi gibi temel değerlerin ikincilleştirilmesine yol açmaktadır. Önemli olan sürecin iyi yönlendirilmesi ve sürdürülebilir kentleşmenin hedefleri doğrultusunda, katılımcı, sosyal adalet ilkelerine dayanan, yerelin özelliklerini yok etmeden, çevreye zarar vermeden, kamu yararına öncelik veren bir anlayışla kentsel dönüşüm projelerini gerçekleştirmektir.

1.6. MEKANSAL FARKLILAŞMA VE AYRIŞMA

Mekansal ayrışma kavramı özellikle küreselleşme süreciyle birlikte yaygınlık kazanmıştır. Küreselleşme süreci, kentlerin fiziksel yapılarında ve rollerinde farklılıklar yaratmıştır. Son yirmi yılda gerek global düzlemde gerekse Türkiye’de birçok kentte küresel ekonomik sürece eklenme yönünde büyük bir çabanın olduğu görülmektedir. Bu yöndeki çabalar, devletlerin temel hedefi olmuş, kentler de yeni büyüme dinamikleri çerçevesinde yeniden biçimlendirilmiştir. Kentsel dönüşüm projeleri ya da kent yenileme yönündeki çabaların kentsel alandaki temel görünümü mekansal farklılaşma ya da ayrışmanın belirginleşmesi, keskinleşmesi şeklinde olmuştur. Bir tarafta, üst gelir grubunda yer alanların yer seçim davranışlarındaki değişimlerin bir göstergesi olan güvenli, kapalı yerleşim alanları, diğer yanda ise alt gelir grubunun düşük nitelikli, sağlıklı yerleşim alanları bir arada yer almıştır. Toplumdaki farklı kesimlerin yer seçimlerindeki farklılaşmalar, günümüze özgü bir değişim olmamakla birlikte, neo-liberal politikalar çerçevesinde bu farklılaşmanın hem içeriğinin hem de biçiminin değiştiği görülmektedir. Geçmişte, ırk, din, cinsiyet, etnik köken gibi sosyo-demografik niteliklere bağlı olarak gerçekleşen ayrışmalar günümüzde tüketim kültürü argümanlarıyla biçimlendirilmiş yeni toplumsal formlarla karşımıza çıkmaktadır.

Geçmişteki ve günümüzdeki kentlerin en çarpıcı ortak yanı toplumsal eşitsizliklere dayalı mekansal ayrışmaların varlığıdır. Toplumsal eşitsizlikler ve yarattığı mekansal ayrışmanın biçimi ve düzeyi kentlerin kimliklerinin oluşumunda önemli rol oynamakta, kentleri birbirinden farklılaştırmaktadır. Bu ayrışma, kentte yaşayanların sınıfsal kimliklerin mekandaki ifadesidir. Eşitsizliklere bağlı olarak yerleşim mekanında kendini gösteren toplumsal ayrışmanın derecesi ve biçimi, o kentteki üretim ilişkileri, sınıfsal, etnik, kültürel, dinsel çatışmalar ve güç ilişkilerine bağlı olarak şekillenmektedir (Kurtuluş, 2003:75).

Harvey, mekansal farklılaşma ve ayrışma olgusunun bir ayağını “emeğin bölünmesi” ve “işlevlerde uzmanlaşma”nın diğer ayağını ise tüketim sınıflarının oluşturduğunu ileri sürmüştür. İlki, üretim, emek ve endüstriyel örgütlenme biçimlerindeki değişimlere; ikincisi ise, kapitalizmin varlığını sürdürmesi için yeni tüketim biçimlerinin, yeni toplumsal isteklerin ve gereksinimlerin yaratılması yönünde izlenen stratejilere karşılık gelmektedir (2002:155). Buna göre mekansal farklılaşmanın odaklarını şu şekilde belirtmiştir:

1. Mekansal farklılaşma, kapitalist toplumdaki toplumsal ilişkilerin yeniden üretimidir.
2. Mekansal birimler, komşuluk birimleri, yerel topluluklar, bireylerin değerlerini, beklentilerini, tüketim alışkanlıklarını, pazar donanımlarını ve bilinç durumlarını önemli ölçüde etkileyecek toplumsal etkileşim ortamlarıdır.
3. Büyük nüfus yoğunluklarının farklı topluluklara ayrılması, Marksçı anlamda sınıf bilincinin bölünmesine hizmet etmektedir.
4. Mekansal farklılaşma modelleri kapitalist toplumlardaki çelişkilerin birçoğunu yansıtmakta ve somutlaştırmaktadır. Bunları yaratan süreçler, kararsızlık ve çatışmadır (2002:161).

Urry mekansal farklılaşma ve ayrışmaya yönelik dört temel sav ileri sürmüştür: İlki, mekan, artan bir biçimde, malların ve hizmetlerin karşılaştırıldığı, değerlendirildiği, satın alındığı ve kullanıldığı tüketim merkezi olarak yeniden yapılandırılmaktadır. İkincisi, mekan, görsel olarak tüketilmektedir. Burada önemli olan hem sakinlere hem de ziyaretçilere çeşitli tüketici hizmetlerinin sağlanmasıdır. Üçüncüsü, insanların mekana ilişkin anlamlı buldukları şey (endüstri, tarih, binalar, çevre), zaman içinde kullanılarak azalmakta, tüketilmektedir. Dördüncüsü ise,

yerelliklerin bazı kimlikleri tüketmesidir. Sonuçta, mekan, her şeyin tüketildiği bir alan olarak inşa edilmektedir (1999:11).

Kapitalist toplumdaki önce, şehirdeki mekansal ayrışmayı belirleyen temel faktör, belli ölçüde toplumsal eşitsizliklerin kaynağını da oluşturan dinsel ve etnik kimliklerdir. Kapitalist toplumun ortaya çıkışı ile birlikte sermaye birikiminin yoğunlaştığı kentlerde mekan din, cemaat ve etnik kimlikten çok sınıfsal kimliğe bağlı olarak ayrışmaya başlamıştır. Sınıf kimliği diğer kimliklerin önüne geçerken kapitalizmin doğası gereği derinleşen eşitsizliklerin mekanda yeniden düzenlenmesi zorunluluğu ortaya çıkmıştır. Bu da yeni bir mekansal-organizasyon anlamına gelmektedir (Kurtuluş, 2003:77). Bu bağlamda, kapitalist kentteki mekansal farklılaşma ve ayrışma, pazar donanımına ulaşabilmek için gerekli kıt kaynaklara erişim olanaklarındaki farklılaşmayı ifade etmektedir. Mekansal farklılaşma ve ayrışma açısından değerle, bilinç, ideoloji ve yaşam deneyimi arasındaki ilişkiler önemlidir. Bireyler, mekana yerleşirken belli kriterlere dayalı olarak seçimler yapmaktadırlar. Fakat bireylerin seçimlerde kendi istençlerinden ziyade dışsal güçler etkilidir. Bu da mekansal farklılaşma ve ayrışma kavramını, özerk ya da kendiliğinden beliren bir tüketici davranışı olduğu şeklindeki fikirden uzaklaştırmaktadır (Harvey,2002:163).

Genel olarak bakıldığında, mekansal farklılaşma, kapitalist sistemin her aşamasında gerçekleşmekle birlikte karın arttırılmasının ve örgütlenmesinin verili bir sonucudur. Dolayısıyla mekansal farklılaşmanın belirleyici ögesi ekonomiktir. Kentin üretim tarzına göre değişen bir anlamı vardır. Üretim tarzı, hakim ilişkiler içinde üretilmektedir. Kapitalizm, mekansal düzlemde eşitsiz bir gelişme yaratmıştır. Bu da kapitalizmin kaçınılmaz bir sonucudur. Sistemin yüksek kar elde etme güdüsü, sermayenin hem farklı kesimler arasında hem de mekanda hareketliliğini gerekli kılmaktadır. Mekansal aladaki farklılaşma ve ayrışmalar, kapitalizmin girdiği krizin bir sonucudur. Sermaye kendi birikim sorunlarını aşabilmek için mekansal hareketlilikleri öngörmektedir. Kapitalist sistemin coğrafi alandaki yayılımı, günümüz kentlerinde farklı gelir gruplarına mensup olanların mekansal ayrışma pratikleri şeklinde yansımıştır. Üst gelir grubunda olanlar kentin dışında, alt gelir grubunda olanlar ise kent merkezlerinde yaşamaktadırlar (Gough,2006; Eraydın,2006; Geniş,2007 Leontidou,1996).

Mekansal farklılaşma ve ayrışma, kapitalist toplumun yabancılaştırıcı toplumsal ilişkilerinin sürmesi ve yeniden üretilmesinde yaşamsal bir rol üstlenmektedir. Kendi sürekliliğini sağlamak için strateji arayışları oluşturduğu süreçte, kapitalist birikimin güçleri, değer dizgeleri, tüketim alışkanlıkları, farkındalık ve politik bilinç durumları gibi öğeler bu tarz bir yapılanmaya yol açmaktadır. Kapitalist toplumun devrimci niteliği, sürekli olarak, kendini korumak üzere yaratmış olduğu engelleri yıkmaktadır. Kentsel çevrelerin ve mekansal farklılaşmaların sürekli olarak yeniden biçimlenmesi, bu sürecin bir kanıtıdır. Bu nedenle mekansal farklılaşmayı, toplumsal ilişkiler temelinde oluşan bir yeğleme dizgesinin edilgen ürünü olarak görmek yerine, sınıfsal ilişkilerin ve toplumsal farklılaşmaların üretildiği ve sürdürüldüğü süreçler içinde tamamlayıcı bir aracı etki olarak algılamak gerekmektedir (Harvey,2002:170).

Kentsel mekan, günümüz ekonomik, siyasal, kültürel ve sosyal değişim ve dönüşümler çerçevesinde düzenlenmekte, toplumsal farklılaşmaya ve ayrışmaya bağlı olarak yeniden inşa edilmektedir. Bu süreçte, kentler, küresel düzlemde nüfus oluşturabilen, diğer kentlerle etkileşim içinde olan ve rekabet halinde olan, bu süreci hem etkileyen hem de etkilenen yönleriyle ele alınmaktadır. Küreselleşme sürecinde kentsel mekanlarda gözlemlenen en temel değişim, farklı toplumsal kesimlerin yaşam alanlarındaki farklılaşmalar, ayrışmalardır. Bu kesimlerin yaşam alanları arasında yükselen duvarlar değişimin temel göstergeleridir. Yükselen duvarlar bu toplumsal kesimleri sadece fiziksel olarak birbirlerinden ayırmamakta aynı zamanda onlar arasındaki ilişki ve etkileşime de önemli ölçüde engeller koymaktadır. Bunun en kapsamlı ifadesi, mekansal ayrışma, toplumsal ayrışma ve bölünmeleri de beraberinde getirmektedir.

Mingione'nin vurguladığı gibi, gelir ve mülkiyet eşitsizliğine dayalı olarak biçimlendirilen kent düzeni bir yandan orta ve üst sınıfların yaşam kalitelerini arttırmak üzere kullanabilecekleri düşük ücretli ve güvencesi işçiler ordusu yaratmakta, öte yandan da aradaki yaşam tarzına bağlı farklar açıldıkça, yoksulluk ve dışlanmışlık mekansal düzlemde daha görünür bir hale geldikçe seçkinlerin ya da üst sınıfların mekansal ayrılma talebi de artmaktadır. Ne var ki bu ayrılma talebi sadece sosyo-ekonomik eşitsizliklerin artması ve üst sınıfların değişen yaşam tarzları ve mekan kullanı açıklanamaz. Bu taleplerin mekansal organizasyonu belli aktörler, kurumlar ve söylemlerin aracılığıyla gerçekleşmektedir. Diğer bir deyişle devletin müdahalesi,

emlak ve arsa piyasası bunda önemli ölçüde etkilidir (akt. Geniş, 2007:78). Tekeli (1991) bu süreci, spekülâtif küçük sermaye odaklı kentleşmeden spekülâtif büyük sermaye odaklı kentleşmeye geçiş şeklinde tanımlamıştır. Kentsel alandaki gerçekleştirilen projeler, sadece kentin iş alanları değiştirmekle kalmamış, aynı zamanda kar marjı yüksek orta ve üst sınıflar için konut projeleri üretmiştir. Kent çeperinde gerçekleştirilen konut projelerine bakıldığında, kentin su havzalarının, yeşil alanlarının yakınlarında inşa edildikleri görülmektedir. Bunlar kentsel düzlemde sosyo-mekansal ayrışmayı büyük ölçüde etkilemekle birlikte en dikkate değer değişim, üst sınıfların alt sınıfları ekonomik ve kültürel ötesi olarak tanımlamaları ve dışsallaştırmalarıdır.

Dolayısıyla denilebilir ki son 20 içinde gerçekleşen ekonomik değişimler, alt sınıfları hem sosyo-ekonomik alanda hem de mekansal düzlemde marjinalleştirmiş ve dışarıda bırakmıştır. Üst sınıflar, kentin prestijli alanlarında yaşarken, alt sınıflar kent dışına itilmişlerdir. Benzer bir şekilde geçmişin gösterişsiz ve kentle bütünleşmiş orta sınıfları da alt sınıflardan uzaklaşmak için yeni oluşturulan konut ya da alanlarını tercih etmişlerdir. Sınıflar arasındaki mekansal düzlemde gözlemlenen bu keskin ayrışmayı sosyal sonuçlarıyla birlikte değerlendirmek gerekmektedir.

1.7. SOSYAL DIŞLANMA

Günümüzde yoksulluk kavramı, sosyal dışlanma kavramıyla birlikte ele alınmaktadır. Sosyal dışlanma ve yoksulluk arasındaki ilişkide, sosyal dışlanmayla karşılaşan bireyin sınırlı yapabilirliklerinden dolayı topluma etkin bir biçimde katılmaması söz konusudur.

Sosyal dışlanma olgusu, özellikle Avrupa'da 1990'larda tartışılmaya başlanmıştır. Eşitsizlik, işsizlik, yoksulluk ve yoksunluk gibi kavramlarla açıklanmaya çalışılan sosyal dışlanma aynı zamanda sosyal bütünleşmeyi engelleyen bir olgudur. Ancak işsiz, eşitsiz ve yoksul kişilerin her toplumda dışlandığını söylemek doğru değildir. Dışlama gelişmiş ve gelişmemiş toplumlarda farklı düzeylerde. Gelişmiş ülkelerde uzun süreli işsizlik, göç, kazanılmış hakların kaybedilmesi dışlanma için yeterli iken diğer ülkelerde bu durum farklıdır. Sosyal dışlanmanın unsurları, çok

boyutlu yoksunluk süreci, toplumla bağlarını koparma ve dayanışmanın bozulması, yurttaşlık haklarından yoksunluk ve yeterlilikten yoksunluktur (Anbarlı,2007:553).

Sosyal dışlanma, sosyal, politik ve vatandaşlık haklarından mahrum etmek veya birey gruplarının temel politik, ekonomik, toplumun sosyal faaliyetlerine katılamaması olarak yorumlanmaktadır. Diğer taraftan uygulamada politika yapıcılar ve AB ülkelerinde bir dizi sosyal bilimci, sosyal dışlanmayı iş piyasasında dışlanma, “ciddi yoksulluk ve maddi yoksunluk” veya bunu her iki kavrama da dayandırarak, seyrek olarak da “temel sosyal hakları yerine getirmeme” olarak tanımlamaktadır (Haan’dan akt. Coşkun ve Tireli,2007:184).

Daha genel bir tanımla sosyal dışlanma, kişilerin—yoksulluk, temel eğitim/becerilerden mahrumiyet ya da ayrımcılık dolayısıyla—toplumun dışına itilmeleri ve toplumsal hayata dilediklerince katılımlarının engellenmesi sürecine karşılık gelmektedir. Bu durum bu kesimin bir yandan emek piyasalarına, gelir getirici faaliyetlere, eğitim ve öğretim imkanlarına ulaşımında zorluklar yaşamasını getirirken, diğer yandan da toplumsal ve çevresel ağlar ve etkinlikler kurmasında engeller oluşturmaktadır. Bu kesimin elindeki güç oldukça sınırlı olup, karar alma süreçlerine katılımı sınırlı gerçekleşmektedir; dolayısıyla da bu kesim genelde kendini güçsüz ve günlük yaşamını etkileyecek kararların alımında kontrolü elinde tutmaktan aciz hisseder (Keyder 2006:6).

Walker ve Walker sosyal dışlanmayı kişinin toplumla sosyal entegrasyonunu belirleyen sosyal, ekonomik, politik ve kültürel sistemden kısmen veya tamamen dışlayan bir dinamik bir süreç olarak tanımlamaktadır. Benzer olarak Oppenheim sosyal dışlanmayı ekonomik, sosyal, politik ve kültürel hayattan-informel destek ağları dahil (informal Networks)-dışlanma ve yabancılaşma olarak ifade etmektedir. Silver’e göre sosyal dışlanma kavramının betimleyici iki karakteristiği vardır. İlk olarak insanlar işlerinden, kazançlarından, mallarından, konutlardan, asgari tüketimlerinden, eğitimlerinden, refah devletinden, vatandaşlığından, kişisel bağlantıları ve özsaygısından dışlanabilmektedir. İkinci olarak dışlanma kavramı yoksunluğa neden olan ilişkiler ve süreçlere odaklanmaktadır. İnsanlar, farklı grupları sebep olduğu farklı tiplerde dışlamaya, çoğunlukla da aynı zaman içerisinde uğrayabilmektedirler. Ev sahipleri insanları konut ve araziye erişmekten, elit politik gruplar başkalarını yasal

haklarını kullanmaktan, iş piyasaları ve bazı ticari birlikleri üyesi olmayan insanları iş sahibi olmaktan dışlayabilmektedir (akt. Coşkun ve Tireli,2007:184).

Kısaca sosyal dışlanma olgusunun boyutları şu şekilde özetlenebilir :

- Dışlanma, insanların ekonomik, kültürel, sosyal veya sağlık nedenlerinden dolayı, normal bir hayat sürme olanağından yoksun oldukları bir durumdur., yeterli beslenmeye veya tatminkar bir yaşam düzeyine sahip değildirler. Hayatın iyi yönlerini yaşayamazlar, hizmetlerinden faydalanmaz ve toplumda sıradan ve alışagelmiş olarak bilinen aktivitelere katılmazlar.
- Dışlanma, bireyin bir sosyal ağa, daha doğrusu bir alışveriş sistemine katılmamasından dolayı itibar kaybına uğramasıdır.
- Dışlanma, kaynak kullanımının engellenmesi ve dolayısıyla toplumsal hakların ihlal edilmesi ve normal bir yaşam biçiminin engellenmesidir.
- Dışlananlar; düşük eğitim seviyesine sahip olanlar, toplumsal meselelere sınırlı katılımı olanlar ve topluma katılım sağlayacak yaşam şartlarına sahip olmayanlardır. Bunlar bölgenin olağan sosyal, kültürel ve ekonomik yaşamından men edilmeleridir (Mavrommatis, 2007:19).

Sosyal dışlanma, farklı ülkelerde farklı biçimler alabilen ve farklı toplum kesimlerini etkileyen çok yönlü bir kavramdır. Bazı durumlarda ,uzun dönemde süregelen eğilimleri yansıtarak öteden beri dezavantajlı grupların durumlarının daha da kötüleşmesine, diğer bazı durumlarda da kimi sosyal ve ekonomik değişikliklerden belirli grupların daha fazla zarar görmesine yol açmaktadır. Özellikle ırk,milliyet ve toplumsal cinsiyet gibi nedenlerden kaynaklanan dışlanmalar bazı ülkelerde ciddi boyutlara ulaşmış ve yoksulluk nedeni oluşturduğu görülmektedir (Şenses,2006:173). Çünkü, Buğra'nın da belirttiği gibi, yoksulların varlığından duyulan rahatsızlığın sosyal politikadaki yansıması, suçlama eğilimidir. Yoksulluğu bireysel, kültürel ve ekonomik vb. gibi farklılıklara dayalı olarak bir ölçüde bu kesime yönelik sosyal politika geliştirilmemesi yada düşük düzeyde sonucunu ortaya koymaktadır (2008:10-13).

Genel olarak bakıldığında sosyal dışlanma kavramı, çok boyutlu olmakla birlikte sadece gelire dayalı olarak değil yaşam standardını belirleyen diğer birçok değişkenle ilişkili olarak açıklanmaktadır. Bununla birlikte sosyal dışlanma olgusu yoksullukla ilişkili olmakla birlikte yoksulluğun, tek boyutlu olarak sosyal dışlanmanın nedeni

olmadığını da belirtmek gerekmektedir. Ekonomik ve toplumsal olanaklara sahip olmamak yada ulaşamamak olarak tanımlanan yoksulluk, bir ölçüde kaynakların eşitsiz dağılımından, ekonomik politikalardan, eşitsiz bölüşümden kaynaklanmaktadır. Sosyal yaşama etkin katılım konusundaki eksikliklere karşılık gelen sosyal dışlanma bu noktada sürecin ilişkisel boyutuna gönderme yapmaktadır. Her iki durumda da sosyal bütünleşme sürecinde önemli sorunlarla karşılaşmaktadır. Ekonomik, kültürel, politik, mekansal dışlanma gibi görünümeler yoksullukla olan ilişkisel boyutunu sunmaktadır.

1.8. KENTSEL YOKSULLUK

Yoksulluğun mekansal düzlemdeki yansıması olarak tanımlanan kentsel yoksulluk olgusu, genel olarak bakıldığında kırsal kent karşılaştırmasının dışında, küreselleşme süreciyle birlikte kentsel ölçekte ortaya çıkan yeni yoksulluk biçimine karşılık gelmekle birlikte, ekonomik, siyasal, toplumsal ve ideolojik boyutlarıyla analiz edilmesi gereken bir sorundur. Ekonomik ve sosyolojik yaklaşımlarda, kentin görece düzensizliği, kentsel çevrenin fiziksel olanaklarının, toplumsal etkinliklerinin, yetkinliklerinin ve organizasyonlarının yetersizliği olarak tanımlanmıştır. Kent yoksulluğu, özellikle az gelişmiş ülkelerde çarpıcı bir şekilde görünmekle birlikte, kırsaldan kente göç sürecinde, kentin çöküntü alanlarında yaşayan, düşük nitelikli iş ve eğitim olanaklarını sahip olan, düşük gelir grubunda yer alan, riske diğer kesimlerle karşılaştırıldığında daha açık ve marjinal sektörün aktörleri olan kesimlerin yaşam tarzlarına karşılık gelmektedir.

Dünya bankası, kent yoksulluğunun boyutlarını; gelir ve eğitim yoksulluğu, güvensizlik, güçsüzlük, istihdam olanaklarına ve gelire sınırlı erişim, yetersiz ve güvencesiz barınma, kentsel hizmetlerden yararlanamama, şiddet, sağlıksız çevre, sosyal koruma olanaklarının sınırlılığı yada yokluğu olarak tanımlamıştır. Bu yoksulluk biçimi kentin belirli bir bölgesine yoğunlaşmasından dolayı semt yoksulluğu yada getto yoksulluğu gibi kavramlarla da tanımlanmaktadır (Özcan ve Karakılıç,2007:442).

Günümüz kentlerinde yaşanan yoksulluğun geçmiştekinden farklı olarak toplumun geniş kesimlerini etkisi altına alarak sürekli biçimde yaygınlaşması sonucu yeni kentsel yoksulluk kavramı ortaya atılmıştır. Bu kavram, eskiden nüfusun küçük kısmı açısından statik bir olgu olarak tartışılan yada düşük sanayileşme ve hızlı

kentleşmeyle bağlantılı olarak açıklanan kentsel yoksulluğun, neo-liberal politikalar sonucu enformel sektör, taşeronluk gibi istihdam biçimlerinin, esnek üretim adı altında ekonomideki ağırlığının daha da artmasıyla daha da yaygınlaşması ve kronikleşmesini temel alarak daha geniş bir çerçevede kullanılmaktadır (Görün ve Elagöz,2007;Körükmez, 2008). Bu anlamda yeni kentsel yoksulluk kavramı, az gelişmiş ülkelerin yanı sıra gelişmiş ülkeleri de kapsayacak şekilde son yıllarda görece olarak yoksullaşan daha geniş toplumsal kesimlerin yaşam koşullarını anlatmaktadır.

Başka bir deyişle yeni kentsel yoksulluk Batı'da özellikle ikinci dünya savaşının sonra Fordist yapıdan post-fordist yapıya, refah devletinden, refah sonrası devlete, ulusal organizasyonlardan küresel organizasyonlara geçiş sürecinde ortaya çıkmıştır. Geç kapitalistleşen ülkelerdeki yeni yoksulluk, farklı kimlikten insanları son derece kötü yerleşmelerde bir araya getirerek dışlama/ayırışma politikası içinde olmuş ve izole yerleşme bölgeleri üretmiştir. Yoksulluk kentsel düzlemde, bireyin kentlileşmesinde olumsuzluklar yaratmaktadır. Kent yaşamında entegre olamama ve kentleşme sürecine katılamamaları sonucunda kentsel alanda herkesi ilgilendiren sorunlar ortaya çıkmaktadır. Yoksulluk halleri kalıcı hale geldiğinde toplumda birey ve grup düzeyinde davranışlar geliştirerek bir alt kültür oluşmaktadır (Demiral ve Evin, 2007:7).

Mingiona'ye göre, 1980 sonrasında makro ekonomik alanda uygulanan politikalar, yoksulluğun tüm dünya ölçeğinde yaygınlaşmasına yol açmış, bu durum, Kentlerde sermaye birikiminin dengesiz dağılımı sonucunda bir kutuplaşma yaratmıştır. Günümüzde kentsel alanlar, modern yoksulluk biçiminin yaşandığı yerlerdir. Kırsal yoksulluk hala yok edilmemiştir ancak kentsel yoksulluğun artışı ile sınırlandırılmıştır. Baharoğlu ve Kessides ise, kentsel yoksulluğun zorunlu olarak ekonomik çöküşün bir göstergesi olmadığını belirtmişlerdir. Her kentte yoksulluk farklı deneyimlenmektedir ve kent yoksulları da ihtiyaçları, yoksulluk düzeyleri açısından heterojendir. (akt. Körükmez,2008:210).

Ülkemizde kavramın 1980 sonrasında yaygın bir şekilde kullanıldığı görülmektedir. Işık ve Pınarcıoğlu, 1990'lardan itibaren yeni bir yoksulluğun ortaya çıktığını, kentsel yoksulluk bağlamında gecekondu ve varoş yoksulluğu ile sınıf altı yoksulluğu kavramlarını kullanmışlardır. Buğra ve Keyder, yeni yoksulluğun kentsel yoksullar arasında sosyal korumanın zayıflamasının kentsel yoksullar arasında sosyal

korumanın zayıflamasının ve toplumsal dışlanmışlığın artmasının bir sonucu ve bunun da sosyal devletin yetersizliklerinin bir ürünü olduğuna dikkat çekmişlerdir. Erder ise artan küreselleşme ve egemen hale gelen neoliberal politikalara koşut olarak zayıflayan sosyal devlet anlayışının, yeni yoksulluğu ortaya çıkardığını ifade etmektedir. Bu gelişmenin gelir ve mekansal farklılaşmanın ve kutuplaşmanın artmasına, yoksulların devletten umutlarını kesmelerine ve sorunlarını gittikçe daha fazla kapanarak çözmelerine de yol açtığını vurgulamışlardır (akt. Gül ve Sallangül,2008:66).

II. BÖLÜM

YOKSULLUĞUN VE KENTSEL YOKSULLUĞUN SOSYO-TARİHSEL GÖRÜNÜMÜ

İnsanlık tarihinin önemli sorunların biri olarak kabul edilen yoksulluk, tarihsel süreçte tüm toplumlarda farklı şekillerde var olmuştur. Yoksulluk, toplumların tabakalı yada sınıflı yapılarının bir göstergesidir. Belli nicel ve nitel ölçütlere göre sınıflaşmış yada tabakalaşmış toplumlarda, bu tabaka yada sınıfın en altında kalan gruplar yoksul olarak tanımlanmakla birlikte, ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel alana ait nesne ve değerlere en az oranda sahip olmaları bu tanımın içeriğini oluşturmaktadır. Dinamik ve görelî yönüyle yoksulluğun tanımını yapmak ve neye dayalı olarak ölçüldüğünü göstermek güçtür.

Yoksulluk, ülkelerin gelişmişlik düzeyleriyle doğrudan ilişkilidir. Dolayısıyla, ülkelerin sosyo-ekonomik ve siyasal yapısı, kurumlarının işleyişleri gibi faktörler yoksulluğun sürekliliğinde en çok üzerinde durulması gereken yapısal faktörler olarak kabul edilmektedir. Kavramın doğasındaki bu görelilik, kavramın farklı boyutlarla ele alınmasını gerekli kılmaktadır. Genel olarak bakıldığında yoksulluk kavramı, niceliksel ve niteliksel olmak üzere iki düzeyde incelenmektedir. Niceliksel düzeyde mutlak yoksulluk ve görelî yoksulluk kavramlarından bahsedilmekle birlikte her iki kavramda da sayısal ölçütler ön plana çıkmaktadır. Gelir düzeyi ve gelir düzeyine bağlı sosyal göstergeler, bu ölçümün temel boyutlarını oluşturmaktadır. Fakat, salt nicel ölçütlere dayalı yoksulluk tanımı, bütünsel bir değerlendirme için yeterli olmamaktadır. Çünkü, yoksulluğun görünümleri, ülkelerin sosyo-ekonomik, siyasal ve kültürel alanlarına özgü yapısal farklılıklara, kurumlarının işleyiş yapısına ve sürekliliğini sağlayan mekanizmalara, bireye özgü farklılıklara göre değişmektedir.

Yoksulluk kavramı, özellikle sanayi devrimi ile birlikte sınıflar arası servet, gelir dağılımı ve yaşam koşulları açısından uçurumlar oluşturduktan sonra dikkat çekmeye başlamıştır. Liberal ekonomik sistem 19. ve 20. yüzyıl boyunca zenginlik ve refah yaratırken, milyonlarca insan da açlık ve yoksulluğa itilmiştir (Anbarlı,2007:553).

Yoksulluk tanımlarında mutlak ve görelî yoksulluk olmak üzere iki kavram öne çıkmaktadır. “Mutlak yoksulluk”, kişinin gelir ve tüketim harcaması bakımından sahip olduğu maddî güce dayalı olarak saptanmaktadır. Tüketim harcamalarına göre yapılan hesaplamalar, bir kişinin günlük olarak alması gereken kaloriyi sağlayacak temel gıdaların gerektireceği harcamaya göre yapılmaktadır. Buna göre, en düşük maliyetli gıda harcamalarının parasal değeri bir yoksulluk eşiği oluşturmakta; gelir azlığı dolayısıyla bu eşiğin altında kalanlar 'mutlak yoksul' olarak nitelenmektedir. Mutlak yoksulluk tanımlaması, kendi içinde pek çok sorun içermekle birlikte, açlık sorununu da barındıran yetersiz beslenme koşullarıyla yüz yüze olan az gelişmiş ülkelerin yoksulluk durumlarını tanımlamak için uygun görünmektedir (Şenses,2006:63). Dünya Bankası, günlük geliri asgari 2400 kalori değerindeki besini almaya yetmeyen insanları, mutlak yoksul olarak tanımlamaktadır. Bu yaklaşıma göre, günlük bir dolarlık harcama seviyesi mutlak yoksulluk sınırını oluşturmaktadır. Günlük bir dolar mutlak yoksulluk sınırı, ülkelerin gelişmişlik düzeyine göre farklılaştırılmıştır. Türkiye'nin dahil edildiği Doğu Avrupa ülkelerinin içinde bulunduğu grup için bu miktar dört dolardır(UNDP,2005).

“Görelî yoksulluk” kavramı ise, nüfusun belli bir bölümünün bazı nedenlerle farklı zaman aralıklarında tarihsel ve coğrafi olarak belirlenen minimum bir yaşam standardı oluşturmak için yeterli kaynaklara ulaşamaması ve bu durumun toplumsal açıdan sorunlara yol açmasıdır (Mingione, 1993:324). Daha geniş bir tanımla, yiyecek dışındaki gereksinimleri-giyim, barınak ve enerji gibi-karşılacak gelirden yoksun olmak biçiminde anlaşılmaktadır. Son yıllarda bu iki tanımlı içerse de daha geniş kapsamlı olan ‘insani yoksulluk’ kavramı, okur-yazarlık, yetersiz beslenme, kısa yaşam süresi, ana-çocuk sağlığının yetersizliği, önlenemez hastalıklara yakalanmak gibi temel insani yeteneklerden (capabilities) yoksun olmak biçiminde tanımlanmaktadır. Buna göre temel insani yeteneklerini sürdürebilecek olan mal, hizmet ve alt yapı-enerji, hijyen, eğitim, iletişim, içme suyu-erişimin yokluğu yada kısıtlanması, yoksulluğun insani boyutu olarak nitelendirilmektedir (DPT,2007:1). Mutlak yoksulluk tanımında, yoksulluk, bireysel bir düzlemde ele alınırken görelî yoksulluk tanımında bireyin, toplumun bir parçası olmasından yola çıkarak, daha eşitlikçi bir şekilde yaşam standardının değerlendirilmesini ifade etmektedir. Fakat, her iki yoksulluk tanımında da, yoksun olunan alanların, temel gereksinimlerin aynı olduğu görülmekle birlikte, mutlak yoksulluğun ekonomik gelişme ile ortadan kaldırılabilmesi kabul edilirken

görelî yoksulluğun bir toplumda sürekli olarak var olacağı ileri sürülmektedir. Farklı yoksulluk tanımlarına bakacak olursak;

Dünya Bankası, yoksulluğu temelde ekonomik olarak tanımlamaktadır. Bu doğrultuda gelir harcamalarını kapsayan ölçümler yapılmaktadır (günde 1 Dolar, 2 Dolar, 4 Dolar gibi). Bununla birlikte 1990'lı yılların başından itibaren "sağlık" ve "eğitim" harcamaları da bu ölçümlere dahil edilerek yoksulluk boyutu farklı ülkeler için ortaya çıkarılmaya çalışılmaktadır. Birleşmiş Milletler'in yoksulluk tanımını ise şöyledir: "yeterli bir yaşam standardına ulaşma ve diğer sivil, kültürel, ekonomik, siyasal ve sosyal haklardan yararlanma açısından gerekli kaynaklardan, yapabilirliklerden, seçeneklerden, güvenlikten ve güçten sürekli ya da kronik olarak yoksun oluşla belirlenen bir insanlık durumudur" (UNICEF, 2005) (Altay, 2007:349-50).

Dünya Bankası'nın yoksulluk sınırı olarak geliştirdiği, günlük bir dolar gelir standardı, bazı yazarlara göre, yoksulluğun küresel boyutunu saklamaya yöneliktir. Buna göre, dünya yoksullarının sayısı manipüle edilmekte ve olduğundan çok daha az gösterilmesi sağlanmaktadır. Nitekim, günde bir dolar eşliğinin yoksulluk standardı olarak kabul edilmesi durumunda, dünya nüfusunun ancak beşte birinin (1.2 milyar) yoksul olduğu sonucuna varılmaktadır. Dünya Bankası, bu yöntemle dayanarak az gelişmiş ülkelerde yoksulluğun gerileme eğilimi içinde olduğunu ileri sürmekte ve bu yoksulluğun Üçüncü Dünya'ya özgü bir sorun olduğu mesajını vermektedir.

İnsel, Dünya Bankasının yoksulluk sınırı olarak belirlediği bu rakamı eleştirerek, günde bir dolar kriterinden hareket edildiğinde gelişmiş ülkelerde neredeyse hiç yoksul kalmadığını ifade etmiştir. Mutlak yoksulluk kavramının söz konusu yetersizliklerini gidermek üzere 'görelî yoksulluk' kavramı ortaya atılmıştır. Gelişmiş ülkelerde yaygın olarak kullanılan görelî yoksulluk göstergesi, ülke içindeki ortalama gelirin belli bir oranı altında geliri olanları içermektedir. Bugün Avrupa Birliği mensubu ülkelerde, görelî yoksulluk seviyesi, ortanca gelirin yüzde ellisinin altında geliri olanları kapsamaktadır. Gelişmiş ülkelerde kullanılan görelî yoksulluk seviyesi, gelir dağılımı yapısıyla da doğrudan ilişkilidir. Örneğin Fransa'daki görelî yoksulluk oranı Slovakya'dan daha yüksektir; çünkü Slovakya'daki ortalama gelir Fransa'dan aşağı olmakla beraber gelir dağılımı daha iyi durumdadır. Ancak, Slovakya'daki ortalama

yoksul, Fransa'daki ortalama yoksuldan mutlak olarak daha yoksuldur (İnsel'den akt. Görün ve Elagöz, 2007:149). Dolayısıyla, görelî yoksulluğun, farklı yapısal dinamiklere sahip olan toplumları karşılaştırmakta uygun bir ölçüt olmadığını söylemek gerekmektedir. Özellikle yoksulluğun azaltılmasına yönelik günümüzde yapılan çalışmalarda dikkati çeken temel vurgu, yoksulluğun yaşandığı ülkelerde ekonomik, politik ve sosyo-kültürel çevrelerinin ve koşullarının farklılığıdır.

Yoksulluk, sadece bireyin yaşamını idame ettirebilmesi için gerekli olan temel mal ve hizmetlerden yoksun olmasıyla sınırlanmamaktadır. Yoksulluk aynı zamanda sosyal, politik ve psikolojik alanlardaki yoksunluğu da kapsamaktadır. Dinlenme, eğlenme gibi ihtiyaçların yanı sıra şiddet ve çatışmalardan uzak güvenli bir sosyal çevrede yaşamak, birey için temel yaşamsal öğeler arasında yer almaktadır. Bu hakları sağlanan bireyler, önündeki seçenekleri daha iyi değerlendirecek ve potansiyellerini gerçekleştirmek için çaba harcayacaklardır. Fakat, maddi nitelikteki yoksunluk, sosyal yaşamdaki diğer olanaklardan yararlanmayı, kendini ifade edebilecek alanlar yaratmayı ve bu alanda varlığını sürdürebilmeyi, üretim faktörlerine erişebilmeyi engellemektedir. Örneğin, yoksulluğun sürekliliği açısından bakıldığında, çocuklar yoksulluğu zihinsel, fiziksel, duygusal ve manevi gelişmelerine zarar veren ortamlar olarak yaşadıklarından, benlik algısı, mevcut koşullar çerçevesinde gelişmektedir. İleriki yaşlarda, mevcut koşullarını değiştirebilecek olanaklara sahip olmaması durumunda, yoksulluğun sürekliliğinden bahsedilmekte, bu durum, düşük aile geliri ya da düşük tüketim düzeyi gibi geleneksel kavramsallaştırmaların ötesinde anlam taşımamaktadır.

Yoksulluğun nedenleri ve yoksulluğa yönelik çözüm yollarının geliştirilmesi bağlamında akademik alanda genel olarak bireysel ve sisteme dayalı olarak iki farklı şekilde tanımlanmıştır. Bireye dayalı yoksulluk tanımlarında, bireye ait kişisel özellikler-ki bu özellikler genellikle negatif yöndedir- ön plana çıkarken, sisteme dayalı tanımlamalarda bireyin içinde bulunduğu koşullardan kaynaklanan bir duruma işaret edilmektedir. Birinci tanımında, yoksulluk, bireyin yetersizlikleriyle ilintili olmakla birlikte yoksul kişinin içinde bulunduğu durumu kabullenmesi söz konusudur. Sisteme dayalı tanımlamalarda, yoksulluk, Marksist kavramlarla ele alınmıştır. Yoksulluğu bu perspektifle ele alan teorisyenlerin yoksulluğa yönelik daha kapsamlı açıklamalar yaptıkları görülmektedir. Bu teorisyenlere göre, yoksulluk, kapitalist sistemin işleyişinin

bir sonucudur. Kapitalist sistem var olduğu sürece, yoksulluğun da sürekliliğinden bahsedilmektedir.

Daha genel bir ifadeyle, modern kapitalist toplum ve piyasa ilişkilerinin belirleyiciliği çerçevesinde 18. yüzyıldan 1960'lara kadar, yoksulluğun kavramsallaştırılmasında ağırlıklı ekonomik temelli yapılmıştır. Ancak 1960'lardan itibaren yoksulluğun bireysel mi yoksa kapitalist piyasa ilişkilerinin bir ürünü mü olduğu, yada kültürel mi yoksa yapısal bir sorun mu olduğu tartışmaları hız kazanmıştır. Bu temelde yoksulluk tartışmalarında yoksulları ve onları yaşam biçimlerini ve farklılaşan kültürel özelliklerini temel alan yaklaşımlar ön plana çıkmıştır. Günümüzde, yoksullukla ilgili çalışmalara bakıldığında yoksulluk olgusunun, bireysel refah ve sorumluluk, sosyal ve kültürel bütünleşememe, sosyal dışlanma, sınıf-altı, yoksulluk kültürü, ayrımcılık, sosyal patoloji, toplumsal cinsiyet, ırk, etniklik, mekansal ayrılmışlık, çalışma refahı gibi kavramlar çerçevesinde ele alındığı görülmektedir (Gül,2008:57).

Yoksulluğa yönelik öne sürülen bu yeni çerçevede yoksulluk sadece ekonomik temele indirgenerek açıklanamamakta, kültürel öğelerin de bir o kadar etkili olduğu sonucuna varıldığı görülmektedir. Bu tanımlamalarda bir ölçüde, yoksulluğa neden olan yapısal unsurların göz ardı edildiğine, bütünüyle kültürel niteliklerin ön plana çıkarıldığına dikkat çekmek gerekmektedir. Yoksulluk kültürü başlığında yoksul olana özgü yaşam tarzı, düşünme biçimi, alışkanlıklar, kişilik özellikleri, kendini ifade etme araçlarına ve sosyal alanda kendisini var etme stratejilerine vurgu yapılmıştır. Bununla birlikte günümüz heterojen nitelikli toplum yapısında bütün yoksullara özgü tek ve homojen bir yoksulluk kültürünün var olduğu yorumları, yoksulluğun süreklilik arz eden kültürel bir yapı olarak algılanmasına yol açmaktadır. Kapitalist sistemin çelişkileri, piyasa ilişkileri, eşitsiz gelir dağılımı, kaynakların eşitsiz kullanımı gibi yoksulluğun temel nedenleri ikincilleştirilmiştir. Bu da yoksulluğun tek boyutlu ve eksik bir şekilde açıklanmasına yol açmaktadır.

Genel olarak, öne çıkan bazı teorisyenlerin yoksulluk tanımlarına bakacak olursak;

Gans, yoksulluğu sınıf eşitsizliği bağlamında ele almakta, yoksulların var olmasının toplumun diğer üyeleri için güven ve destek sağladığını iddia etmektedir. Bu tanıma göre, yoksullar zenginlerin yararına vardır ve yoksullar kendi konumlarını değiştirecek güçte olmadıkları için yoksulluk süreklilik kazanmaktadır. O'na göre her ekonomide belirli sayıda geçici, sonu olmayan, kirli, tehlikeli ve aşağılık işler vardır. Yoksulluğun varlığı, bu işlerin yapılmasını garanti etmektedir. Hastane, yiyecek ticareti, tarım sektörü, giysi endüstrisi, büyük ölçüde düşük ücretli işçiye bağlıdır. Yoksulluk, kirli işlerin yapılmasını ucuz bir şekilde sağlamaktadır (akt.Oktik,2008:42). Benzer bir biçimde Hobsbawn da, yoksulluğu sınıf ve hegemonya kavramlarıyla ilişki olarak açıklamaktadır. Ona göre yoksulların dünyası, üst sınıfta yer alanlar tarafından çizilen toplumsal, kültürel ve kurumsal çerçeveye sınırlıdır. Hegemonyaya sahip olanlar tarafından çizilen bu çerçevede yoksulların herhangi bir yetkisi, hakkı yoktur (akt.Erdoğan,2007:83).

Galbraith, yoksulluğu “işlevsel sınıf altı” kavramıyla açıklamaktadır. Bu sınıf altı grup, büyük kent merkezlerindeki yoksul mahalle sakinlerini, çiftliklerde çalışanları, madencilik gibi düşük statülü işlerde çalışanları içermektedir. Ona göre, bu sınıf altı grup, genel kapitalist ekonomik sürecin bir parçasıdır (akt. Gül,2008:62).

S. Amin, A. Janvry, C. Garramon, G. Frunk ve I. Wallerstein gibi teorisyenler, yoksul ulusların neden yoksul olduklarının analizini yaparken, bu çarkın varsıl ulusların lehine işlediğini vurgulamışlardır. Ancak bu ulusların sadece dışarıdan değil, “kritik aktör” olarak tanımlanan ve ulus ötesi şirketlere uygunsuz ticaret ve bankacılık ortamı hazırlayarak kar elde eden yerel elitlerce de kullanıldığına işaret etmişlerdir. Bu teorisyenlere göre merkezin gelişmesi, çevrenin yoksullaşmasına neden olmaktadır. Çünkü, kapitalizmin zenginleşmesi, merkez devletlerin çevreyi sömürmesi şeklinde gerçekleşmektedir (akt. Oktik, 2008:44).

Jargowsky ve Bane, yoksulluğun süreç ve belirleyicilerine dikkat çekerek “sürekli yoksulluk”, “çevresel-mekansal yoksulluk” ve “sınıf-altı yoksulluk” şeklinde üç farklı kavramla açıklamaktadırlar: Sürekli yoksulluk, uzun süre yoksulluk içinde yaşayan aile ve kişileri içeren bir terimdir. Bu yoksulluk tanımı, kuşaktan kuşağa geçme eğilimi göstermektedir. Çevresel ve mekansal yoksulluk, eski ve bakımsız ev stokunun, yoksul mahalle ortamının ve yüksek işsizlik oranlarının belirgin olduğu ve yoksulluğun

yoğunlaştığı alanları ifade etmektedir. Sınıf altı yoksulluk ise kural dışı normların, davranışların ve tutumların yaygınlığı, uyuşturucu ve alkol kullanımının yüksekliği, işgücüne katılımın düşüklüğü, suç işleme eğiliminin yüksekliği, evlilik dışı çocuk sahibi olmanın yaygınlığı, sosyal yardımlara bağımlılık gibi öğeleri kapsamaktadır (akt.Gül, 2008:60).

Lewis, yoksulluğu salt ekonomik boyutuyla değil kültürel boyutuyla birlikte ele almakta, yoksulluğun toplumsal ve psikolojik sonuçlara yol açan bir kültüre neden olduğunu, toplumsallaşma mekanizmaları aracılığıyla kuşaktan kuşağa aktarıldığını, kendine özgü bir yapısının olduğunu, bir rasyoneli ve savunma mekanizmaları olan bir yaşam tarzı olduğunu ileri sürmektedir (akt. Güleler ve Kömürçüoğlu,2007:26).

Yoksulluk tanımlarında öne çıkan diğer iki teorisyen, Castells ve DiNitto'dur. Her iki teorisyen de yoksulluğun yapısal yönüne vurgu yapmaktadır. DiNitto, yoksulluğu, yapısal yoksulluk kavramıyla açıklamaktadır. Yapısal yoksulluk ile toplumun belli sınıflarının yada gruplarının ayrımcılık nedeni ile dikey toplumsal hareketlilikten yoksun bırakılmaları ifade edilmektedir. Bu kavramsallaştırmada en çok vurgulanan nokta, kapitalist yapının içinde barındırdığı çatışan koşullardır. Castells ise yoksulluğu, yoksulluk ve uç yoksulluk şeklinde ayırarak açıklamaktadır. Yoksulluk, belirli bir toplumda bir insanın minimum standartlarda bir yaşam sürebilmesi için gerekli kabul edilen kaynaklara sahip olmamasıdır. Aşırı yoksulluk ise çok geniş bir sosyo-ekonomik yoksunluğun içinde yaşayan, ayrımcılıklara ve dışlanmaya maruz kalan, gelir, servet dağılımında en dipte yer alanları ifade etmektedir (akt. Gül,2008:62-63).

Her iki tanımda da görüldüğü gibi, kapitalist ekonomik sistemin işleyiş mekanizması, sınıflar arasında keskin kutuplaşmalar yaratmıştır. Sınıflar arasındaki bu kutuplaşmalar, düşük statülü işlerde çalışan, düşük eğitim seviyesine sahip ve düşük nitelikli yerleşim alanlarında yaşayan kişiler için, her türlü olanağı sınırlamaktadır. Sistemin işleyiş mantığı, vasıfsız olan bu kesimin toplumsal hareketliliğini engellemektedir. Özellikle günümüz kentleri, bu keskin sınıfsal kutuplaşmanın net bir şekilde gözlemlendiği alanlar haline gelmiştir. Artan sermaye girişleri, büyüme stratejileri, kentlerin yüzünü radikal bir şekilde değiştirmiş, bir yanda zenginliği diğer yanda yoksulluk ve dışlanmışlığı yaşayan toplumsal gruplar kentsel alanda keskin

sınırlarla ayrılmış topografya oluşturmuşlardır. Toplumsal alanda eşitsizliği yaratan temel dinamik ise kapitalist ekonomik sistemin yeniden biçimlenmesidir.

Yoksulluğa yönelik çeşitli tanımlamalarda bulunan teorisyenlerin de görüşlerinden yola çıkarak yoksulluğun nedenleri ve boyutları genel olarak şu şekilde özetlenebilir: Gelir dağılımındaki dengesizlikler, demografik unsurlar, göç, işsizlik, şoklar, olağan dışı durumlar ve savaşlar, yerleşim yeri, siyasi nedenler, fiziksel sakatlık, duygusal sorunlar, yoğun tıbbi harcamalar, alkolizm, düşük eğitim düzeyi, boşanma, terk edilme, eşin ölümü, kumar alışkanlığı, ücret sorunları, işyerindeki kötü yönetimden kaynaklanan sorunlar, çalışmaya ilişkin olumsuz etik değerler, istenilen koşullarda iş bulamama, düşük ücretli iş, zihinsel gerilik, yaş nedeniyle emeklilik gibi toplumsal ve bireysel pek çok nedenden bahsedilebildiği gibi (Görün ve Elagöz,2007:150-151), üretim yetersizliği ve bu yetersiz üretim sonucu elde edilen artı değerın bölgeler, sektörler ve bireyler arasında adil bir şekilde paylaşılmaması, adaletsiz vergi sistemi yüksek faiz ve rant ekonomisi, devlet teşvikleri, enflasyon, piyasada tekelleşme gibi ekonomik faktörler yoksulluğun temel nedenlerini oluşturmaktadır (Demiral ve Evin, 2007:5).

Yoksulluğun boyutlarına bakıldığında ise:

1. Fırsatlardan yoksun olma boyut gelir ve tüketim düzeyleriyle ilişkili olmasının yanı sıra, beşeri sermaye, istihdam, ücretler ve arazi gibi varlıkların kullanımını ihtiva etmektedir.
2. Yetenek ve kapasite yetersizliği boyutu, sağlık ve eğitim göstergeleriyle ilişkilidir. Düşük eğitim düzeyleri, hastalık ve kötü beslenme gelir yoksulluğuna katkı sağlamaktadır.
3. Düşük güvenlik düzeyi ulusal ve yerel düzeyde ortaya çıkabilen risklerle ilişkilidir. Bunlardan bazıları öngörülebilir türdendir. Diğer bazıları ise daha az görülebilir riskler taşımaktadır.
4. Yetkilendirme boyutu, yoksul insanların karar süreçlerine katılabilme ve verilen kararlardan etkilenebilme boyutuyla ilgilidir (World Bank,2002).

Tanımı ve boyutları ne olursa olsun kişinin kaliteli bir yaşam sürmesini sağlayabilecek araç ve olanaklardan yoksun olması, yoksulluk kavramında dikkate alınması gereken bir başlangıç noktasıdır. Yoksul olan bir kişinin, bireysel yeteneklerini

ve olanaklarını gerçekleştirecek araçlara erişimi kısıtlı olduğundan, sosyo-ekonomik olarak da öteki insanlardan “yalıtılmışlıkla” ya da “dışlanma” ile karşı karşıya kalmaktadır. Dolayısıyla, yoksunluğu, yalıtılmışlığı yada sosyal dışlanmayı, yoksulluğu bütünleyen kavramlar olarak da ele almak gerekmektedir.

Yoksulluğun yarattığı güçsüzlük duygusu, sesini duyuramama giderek sosyal dışlanma ve marjinalleşme yaratmaktadır. Yoksul kişilerin gelirlerindeki büyük değişmelerle karşı karşıya kalma riski, toplumun diğer kesimlere göre daha yüksektir. Bununla birlikte, yoksul kişiler, yaşadıkları güçsüzlük ve marjinalleşme yüzünden seslerini duyurabilecek siyasi güce sahip değildirler. Bunun doğal sonucu ise toplumdaki eşitsizliğin ve kimi grupların dışlanmasının giderek yaygınlaşmasıdır (DPT,2007:2). Nitekim 1984’te Avrupa Birliği Bakanlar Kurulu’nun yayınladığı bir raporda yoksullar, maddi, kültürel ve toplumsal kaynaklara çok sınırlı sahip olmaları nedeniyle ikamet ettikleri üye ülkelerde asgari seviyede kabul edilebilir yaşam tarzından dışlanan kişiler olarak kabul edilmişlerdir. Bu belirlemeye göre yoksullar, doğal bir ayıklama süreci gibi dışlanmış bir kesimi oluşturmaktadır (İnsel’den akt. Görün ve Elagöz, 2007:149).

Dolayısıyla, yoksulluğun sonucu olarak ortaya çıkan sosyal dışlanma, marjinalleştirme, toplumda hem gelir dağılımı açısından hem de yoksullara açık olan ekonomik, sosyal ve siyasal fırsatlardan yararlanamama şeklinde eşitsizliklerin ortaya çıkmasını ve bu eşitsizliklerin yaygınlaşmasını beraberinde getirmektedir. Gerek gelişmiş ülkelerde gerekse gelişmekte olan ülkelerde, piyasanın işleyişinde ortaya çıkan sorunlar, yatırım olanaklarını, gelirin ve gücün dağılımını etkilemektedir. Bu tarz başarısızlıklar, yoksullara açık olan yatırım olanaklarının önünü kapatmaktadır. Çünkü sistem, ya da yüksek düzeydeki ekonomik ve politik eşitsizlik, sistematik olarak daha güçlü ve etkili olan kişi yada grupların lehine işleyen ekonomik ve sosyal düzenlemeler yaratmaktadır. Bu da eşitsizliği, sosyal dışlanmayı, marjinalleşmeyi daha da derinleştirmektedir.

Bir ekonomide gelir dağılımındaki eşitsizliğe yol açan önemli unsur eğitim ve sosyal güvenlik gibi alanlardaki malların tüketimindeki fırsat eşitliğinin ortadan kalkmasıdır. Eğitim, insanlara üst gelir grubuna geçme şansı vererek gelir dağılımındaki eşitsizliği azaltırken, sosyal güvenlik geliri arttıran, temel güvenliği sağlayan yapıyla

eşitsizliği sınırlandıran bir etkiye sahiptir. Lüks olarak görülen eğitim, sağlık gibi mallar devlet tarafından sağlanmadığında herkes tarafından tüketilmemekte ve toplumda eşitsizlik artmaktadır. Ayrıca bu malların tüketilmesi sonucu oluşacak yüksek dışallıktan mahrum kalan toplumda fayda maksimizasyonu sağlanamamaktadır. Fırsat eşitsizliğinin ortadan kalktığı bir ortamda ahlaki yozlaşma ve suç oranlarında artış görülmektedir. Bu noktada yoksullukla mücadele noktasında sivil toplum kuruluşları devreye girmektedir (Sönmezer, Yürük ve Uzunoğlu,2007:32). Yoksulluk oranının büyük ölçüde etkileyen küreselleşme sürecinde yoksullar söz sahibi değildir. Bu süreçte yoksulluğun tanımı küresel güçler tarafından yapılmakta, bu konuda zirveler düzenlenmektedir.

2.1. Global Alanda Yoksulluk

Son 20 yıl içinde global düzlemde önemli yapısal dönüşümler gerçekleşmiştir. Bu yapısal dönüşümlerin birinci ayağını IMF ve Dünya Bankası gibi ulus aşırı finansal kuruluşların, global ekonomik politikalarda belirleyicilik kazanması oluşturmaktadır. Yeni ekonomik paradigma, hem üretimde hem de pazarlamada liberalizasyona ve düzensizleştirmeye giderek, gelişmiş ve gelişmekte olan ülke ekonomilerinin, global ekonomiler içinde bütünleşmesini amaçlamaktadır.

Küreselleşme olarak tanımlanan bu süreç, genel olarak toplumsal, ekonomik ve kültürel alanda meydana gelen kapsamlı değişim ve dönüşümleri ifade etmektedir. Bu sürecin temel özelliği, paranın, malın ve hizmetin uluslar arası hareketliliğidir. Küreselleşme, neo-liberal politikalar ve buna bağlı olarak gelişen serbest pazar anlayışıyla şekillenmektedir. Çok uluslu şirketlerin temel aktör olarak çıkması, üretim yapılanmalarının dağılarak ademi merkezileşmesi ve kitlesel üretimin yerini esnek üretimin alması ekonomik alanda görülen değişimlerdir (Bozkurt, 2000; Kazgan,1997;Yetim,2002;Keyman,2000).

Küreselleşme, ekonomik ve toplumsal düzlemde, sermayenin küreselleşmesi ve iş gücünün küreselleşmesi şeklinde iki temel boyutta gerçekleşmiştir. Sermayenin küreselleşmesi, üretim, ticaret ve finans alanlarındadır. Sanayi sermayesinin genişlemesi, etki etme kapasitesinin artması, ağlar şeklinde örgütlenmesi, ticaret rejimlerinde liberalleşmenin önem kazanması, ulus-devletlerin ithal ikamesine dayalı korumacı politikaları terk ederek uluslararası mal akışını ve ticareti kolaylaştıracak

akımları benimsemeleri, dünya finans sistemine entegrasyon ve küresel düzeyde sanayi, ticaret ve finans sermayenin sorunsuz döngülerini sağlamak için güçlü finansal kuruluşların oluşması küreselleşme sürecinde gerçekleşmiştir. Emeğin küreselleşmesi ise, uluslar arası düzlemde gelişmemiş ülkelerden gelişmiş ülkelere doğru iş gücü akışını içermektedir (TBAR,2006:15).

Robertson, enformasyon, ulaşım ve üretim teknolojisindeki gelişmeler sayesinde dünyanın tek bir alan haline geldiğini, ulusal-etnik tartışmalar ön plana çıktığını, tikelciliğin evrenselleştiğini, eşitsizliğin arttığını, kimlik, gelenek ve yerel motiflerin küresel düzeyde yaygınlaştığını (1999:212-220); Giddens, toplumsal ilişkilerin yoğunlaşmasından yola çıkarak uygarlıksal, toplumsal ve topluluksal anlatılar arasındaki çatışmaların şiddetlendiğini (1998: 64-177); Touraine, pazarın küreselleştiği evrenle, ulusal, dini ve kültürel kimlikler arasında bölünmüş bir evren arasında ikilileşmiş bir dünyanın ortaya çıktığını ve radikal bir çokkültürlülüğün oluştuğunu (akt. Timur, 1996:22); Friedman, ekonomik ve siyasal gücün örgütlenmesinden yola çıkarak, Ulus-devlet terminolojisi ve modernleşme retoriğiyle uluslar arası fonlar ve destekler edinme isteği arasındaki ilişkinin, yeni elitler ve elit kimlikler oluşturduğunu (akt. Kömeçoğlu,2002:20) ileri sürerek küreselleşmeyi açıklamışlardır.

Küreselleşmeyle birlikte her ne kadar ekonomik alanda önemli dönüşümler gerçekleşmiş olsa da toplumsal alandaki sonuçları daha dikkate değer bir boyuta sahiptir. 1990'lı yıllarda uygulanan yapısal dönüşüm programları çerçevesinde özellikle Latin Amerika ve birçok Eski Doğu Bloku ülkelerde, yoksulluk oranında hızlı bir artış gerçekleşmiştir. Örneğin, Meksika'da 1980 ve 1990 arasında, mutlak yoksulluk oranının %19'dan %24'e çıktığı gözlemlenmiştir. Yeni ekonomik ve sosyal sistemin dışarıda bıraktığı, yeni bir yoksul sınıf, ülkenin geleneksel yoksul sınıfına katılmıştır (İnsel,2006:62-65).

Global alanda ortaya çıkan bu ve benzeri gelişmeler, yoksulluk olgusunun yeniden tanımlanması, yoksulluğun bu sürece özgü boyutlarının yeniden tartışılması sorununu gündeme getirmiştir. Bu süreçte yeniden ve farklı boyutlarıyla tartışılmaya başlanan yoksulluk, sadece az gelişmiş ülkelerin bir sorunu olarak değil, gelişmiş ülkelerinde mücadele etmesi gereken bir sorun olarak görülmüştür. Fakat, tek taraflı ve merkez ülkeler lehine temellenen ideolojisi ile bu sürecin yıkıcı boyutları az gelişmiş

lkelerde kendisini daha fazla hissettirmiştir. Neo-liberal yada yeni sağ olarak adlandırılan bu ekonomik politikalar çerçevesinde işletilen yapısal uyum politikaları, çevre ülkelerini merkez ülkelere daha çok bağımlı kılmış bu da çevre ülkelerinin yapısal uyum politikalarını gerçekteştirirken karşılaştığı sorunların çözümünde merkez ülkelerden aldıkları borçların giderek artmasına yol açmıştır. Dolayısıyla çevre ülkeler, hem merkez ülkelere yüksek borçlanma ile bağımlı bir hale gelmiş hem de refah devletinin yerinden edilmesi çerçevesinde sosyal harcamaların ve yatırımların kısılmasını n gören neo-liberal politikaların uygulanması sonucunda hızla artan yoksulluk oranıyla karşı karşıya kalmıştır. Eşitsiz ilişkilere dayalı olan bu sistem, çevre ülkeler üzerinde egemenliğin boyutlarını daha da arttırarak yoksulluğun sürdürülmesini sağlamıştır. Dolayısıyla, günümüzde artık bütün bu ekonomik ve siyasal sistemin ortaya çıkardığı yeni yoksulluk olgusundan ve yeni yoksullardan bahsedilmektedir. Yeni yoksulluk olgusu bu bağlamda salt niceliksel veriler temelinde değil sosyal görünümleriyle birlikte değerlendirmek gerekmektedir.

Bauman, yeni yoksulluk olgusunun temel nedenini, çalışma etiğinde meydana gelen değişimlerle açıklamıştır. Modern toplumunun üreticiliği post-modern toplumda yerini tüketim estetiğine bırakmıştır. Modern toplumda işsiz kalmaya bağlı olarak normal yaşamı gerçekteştirmek için gerekli olan ihtiyaçları karşılayamamak yoksulluk olarak tanımlanırken, post-modern toplumda (yeni) yoksulluk bireyin tüketici olarak yetersiz olmasıdır. Bu toplum tipinde, sermayenin bir üretim aracı olmaktan çıkmış, onun yerini bilginin almıştır. Hizmet sektörünün gelişmesiyle birlikte mavi yakalı işçiler gerilemeye başlamıştır. Mavi yakalı işçilerin yerini beyaz yakalı teknik ve profesyonel sınıf almıştır. Böylesi bir yapı, yeterli eğitim alamamış, vasıfsız ve teorik bilgi sahibi olmayan toplum kesimlerini güçsüz kılmıştır. Bauman, yeni yoksulluğun ortaya çıkışını sağlayan en temel faktörün, refah devleti modelindeki değişimler olduğunu ileri sürmüştür (Gülener ve Kömürcüoğlu, 2007:23).

Global düzlemde yoksulluğun niceliksel görüntüsüne bakıldığında; bugün dünya nüfusunun %20'sini oluşturan zenginler gelirin %86'sına sahipken, bu oranın dünya nüfusunun %60'mı oluşturan orta gelirli kesim için %13'e, diğer %20'yi oluşturan fakirler için ise %1'e indiği görülmektedir. Eşitsizliği lkeler bağlamın değerlendirdiğimizde ise, yoksul ülkeler kategorisinde yer alan ve toplam nüfusun %85.2'sini oluşturan ülkeler dünyada gelirin %21.5'ine sahipken, toplam nüfusun

%14.7'sini oluşturan OECD ülkeleri gelirin %77.9'una sahiptir. 2000 yılı verilerine göre, Sahraaltı Afrika'nın %29.3'ü, Güney Asya'nın %39.2'si Doğu Asya ve Pasifik'in %23.7'si günde bir doların altında geçiniyorken aynı oran Avrupa ve Orta Asya ülkeleri için %1.9'dur (Bilen ve Şan, 2005:11). Bununla birlikte, son 20 yıl içinde dünya gelirinden en yüksek pay alan %20'lik kesiminin payının %70'ten %85'e çıktığı görülürken en düşük pay alan %20'lik nüfusun payı %2.3'ten %1.4'e düştüğü görülmektedir (Demiral ve Evin, 2007:5).

Günümüzde dünya geliri yedi kat artarken kişi başına düşen gelir ortalama üçe katlanmıştır. Ancak, 1960 ve 1965 yılları arasında dünya nüfusunun %20'sini oluşturan en zengin kesimin hemen hemen tamamı kuzey ülkelerinde yaşarken bu kesimin dünya gelirinden aldıkları pay %70'den %86'ya çıkmış; en yoksul %20'lik kesimin payı ise %2.3'den %1.3'e düşmüştür. Küresel olarak dünya 21. yüzyılın başında 1960'lara kıyasla iki kat daha eşitsiz hale gelmiştir. Nitekim, 1960'da dünya nüfusunun %20 oranındaki en zengin insanların elde ettikleri gelir, en yoksul 1 milyar kişinin gelirinden yaklaşık 30 kat daha fazlayken 1990'lı yılların sonunda bu oran 1'e 60 olmuş ve zengin ülkeler, dünya gelirin beşte dördünü elde etmiştir (Aktel, Kerman ve Altan,2007:13). Bugün en zengin 20 ülkenin ortalama geliri, en fakir 20 ülkenin gelirin 37 katıdır ve bu fark son kırk yılda ikiye katlanmıştır (DPT,2007:7).

Bu verilerden hareketle, küreselleşme politikalarının, teknoloji ve enformasyon gibi insani yaşam koşullarında büyük ölçüde dönüşüm gerçekleştirmesine karşılık yoksulluğun da artmasında ve yoksulluğun yeni bir biçim almasında dönüm noktası olduğunu yinelemek gerekmektedir. Refah Devletinin korumacı politikalarının yerinden edilmesi, bir yandan sermayenin küresel alanda serbest dolaşımını sağlarken, diğer yandan yerel sermayenin de çökmesine yol açmıştır. Farklı gelişmişlik düzeyine sahip ülkelerde açlık sınırı altında yaşayan insanların sayısını arttırmıştır. Bu gelişmeler, yoksullukla mücadelede yeni stratejilerin geliştirilmesini gündeme getirmiştir. 1990'lardan sonra özellikle UN, UNDP, Dünya Bankası gibi uluslar arası örgütler global yoksulluk ve eşitsizlikle mücadele konusunda aktif bir rol üstlenmişlerdir. Bu çok uluslu örgütler, dünyanın farklı bölgelerinde bir dizi workshop ve konferanslar gerçekleştirerek, uluslar arası alanda yoksulluk olgusuna dikkat çekmeye çalışmışlardır. Dünya Bankası, yapısal politikaların sosyal boyutlarını ön plana çıkararak gelişmekte olan ülkelerde yoksulluğu azaltmaya yönelik programlar hazırlamaya öncelik vermiştir.

Bununla birlikte yoksulluk, Birleşmiş Milletler Örgütüncü dünyadaki en önemli 12 genel sorundan biri olarak kabul edilmiştir.

Dünya Bankasının 2000-2001 yılı Dünya Gelişme Raporuna göre, dünya nüfusunun yarısının yaklaşık 2.8 milyon insanın günlük 2 doların altında ve bu insanların %44'ünün de Doğu Asya'da yaşamaktadır. Bu rapor, 1987'den 1997'ye kadar bu bölgede yaşayan yoksul insanların sayılarının 474 milyondan 522 milyona; Sahra-altı Afrika'da yaşayan yoksul insanların sayılarının da 217 milyondan 290 milyona çıktığını; ülkeler arasındaki gelir eşitsizliğinin son 40 yılda hızlı bir şekilde arttığını göstermiştir. Bu değişimler için göreceli yoksulluk sınırı kullanıldığında durum daha da kötü olmaktadır. Örneğin Latin Amerika'da nüfusun %15'i günlük, yoksulluk sınırı olarak kabul edilen 1 doların altında yaşamaktadır. Bu oran, göreceli yoksulluk sınırında yaşayan insanların oranına vurulduğunda %50 seviyesine çıkmaktadır (Worldbank,2001:23).

UNDP, UNICEF ve UNFPA gibi uluslararası örgütler, yoksul bölgelerdeki yoksulluğun azaltılması için bölgesel gelişme ve düzenleme programları oluşturmuşlardır. Bu örgütler, kadın, etnik azınlıklar, düşük statülü gruplar gibi dezavantajlı grupları amaçlayan özel programlar hazırlamışlardır. 1986 yılında UN, gelişmenin sosyo-kültürel ve politik boyutlarını vurgulayarak Gelişme Hakkı Deklarasyonu yayınlamıştır. Bu deklarasyonda gelişmenin amacı, "insan" olarak tanımlanmıştır. Bu deklarasyon doğrultusunda devletlerin, her bir birey için eğitim, sağlık hizmetleri, beslenme, barınma ve iş gibi temel ihtiyaçlarının karşılanması noktasında daha fazla sorumluluk hissetmesi gerektiğini vurgulamıştır. 1990'larda UNDP, insan gelişmesini, bireylerin tercihlerini genişletme süreci olarak tanımlamış ve bütün dünyada insani gelişme sürecine yönelik olarak bilgi sağlamak için yıllık raporlar yayınlamaya başlamıştır (Gürses,2006:80).

Ulus aşırı örgütlerin yoksulluk konusundaki bu çalışmalarında Amartya Sen'in insani gelişme perspektifinde yaptığı çalışmalar temel oluşturmuştur. Bu temele dayanarak dünyada bütün ülkelerde insani gelişme seviyesi ölçülmüştür. Buradaki amaç ise insani yeteneklerin geliştirilmesine yönelik olarak devlet politikalarının önemini vurgulamaktır. 1997 yılında UNDP insani yoksulluk kavramını benimsemiş ve insanların yoksulluk/yoksunluk deneyimlerden yola çıkarak "insani yoksulluk indeksi"

geliştirilmiştir. HPI, bir yoksunluk perspektifine dayalı olarak gelişmenin ölçümüdür. Bu indeks, sadece gelir düzeyine değil, farklı perspektiflere dayalı olarak insani yoksunluk alanlarını ortaya koymuş, ve buna dayalı bir gelişme indeksi oluşturulmasına zemin hazırlamıştır. İndekste, yaşam beklentisi, temel eğitim yoksunluğu, kamu ve özel kaynaklara erişim olanaklarından yoksunluk gibi farklı yoksunluk alanları yer almıştır (Bilen,2006;Karagöl, 2007;Kerimoğlu,2005).

Ulus aşırı örgütlerin yaptığı çalışmalar, yoksunluğun doğasına ve görünümüne yönelik ayrıntılı bir veri sağlamıştır. Bu veriler, farklı ülkelerde yoksulluk görünümünü de kapsadığı için ülkeler arasında yoksulluk konusunda karşılaştırma yapma olanağı sunmuştur. Genel olarak bakıldığında bu çalışmaların insan merkezli ve insanın yaşam kalitesinin arttırılmasına yönelik optimum çözüm önerileri sunduğu ileri sürülse de global ekonomik sistemin işleyişi ve işleyiş sürecinde etkin olan aktörlerin politikalarına bakıldığında yoksulluğa yönelik keskin çözümler sunduğu şeklindeki yargıların eleştirilmesi gerekmektedir. Söz konusu örgütler, yoksullukla mücadele çabalarında tüm yoksul ülkeleri aynı kategori içinde değerlendirmektedirler. Yoksulluğun, ülkelerin gelişmişlik düzeyleriyle ilişkili boyutu ihmal edilmiştir.

Günümüzde önem kazanan yönetim kavramı, devletin piyasa, sivil toplum kuruluşları arasında bir tür koordinasyon işlevi yerine getirmesini öngörmektedir. Yoksullukla mücadele açısından bu duruma bakıldığında, bunun anlamı, devletin yoksullukla mücadele için kullanılacak yeniden dağıtım politikalarının tasarlanması ve yürütülmesi yerine artık sadece piyasa alanı içerisinde ekonomik olarak sosyal, ahlaki ve kültürel bir sorun olarak görülmeye ve tanımlanmaya başlamış olmasıdır. Bu şekilde ele alınan yoksulluk, daha çok Dünya Bankası ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı gibi uluslar arası kuruluşlarla sivil toplum kuruluşlarının etkileri yoluyla, piyasaların işleyişine herhangi bir müdahalede bulunmadan azaltılmaya çalışılmaktadır (DPT,2007:6).

Buna göre, sosyal devlet anlayışının yerinden edilmesiyle birlikte, yoksullukla mücadele konusunda devletin temel etkinlik alanında uzaklaştırıldığı görülmektedir. Yoksulluğun sosyal ve kültürel bir düzleme indirgenerek tanımlanması ve bu perspektifle yeni kavramlar ortaya atılması, sistemin aksaklıklarının bir ürünü olan yoksulluk olgusunun analiz edilmesinde temel oluşturan ekonomik boyutun

ikincilleştirilmesine yol açmaktadır. Devlet, günümüzde sosyal ve kültürel düzlemde tanımlanan yoksulluğun giderilmesinde ve yoksullukla paralel gelişen sosyal dışlanma, ayrımlaştırma ya da izole etme durumunun ortadan kaldırılmasında sivil toplum kuruluşlarıyla kolektif hareket etmektedir. Sivil toplum kuruluşlarının yoksulluğu önlemeye yönelik mikro nitelikli ve geçici çözüm önerileri, devletin, yoksulluğu önlemeye yönelik gerçekleştirmesi gereken yapısal çözüm önerilerinin yerini almıştır. Yoksulluk, bugün gelir temelinde tanımlanmaktan ziyade, toplumda dışlanan grupların yada kesimlerin haklarının savulması, farklı alanlardaki fırsat eşitliği ve haklar temelinde tanımlanmaktadır.

2.2. Türkiye’de Yoksulluk

Cumhuriyetin kurulmasından bugüne gelinceye kadar Türkiye ekonomik ve sosyal yapısında önemli ölçüde değişimler gerçekleştirmiş, modernleşme çabalarıyla Batı ülkelerinin gelişmişlik seviyesine ulaşmak için yapısal dönüşüm politikaları benimsemiştir. Bu süreçte, Türkiye bir yandan geçmiş dönemlerden gelen sosyo-ekonomik sorunları çözmeye çalışırken diğer yandan da özellikle 1980 sonrasında hakim olan küresel dünyanın gerektirdiği koşulları yerine getirmek için farklı stratejiler izlemek zorunda kalmıştır. Sosyo-ekonomik değişim ve dönüşüm serüveninde izlenen bu politikalar, geçmişten aktarılan ve günümüzde de varlığını devam ettiren sorunlar yaratmıştır. Bu sorunlardan ilki ve en önemlisi giderek artan yoksulluktur.

Genel olarak Türkiye’deki temel yapısal dönüşümlere bakacak olursak ilk evre olarak Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşundan 1960’lara kadar uzanan yoğun birikim dönemidir ki bu dönem yeni bir ulus-devletin yaratılması ve modernite projesi kapsamında yapısal dönüşümlerin başlatılması şeklinde tanımlanmaktadır. 1960 sonrasında üretim-birikim-düzenleme biçimi büyük ölçüde değişmiş ve daha yaygın bir birikim, büyük ölçekli üretim ve batıdaki içeriği ile gerçekleştirilmese de sosyal refah devletine geçiş gündeme gelmiştir. Bu dönem (1960-1980), nüfus artışının ve göçün kentlerde yarattığı sorunların ağırlaşması ile ön plana çıkmaktadır. 1960’lı yıllarda büyümeyi ucuz işgücü ile destekleyen nüfus artışı-göç-gecekondu süreci giderek kalıcı bir nitelik kazanmış ve sonraki dönemde kendini besleyen bir sarmal oluşturmuştur (Eraydın,2006:27).

1980 ve sonrası döneme gelindiğinde ise modern Türkiye'nin ekonomik tarihinde önemli bir dönüşüm gerçekleşmiştir. Dönüşüme damgasını vuran ekonomik değişim ise üretim-birikim-pazarlama sistemlerinde büyük ölçüde esnekliği vurgulayan ne-liberal ekonomik politikalar. Bu dönemim karakteristik özelliği ise IMF ve Dünya Bankası gibi uluslar arası örgütlerin karar ve yetkilerinin ulusal karar ve yetkilerinin önüne geçmesi şeklinde tanımlanmaktadır. Uluslararası örgütlerin belirleyiciliğinde uygulamaya konulan ekonomik programlar, ekonominin stabilize edilmesi ve liberalleşmesini amaçlamakta, ulusal ekonomilerin bu çerçevede düzenlenmesini ön görmektedir. Yeni ekonomik politikanın temel bileşenleri, üst düzeyde kar ve verimlilik elde etmek için hem içsel hem dışsal olarak daha fazla liberalleşme ve daha az devlet denetimi ve yatırımı önermektedir. Bu çerçeve özel sektörün daha etkin bir konuma gelmesi amaçlanmaktadır (Gürses, 2006;Kurtuluş, 2005;Karpaz, 2005).

Bu dönemde küresel bütünleşmeden beklentiler artmış, süregelen sorunlarla birlikte yeni koşullara uyum çabaları giderek parçacı bir yapı kazanmış, sorunlar ile çözümleri farklılaşmıştır. Böylelikle, her sorunun çözümünün arandığı devlet daha önceki dönemde kendisine yüklenen rolleri yeterince yerine getiremeyeceğini de belirtmeye başlamıştır. Bugün bu birikim süreci devam etmektedir. Ancak zaman içinde dezavantajlı grupların dış dünya ile ilişki halinde sağlanan gelişmeler içinde yer alması mümkün olmadığından, sistemin dışına doğru itilmesi hızlanmıştır. Bu durum gizli yoksulluktan açık yoksulluğa geçişle ortaya çıkmakta, kentlerde yığılan düşük becerili ve düşük eğitilmiş gruplar için en temel sorun işsizlik olarak gündeme gelmektedir. Kentsel rantların sağlandığı tampon mekanizmalar azalırken “Avrupa Birliği” içinde yer almak her kesim tarafından satın alınan bir umut olarak gündeme gelmiştir (Eraydın,2006:27).

Türkiye'nin yapısal dönüşüm serüvenine damgasını vuran diğer önemli etken, hem siyasal hem de ekonomik yaşama önemli ölçüde etkileyen askeri darbelerdir. Özellikle 1980 darbesi ve sonrasında ortaya konan 1982 anayasası eğitimden işgücüne, kurumların işleyişinden politik yapıya kadar hemen her alanda yeni yasal düzenlemeleri ve sınırlamaları beraberinde getirmiştir. Endüstriyel ilişkileri ve kamusal yaşamı yeniden biçimlendiren bu benzeri gelişmeler, sonraki süreçte ücretlerde büyük ölçüde değişimler yaratmıştır. Özellikle 1994 krizi, 24 Ocak kararları ve Şubat 2001 krizi gibi Türkiye tarihinde kritik önem taşıyan olaylar, üretim, pazarlama, işsizlik, finans, gelir

dağılımı, eşitsizlik gibi konularda radikal dönüşümlere yol açmıştır. Bu dönüşümler, özellikle düşük gelir grupları üzerinde yıkıcı etkileri olmuştur. Dünyadaki gelişmelere paralel olarak yoksullar daha çok yoksullaşırken yeni yoksullar ortaya çıkmıştır.

Bütün bu yapısal değişimlerin rakamsal düzlemdeki yansımalarına bakacak olursak, Türkiye’de mutlak yoksulluk olarak sınıflandırabileceğimiz kesimin sayı olarak nispeten az olmakla birlikte gelir dağılımının oldukça bozuk olduğu görülmektedir. TÜİK’in ülke nüfusunu %20’lik dilimlere ayırarak yaptığı araştırmada birinci dilimin (en yoksul kesimin) milli gelirden aldığı pay, 1994-2005 yılları arasında %4.9’dan %6.1’e, ikinci dilimin (az yoksul kesimin) %8.6’dan %11.1’e, üçüncü dilimin (orta gelir grubunun) %12.6’dan %15.8’e, dördüncü dilimin (az zengin kesimin) %19’dan %22.6’ya yükselmiştir. Buna karşılık beşinci dilimin (çok zenginler) ise %54.9’dan %44.4’e gerilediği sonucuna ulaşılmıştır (TÜİK, 2007).

Bununla birlikte AB İstatistik Ofisi (EUROSTAT) tarafından AB üyesi 25 ülke ve AB’ye aday olan üç ülkede 2001 yılındaki gelir seviyeleri temel alınarak yapılan “Yeni Üyeler ve Aday Ülkelerdeki Farklılıklar” başlıklı araştırmaya göre, kişi başına düşen milli gelirin %60’ından düşük gelir seviyeleri fakirlik sınırının altında kabul edilmiştir. Bu araştırmaya göre, Türkiye nüfusunun %23’ü yoksulluk sınırında yaşamaktadır. AB üyesi ülkelerdeki yoksulluk sınırında yaşayan kişi ortalaması ise %14’tür. Fakirlik sınırı satın alma gücü standartlarına göre incelendiğinde ise Türkiye, Bulgaristan ve Romanya’nın üstünde yer almaktadır (Demiral ve Evin,2007:4).

Yoksulluk, özellikle çok çocuklu haneler, eğitim seviyesi düşümler, yevmiyeliler, işsizler, kendi hesabına çalışanlar, ücretsiz aile işçileri ile tarım ve inşaat sektörlerinde çalışanlar arasında yaygındır.¹

¹ Kırsal ve bölgesel yoksulluk oranı oldukça farklıdır. 2005 yılı rakamlarına göre kentte yoksulluk oranı (gıda ve gıda dışı harcamaları içeren) %12.83 iken, kırsal bu rakam %32.95’e ulaşmaktadır. İktisadi faaliyet açısından yoksulluğun en yaygın olduğu kesim tarımda çalışanlardır. Bunun yanı sıra işteki durum itibarıyla en yoksul kesimler, yevmiyeli çalışanlar ve ücretsiz aile işçileridir. Çalışma biçimi açısından en düşük yoksulluk oranı %6.94 oranıyla işverenlere aittir. Çocuk sayısı açısından bakıldığında hiç çocuğu olmayan yad sadece bir çocuğu olan hane halklarının yoksulluk oranı ortalamadan çok altındadır. Eğitim seviyesi arttıkça yoksulluğun azaldığı görülmektedir. 2005 yılı rakamlarına göre okur yazar olmayan fertlerde %37.81 olan yoksulluk oranı, yüksek okul mezunlarında %0.79’a düşmektedir. Bkz. Bkz. Devlet Planlama Teşkilatı 9. Kalkınma Planı Komisyon Raporu, ,2007, s.22

TÜİK'in 2005 yılı Yoksulluk Çalışması sonuçlarına göre, Türkiye'de çalışanların işteki durumlarına göre yoksulluk oranları değerlendirildiğinde, en yüksek yoksulluk riski taşıyan grup (mevsimlik, geçici) olarak çalışanlardır. Yevmiyeli çalışanların %32.12'si yoksul iken, ülkemizde çalışanları büyük bir kesimini oluşturan ücretli ve maaşlı çalışanların ise %6.57'si yoksuldur. Bu oran kendi hesabına çalışanlarda %26.22 olarak belirtilmektedir (TÜİK, 2005).

Türkiye'de kişi başına yoksulluk sınırının 4 dolar olduğu görülmektedir. Türkiye'deki yoksulluk olgusu eşitsiz gelir dağılımından kaynaklanmaktadır. 1987'deki Devlet İstatistik Enstitüsü'nün araştırmasına göre nüfusun en üst %20'lik dilimi gelirin %49.9'una, en düşük %20'lik dilimi ise %5.2'sine sahiptir. 1994'teki DİE araştırmasında ise nüfusun en üst %20'lik dilimi gelirin %54.9'una, en düşük %20'lik dilimi ise %4.9'una sahiptir. Diğer bir deyişle 1980'lerden 1990'lara Türkiye'de gelir dağılımı eşitsizliği giderek artmıştır (Tüsiad,2007).

Türkiye'de yoksulluk bağlamında yapılmış araştırmaların hane halkı gelir ve hane halkı tüketim harcamaları anketlerinin verilerine göre, 1987-1994 yılları arasında seçilmiş bazı iller için günlük 2450 kalori ihtiyacı dikkate alındığında yoksulluk sınır, kişi başına 1987'de 284.700 TL, 1994'de 96.360 TL olarak bulunmuştur. Bölgeler itibariyle ferdi yoksulluğun en yüksek olduğu üç bölge ise, sırasıyla %43.8 ile Doğu ve Güneydoğu Anadolu, %26.3 ile İç Anadolu ve %18.55 ile Akdeniz bölgeleri olarak tespit edilmiştir. Yoksulluğun en az görüldüğü bölgeler ilse %3.01 ile Ege ve Marmara olmuştur. Bununla birlikte, %5'lik hane halkı dağılımları dikkate alındığında Türkiye'de 1987 yılı itibariyle hanelerin %15.27'sinin, nüfusun da %14.24'ünün, 1994 yılı itibariyle de hanelerin %17.27'sinin nüfusun ise %16.24'ünün yoksul olduğu tespit edilmiştir. Bu dönemde yoksul sayısı yaklaşık olarak 7.5 milyondan 10.0 milyona yükselmiş ve yıllık ortalama yoksulluk artış hızı yüzde 4.0 civarında gerçekleşmiştir (Demircan,2007:265).

TÜİK verilerine bakıldığında gıda harcamalarına göre hesaplanan yoksulluk sınırına göre, Türkiye'de yoksulluk azalmaktadır. 2004 yılında aç insanların oranı %1.29 iken bu oran 2005 yılında %0.87'ye gerilemiştir. 2004 yılında kentlerde bu oran %0.62 iken, 2005 yılında %0.64'e yükselmiştir. Kırsal alanda ise %2.36 iken, %1.24'e inmiştir. Türkiye'de yaşayan aç insanların sayısının 2004 yılında 918.000, 2005 yılında ise

623.000 civarında olduğu tahmin edilmektedir. 2004 yılında Türkiye’de yaşayan insanların %25.60’ı, 2005 yılında ise %20.50’si gıda ve gıda dışı ihtiyaçlara göre hesaplanan yoksulluk sınırına göre yoksul sayılmaktadır. Türkiye’de 2005 yılında yaklaşık olarak 14.681.000 insan gıda ve gıda dışı harcamalarını karşılayamamaktadır. Kentlerde bu oran %12.83 iken, kırdada %32.95’dir. Kentlerde 5.687.000 insan, kırdada ise 8.994.000 insan gıda ve gıda dışı harcamalarını karşılayamamaktadır (TÜİK,2007).

Dünya Bankasının verilerine göre, 2005 yılında Türkiye’de %0.01 oranında aşırı yoksulluk içerisinde yaşayan insan bulunmaktadır. Bu insanların sayısı 7.000 civarındadır. Kentlerde bu oran %0 iken, kırdada %0.04’dür. Bu oranlara rağmen Türkiye’de hala büyük oranda yoksulluk görülmektedir (WB,2005).

Türkiye’deki gelir dağılımı oralarına bakıldığında şu sonuçlar çıkmaktadır. 1994 yılı gelir dağılımı verilerine bakıldığında en üstteki %10’luk grup ile en alttaki %10’luk grup arasında 22.5 kat fark olduğu görülmektedir. 2004 yılında ise bu fark 13.4 kata inmiştir. Gelir dağılımında bir düzelme olsa da Türkiye’de gelir dağılımı oldukça bozuktur. 2004 yılında en alt %10’luk grupta bulunan ailelerin ortalama gelirleri 240 milyon TL’dir. İkinci en yoksul %10’luk grupta bulunan ailelerin ortalama gelirleri ise 404 milyon TL’dir. TÜİK’in verilerine göre, 4 kişilik bir ailenin 2004 yılına ait aylık yoksulluk sınırı 429 milyon TL, 5 kişilik bir ailenin aylık yoksulluk sınırı ise 488 milyon TL’dir. Yani, Türkiye’de gelir dağılımının en altında bulunan %20’lik gruba dahil ailelerin aylık ortalama gelirleri yoksulluk sınırının altında bulunmaktadır. Üçüncü %10’luk grupta bulunan ailelerin ortalama gelirleri ise 518 milyon TL’dir. Bu grup ise yoksulluk sınırına çok yakın olduğu için riskli bir gruptur (TÜİK,2007).

Türkiye’deki gelir dağılımı eşitsizliği, AB ülkeleri ile karşılaştırıldığında dikkati çeken özellik, Piyasa Gelir Dağılımı olarak adlandırılan devletin müdahalesi öncesinde piyasalarda oluşan gelir dağılımı eşitsizliği açısından Türkiye’nin AB ülkeleri ile hemen hemen aynı seviyede olduğudur. Avrupa Birliği yolunda olan Türkiye’nin gelir dağılımı sorunu en önemli sorunların başında gelmekte, Türkiye’deki gelir dağılımı sorunu, Ulusal Kalkınma Planı ve Katılım Öncesi Ekonomik Program çerçevesinde de gelir dağılımı adaletsizliği en önemli sorun olarak görülmektedir (DPT,2007:20). Bu sorun, ekonomik krizler, uygulanan yapısal uyum politikaları ile daha da derinleşmektedir

Özellikle 2001 yılında uygulanan ekonomik stratejilerle, büyüme oranında artış görünse de bu oran AB ülkeleriyle karşılaştırıldığında oldukça düşük seviyede kalmaktadır.

DİSK/Birleşik Metal İş Sendikası Araştırma Dairesinin 30 Nisan 2007 tarihinde yayınladığı basın bülteninde 4 kişilik bir aile için açlık sınırı 602 YTL, yoksulluk sınırını ise 2.190 YTL olarak açıklamıştır. Bu sonuçlara göre, açlık sınırı 403 YTL olan asgari ücretten yüzde 50 daha fazladır. Ayrıca yoksulluk sınırı ise, asgari ücretin beş katını aşmaktadır. Bu rapora göre, Türkiye’de toplumun büyük kesimi yoksulluk sınırının altına yaşamaktadır. Buna göre, Türkiye’nin gittikçe sosyal politikalardan uzaklaştığı ve yoksullukla mücadelede hayırseverlik faaliyetine indirgenmeye çalışan bir sürece vurgu yapılmaktadır. Bu araştırmaya göre, Türkiye’de 2005 yılında 1.109.000 kişi günlük 2.15 doların altında yaşamak durumundadır. Dikkat çeken diğer bir nokta kent yoksulluğudur. Bu durum kentlere göçle başlayan kaçak ve çarpık yerleşimin bir sonucudur. Gecekondu bölgelerinde yaşayan insanların sayısının fazla olması, oy potansiyeli nedeniyle seçim dönemlerinde siyasi baskı oluşturmaktadır. Bu durum ise kaynakların verimli ve objektif kullanımı engellemektedir (Tutar ve Demiral,2007:336-337).

2005 yılında 4 kişilik bir ailenin aylık açlık sınırı 190 YTL, aylık yoksulluk sınırı ise 487 YTL’dir. 2004 yılında %1.29 olarak tahmin edilen açlık sınırının altında yaşayan fert oranı 2005 yılında %0.87’ye, yoksul fert oranı da %25.6’dan %20.5’e düşmüştür. Kırsal kesimde yaşayanların yoksulluk oranı ise %32.95 iken kentsel yerlerde %12.83’dür. Türkiye’deki yoksulluk yaş ve hane halkının kompozisyonu ile ilgilidir. Çocuklar ile çocuklu aileler ortalamadan daha yoksuldur. Yoksulluk üç fertle başladığında eklenen her fertle birlikte artış göstermektedir. Hane halkında yaşlıların bulunması da yoksulluğu arttırmaktadır. Fakat bu ilişki çocuk sayısının etkisi kadar belirgin değildir. 2005 yılında hane halkı büyüklüğü 3 veya 4 kişiden oluşan hanelerde bulunan fertlerin yoksullu oranı %9.36 iken 7 veya daha fazla olan hanelerde fertlerin yoksulluk oranı %45.99 olarak hesaplanmıştır. Hane halkının türüne göre çocuklu çekirdek aile bulunan fertlerin yoksulluk oranı %18.99 olurken çocuksuz çekirdek ailelerde bu oran %8.55’e düşmektedir. Ataerkil ve geniş aileler için yoksulluk oranı, %27.31’dir (TÜİK,2005).

Hane halkı reisinin ve diğer aile fertlerinin istihdamda olup olmama durumu yoksulluk üzerinde etkilidir. Hane halkı reisinin işsiz olduğu ailelerde yoksulluk oranı yaklaşık %27 olan toplam yoksulluk oranının üzerinde olup, %35.4'tür. 2005 yılında ücretli maaşlı çalışanlarda yoksulluk oranı %6.57 iken, yevmiyeli çalışanlarda bu oran %32.12, işverenlerde %4.8 ve kendi hesabına çalışanlarda %26.22 olmuştur. En yüksek yoksulluk riskine sahip olan tarım sektöründe çalışanlarda yoksulluk oranı 2003 yılında %39.89, 2004 yılında %40.88 iken 2005 yılında %37.24 olarak tahmin edilmektedir. Bu oran kentte yaşayan hane halkları için %22 düzeyindedir. Sanayi sektöründe çalışanlarda ise 2005 yılında yoksulluk oranı %9.85 olarak hesaplanırken, bu oran 2003 yılında %21.34, 2004 yılında %15.64 olarak hesaplanmıştır. Üç yıllık periyoda bakıldığında yoksulluk oranında en belirgin düşüşün görüldüğü sektör hizmet sektörü olmuştur. Eğitim düzeyi yükseldikçe yoksulluk riski azalmaktadır. Okur yazar olmayanlarda yoksulluk oranı %37.81 olurken, ilk öğretim mezunlarında bu oran %22.42, lise ve dengi meslek okulları mezunlarında %6.79, yüksek okul, fakülte ve üstü mezuniyete sahip fertlerde %0.79 olmuştur (Karakurt, Kara ve Dönmez, 2007:428).

Türkiye'de yoksulluğun farklı görünümüne yönelik verilen bu oranlardan yola çıkarak, gelir dağılımında önemli ölçüde eşitsizliğin olduğunu dolayısıyla yoksulluğun da farklı görünümle var olduğunu söylemek mümkündür.

2.2.1.1980 Öncesi Türkiye'de Kentsel Dönüşüm ve Kentsel Yoksulluk

Türkiye'de kentleşme, kentsel dönüşüm ve kentsel yoksulluk olgularını geçmişten süregelen sorunlarla ve bugüne özgü değişimlerle birlikte değerlendirmek gerekmektedir. Yapısal alandaki değişimlerin en temel yansıma alanı kentlerdir. Türkiye'de dışa açık büyüme politikalarının uygulanmaya başladığı tarihten itibaren özellikle nüfus yoğunluğunun fazla olduğu metropol kentler önemli dönüşümler geçirmişlerdir. Her yeni evre, eski dengelerin yıkıldığına ve yeni dengelerin kurulmaya başladığına; dolayısıyla mekansal farklılaşmaya ve yeni yerleşim tarzlarının ortaya çıkmasına işaret etmektedir. Mekana özgü farklılaşmalarda global düzlemde uygulanan ekonomik politikaların, sistemin girdiği krizlerin aşılması noktasında ortaya konan çözüm yollarının ve farklı gelişmişlik düzeyine sahip ülkelerin yerel düzlemde bu değişen ekonomik stratejilere uyum çabalarının belirleyici olduğunu söylemek gerekmektedir. Benimsenen yeni ekonomik stratejiler, mekansal düzleme, farklı gelir

düzeyine sahip olan kesimlerin de birbirinden ayrışması şeklinde yansımıştır. Kar haddini arttırmak için bazı kesimlerin lehine bazı kesimlerin aleyhine bir gelişim seyri izleyen sermaye, mekansal alanda döngüsünü sağlayabilmek için mekanı yeni biçimlendirmekte ve dönüştürmektedir.

Cumhuriyetin kuruluşunda bugüne kadar sosyo-ekonomik ve politik alanda kritik dönüm noktaları yaşamış olan Türkiye'nin kentleşme ve kentsel dönüşüm serüveninin, kendine özgü bir yapıya sahip olduğu gözlemlenmektedir. Fakat sürecin dikkate değer noktası, bu değişim ve dönüşümlerden en çok etkilenen kesimlerin var olması ve bu kesimlerin oranlarının giderek artmasıdır. Kesin olan bir gerçek vardır ki o da Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde, ekonomik değişimlerin, yeni ekonomik politikaların mekansal düzleme, gelişmiş ülkelerden farklı sonuçlarla ya da sorunlarla yansımalarıdır. Türkiye'de 1980 öncesi ve sonrası dönem, iki farklı mekansal farklılaşma sürecine karşılık gelmektedir. Bu çerçevede, ilk olarak 1980 öncesi dönemde, Türkiye'deki kentsel dönüşümü ya da mekansal farklılaşmayı etkileyen dinamiklere kısaca bakmak gerekmektedir.

Türkiye, Cumhuriyet'in ilanından beri, kentsel değişime etki eden farklı ekonomik gelişme modelleri uygulamıştır. İlk model, 1923'den 1950'ye kadar olan süreci kapsamaktadır. Bu süreçte, yeni bir ulus-devlet yaratmak ve modernite projesi kapsamında dönüşümün başlatılması amaçlanmış (Eraydın,2006:28); hızlı bir endüstrileşmenin, merkezileşme ve devlet üstülüğüyle gerçekleştirilebileceği düşüncesi ön plana çıkmıştır. Bu dönemdeki iki önemli olay Türkiye'deki kentleşmeyi etkilemiştir. İlki, 1929 ekonomik krizi ile başlayan Büyük Bunalım dönemidir. İkincisi ise, İkinci Dünya Savaşı'dır. 1950 yıllarını kapsayan diğer modelde, liberalleşme, kentleşme sürecini etkilemiştir. Bu dönemde tarımda makineleşme süreciyle, kırsal alanlardan kentsel alanlara doğru yoğun göçler yaşanmış, endüstriyel ve finansal yatırımlar, kentleri doğrudan etkilemiştir (Uzun; 2001:61).

Bu dönemde yaşanan hızlı kentleşme süreci, önemli sorunlar yaratmıştır. Kırdan kente göç ile büyük kentlerde gecekondulaşma başlamıştır. Kentlerde ortaya çıkan konut sorununun çözülmesi için yeni düzenlemelere gidilmiş, gecekondu olgusu tartışmaya başlanmıştır. Kentsel düzlemde karşılaşılan sorunları çözümü için 1945'de

İller Bankası, İmar ve İskan Bakanlığı kurulmuş; 1948'de Belediye Gelirleri Yasası, 1954'de TMMOB Yasası ve 1956'da İmar Yasası çıkarılmıştır (Eraydın,2006:32).

1960'da Türkiye, planlı ekonomik döneme geçmiştir. Kentler, bu planlama döneminde içsel pazarlara yaptıkları yatırımlar ile geliştirilmiştir (Uzun; 2001:61). Bu dönemde ekonomide beklenen düzeye ulaşamaması, finansman darboğazları ve önceki dönemdeki birikim süreçlerinin küçük bir kesimde önemli bir gelir artışına neden olması, toplumsal huzursuzlukların artmasına neden olurken, biriken sorunlar 1960 askeri müdahalesinin gerekçesi olmuştur. Bir yandan planlı kalkınmaya dönük çabalar, ithal ikameci politikalar benimsenirken tarımda dönüşümün sürmesi, az gelişmiş yörelerin Pazar için üretime başlaması tarımda açığa çıkan nüfusun kırsal alandan kopuşunu hızlandırmıştır. Hızlanan demografik artışla birlikte ortaya çıkan göç, ekonomik gelişme ve sanayileşme çabalarının hızlı kentleşme karşısında yetersiz kalmasına neden olmuş, kentlerde ağırlaşan sorunların çözümünde planlı gelişmenin yeterli olmadığı düşüncesi yaygınlaşmıştır (Eraydın,2006:33).

Bu dönemde dış göç olgusu ortaya çıkmış, az gelişmiş yörelerden yurtdışına olan göçler desteklenerek bölgesel dengesizliklere yanıt aranmıştır. Bu dönemdeki önemli sorunlar, bölgesel dengesizlikler, süregelen içgöçler, göçlerin büyük kentlere yönelimi ve hızlı büyüyen kentlerde sağlanan istihdamın yetersizliği ve metropolitan alanların ortaya çıkmasıdır. Kentleşme, iç göçlerin sonuçları, metropoliten alanların ortaya çıkışı ve şekillenmesi, büyük kentlerde gözlemlenen tampon mekanizmalar, kentlerde ikili yapı, örgütlenemeyen işler ve emek piyasası-gecekondu ilişkisi gibi sorunlar mekansal düzlemde önemli farklılaşmalar yaratmıştır (Eraydın,2006:33).

Görüldüğü gibi, 1960'lı yıllar Türkiye'nin kentleşme sürecinde önemli farklılaşmaların başladığı yıllar olmuştur. Göç ve gecekondulaşma bu süreçte kentlerin biçimlenmesine damgasını vurmuş değişimlerdir. Türkiye, bu süreçte, hem kırdan kente göç eden kesimin yerleştiği, gecekondu olarak tanımlanan ve kentin topografyasında büyük ölçüde farklılık yaratan sorunlarla karşılaşırken aynı zamanda göç eden kesimin kentin dinamiklerine ayak uydurma çabasında girdikleri mücadelelerin olumsuz sonuçlarıyla karşı karşıya kalmıştır. Başka bir ifadeyle, kentle bütünleşme sorunu yaşayan bu kesim, kentte farklı yollardan eklemlemeye çalışan yada eklemlememeyen kesimi oluşturmuş, bu da kentin dokusunda ciddi sorunlara yol açmıştır. Göç eden

nüfus, ilk etapta formal sektörde iş bulamamış, informal sektörde çalışarak kente tutunma çabasına girmiştir. Bu da planlı ekonomik modelde tıkanıklı yaşayan ülkede yeni iş olanaklarının yaratılması konusunu gündeme getirmiştir. Dolayısıyla, gecekondulaşma ve informal (marjinal) sektörün baş aktörleri olan kesimler, kentsel düzlemde dezavantajlı kesim konuma gelmiştir.

Türkiye’de bu yıllarda kırdan kente gerçekleşen göçlerle başlayan değişimler, sadece tarım ve sanayi alanındaki değişimlerin değil, toplumsal değişimin önemli bir göstergesidir. Bu yıllarda toplumsal alandaki yeni formasyonlardan yola çıkarak göçün nedenleri, göç edenlerin nerelere yerleştikleri, göçmenlerin nasıl iş buldukları, aile yapıları, örgütlenme biçimleri, kentlerde nasıl bir kültür yarattıkları gibi konular sorgulanmaya başlanmıştır. Türkiye, bu yıllardan sonra nüfusun %25’i kentlerde yaşayan tarım ağırlıklı bir ülkeden %70’i kentlerde yaşayan ve bu süreci hızlı bir şekilde yaşayan ülkeye dönüşmüştür. Kentsel düzlemde yaşanan bu sorunlara bazen önceden tasarlanmamış çözüm yolları geliştirilirken bazen de formel düzlemde çözümler yaratılmıştır (Keleş,2006;Kurtoğlu,2004).

Bu yıllarda kentleşmenin karakteristiğini belirleyen temel öğelerden biri ağ türü ilişkileri hakim olmasıdır. Bu ilişki ağı, kente göç eden kişiyi, kentin anonimleştirici etkilerinden korumuştur. Cemaat tarzı ilişkiler, bir ölçüde batılı kent tanımından farklı bir yapıya işaret etmekle birlikte kentin doğal yapısıyla zıt nitelikler sunmaktadır. Türkiye kentlerinde kent yoksulları, kapsamı ve işleyiş mekanizması farklı olan bu ilişki ağları içinde yaşamışlardır. Türkiye’deki yoksulluğu, batıdaki yoksulluktan farklı kılan da bu noktadır. Örneğin, kent yoksulluğu yazımında her türlü ilişkiden dışlanmış, kapitalizmin sömürmeye bile değer bulmadığı sınıf altı kitlelerden Türkiye’de tinerici çocuklar dışında söz edilmemektedir (Işık ve Pınarcıoğlu,2005:95).

Yine bu yıllarda hızla artan gecekondulaşma, Türkiye’de kent yoksullarının politik denklemler içinde yer alabilmelerinin temel araçlarından biridir. Türkiye’de kent yoksullarının tarihinin anlaşılması gecekondulaşma olgusunun evriminin anlaşılmasıyla mümkündür. Türkiye’de kentleşmenin enformel yada marjinal kesimini temsil eden bu kesim, bir anlamda hızlı kentleşme sürecinde ortaya çıkan konut sorununa yönelik de bir çözüm olarak görüldüğü için devletin sık sık çıkardığı imar yasalarıyla hızlı bir şekilde yaygınlaşmıştır. Hatta sonraki süreçte, gecekondular, uygulanan bu politikalarla

marjinal kesimin güvensizlik içinde yaşadığı yerler olmaktan çıkmış, kent arazi piyasasının ekonomik girişim açısından sömürülebilecek ticari potansiyele sahip bir gerçeklik olarak görülmeye başlanmıştır (Kıray, 1998; Ocak, 2007).

Türkiye'nin kentsel yoksulluk gerçekliğinin baş aktörleri olan gecekonduya yaşayan kesimi, sanayileşmemiş bir sosyo-ekonomik düzenin ürünleri olarak değerlendirmek gerekmektedir. Kentle bütünleşemeyen bu kesim, eğitim ve gelir açısından oldukça düşük bir konumda yer almakta, hatta bu olanaklara sahip olmalarına izin vermeyen bir sistemin yansımalarıdır. Metropolitan alanlarda, mekansal düzlemdeki farklılaşmaların en açık görüldüğü alanlar gecekondu alanlarıdır. Alt sınıfların, suç işleyenlerin yaşadıkları yerler olan bu alanlar, kentin çöküntü alanları olarak görülmekte, kentsel alandan izole edilmek istenen yada sosyal dışlanmaya maruz kalan kişilerin yaşadığı yerler olarak adlandırılmasına neden olmuştur.

Şenyapılı'nın ileri sürdüğü gibi (2006:111), kentsel sorunlar kentsel yaşam türünün sonuçları değildi, kentsel sorunların kaynağı ekonomik ilişkilerde, çözümü ise yapısal reformlardaydı. Çözümler, gözlemlenen olgularda değil, bu olgular içinde yer aldığı ve ilişkiler ile bağlandığı sosyo-ekonomik yapıları sorgulayarak bulunabilirdi. Parçalar değil, parçalar arası ilişkiler önemliydi. Gecekondu sorunu da gecekondu emeğinin işgücü pazarında yeri/rolü olduğu için, gecekondu konutu işçi maliyetlerini düşürdüğü için vardı.

Genel olarak Türkiye'de 1980 öncesi kentleşme ve kentsel yoksulluk olgularına bakıldığında en tanımlayıcı ögenin devletin güçlü bir konumda olması görülmektedir. Devlet, toplumsal ve siyasal ilişkilerin temel aktörüdür. Devletin en belirgin rolü toplumda sınıflar arasındaki ilişkilerde oynadığı hakem rolüdür. 1980 öncesinde sahnelenen oyun büyük ölçüde belirli bir oyundur. Bu oyunda zenginliğin ve yoksulluğun kuralları bellidir. Toplumsal konumlar bellidir. Devlet dışında bağımsız projeler söz konusu değildir. 1980'lere gelindiğinde ekonomik alandaki değişimlere bağlı olarak sınıflar arasındaki bu uzlaşma sarsılmıştır (Işık ve Pınarcıoğlu,2005:120-122).

2.2.2. 1980 ve sonrası Türkiye’de Kentsel Dönüşüm ve Kentsel Yoksulluk:

Bu dönemde Türkiye’de yaşanan kentsel dönüşüm ve kentsel yoksulluk serüvenini global ve yerel eksenindeki değişimlerle birlikte değerlendirmek gerekmektedir.

1970’lerin ikinci yarısında itibaren başlayan ekonomik bunalımlar, bunalımlara çözüm arayışları, yeni teknolojilerin kullanımı, üretim biçiminin yeniden örgütlenmesi, üretim sürecinin ayrışması, tüketici gruplarının farklılaşması, klasik sınıf politikalarının yerini dağınık kimlik politikalarının alması, tüketimin etkin olduğu bir kültür sanayisinin oluşumu, hizmet, finans ve enformasyon sanayilerini geleneksel imalat sanayisi karşısında hakim konuma gelmesi döneme damgasını vuran yapısal değişimlerdir. Bu yapısal değişimler, postmodernizm, post-fordizm, dis-organize kapitalizm, küreselleşme kavramlarıyla tanımlanmıştır (Lash ve Urry,1994; Baudrillard,1998;Best ve Kellner,1998).

Yeni toplumsal formasyonda, ulus aşırı örgütlerin, tüketim kapitalizminin tutarsız hayallerini gerçekleştirmek için uyguladıkları ekonomik ve kültürel politikalarla homojenleşmiş, hiyerarşisi kurulmuş tüketici gruplar ortaya çıkmıştır. Tüketimin, bir var olma modu, kimlik ve prestij sahibi olma aracı olarak anlaşılmaya başlanmıştır. Sınıfsal farklılıklar statüsel farklılıklar bağlamında ele alınmış (Jameson, 1992;İllich, 2000; Featherstone,2005;Connor,2001;Kumar,2004), tüketim, toplumsal ilişkilerde sınır çizmek için kullanılmaya başlanmış, bireyler tükettikleri nesnelere yoluyla kendilerini diğerlerinden farklı kılmaya başlamışlardır. Mesleki ve çalışma koşullarındaki farklılaşmaya bağlı olarak ortaya çıkan boş zaman giderek daha fazla metanın satın alınmasıyla geçirilen süreye karşılık gelmiş ve buna dayalı bir yaşam tarzı algısı gelişmiştir (Şaylan,2002:236).

Kentlerin rollerinde, sermaye birikim süreçlerinin yarattığı değişimler çerçevesinde ekonomik, sosyal ve kültürel yönden farklılaşmalar olmuştur. Sınıf, iktidar ve toplumsal güç ilişkilerine göre biçimlenen kentler, farklılıkların ve eşitsizliklerin merkezileştiği yerler haline gelmiştir. Kentlerin rollerinde farklılaşma yaratan temel dinamik, kapitalist sistemin artık değer üretiminde girdiği krizi aşma

çabalarıdır. Bu çabalardan en önemlisi kentsel alana yapılan yatırımlardır (Harvey, 2003;Işık, 1994;Gough,2006).

Sistemin yüksek karlılık beklentisi, sermayenin farklı kesimler arasında ve kentsel düzlemde hareketliliğini gerekli kılmaktadır. Günümüzde bu hareketlilik, bir yandan iş merkezlerinin inşa edilmesi, diğer yandan da özellikle üst gelir grubunda yer alanların kent merkezlerinden uzaklaşarak kapalı, gösterişli ve güvenli yerleşim alanlarına taşınmaları; alt gelir grubunda yer alanların ise kentin çöküntü alanlarına itilmeleri şeklinde gerçekleşmiştir. Sermayenin hareketliliği çerçevesinde kentsel düzlemde gerçekleşen mekansal hareketlilik, kentin parçalı/ikili bir görünüme sahip olmasıyla sonuçlanmıştır. Sermaye sahibi gruplar, yatırımcılar/özel sektör tarafında desteklenen ve uygulanan konut projelerinde üst gelir grubunda yer alanlar hedef kitleyi oluşturmaktadır. Kentsel ölçekteki mekansal hareketlilik, fiziksel ve sosyal anlamda eşitsiz sonuçlar yaratmıştır. Bu süreç, ideolojik ve politik boyutlara sahiptir (Jessop, 2005;Gough,2006;Castells,1999). Küresel kent söylemlerinin etkinlik kazanması, kentlerin iletişim ve ulaşım ağlarının kesişme noktası olarak ön plana çıkmasına yol açmış, bu da uluslar arası metropollerin bu ağda en çok noktayı kontrol eden yerler haline gelmeleriyle sonuçlanmıştır. Bu bağlamda az gelişmiş ülkelerin uluslar arası pazarda rekabet edebilmeleri için metropollerini geliştirmek zorunda kalmıştır (Aslanoğlu,2000:97).

Bu süreç, metropolleşme ve alt kentleşme şeklinde iki temel boyutta gelişme göstermiştir. Metropolleşme, nüfus ve kentsel sermayenin mekanda yoğunlaşması olarak görülürken alt kentleşme ise sanayi birimlerinin ve iş alanlarının merkezde uzaklaşması ile orta sınıfın ve kalifiye işçilerin hareketliliği ile gerçekleşmiştir. Belli türdeki tüketim alışkanlığının desteklenmesiyle ortaya konan konut projeleri, birey ile kentin diğer sakinleri arasında anlamsız sınırlar yaratmıştır. Kenti tanımlayan temel öge ise yüksek duvarlardır. Yer seçim davranışı, her zaman bir grubun lehine, diğer grubun aleyhine gerçekleşmiştir (Castells, 2005; Sennett,1999). Bu dönemin mimarlarının, kent tasarımcılarının ve şehir plancılarının temel görevi, statü göstergeleri, ticaret, konfor, etnik alan ve komşuluk ilişkileri konularına karşı hassas olmak şeklinde çerçevelenmekle birlikte, farklı müşteri gruplarının zevklerine uygun ürünler ortaya koymaktır.

Küreselleşme çerçevesinde ortaya çıkan bu değişimleri Türkiye özelinde değerlendirdiğimizde, İstanbul, Ankara, İzmir gibi kentlerin ekonomik tabanının imalat faaliyetlerinden finans ve hizmet faaliyetlerine kaydığını, küresel dünyaya açılmaya başladıkları görülmektedir. Küresel ekonomik dinamiklerin yarattığı baskı, büyük kentlerde eşitsiz ve dengesizliklere yol açmıştır (Özdemir, 2005:214). 1980 sonrası ortaya çıkan eşitsizliklerin en önemlisi gelir dağılımındaki farklılaşmaya bağlı olarak sınıflar arasındaki uzlaşmanın bozulmasıdır (Boratav,2005;Keyder,2005). 1980 askeri darbesi bu dönemdeki değişimlerde etkili olan diğer faktördür. Bu dönemde önceki dönemki toplumsal ittifaklar yıkılmış, yeni dengeler kurulmaya başlamıştır. Devlet, bu süreçte pasif bir role çekilmiş, sınıflar arasındaki ilişkilerde hakemlik eden, toplum içindeki uzlaşmanın devamı için çoğu kez alt sınıflar lehine müdahalede bulunan devlet anlayışı değişmiştir. Bunun önemli bir sonucu, toplumda, devlet eliyle yeniden dağıtımını gerçekleştiren mekanizmaların sona ermesidir. Bununla birlikte refah devletine özgü uygulamaların önemli bir kısmı devletin küçültülmesi söylemiyle yerinden edilmiştir (Işık ve Pınarcıoğlu,2005:127).

Neo-liberal politikalarla devletin küçültülmesi, gelir dağılımını daha eşitsiz hale getirmiş, sosyal harcamalar için bütçeden ayrılan payı gittikçe azalmış ve reel sektörü daraltarak istihdam olanaklarını zayıflatmıştır. İktisadi ve sosyal politikaların uygulandığı bir ortamda yıllarca süren göç dalgası, zaten var olan kentsel yetersizliklerin ortaya çıkardığı sorunları daha da ağırlaştırmıştır. Kamu hizmetlerindeki yetersizlik, yeterli istihdam olanaklarının yaratılmaması, işsizlik bu sorunlardan bazılarıdır. Kentte yaşayan yoksul kesim daha da dezavantajlı konuma gelmiş; kentler, yoksulluk üreten alanlara dönüşmüştür (Çolakoğlu,2003:464;Özdemir, 2005:214).

Devletin sosyal alandan geri çekilmesiyle yeni aktörler sahneye çıkmıştır. Enformel sektörün önü açılmıştır. Bununla birlikte bu dönemin baskın göçmen figürü, uysal ve kentle bütünleşmeye istekli olmaktan ziyade yükselmek adına hemen her şeyi yapan, legal ve illegal arasında gidip gelen bir figürdür. Bu dönemde kentsel rantın nasıl paylaşılacağını belirleyen kurallar yeniden yazılmıştır. Bir uçta, kentin çeperinde öncekinden farklı yöntemlerle ve ilişkilerle var olmaya çalılan kent yoksulları, arada bir yerlerde kooperatifler yoluyla kentteki paylaşım kavgasına katılan, kent çeperindeki geniş arazilere göz diken orta sınıflar; diğer uçta kentin en prestijli alanlarında özel

güvenlik sistemleriyle korunan üst sınıflar yer almaya başlamıştır (Işık ve Pınarcıoğlu,2005:127).

Kent yoksullarında toplumsal ve mekansal düzlemde gerçekleşen farklılaşmayı Kurtuluş, “varoş kimliği” kavramıyla, Işık ve Pınarcıoğlu ise “nöbetleşe yoksulluk” kavramıyla açıklamışlardır.

Varoş kimliği, mekandaki ayrışmanın billurlaşmasına karşılık gelmektedir. Bu kimlik, başka bir kimlik karşısında anlam kazanmış, kentin göreceli planlı ve düzenli konut alanlarında oturan, yine göreceli eğitim ve sağlık olanaklarından yararlanan orta sınıf kimliğine karşılık gelmektedir. 1960-70’lerin kentli orta sınıf için bir tehdit oluşturmayan gecekondu kimliği, yerini tepki ve şiddet barındıran varoş kimliğine, buna karşılık yine aynı yılların kentle barışık, gösterişsiz orta sınıfı yerini, kentin tehlikelerinden, çevre ve görüntü kirliliğinden uzaklaşmak ve alt sınıflarla mekansal temasını azaltmak isteyen dışlayıcı bir orta sınıf kimliğine bırakmıştır (Kurtuluş,2003:80). 1980 sonrası kent yoksullarını tanımlayan diğer bir kavram olan nöbetleşe yoksulluk ise kente göç eden grupların kendi aralarında kurdukları ortaklığa karşılık gelmekle birlikte kente önceden gelmiş olanlar ile kente imtiyazlı konumda olan gruplar üzerinden zenginleşmeleri, bir anlamda yoksulluklarını bu gruplara devretmeleri sonucunu doğuran ilişkiler ağıdır. Eşitsiz güç ilişkilerini anlatmaktadır. Nöbetleşe yoksulluk, kendi içinde kültürel farklılaşma öğeleri içeren bir sınıfsal tabanı olduğunu söylemek gerekmektedir. Bir anlamda 1980 sonrasında, kent yoksulları içinde gözlemlenen farklılaşmaları ifade etmektedir (Işık ve Pınarcıoğlu,2005:158-159).

Kent yoksullarındaki farklılaşma ve oranlarındaki artış, 1990’lı yıllarda hız kazanan kentsel dönüşüm projeleriyle daha da belirgin ve keskin hale gelmiştir. Demokrasi ve eşitlik ilkeleri üzerine temellenen bu projeler, kentsel sorunların çözümü için ortaya atılmış önerileri kapsamaktadır. Kent yoksullarının yerleşim alanlarındaki farklılaşmalar, kentsel düzlemde çarpık bir görüntü oluşturduğu için bu sınıfların konut ihtiyaçlarının karşılanması ve kentsel alanda daha düzenli yerleşim alanlarının oluşturulması için çöküntü alanları dönüştürülmüş, eskiden kullanılan ve tarihi önemi olan alanlar seçkinleştirilmiş, gecekondu alanları devlet-piyasa işbirliğiyle gerçekleştirilen konut alanlarına yerleştirilmiştir. Fakat, bu projeler kısa bir süre sonra kentsel düzlemde kentli zenginler, yeni orta sınıflar ve yeni kentli yoksullar şeklinde

birbirinden sınıfsal ve mekansal olarak uzaklaşmış bir yapının ortaya çıkmasına yol açmıştır.

DİE'nin 1985-1990 yılları arasında Türkiye'deki kentsel nüfus üzerine ortaya koyduğu verilere bakıldığında kentli nüfusun 7 milyon arttığı görülmektedir. Bu, %36'lık bir artışı ifade etmektedir (İnsel,2005:312).

Kentsel nüfusun artışı ile yoksulluk oranları arasındaki ilişki açısından bakıldığında ise, 2005 İnsani Gelişme Endeksine göre Türkiye 103 Gelişmekte Olan Ülke içinde yoksulluk açısından 19. sırada olduğu görülmektedir. Türkiye'de yoksulluk özellikle bölgesel gelişme farklılıklarına yakın bir düzeyde seyrederken kırsal bölgelerde yoksul kitlelerin yoğunlaştığı dikkati çekmektedir. Bunu yanında büyük ölçüde bölgesel dengesizliklerin teşvik ettiği iç göçlerin etkisi ile gelişmiş merkezlerin çevresinde kümelenen yoksul kesimlerin ortaya çıkardığı kent yoksulluğu olgusu, ülkemizin önemli bir gerçeğidir. Dünya Bankası'nın "Dünya Kalkınma Göstergeleri 2005 " raporunda ülkelerin en yoksul ve en zengin beş kısımdan oluşan %20'lik nüfuslarının gösterildiği bölümde Türkiye, Tanzanya ve benzeri birçok Afrika ülkesinden daha kötü durumda görülmektedir(Altay,2007:354).

Raporda yer alan verilere göre, Türkiye'de nüfusun en yoksul yüzde 20'lik kesiminin gelirden aldığı pay yüzde 6.1'de kalırken, en zengin yüzde 20'nin aldığı pay ise yüzde 46.7 düzeyinde seyretmektedir. İkinci en yoksul yüzde 20 gelirden yüzde 10.6, üçüncü yüzde 20'lik dilim yüzde 14.9 ve dördüncü yüzde 20'lik dilim ise yüzde 21.8 oranında pay alabilmektedir. Rapora göre Türkiye'de nüfusun en yoksul yüzde 10'u gelirden sadece yüzde 2.3 oranında pay almaktadır. En zengin yüzde 10'luk kesimin aldığı pay ise yüzde 30.7'ye kadar çıkmaktadır. Dünya Bankası'nın rakamlarına göre 343 milyar dolar olan milli gelirden en alttaki 7 milyon kişi 6.9 milyar dolarlık bir paya sahiptir. Diğer deyişle bu kesimler için yıllık kişi başı gelir 985 doları ancak bulmaktadır. Ülkemizde en zengin 7 milyon kişinin yıllık ortalama geliri ise kişi başına 13 bin dolar civarındadır. (Altay,2007:354).

Türkiye İstatistik Kurumu'nun 2004 yılında açıkladığı verilere göre de, Türkiye'de nüfusun % 1,35'i gıda harcamalarını kapsayan yoksulluk sınırının altında

iken, % 26,96'sı gıda ve gıda dışı harcamaları içeren yoksulluk sınırının altında bir yaşam seviyesine sahip bulunmaktadır (2004).

Ülkemizde yoksulluk sınırında yaşayan diğer deyişle gıda yoksulu olan nüfus verilere göre yılı yaklaşık olarak 926 bin kişi civarındadır. Ayrıca, gelir durumundaki eşitsizliğin durumunu gösteren ölçütlerden biri olan “gini katsayısı”, 0.42 oranı ile Türkiye açısından Avrupa ülkeleri arasında en kötü gelir dağılımını yansıtmaktadır. BM’ler Kalkınma Programının yoksulluk alanında yaptırdığı son araştırmada Türkiye’de “yeni bir yoksulluğun” artmakta olduğu dile getirilmiştir (UNDP, 2005).

Buna göre, geleneksel olarak akraba ile arkadaş ve komşuların desteği ile iyileştirilemez düzeyde bir yoksulluk olgusunun ortaya çıkması ile yeni bir durum oluşmaktadır. Bu konu literatürde geleneksel toplumsal ilişkiler içinde kendini yoksul tanımlamayan kesimlerin piyasa ekonomilerinin gelişimine paralel olarak birey haline dönmeleri ve geleneksel çevrelerinden uzak ve herkesin kendi başının çaresine bakmak durumunda olduğu bir ortama sürüklenmeleriyle meydana çıkan yeni bir yoksulluk olgusu olarak tanımlanmaktadır.

Bu teşhisi destekleyici bulgular 2003 yılında Buğra ve Keyder tarafından UNDP için yapılan bir araştırmada da yer almaktadır. Türkiye’de ve dünyada son yıllardaki küresel dönüşümün hızlandırdığı yapısal dönüşümlerin yeni bir yoksulluğu da öne çıkardığı ileri sürülmektedir. Türkiye’de 1990’lı yıllarda görülen yoğun iç göç dalgalarının toplumsal yapıyı “ayırışma” ve “kutuplaşma” yönünde etkilediği ve buna paralel sanayide istihdam imkanlarının daralması ve yeni nüfusun “modernleşmesi” ve “bütünleşmesi” açısından çözümü zor sorunlar meydana getiren bir “yeni yoksulluk” olgusu ortaya çıkardığı çalışmada ifade edilmektedir (Buğra ve Keyder, 2003: 8).

Ülkemizde resmi istatistiklere göre 2005 yılında 15 yaş ve üzerindeki nüfusun sayısı 51 milyona yakındır. Toplam işgücü sayısı ise 24.5 milyon civarında olup, 15 yaşın üzerinde olduğu halde işgücü içinde gösterilmeyen ve ev kadınlarını, iş bulmaktan umudunu kesenleri, son bir aydır iş aramayanları, emekli ve sakatları, mevsimlik çalışanları, öğrenciler ve askerlik yapanları kapsayan 25 milyonun üzerinde bir nüfusa da sahip bulunmaktayız. Bunun yanında yoksulluğun ülkemizde yaşla ve aile

bireylerinin sayısı ile yakından bağlantılı olduğu 2005 yılında UNICEF tarafından hazırlanan bir projede açıklanmaktadır (UNICEF, 2005).

Yaşça büyük aile bireylerinin yoksulluk oranı yüksek olmakla birlikte özellikle çocukların yoksulluk oranının daha yüksek olduğu görülmektedir. Yoksulluğun artması haneye katılan bireyler genellikle çocuklar daha da belirginleşmektedir. Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması(TNSA) 2003'e göre nüfusun %29'u 15 yaş altındadır. Bu da yoksulluğu önemli bir çocuk sorunu haline getirmektedir. Değişen yoksulluk ölçütlerine göre saptanan potansiyel korunmaya muhtaç çocuk sayısı Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu(SHAÇEK)tarafından açıklanan en düşük sayı olan 2.076.676 kişi esas alındığında bile Kurum tarafından bakımı yapılan korunmaya muhtaç çocuk sayısı toplam sayının ancak %1'ine yaklaşmaktadır(SHAÇEK, 2005).

Bu sonuçlar gelecekteki yoksulluk oranlarına ilişkin şimdiden önemli fikirler vermektedir. Yoksul çocukların özellikle eğitimi ve topluma kazandırılması konusunda önemli adımların atılması gereği kaçınılmaz olarak kendini göstermektedir. Türkiye'de yoksullukla mücadele stratejileri büyük ölçüde geleneksel bir yöntem olarak hayır işleri biçiminde yapılandırılmıştır ve bu da yoksullar üzerinde damgalayıcı bir etki yaratmaktadır. Bu da sorunun -medyanın da taraflı etkisiyle-bütünsel olarak kavranmasını olanaklı kılmamaktadır. Yoksulluk, bir toplum için önemli bir sorundur. Çünkü yoksulluk beraberinde beslenme yetersizliği, hastalık, güvensizlik, eğitimsizlik ve giderek toplumdaki izole olma yada sosyal dışlanma gibi olumsuz etkiler yaratarak toplumsal alanda büyük ölçekli sorunlara yol açmaktadır. Bu da devletin etkinliği açısından maliyetin artması ve sosyal sermayenin zarar uğramasına yol açmaktadır. Türkiye'de 1980 sonrasında ortaya çıkan yeni yoksulluk olgusu ile mevcut sosyal sermaye birikimi mücadele edemez bir konumdadır. Çünkü Türkiye'nin sahip olduğu aile bağlarına ve komşuluk ilişkilerine bağlı gelişen sosyal sermaye, neo-liberal politikaların eşlik ettiği ekonomik krizler, yoğun göçlerin yarattığı çarpık kentleşme, kötü yaşam koşulları, yoksulluk ve kültürel değerlerdeki değişimle çözülmeye başlamıştır. Güvensizliği arttığı toplumsal ortamda, mikro çözüm önerilerinin yeni yoksullukla başa çıkması söz konusu değildir.

Son olarak, kent yoksulları geline aşamada birçok riskle karşı karşıyadır. Bu risklerden ilki konuttur (barınma). Serbest piyasa koşulları içinde konut sorununu çözmeye terk edilmiş olan yoksulları iki seçenek beklemektedir: ilki, özel girişimcilerin yatırım yapmaya değer bulmadığı ve çevresel değerleri bakımından oldukça sakıncalı olan alanlarda konut yapmasıdır. İkincisi ise, yasal sınırlayıcılarının bulunmadığı alanlarda konut yapmasıdır. Her iki durumda da kent yoksulları, hem çevre kirliliğinin artmasına neden olan hem de çevresel zararlardan en fazla etkilenen kesim olmaktadır. Bu kesim, kentin en korunmasız kesimidir.

Kentsel şiddet, kentsel alanlardaki fiziksel bozulmalar, ekolojik dengenin bozulması ve çevre felaketleri, kent özelinde en çok kent yoksulları etkilenmektedir. Türkiye’de kentlerdeki yoksullukla bağlantılı olarak kalitesiz yakıt kullanımının artması kentsel hava kirliliğinin hızla yükselmesine neden olmuştur. Bununla birlikte sağlıklı içme suyuna erişim önemli bir sorundur. Bazı bölgelerde sağlıklı içme suyuna erişimi olmayan nüfusun oranı %17.4’dür. Bu durum, ülkemizde en çok kent yoksullarını etkilemektedir. Bu çerçevede değerlendirildiğinde yoksulluk kentsel gelişme hareketleri çerçevesinde çözülmesi gereken bir sorundur (Gülener ve Kömürçüoğlu,2007; Yılmaz,2008).

Son dönemde, Türkiye’de kentsel yoksulluk olgusu, bu değişimlere paralel bir şekilde, risk kavramı çerçevesinde ele alınmaya başlamıştır. Küreselleşme süreciyle ulus-devletin yeni rolleri ve neo-liberal politikalarla kuralsızlaşan yoksulluk dinamikleri riskin içeriğini belirlemektedir. Yeni dönem risk eğilimleri, toplumsal kategoriler için kaçınılmaz etkileme/etkilenme biçimlerini oluşturmaktadır. Yeni dönemde kent mekanında yoksullaşan kitleler izole ve sosyal dışlanma süreçleriyle geleceğe dönük algıladıkları riskleri dönüştürecek kapasiteden uzaktırlar. Kente yeni gelen kentte tutunamayıp kent içi hareketliliğe başlayan toplumsal gruplar, kentte, kendilerinin riskli gruplar olarak tanımlandıkları bölgelerde yerleşmek zorunda kalmaktadırlar.

III.BÖLÜM

MATERYAL VE YÖNTEM

3.1.Araştırmanın Konusu, Amacı ve Önemi

Araştırma, küreselleşme süreciyle birlikte gerek dünyada gerekse Türkiye’de temel bir sorun olarak gündeme gelen kentsel yoksulluk olgusunun Denizli özelindeki görünümlerini konu almaktadır. Araştırmanın amacı, belirlenen örneklem çerçevesinde Denizli ilindeki kentsel yoksulluk olgusunun sosyo-ekonomik, kültürel boyutlarını sistematik ve dinamik bir şekilde ortaya koymaktır. Araştırmanın, sosyo-ekonomik ve kültürel değişkenler üzerinden gerçekleştirilecek analizden elde edilen bulgulardan Denizli iline özgü bir yoksulluk profilinin çıkarılması konusunda ve yoksulluğun etkilerinin azaltılmasına yönelik sosyal politikaların, stratejilerin geliştirilmesi konusunda katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu şekilde, yoksulluk olgusunun salt niceliksel olarak değerlendirilmesinin ötesinde niteliksel boyutta değerlendirilmesinin, yoksulluk sorununa bakış noktasında önemli bir veri sağlayacağı düşünülmektedir. Bununla birlikte, Denizli ilinde uygulanmaya başlatılan kentsel dönüşüm projeleri çerçevesinde dönüştürülmeye öncelikli olan bu semtler üzerine yapılacak olan bu alan çalışması, gelecekte, projenin tamamlanmasından sonraki aşamada ortaya çıkacak yeni yaşam tarzı dinamiklerinin geçmiş ve gelecek denklemine karşılaştırılması ve farklılaşmanın çok boyutlu analiz edilebilmesi noktasında katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Araştırmada, yoksulluk olgusu, Denizli özelinde çeşitli boyutlarıyla ele alınarak yoksulluk yazınına katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

3.2.Araştırmanın Evren ve Örnekleme

Araştırma evreni Denizli ili merkez ilçesidir. Örnekleme ise Denizli merkez ilçesine bağlı Karşıyaka, Sevindik, Yeşilyurt, İlbadi, Anafartalar, Dokuzkavaklar, Sümer, Esentepe, Fatih, Feslikan, Meska, Aktepe semtlerinde yaşayan alt gelir grupları oluşturmaktadır. Örneklem biriminin haneler olduğu uygulama çalışmasında basit tesadüfi örneklem tekniği ile seçilmiş 8 mahalleye anket uygulanmıştır. Toplam 200 kişi ile görüşülmüştür. Örneklem alınan haneler, adrese kayıtlı nüfus sayım sisteminden elde edilen verilere göre tespit edilmiştir. Bu semtlerin karakteristik özelliği, Denizli ilinin gecekondulu alanlarını oluşturmasıdır. Bununla birlikte bu semtler, Denizli ili, belediye ve valilik kanalıyla yürütülen kentsel dönüşüm projeleri çerçevesinde, dönüştürülme

kapsamında olan semtlerdir. Öncelikle Karşıyaka ve Sevindik yerleşkesinde uygulanmaya başlatılan bu projeler, sonraki süreçte, yukarıda bahsedilen diğer semtleri de kapsayacaktır. Akevler-Karşıyaka Konutları, Aktepe Konutları, Karşıyaka Konutları, Umutkent 1-2-3, Belkon gibi projeler uygulanmaya konulan ve uygulanması düşünülen projelerden bazılarıdır. Bu yerleşkeler, ait gelir grubunda yer alan yoksulların yoğun olarak yaşadıkları alanlar olmasıyla birlikte, bu yerleşke üzerine inşa edilen konutların büyük çoğunluğunu ruhsatsız ve tipik gecekondu tarzındaki yapılardan oluşmaktadır. Bu yerleşkelerin diğer bir özelliği ise, sahip oldukları sosyo-ekonomik ve kültürel yapıları itibarıyla Denizli kenti topografyasında diğer semtlerden belirgin bir ayrışma sergilemesidir. Bu yerleşkeler hem büyük bir göçmen grubunu barındırmakta hem de kentte tutunamayanlardan oluşmaktadır. Bu alanlara yerleşenler için burada yaşamak bir tercih değil zorunluluktur, bununla birlikte bu kesimlerin kentin bütünüyle kurdukları ilişki biçimleri farklıdır. Söz konusu yerleşkelerin mevcut potansiyelleri dikkate alındığında, kentsel bütünleşme ve kentin karşılaşacağı risklerin boyutları açısından bu yerleşkelerin incelenmesi gerekmektedir. Bu alanlar kent yoksulluğunun gözlemlenebildiği alanlardır.

Araştırmada öncelikle, Denizli belediyesi ve belediyeye bağlı mahalle muhtarlıklarıyla görüşülmüş, yoksulların en çok ikamet ettikleri mahalleler ve hane sayıları tespit edilmiştir. Basit tesadüfi örneklem tekniği kullanılarak toplam 350 örneklem üzerine gerçekleştirilen araştırmada, örneklemin az olması, araştırma süresinin sınırlılığıyla ve örneklem grubunun tutumlarıyla ilişkilidir. Araştırmada anket ve görüşme teknikleri kullanılmıştır. Bununla birlikte, anketörlerin, anket yapılan gruba dair yaptıkları gözlemlerde çalışmanın bütünlüğünü oluşturmaktadır.

Alan çalışmasının uygulanacağı semtlere yönelik, Denizli Belediyesi ve Mahalle Muhtarlıklarından alınan nüfus ve hane sayıları bilgileri şöyledir:

	Nüfus	Hane Sayısı
Karşıyaka (Merkez)	11917	4547
Sevindik (Merkez)	9645	2755
Yeşilyurt (Merkez)	7852	2243
İlbadı (Merkez)	3795	1084

Anafartalar (Merkez)	8471	2420
Dokuzkavaklar (Merkez)	14465	4132
Esentepe (Merkez)	3039	868
Aktepe (Merkez)	7803	2229
Sümer (Merkez)	5105	1458
Fatih (Merkez)	14454	4129
Feslikan (Merkez)	7470	2134
Meska (Merkez)	6062	1732

3.3. Araştırmanın Materyal ve Yöntemi

Araştırmada bütüncül bir değerlendirme yapmak için nicel ve nitel veri toplama tekniği kullanılmıştır. Araştırma, yaşanan semtin, mahallenin ve konutların fiziksel özellikleriyle birlikte, deneklerin sosyo-ekonomik ve demografik özellikler gibi farklılaşmanın ve ayrışmanın yansıdığı alanlar dikkate alınmıştır. Araştırmada, örneklem grubunun, kentin bütünüyle olan sosyal ve mekansal farklılaşma ve ayrışma sürecine etki eden faktörleri karşılıklı ilişki içinde değerlendirmek amaçlanmaktadır. Araştırmamızda oluşturulan hipotezler çerçevesinde değişkenler arasında ilişki kurma araştırma yöntemi kullanılmıştır.

Araştırmanın istatistiksel analiz kısmında SPSS programı kullanılmıştır. İlk olarak, verilerin frekans dağılımları daha sonra değişkenler arasındaki ilişkinin saptanmasında ki-kare analiz yöntemi kullanılmıştır.

3.4. Araştırmanın Değişkenleri

Yoksulluk, tek boyutlu bir olgu değildir. Yoksulluk olgusu, sosyal, ekonomik, psikolojik öğelerle ilişkili olmakla birlikte, genel olarak ülkede yerel düzlemde ise izlenen politikaların kentsel düzlemdeki yansımaları çerçevesinde ele alınmak gerekmektedir. Ekonomik krizler, ülkedeki istihdam politikaları, sosyal güvenlik politikaları ve bu alandaki değişimler, suç, göç vb. öğelerin toplumun her kesimini etkilediği gibi, bu alandaki değişimlerden en çok ve negatif yönde etkilenen kesimin yoksul kesim olduğunu söylemek mümkündür.

Araştırmanın bağımsız değişkenleri, gelir, eğitim, meslek, yaş; bağımlı değişkenleri, yerleşim yeri tercihi, konut türü, yaşam tarzı, kentin bütünüyle olan ilişki biçimleri vb. değişkenlerdir. Bu değişkenler, örneklem grubunun toplumdaki hiyerarşik düzenin neresinde yer aldıklarına dair veriler de sunmaktadır. Gelir ve eğitim gibi değişkenler, bireyin sınıfsal konumunun belirlenmesinde önemli bir değişken olduğu bilgisinden yola çıkarak, örneklem grubumuzun sahip olduğu gelir ve eğitim düzeyi, onların mevcut yaşam koşullarının çerçevesinin çizilmesinde, sınırlarının belirlenmesinde önemli bir kriter olarak kabul edilmelidir. Alt gelir diliminde yer alan örneklem grubu için, sahip oldukları yaşam biçimi, bir seçimin yada bilinçli bir tercihin ötesinde, toplumsal alanda sağlanan her türlü olanaktan mahrum olmak yada diğer kesimlerle karşılaştırıldığında bu olanaklardan eşit bir biçimde yararlanamamak şeklinde bir tablo karşımıza çıkmaktadır. Bu noktada devletin uyguladığı sosyo-ekonomik ve siyasal politikaların daha belirleyici olduğunu söylemek gerekmektedir.

3.5.Araştırmanın Hipotezleri

H1: Gelir ile çocuk sayısı arasında ilişki vardır.

H2:Eğitim düzeyi ile çocuk sayısı arasında ilişki vardır.

H3:Gelir durumu ile konut türü arasında ilişki vardır

H4: Eğitim düzeyi ile göç sürecinde akraba ve yakınlardan yardım alma davranışı arasında ilişki vardır.

H5:Gelir ile eşyaların alındığı yer arasında ilişki vardır.

H6:Gelir ve tasarruf yapma durumu arasında ilişki vardır.

H7: Gelir ile ait hissedilen toplumsal sınıf arasında ilişki vardır.

H8:Eğitim düzeyi ile ait hissedilen toplumsal sınıf arasında ilişki vardır.

IV. ARAŞTIRMA VERİLERİNİN ANALİZİ

4.1.Frekans Tabloları

4.1.1. Demografik Özellikler

Bu çalışmada yoksulluğu deneyimleyen kesimi daha iyi anlayabilmek ve bu kesimin profilini ortaya koyabilmek için öncelikle örneklem grubunun demografik görünümüne bakmak gerekmektedir.

Tablo 1. Cinsiyet

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Kadın	100	50,0	50,0	50,0
Erkek	100	50,0	50,0	100,0
Toplam	200	100,0	100,0	

Cinsiyet gruplarının dağılımlarına bakıldığında bir eşitliğin söz konusu olduğu görülmektedir. Buna göre örneklem grubunun %50'si kadınlardan, %50'si erkeklerden oluşmaktadır. Kadın ve erkekler arasındaki bu oransal yakınlık, örneklem grubunun temsiliyet gücünü de arttırmaktadır.

Tablo 2. Yaş

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli 20den Az	16	8,0	8,1	8,1
21-25 Arası	31	15,5	15,7	23,7
26-30 Arası	36	18,0	18,2	41,9
31-35 Arası	24	12,0	12,1	54,0
36-40 Arası	28	14,0	14,1	68,2
41-50 Arası	36	18,0	18,2	86,4
51-60 Arası	19	9,5	9,6	96,0
61 Ve Yukarısı	8	4,0	4,0	100,0
Toplam	198	99,0	100,0	
Cevap Vermeyenler	2	1,0		
Toplam	200	100,0		

Tablo 2 örneklem grubunun yaş dağılımını göstermektedir. Tabloda görüldüğü üzere örneklem grubunun yaş dağılımının %18'ini 26-30 yaş arası grup, %18'ini 41-50 yaş arası grup, %15.5'ini 21-25 yaş arası grup, %14'ünü 36-40 yaş arası grup oluşturmaktadır. Genel olarak değerlendirildiğinde, örneklem grubunun %59.5'i 21-40 yaş arası aktif nüfus olarak adlandırılan yaş grubunun üyesi olup, çalışma yaşamında aktif olarak yer alabilecek kişilerden oluştuğunu söyleyebiliriz. Görüşmeye dahil olan diğer katılımcıların %9.5'i 51-60 yaş arası grubunu, %4'ü 61 ve üstü yaş grubunu temsil etmektedir. 20 yaş ve altı grubu temsil edenlerin oranı ise %8'dir.

Tablo 3. Doğum Yeri

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Köy	97	48,5	49,0	49,0
Kasaba	26	13,0	13,1	62,1
Küçük Kent	57	28,5	28,8	90,9
Metropol Kent	2	1,0	1,0	91,9
İlçe	16	8,0	8,1	100,0
Toplam	198	99,0	100,0	
Cevap Vermeyenler	2	1,0		
Toplam	200	100,0		

Araştırmaya katılanların doğum yerlerini gösteren tabloya bakıldığında katılımcıların çoğunlukla köy kökenli oldukları görülmektedir (%48.5). Bunun yanı sıra katılımcıların %28.5'i küçük kent, %13'ü kasaba kökenli olduklarını belirtmişlerdir. Tabloda görüldüğü gibi metropol kent doğumlu olanların oranı oldukça düşüktür (%1). Bunun yanı sıra katılımcılar yapılan görüşmelerde çeşitli illerin köy, ilçe ve kasaba yerleşkelerinden göç ettiklerini belirtmişlerdir. Burdur, Aydın, Afyon, Isparta, Uşak, Mardin, Hakkari bu illerden bazılarıdır. Fakat, katılımcıların çoğunluğu Denizli'nin köy, kasaba ve ilçelerinden kent merkezine sonradan göç edenlerden oluşmaktadır. Dolayısıyla, örneklem grubunun çoğunlukla küçük kent ve altı yerleşke doğumlu olduklarını söyleyebiliriz

Tablo 4.Yaşamın Büyük Kısmının Geçirildiği Yer

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Köy	57	28,5	28,5	28,5
Kasaba	17	8,5	8,5	37,0
Küçük Kent	119	59,5	59,5	96,5
Metropol Kent	4	2,0	2,0	98,5
İlçe	3	1,5	1,5	100,0
Toplam	200	100,0	100,0	

Örneklem grubunun yaşamlarının büyük bölümünü geçirdikleri yere bakıldığında önemli bir oranın küçük kent olduğu görülmektedir (%59.5). Dağılımın

çoğunluğunu oluşturan ikinci yerleşim tipi köy (%28.5) üçüncüsü ise kasabadır (%8.5). “Metropol kent” seçeneğini işaretleyenlerin oranı oldukça düşüktür (%2). Örneklem grubunun verdiği yanıtlardan yola çıkarak Tablo 4’de yer alan veriler Tablo 3 ile birlikte okunduğunda, Denizli gecekondü bölgesinde yaşayanların oldukça önemli bir kısmının yaşamlarını küçük ölçekli yerleşim birimlerinde geçirdiklerini söyleyebiliriz. Bu veriler, Işık ve Pımarcıoğlu’nun Sultanbeyli üzerine yaptıkları araştırmada elde edilen verilerle benzerlik göstermektedir. Bu çalışmaya göre, Sultanbeyli gecekondü bölgesinde yaşayanların çoğunluğunu oluşturan grubun doğum yerleri ve yaşamın büyük kısmının geçirildiği yerleşim birimi küçük ölçekli yerleşim birimidir (2005:237-240).

Denizli Ticaret ve Sanayi Odasının Yıllıklarından elde edilen bilgiye göre, Denizli ili özellikle 1970’li yıllardan itibaren hızlı nüfus artış süreci yaşamıştır. Bu artış, doğal nüfus artışından ziyade ilin köy, kasaba ve ilçelerinden yada çevre illerden yapılan göçlerle gerçekleşmiştir. Denizli merkeze yapılan göçler, yapılan iş ve yerleşim biçiminde hem kendini göstermiş hem de önemli ölçüde farklılık yaratmıştır. Yapılan görüşmelerde katılımcıların belli bir kısmı Isparta, Burdur, Konya, Uşak, Hakkari, Mardin gibi farklı illerin merkez, ilçe yada köylerinden geldiklerini diğer bir kısmı ise Denizli’nin ilçe, kasaba ve köylerinden geldiklerini belirtmişlerdir. Fakat, Denizli merkez ilçe ve köylerinden gelenlerin çoğunlukta olduğu gözlemlenmiştir. Dolayısıyla örneklem grubunu teşkil eden semt yada mahallerde yaşayanlar kentin yerleşim biçiminin farklılaşmasında etkin olduklarını söylemek mümkündür. Çünkü kente farklı yerlerden gelen göçmenler, gelir ve iş durumlarına bağlı olarak kendilerine uygun yerleşim birimlerini tercih etmişlerdir. Bu da kentin topografik yapısında farklılık yaratmıştır.

4.1.2. Eğitim

Tablo 5. Eğitim Durumu

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Okuma Yazma Bilmiyor	21	10,5	10,5	10,5
Geçerli Okuma Yazma Biliyor	7	3,5	3,5	14,0
İlkokul Mezunu	118	59,0	59,0	73,0
Ortaokul Mezunu	28	14,0	14,0	87,0
Lise Ve Dengi Okul Mezunu	21	10,5	10,5	97,5
Ön Lisans (2 Yıllık Yüksek Okul) Mezunu	2	1,0	1,0	98,5
Üniversite Mezunu	3	1,5	1,5	100,0
Toplam	200	100,0	100,0	

Toplumunu oluşturan bireyleri bir arada tutan ve kişilerin gelişen teknolojik düzeye, yaşadıkları yere ayak uydurmalarını sağlayan temel araçlardan biri eğitimidir. Eğitim, günümüz toplumlarında sınıfsal farklılıkları açıklanmasında dikkate alınan temel değişkenlerden biri olmasının yanı sıra bu ölçüt belli bir konumda yer alma istemiyle ilişkilendirilmekle, bireyin mesleğini, sosyal ilişkilerini, yaşam alanını belirlemektedir. Bireyin sosyal statüsü gelir ve eğitim ayrıcalıkları ile belirlenmektedir (Nash,2003;Adak, 2002; Robbins,2005;Kane,2003). Amerikalı sosyolog Emler ve McNamara, üç farklı İskoç grup üzerine yapmış olduğu bir çalışmada tam zamanlı eğitim görenlerin, işsizlere ve tam zamanlı eğitim görmeyenlere göre daha çok avantaja sahip olduklarını, özellikle üniversite mezunu olanların geleceklerini daha çok güvence altına aldıklarını ve diğer gruplarla kıyaslandığında daha güçlü sosyal bağlar geliştirdiklerini oraya koymuşlardır (Field,2003:70). Bir kapital formu olarak ele alınan eğitim, bireylere değişebilir nitelikte konumlar sağlamakta, kendi dünyalarını anlamaları yönünde teşvik etmektedir (Calhoun,2002;Broady,2001).

Yapılan çalışmada örneklem grubunun eğitim durumlarının saptanması amacıyla sorulan bu soru sekiz yıllık zorunlu eğitimi kapsayacak şekilde düzenlenmemiş olup,

geçmiş dönemlerde mezun olanların eğitim durumlarının analizini yapmak üzere yukarıdaki tablo oluşturulmuştur. Tablodan da anlaşılacağı üzere örneklem grubunun eğitim seviyesinin düşük olduğu görülmekle birlikte, Türkiye genelinde gecekondü bölgesinde yaşayanların eğitim seviyeleriyle benzerlik göstermektedir. Örneklem grubunun %59'u ilkököl, %14'ü ortaokul, %10.5'i lise ve dengi okul mezunudur. Okuma-yazma bilmeyenlerin oranı %10.5 olarak görülmektedir. Genel olarak bakıldığında örneklem grubunun çoğunluğu okul sistemi içinde yer almaktadır. Başka bir ifadeyle örneklem grubunda okur-yazar olmayan ya da diplomasız olanların oranının düşük olduğu görülmektedir (%14). Ayrıca %1'lik bir grup ön lisans (2 yıllık yüksek okul) mezunu ve %1.5'lik bir grup da dört yıllık üniversite mezunudur. Buna göre sekiz yıllık zorunlu eğitim kapsamında değerlendirildiğinde ilk ve orta okul mezunu olanların oranı %73 iken lise ve sonrası eğitim sürecini devam ettirenlerin oranı ise %13'tür. Bu da bize örneklem grubunun eğitim düzeyinin düşük olduğunu göstermektedir. Nispeten genç nüfusa sahip olan örneklem grubunda (Tablo 2. %67.5-21-40 yaş arası grup) okuma yazma oranı %89.5'dir. Bu oranını 1990 nüfus sayımında çıkan okuma yazma oranına hemen hemen eşit olduğu söylenebilir. Fakat eğitim seviyesi açısından ele alındığında orta okul, lise ve sonrası eğitim oranının düşük olduğuna dikkat edilmelidir.

Tablo 6. Anne Eğitim Durumu

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Okuma Yazma Bilmiyor	74	37,0	37,0	37,0
Okuma Yazma Biliyor	18	9,0	9,0	46,0
İlkokul Mezunu	106	53,0	53,0	99,0
Ortaokul Mezunu	1	,5	,5	99,5
Lise Yada Dengi Okul Mezunu	1	,5	,5	100,0
Toplam	200	100,0	100,0	

Tablo 7. Baba Eğitim Durumu

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Okuma Yazma Bilmiyor	46	23,0	23,1	23,1
Okuma Yazma Biliyor	19	9,5	9,5	32,7
İlkokul Mezunu	124	62,0	62,3	95,0
Ortaokul Mezunu	8	4,0	4,0	99,0
Lise Ve Dengi Okul Mezunu	1	,5	,5	99,5
Üniversite Mezunu	1	,5	,5	100,0
Toplam	199	99,5	100,0	
Cevap Vermeyenler	1	,5		
Toplam	200	100,0		

Araştırmaya katılanların anne ve babalarının eğitim durumlarını gösteren tabloya göre katılımcıların eğitim düzeyi açısından hem anne hem de baba için en yüksek dağılımın ilkököl mezunlarında olduğu görülmektedir (Tablo 6. %53; Tablo 7. %62). Bununla birlikte dağılımın diğer çoğunluğunu okuma-yazma bilmeyenler oluşturmaktadır (Tablo 6.%37; Tablo 7. %23). Bu tablolarda dikkat çeken noktanın okuma-yazma bilmeyen (%37) ve ilk okul mezunu (%53) annelerin oranının okuma-yazma bilmeyen (%23) ve ilk okul mezunu (%62) babaların oranlarından yüksek olmasıdır. Eğitim almadığı halde okuma yazma bilen anne oranı ile baba oranı hemen

hemen eşittir (Tablo 6. %9 ve Tablo 7. %9.5). Ayrıca, Tablo 6’da görüldüğü gibi katılımcıların anneleri arasında üniversite mezunu olan bulunmamaktadır. Katılımcıların kendileri ile anne ve babalarının eğitim seviyelerine bakıldığında her üç grubunda eğitim seviyelerinin düşük olduğunu söyleyebiliriz. Her üç grup içinde kümelenmenin olduğu kategori “ilkokul mezunu”dur. Farklılık oluşturan kategori orta okul, lise ve sonrası eğitim sürecidir. Araştırmaya katılanların kendilerinin lise ve sonrası eğitim sürecine devam ettiği görülmekle birlikte, anne ve babalarda ortaokul sonrası eğitime neredeyse devam etmedikleri görülmektedir. Bu da bize katılımcıların eğitim açısından belli devingenlik geçirdiğini göstermektedir. Bu veriler, S. Erder’in Ümraniye (2006:203) üzerine yaptığı çalışmasından elde ettiği verilerle benzerlik göstermektedir.

Tablo 8. Eşin Eğitim Durumu

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Okuma Yazma Bilmiyor	8	4,0	4,7	4,7
Okuma Yazma Biliyor	4	2,0	2,4	7,1
İlkokul Mezunu	106	53,0	62,7	69,8
Ortaokul Mezunu	27	13,5	16,0	85,8
Lise Yada Dengi Okul Mezunu	21	10,5	12,4	98,2
Ön lisans (2 Yıllık Yüksek Okul) Mezunu	1	,5	,6	98,8
Üniversite Mezunu	1	,5	,6	99,4
Yüksek Lisans	1	,5	,6	100,0
Toplam	169	84,5	100,0	
Cevap Vermeyenler	31	15,5		
Toplam	200	100,0		

Araştırmaya katılanların eşlerinin eğitim durumlarını gösteren tabloya göre, çoğunluğu oluşturan grubun ilk okul mezunu oldukları görülmektedir (%53). Ayrıca, orta okul mezunu olanların oranı %13.5, lise ve dengi okul mezunu olanların oranı %10.5’dir. Tabloda belirgin olup göze çarpan nokta, yüksek okul (%0.5) ve üniversite mezunu (%05) olanların oranlarının oldukça düşük olmasıdır. Dört tablo birlikte değerlendirildiğinde (Tablo 5,6,7,8) her bir tablo için katılımcıların “ilkokul mezunu” kategorisinde yoğunlaştıkları görülmektedir. DTP’nin 2001 yılı istihdam edilen nüfusun eğitim düzeylerine ilişkin verilere bakıldığında, ülkemizde istihdam edilen iş gücünün

%79'unun sadece ilköğretim düzeyinde eğitime sahip iken, gecekonduda yaşayanların büyük çoğunluğunun ilköğretim düzeyinde bile eğitime sahip olmadıkları ortaya konulmuştur (2001). Bu veriler, çalışma ölçeğimizde yer alan katılımcıların yoğunlaştıkları eğitim düzeyinin ilkokul olduğu dikkate alındığında Türkiye geneliyle benzerlikler gösterdiğini söyleyebiliriz. Ayrıca, eğitim değişkeninin, bireylerin kentle bütünleşmesindeki önemli araçlardan biri olduğu gerçeğinden yol çıkarak, katılımcıların kentle bütünleşmemelerinde eğitim düzeylerinin düşük olması gerçeği dikkate alınmalıdır.

Tablo 9. Çocuğun/Çocukların Okula Devam Etme Durumu

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Evet	92	46,0	61,3	61,3
Hayır	58	29,0	38,7	100,0
Toplam	150	75,0	100,0	
Cevap Vermeyenler	50	25,0		
Toplam	200	100,0		

Çocukların okula devam etme durumlarını tespit etmeye yönelik sorulara, araştırmaya katılanların %46'sı çocuklarının okula devam ettiğini belirtirken, %29'u çocuklarının okula devam etmediğini belirtmiştir. %25'lik dilim ise soruyu yanıtsız bırakmıştır.

Tablo10. Çocuğun/Çocukların Okul Dışında Kalan Zamanlarda Çalışma Durumu

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Evet	11	5,5	13,3	13,3
Hayır	72	36,0	86,7	100,0
Toplam	83	41,5	100,0	
Cevap Vermeyenler	117	58,5		
Toplam	200	100,0		

Araştırmaya katılanların çocuklarının okul dışı zamanlarında çalışıp çalışmadıklarını tespit etmeye yönelik sorulara katılımcıların %36'sı çocuklarının okul dışı zamanlarda çalışmadığını %5.5'lik dilimle temsil edilen düşük grubun ise çocuklarının okul dışı zamanlarda çalıştığını belirttikleri görülmüştür. Soruların

yanıtlanması sırasında, katılımcıların birçoğunun çocukları okul dışı zamanlarda çalışsalar da bu durumu söylemekten kaçındıkları gözlemlenmiştir. Anne ve baba için çocuğun bir işte çalışması, esasen istenmeyen bir durumdur. Fakat, özellikle babanın çalışmaması yada düşük ücretli bir işte çalışması, çocukların çalışmasını zorunlu kılmaktadır. Katılımcılar bu sorunun yanıtlanması sırasında çocuğun eğitim almasının daha önemli olduğunu fakat eğitim masraflarının yüksek olmasını sık sık vurgulamışlardır. Genel olarak değerlendirildiğinde örneklem grubunda çocukların çalıştırılmasının yaygın olmadığını söyleyebiliriz. Çalışan çocuklar okul dışı kalan zamanlarda çalışmaktadırlar. Bu veriler, Körükmez'in "Yoksulluk ile Mücadelede Kadınların Stratejileri" isimli bir araştırmasında elde ettiği verilerle benzerlik göstermektedir (2008:234).

Tablo 11. Çocukların Yaptıkları İşler

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Tezgahtarlık	2	1,0	20,0	20,0
Ücretli Öğretmenlik	2	1,0	20,0	40,0
Babasının Yanında Başkasının İşinde Çalışıyor	1	,5	10,0	50,0
Fotoğrafçılık	1	,5	10,0	60,0
Tekstil	2	1,0	20,0	80,0
Oyuncak Satıcısı	1	,5	10,0	90,0
Tornacılık	1	,5	10,0	100,0
Toplam	10	5,0	100,0	
Cevap Vermeyenler	190	95,0		
Toplam	200	100,0		

Okul dışındaki zamanlarda çalışan çocukların yaptıkları işlerin dağılımını gösteren tabloya göre, çocukların %1'i tezgahtarlık, %1'i ücretli öğretmenlik, %1'i tekstilde işçi, %0.5'i tornacılık, %0.5'i oyuncak satıcılığı ve %0.5'i fotoğrafçılık gibi düşük ücretli ve statülü işlerde çalışmaktadır.

4.1.3.Sosyo-Ekonomik Değişkenler

Tablo 12. Meslek Durumu

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Matbaacı	6	3,0	3,0	3,0
Alçıban	1	,5	,5	3,5
Emekli	10	5,0	5,1	8,6
Boyacı	3	1,5	1,5	10,1
Serbest Meslek	4	2,0	2,0	12,1
Geçerli Elektrikçi	1	,5	,5	12,6
İnşaatta Bekçi	5	2,5	2,5	15,2
Ev Hanımı	65	32,5	32,8	48,0
Esnaf	9	4,5	4,5	52,5
Pastanede Çalışıyor	1	,5	,5	53,0
Şoför	7	3,5	3,5	56,6
İnşaat İşçisi	5	2,5	2,5	59,1
İşçi (Tekstil)	42	21,0	21,2	80,3
Öğrenci	2	1,0	1,0	81,3
Seyyar Satıcı	1	,5	,5	81,5
(Havacı) Asker	1	,5	,5	82,3
Kantinde İşçi	2	1,0	1,0	83,3
Eşinin Emekli Maaşını Alıyor	1	,5	,5	83,3
Alüminyum Montaj İşçisi	1	,5	,5	84,3
Memur	8	4,0	4,0	88,4
Pazarlamacı	2	1,0	1,0	89,4
Kuaför	6	3,0	3,0	92,4
İşsiz	6	3,0	3,0	95,5
Öğretmen	1	,5	,5	96,0
Özel Sektör	1	,5	,5	96,5
Garson	1	,5	,5	97,0
Bakkal	1	,5	,5	97,5

Tezgahtar	1	,5	,5	98,0
Çaycı	1	,5	,5	98,5
Sözleşmeli Memur	1	,5	,5	99,0
Temizlik İşçisi	1	,5	,5	99,5
Mütaahit	1	,5	,5	100,0
Toplam	198	99,0	100,0	
Cevap Vermeyenler	2	1,0		
Toplam	200	100,0		

Araştırmaya katılanların iş kollarını gösteren tabloya bakıldığında çalışmayanlar arasında en önemli grubun %32.5'lik oranla ev hanımlarına ait olduğu görülmektedir. Ev hanımları dışında çalışmayanların ya da kendisini “işsiz” olarak tanımlayanların oranı %3 olup geri kalanının çeşitli işlerde çalıştığı görülmektedir. Çalışanların hepsinin düzenli bir işi bulunmamakla birlikte kalifiye olmayan işçi statüsünde yer almaktadırlar. Çalışanların iş kollarına bakıldığında en yüksek oranın %21'lik yüzdelerle tekstil sektöründe olduğu görülmektedir. Denizli, tekstil sanayisinde öne çıkan bir ildir. Bu nedenle gerek kalifiye gerekse kalifiye olmayan çalışanların önemli bir kısmı bu sektörde istihdam edilmektedir. Tabloda dikkat çeken bir nokta, 200 toplam katılımcının 62'sinin ev kadını olması ve çalışmıyor konumunda olmasıdır. Bu durum Türkiye geneliyle benzerlik göstermektedir.

Örnekleme grubunda tekstil sektöründe çalışan işçilerin önemli bir çoğunluğu, düşük katma değerde fason imalat yapan küçük imalathaneler ile büyük ölçekli firmalarda düşük ücretlerde çalışmaktadırlar. Kendini emekli olarak tanımlayanların oranı %5 ve inşaat işçisi olarak çalışanların oranı %2.5 gibi küçük oranlarda kalmaktadır. Katılımcıların %4'ü memur olduklarını belirtmişlerdir. Genel olarak bakıldığında kamu sektörü dışında çalışanların %53.5'i kalifiye olmayan hizmet işçisi konumundadır. Bunlar arasında mavi yakalı işçi ve esnaf olarak çalışanlar bulunmaktadır. Burada dikkat edilmesi gereken nokta, hizmet işlerinde çalışanların ve tarım dışı faaliyetlerde çalışanların yoğunluğudur. Hizmet işlerinde çalışanlar arasında bekçi, satış personeli, temizlik işçisi, garson, kuaför, pazarlamacı, boyacı, matbaacı gibi işlerin yanı sıra elektrikçi, kantinde ve pastanede işçi, çaycı, alçıban, alüminyum montaj işçisi, şoför, seyyar satıcı gibi işlerde görülmektedir. Özdemir, İstanbul'da Karanfilköy üzerine

yaptığı bir çalışmada gecekondu bölgesinde yaşayanların iş kollarına yönelik benzer sonuçlar ortaya koymuştur (2005:202-204).

Tablo 13. İş Yerindeki Statü

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Ücretli Maaşlı	82	41,0	65,6	65,6
Yevmiyeli	10	5,0	8,0	73,6
Kendi Hesabına	33	16,5	26,4	100,0
Toplam	125	62,5	100,0	
Cevap Vermeyenler	75	37,5		
Toplam	200	100,0		

Tabloya göre çalışanlar içerisinde ücretli maaşlı olanların oranı %41, yevmiyeli olanların oranı %5 ve kendi hesabına çalışanların oranı ise %16.5'dir. Dolayısıyla birinci sırada ücretli maaşlı olanlar, ikinci sırada kendi hesabına çalışanlar, üçüncü sırada yevmiyeli olarak çalışanlar gelmektedir.

Tablo 14. Eşin Meslek Durumu

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Çalışmıyor	65	32,5	39,2	39,2
Gündelikçi	1	,5	,6	39,8
İşçi (Tekstil)	42	21,0	25,3	65,1
Aşçı	3	1,5	1,8	66,9
Memur	4	2,0	2,4	69,3
Kantarcı	1	,5	,6	69,9
Emekli	14	7,0	8,4	78,3
Boyacı	2	1,0	1,2	79,5
İşçi (Belediye)	2	1,0	1,2	80,7
Serbest Meslek	4	2,0	2,4	83,1
İnşaat İşçisi	3	1,5	1,8	84,9
Elektrikçi	2	1,0	1,2	86,1
İşçi (farklı fabrikalarda)	17	8,5	10,2	96,4
Şoför	6	3,0	3,6	100,0

Toplam	166	83,0	100,0
Cevap Vermeyenler	34	17,0	
Toplam	200	100,0	

Araştırmaya katılanların eşlerinin mesleki durumlarını gösteren tabloya bakıldığında en yüzdeye sahip olan grubun çalışmayanlardan oluştuğu görülmektedir (%32.5). Çalışmayanların belli bir kısmını ev hanımları oluşturmaktadır. Mesleki dağılımında yoğunluğun oluştuğu ikinci grup tekstil işçileridir (%21). Tekstil dışında iş yapan fabrikalarda işçi olarak çalışanların üçüncü sırada (%8.5), emekli olanların ise dördüncü sırada yer aldıkları görülmektedir (%7). Diğer meslek grupları ise sırasıyla, şoför (%3), serbest meslek çalışanları (%2), memur (%2), inşaat işçisi (%1.5), elektrikçi (%1), boyacı (%1) ve belediyede işçi (%1), gündelikçi (%0.5) ve kantarcı (%0.5) gelmektedir.

Tablo 12 ve 14'e birlikte bakıldığında her iki tabloda da çalışmayanların birinci sırada ve tekstilde çalışan işçilerin ikinci sırada yoğunluğun olduğu kategoriler olarak görülmektedir. Tekstil sektörü Denizli'de hem kadın hem de erkek nüfus için en çok istihdamın olduğu sektördür. Bununla birlikte her iki tabloda da katılımcıların yardım hizmet sektöründe çalıştıkları görülmektedir.

Tablo 15. Ne Kadar Süredir Bu İşte Çalıştığı

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
10 Yıl	19	9,5	17,8	17,8
6 Yıl	9	4,5	8,4	26,2
42 Yıl	2	1,0	1,9	28,0
26 Yıl	1	,5	,9	29,0
15 Yıl	8	4,0	7,5	36,4
49 Yıl	1	,5	,9	37,4
3 Yıl	5	2,5	4,7	42,1
Geçerli 2 Yıl	9	4,5	8,4	50,5
2 Ay	4	2,0	3,7	54,2
4 Yıl	7	3,5	6,5	60,7
6 Ay	8	4,0	7,5	68,2
30 Yıl	3	1,5	2,8	71,0

25 Yıl	3	1,5	2,8	73,8
20 Yıl	6	3,0	5,6	79,4
1 Yıl	9	4,5	8,4	87,9
5 Yıl	2	1,0	1,9	89,7
15 Ay	1	,5	,9	90,7
12 Yıl	2	1,0	1,9	92,5
19 Yıl	3	1,5	2,8	95,3
8 Ay	3	1,5	2,8	98,1
35 Yıl	1	,5	,9	99,1
1 Hafta	1	,5	,9	100,0
Toplam	107	53,5	100,0	
Cevap Vermeyenler	93	46,5		
Toplam	200	100,0		

Araştırmaya katılanların ne kadar süredir çalıştıklarına bakıldığında 6-15 yıl arası süredir çalışanların oranı %19, 1-4 yıl arası süredir çalışanların oranı %16.5, 15 ay ve daha az süredir çalışanların oranı %8.5, 15-6 ay arası süredir çalışanların oranı %8, 19-26 yıl arası çalışanların oranı %6.5, 30-49 yıl arası süredir çalışanların oranı %3'tür. Tabloya göre, katılımcıların çoğunluğunun 6-15 yıl arasında değişen sürelerde çalışanlardan oluştuğu görülmektedir. Soruyu yanıtsız bırakanların oranı ise %46.5'dir (93 kişi).

Tablo 16. Haftalık Çalışma Süresi

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli 60 Saat	16	8,0	14,7	14,7
56 Saat	7	3,5	6,4	21,1
54 Saat	3	1,5	2,8	23,9
126 Saat	5	2,5	4,6	28,4
25 Saat	2	1,0	1,8	30,3
72 Saat	7	3,5	6,4	36,7
40 Saat	10	5,0	9,2	45,9
5 Saat	1	,5	,9	46,8
84 Saat	6	3,0	5,5	52,3
50 Saat	19	9,5	17,4	69,7
20 Saat	2	1,0	1,8	71,6
70 Saat	3	1,5	2,8	74,3
44 Saat	6	3,0	5,5	79,8
105 Saat	2	1,0	1,8	81,7
8 Saat	4	2,0	3,7	85,3
91 Saat	5	2,5	4,6	89,9
16 Saat	3	1,5	2,8	92,7
30 Saat	2	1,0	1,8	94,5
140 Saat	2	1,0	1,8	96,3
Belli Değil	4	2,0	3,7	100,0
Toplam	109	54,5	100,0	
Cevap Vermeyenler	91	45,5		
Toplam	200	100,0		

Araştırmaya katılanların haftalık çalışma sürelerini gösteren tabloya göre, %9.5'inin haftalık 50 saat, %8'inin 60 saat, %5'inin 40 saat, %3.5'inin 56 saat, %3.5'inin 72 saat, %3'ünün 86 saat çalıştıkları görülmektedir. Genel olarak tabloyu değerlendirdiğimizde 5-8 saat arası çalışanların oranı %2.5, 16-30 saat çalışanların oranı %4.5, 40-54 saat arası çalışanların oranı %19, 56-84 saat arası çalışanların oranı %19.5,

91-140 saat arası çalışanların oranı %7'dir. Soruya yanıt vermemeyi tercih edenlerin oranı %45.5 (91 kişi) dir.

Tablo 17. Aylık Ortalama Net Gelir

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli İşsizim Hiç Gelirim Yok	29	14,5	15,0	15,0
500 YTL'den Az	31	15,5	16,1	31,1
501-1000 YTL	104	52,0	53,9	85,0
1001-2000 YTL	23	11,5	11,9	96,9
2001-3000 YTL	3	1,5	1,6	98,4
3001 Ve Yukarısı	1	,5	,5	99,0
Belli Olmuyor	2	1,0	1,0	100,0
Toplam	193	96,5	100,0	
Cevap Vermeyenler	7	3,5		
Toplam	200	100,0		

Araştırmaya katılanların aylık toplam gelir durumlarına bakıldığında dikkat çeken temel özellik bir çok kişinin aylık gelir durumlarını söylemekte güçlük çektikleridir. Gelirler, katılımcılara hane bazında sorulmuştur. Bununla birlikte katılımcının anne- baba kardeşler, yada eşin anne-baba ve kardeşleri gibi geniş aile biçiminde yaşayanların olması, aile içinde çalışanların yada emekli maaşı olanların da bu hane içi gelire dahil edilerek söylendiği gözlemlenmiştir. Fakat, yapılan görüşmelerde söz konusu bireylerin gelirlerinin oldukça düşük olduğu belirtilmiştir.

Aylık gelir düzeyleri arasında en yüksek dağılımın %52'lik yüzdelerle oranıyla 501-1000 YTL aralığında olduğu görülürken 2000 YTL üstü gelire sahip olanların oldukça düşük düzeyde (%2) olduğu görülmektedir. Dağılımın diğer yüzdelerine bakıldığında katılımcıların %15.5'inin 500YTL'den az, %14.5'inin işsiz ve hiç geliri olmadığı, %11.5'inin 1001-2000 YTL arası gelire sahip oldukları görülmektedir. Aylık gelirleri belli olmadığını söyleyenlerin oranları ise %1'dir. Genel olarak bakıldığında hanelerin toplam gelirlerinin 1000 YTL ve altı düzeyinde yoğunlaşmaktadır. Bu rakam yoksulluk sınırının altında kalmaktadır. Fakat, yaşam kalitesinin önemli bir belirleyici olan gelirin katılımcıların yaşam kalitesine etkisinin oldukça düşük olduğunu

söyleyebiliriz. Tablo 17’de yer alan bu verilere bakarak, çalışma ölçeğinde katılımcıların sosyo-ekonomik düzey açısından ortanın altı düzeyde olduklarını söylemek mümkündür. DİSK/Birleşik Metal İş Sendikası Araştırma Dairesinin 30 Nisan 2007 tarihinde yayınladığı basın bülteninde kişilik bir aile için açlık sınırı 602 YTL, yoksulluk sınırını ise 2.190 YTL olarak açıklamıştır. Bu sonuçlara göre, açlık sınırı 403 YTL olan asgari ücretten yüzde 50 daha fazladır. Ayrıca yoksulluk sınırı ise, asgari ücretin beş katını aşmaktadır. Bu rapora göre, Türkiye’de toplumun büyük kesimi yoksulluk sınırının altına yaşamaktadır (Tutar ve Demiral,2007:336).

Buna ek olarak, DİE tarafından her ay açıklanan fiyat endeksine göre çeşitli kurumlar aylık yoksulluk sınırını hesaplamaktadır. Kamu-Sen Eylül ayı fiyat endeksine göre yoksulluk sınırını (dört kişilik aile için) 1.832.19 YTL olarak belirlerken Türk-İş Kasım ayı (dört kişilik aile için) açlık sınırını 530 YTL, yoksulluk sınırını ise 1.610 YTL olarak ilan etmiştir. (www.kamusen.org.tr/mevzuat.asp?haber_id=880; www.turkis.org.tr). Fakat, yoksulluk sınırının belirlenmesinin sadece gelirin temel bir ölçüt olarak değerlendirilmesinin de yetersiz olduğunu söylemek gerekmektedir.

Tablo 18. Ek İş Yapma Durumu

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Evet	14	7,0	8,1	8,1
Hayır	159	79,5	91,9	100,0
Toplam	173	86,5	100,0	
Cevap Vermeyenler	27	13,5		
Toplam	200	100,0		

Araştırmaya katılanların ek iş yapıp yapmadıklarını gösteren tabloya göre katılımcıların %79.5’i ek iş yapmadıklarını belirtirken %7’si ek iş yaptıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 19. Ek İşin Ne Olduğu

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Baskıcılık,Resim	1	,5	7,1	7,1
Tamiratçılık	2	1,0	14,3	21,4
Bakkalda Çalışıyor	1	,5	7,1	28,6
Seyyar Satıcı	1	,5	7,1	35,7
Pazarcı	1	,5	7,1	42,9
Dantel,Oya Yapımı	4	2,0	28,6	71,4
Alüminyum Montaj	1	,5	7,1	78,6
Pazarcılık	1	,5	7,1	85,7
Bornoz Temizleme	1	,5	7,1	92,9
Tekstil	1	,5	7,1	100,0
Toplam	14	7,0	100,0	
Cevap Vermeyenler	186	93,0		
Toplam	200	100,0		

Araştırmaya katılanların yaptıkları ek işlere bakıldığında, %2'sinin dantel, oya gibi el işi, %1'inin tamiratçılık, %0.5'inin seyyar satıcılık, %0.5'inin pazarcılık, %0.5'inin bornoz temizleme, %0.5'inin bakkalda çıraklık, %0.5'inin baskı-resim gibi farklı yardımcı hizmet sektörü kapsamındaki, düşük statülü ve ücretli işlerle meşgul oldukları görülmektedir. Yapılan görüşmelerde, söz konusu ek işlerin, düzenli bir işi bulunmayan katılımcıların hane gelirine bir ölçüde katkı sağladığı belirtilmiştir. Bununla birlikte bazı ek işlerinde hafta sonu çalışmayanların, hafta sonunda yaptıkları işler olduğu görülmüştür. Bu işlerin önemli özelliği kendi başına yapılan işler olmasıdır başka bir ifadeyle, ek iş yapanların bağımsız çalışanlar olmasıdır.

Tablo 20. Ek İşten Elde Edilen Aylık (YTL) Gelir

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli 500 YTL den Az	5	2,5	38,5	38,5
501-1000 YTL	4	2,0	30,8	69,2
1001-1500 YTL	1	,5	7,7	76,9
40 YTL	1	,5	7,7	84,6
30 YTL	1	,5	7,7	92,3
80 YTL	1	,5	7,7	100,0
Toplam	13	6,5	100,0	
Cevap Vermeyenler	187	93,5		
Toplam	200	100,0		

Araştırmaya katılanların yaptıkları ek işlerden elde ettikleri aylık toplam gelire bakıldığında %2.5'inin 500 YTL'den az, %2'sinin 501-1000 YTL arası dilimde olduğu görülmektedir. 1001-1500 YTL aralığında gelir elde edenlerin oranı ise oldukça düşüktür (1 kişi %0.5). Tabloda ek işlerden elde edilen gelirler arasında 30 YTL (%0.5)-40 YTL (%05.) ve 80 YTL (%0.5) gibi oldukça düşük ücretlerde görülmektedir. Bunların oranları ise birbirine eşittir. Yapılan görüşmelerde katılımcılar eve getirilen her kuruşun önem kazandığını belirtmişlerdir.

Tablo 21. Herhangi Bir Sosyal Güvenlik Kurumundan Sosyal Güvencenin Olması

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Evet	149	74,5	74,9	74,9
Hayır	50	25,0	25,1	100,0
Toplam	199	99,5	100,0	
Cevap Vermeyenler	1	,5		
Toplam	200	100,0		

Tablo 22. Hangi Sosyal Güvenlik Olduğu

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli SSK	112	56,0	74,2	74,2
Emekli Sandığı	13	6,5	8,6	82,8
Bağ-Kur	22	11,0	14,6	97,4
Yeşil Kart	3	1,5	2,0	99,3
İşsizlik Sigortası	1	,5	,7	100,0
Toplam	151	75,5	100,0	
Cevap Vermeyenler	49	24,5		
Toplam	200	100,0		

Sosyal güvenlik sistemi, sosyo-ekonomik koruma ve yoksullukla mücadelede önemli işleve sahiptir. Tablo 21 ve Tablo 22 birlikte değerlendirildiğinde araştırmaya katılan toplam 200 kişi içinde herhangi bir sosyal güvencesi olmayanların oranı %25'dir. Güvencesi olmayanların çoğunluğunun kadınlar ve düşük ücretle işçi olarak çalışanlardan oluştuğu gözlemlenmiştir. Katılımcıların %74,5'inin bir sosyal güvencesi bulunurken bunların %56'sının "SSK"ya, %11,5'inin "Bağ-Kur"a, %6,5'inin ise "Emekli Sandığı"na bağlı oldukları görülmektedir. Bunun yanı sıra katılımcıların %1,5'i Yeşil Kart'a %0,5'i de işsizlik sigortasına sahip olduklarını belirtmişlerdir. Örneklem grubunun %24,5'i ise soruyu yanıtlamamıştır. Soruya yanıt vermeyenler, sosyal güvencesi olmayanlardır. Buna göre, katılımcıların %75,5'i gibi çoğunluğunun belli bir sosyal güvenlik kuruluşuna bağlı olduğunu söyleyebiliriz. Katılımcılar arasında, en yaygın sosyal güvenlik kurumunun, işçiler ve tarım işçilerini risklere karşı korumak amacıyla oluşturulan "SSK" olduğu görülmektedir. Katılımcılar arasında memur olanların oranı sadece %6 (Tablo 12 ve Tablo 14'deki verilere göre) olduğu

dikkate alındığında, memurlar için oluşturulmuş olan “Emekli Sandığı”na bağlı olanların oranının düşük olduğunu söyleyebiliriz. Erder’in Ümraniye üzerine yaptığı çalışmada da katılımcıların yoğunlaştıkları sosyal güvenlik kurumunun “SSK” olduğu görülmektedir (2006:209).

Tablo 23. Ek Gelire Sahip Olma Durumu

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Evet	24	12,0	12,5	12,5
Hayır	168	84,0	87,5	100,0
Toplam	192	96,0	100,0	
Cevap Vermeyenler	8	4,0		
Toplam	200	100,0		

Araştırmaya katılanların gelirleri dışında, herhangi bir gelirlerinin olup olmadığını gösteren tabloya göre, katılımcıların sadece %12’sinin ek geliri vardır. Ek gelire sahip olmayanların oranı %84’tür. Yapılan görüşmelerde ek gelire sahip olanların bir kısmı, Denizli’ye yerleşmeden önce yaşadıkları yerden (özellikle köylerinden) yiyecek (un, bulgur, tereyağı, salça vs. gibi temel tüketim maddeleri) yardımı aldıklarını, bir kısmı da tarla, bağ yada bahçelerin yıllık kullanımları sonucunda kendilerine ayrılan payı aldıklarını belirtmişlerdir. Dolayısıyla, katılımcıların çalıştıkları işlerden aldıkları gelirlerin dışında başka gelir kaynaklarının olmadığını bunun da onların yaşam standartlarını düşüren temel etken olduğunu söylemek mümkündür. Bu veriler, Körükmez’in yapmış olduğu alan çalışmasından elde ettiği bulgularla benzerlik göstermektedir. O’nun çalışmasında da aynı yada nakdi herhangi bir destek almayanların oranı %83.1’lik bir oranla temsil edilmektedir (2008:235).

Tablo 24. Kardeş Sayısı

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli 1	6	3,0	3,0	3,0
2	31	15,5	15,6	18,6
3	23	11,5	11,6	30,2
4	45	22,5	22,6	52,8
5 Ve Daha Fazla	94	47,0	47,2	100,0
Toplam	199	99,5	100,0	
Cevap Vermeyenler	1	,5		
Toplam	200	100,0		

Araştırmaya katılanların kardeş sayılarını tespit etmeye yönelik soruda katılımcıların %47'si (kendisi dahil) 5 ve daha fazla kardeşe sahip olduklarını belirtirken %22.5'i 4 kardeşe, %15.5'i 2 kardeşe, %11.5'i 3 kardeşe sahip olduklarını belirtmişlerdir. Tek çocuk olduğunu belirtenlerin oranı ise sadece %3'tür. Soruyu sadece bir kişi yanıtsız bırakmıştır. Katılımcıların kardeş sayıları ve çocuk sayıları (Tablo 24-29) arasında farklılıklar olduğu görülmektedir. Bu durum bir ölçüde katılımcının kendisi ve anne-babası arasındaki çocuk bağlamında geliştirdiği sosyo-ekonomik ve kültürel farklılıklarla ilişkilidir. Tablo 5'de görüldüğü gibi, katılımcıların yoğunlaştığı kategori 5 ve daha üstü kardeş sayısı olmasına karşın katılımcıların sahip olduğu çocuk sayılarının yoğunlaştığı kategori ise 2 ve 1 (%67); 5 ve üzeri çocuğa sahip olanların oranı ise sadece %3.5'dir (Tablo 29).

Katılımcıların (kendilerinin) yaşadıkları dönem ile ebeveynlerinin yaşadıkları dönem, sosyo-ekonomik ve kültürel açıdan farklıdır. Bu bize kuşaklar arası farklılığa dair önemli bir veri sunmaktadır. Örneğin bir kuşak öncesindeki sosyo-ekonomik koşullara bakıldığında sosyal devlet anlayışının hakim olduğu, bireylerin toplumsal ve ekonomik alandaki rollerinin devlet politikalarıyla çevrelendiği, iş güvenliğinin güçlü devlet politikalarıyla desteklendiği bir döneme karşılık gelirken, günümüz toplumunda daha bireysel çözüm yollarının önerildiği, sosyal devlet anlayışının yerinden edildiği dolayısıyla sosyal güvenlik sisteminin de ekonomik büyümeyle paralel bir gelişme izlediği gözlemlenmektedir. Buna göre, doğurganlık oranı, her ne kadar kuşaklar arası

kültürel farklılıklara gönderme yapsa da yaşanan dönemin değişen sosyal ve ekonomik koşullarıyla daha çok ilişkili olduğunu söyleyebiliriz. Castells'in de vurguladığı gibi, günümüz sosyo-ekonomik koşulları ve teknolojik yenilikler, doğumun sıklığı üzerinde daha fazla denetim sağlamıştır (2008:252). Dolayısıyla, örneklem grubunun sahip olduğu çocuk sayısı ile kardeş sayısının, döneme özgü sosyo-ekonomik ve kültürel farklılıkların karşılaştırılması noktasında önemli bir veri sağladığını söyleyebiliriz.

Tablo 25. Aynı Evde Kaç Kişi Yaşadığı

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli 1	6	3,0	3,0	3,0
2	13	6,5	6,6	9,6
3	58	29,0	29,3	38,9
4	69	34,5	34,8	73,7
5 Ve Daha Fazla	52	26,0	26,3	100,0
Toplam	198	99,0	100,0	
Cevap Vermeyenler	2	1,0		
Toplam	200	100,0		

Araştırmaya katılanların aynı çatı altında kaç kişi yaşadıklarını tespit etmeye yönelik sorduğumuz soruya “4 kişi” yanıtını verenlerin oranın %34.5, “3 kişi” yanıtını verenlerin oranın %29, “5 ve daha fazla” yanıtını verenlerin oranın %26 olduğu görülmektedir. Dolayısıyla aynı çatı altında 4 ve üzeri kişiyle birlikte yaşayanların oranının (%60.5) daha fazla olduğu görülmektedir. Yapılan görüşmelerde özellikle 5 ve daha fazla kişiyle birlikte yaşadıklarını belirtenler, anne-baba ve kardeşleriyle yada eşlerinin anne-baba ve kardeşleriyle birlikte yaşadıklarını ifade etmişlerdir. İkamet edilen evin anneye, babaya ya da kayınvalide, kayınpedere ait olması, birlikte yaşamamanın nedeni olarak sunulmuştur. Bunun yanı sıra, söz konusu bireylerin (emeklilik) gelirlerinin olması ve yaşlı olmaları nedeniyle bakacak kimselerin olmaması, birlikte yaşamada etken olarak ifade edilmiştir.

Tablo 26. Bakmakla Yükümlü Olduğu Kişiler

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Evet Sadece Annem	8	4,0	5,2	5,2
Evet Sadece Babam	3	1,5	2,0	7,2
Annem Ve Babam	14	7,0	9,2	16,3
Hiç Kimse	116	58,0	75,8	92,2
Torunlar	2	1,0	1,3	93,5
Gelin	1	,5	,7	94,1
Kayınpeder,Kayınvalide Ve eşin erkek kardeşi	3	1,5	2,0	96,1
Kayınvalide Yada Kayınpeder	4	2,0	2,6	98,7
Eşim Ve Çocuğum	1	,5	,7	99,3
Eşin Kardeşi	1	,5	,7	100,0
Toplam	153	76,5	100,0	
Cevap Vermeyenler	47	23,5		
Toplam	200	100,0		

Tablo 27. Eş ve Çocuklar Dışında Birlikte Yaşanılan Kişiler

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Benim Annem	12	6,0	26,1	26,1
Eşimin Annesi	7	3,5	15,2	41,3
Benim Babam	3	1,5	6,5	47,8
Eşimin Babası	4	2,0	8,7	56,5
Eşimin Kardeşi	1	,5	2,2	58,7
Benim Kardeşlerim	1	,5	2,2	60,9
Gelin	2	1,0	4,3	65,2
Annem,Babam Ve Kardeşlerim	3	1,5	6,5	71,7
Annem Ve Babam	7	3,5	15,2	87,0
Torun	1	,5	2,2	89,1
Annem, Babam, Eşimin Babası	1	,5	2,2	91,3

Eşimin Annesi, Babası Ve Kardeşi	3	1,5	6,5	97,8
Kayınvalide	1	,5	2,2	100,0
Toplam	46	23,0	100,0	
Cevap Vermeyenler	154	77,0		
Toplam	200	100,0		

Tablo 26 ve Tablo 27 bakmakla yükümlü olunan kişilerin ile eş ve çocuklar dışında birlikte yaşanan kişilerin tespit edilmesine yöneliktir. Bu tarz bir ayırımın nedeni, aynı çatı altında yaşanan kişilere bakmakla yükümlü olunmaması zorunluluğudur. Örneğin yapılan görüşmelerde eşin ailesiyle ya da kendi ailesiyle birlikte yaşamayı sonraki süreçte tercih edenler olduğu gözlemlenmiştir. Bunun nedeni, ayı kira ödememek, ayrı harcamalar yapmamak ya da söz konusu yakınlarla ait evde birlikte oturmaktır. Katılımcılar, söz konusu yakınlarından ayrı yaşamayı masraf olarak görmekte, her şeyden tasarruf etmek gerektiğini vurgulamaktadırlar. Birlikte yaşanan kişinin bir gelire sahip olması da aynı çatı altına yaşamada belirleyici bir etkidir. Bu durum bir anlamda katılımcıların yoksullukla mücadele etmenin bir yolu olarak görülebilir. Bilindiği gibi geniş aile tipi, geleneksel Türk ailesinin karakteristik bir özelliğidir. Fakat, katılımcıların geniş aile biçiminde, aynı konutta yaşama istemleri her durumda geleneğe bağlı bir davranış biçimine gönderme yapmamakta, mevcut sosyo-ekonomik koşulların bir yansıması olarak karşımıza çıkmaktadır. Örneklem grubuna bakıldığında hakim aile tipinin çekirdek aile olduğunu görmekteyiz.

Tablo 26’da bakmakla yükümlü olunan kişilerin sorgulanmasına (bu soruda esas alınan kişinin eş ve çocuklarının dışında kendisiyle birlikte yaşayan birinci derecedeki yakınlarıdır) katılımcıların %58’i hiç kimse yanıtını verirken, Tablo 26’da birlikte yaşanan kişilerin oranlarına bakıldığında %23 olduğu görülmektedir. Bu tabloda sorulan soruya yanıt verenlerin oranı %23 (46 kişi) iken vermeyenlerin oranı %77’dir (154 kişi).

Araştırmaya katılanların bakmakla yükümlü olduğu kişileri gösteren Tablo 26’ya göre katılımcıların, %7’si “sadece anne ve babasına”, %4’ü “sadece annesine”, %2’si “kayınvalide ya da kayınpederine”, %1.5’i “kayınvalide, kayınpeder ve eşin erkek kardeşine” ve %1.5’i “sadece babasına” bakmakla yükümlü olduklarını belirtmişlerdir. Genel olarak bakıldığında katılımcıların, eş ve çocukları dışında

bakmakla yükümlü oldukları kişilerin oranı %18.5'dir. Soruya cevap vermeyenlerin oranı ise %23.5'dir (47 kişi). Katılımcıların eş ve çocukları dışında birlikte yaşadıkları yakınlarını gösteren Tablo 27'de, katılımcıların %6'sı sadece annesiyle, %3.5'i anne ve babasıyla, %3.5'i eşinin annesiyle, %2'si eşinin babasıyla birlikte yaşadıklarını belirtmişlerdir. Genel olarak katılımcıların kendi aileleri dışında, bakmakla yükümlü oldukları kişilerin sayılarının oldukça düşük düzeyde olduğu görülmektedir. Dolayısıyla, örneklem grubunda hakim aile tipinin çekirdek aile olmasının yanı sıra, geniş aile tipinin varlığı da gözlemlenmektedir.

Tablo 28. Medeni Durum

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Resmi Evlilik	12	6,0	6,0	6,0
Dini Evlilik	2	1,0	1,0	7,0
Hem Resmi Nikahlı Hem Dini Nikahlı	146	73,0	73,4	80,4
Boşanmış	12	6,0	6,0	86,4
Eşi Ölmüş	3	1,5	1,5	87,9
Bekar (Hiç Evlenmemiş)	23	11,5	11,6	99,5
Resmi Nikahlı Fakat Eşi Ölmüş	1	,5	,5	100,0
Toplam	199	99,5	100,0	
Cevap Vermeyenler	1	,5		
Toplam	200	100,0		

Sosyal sistemin alt sistemlerinden biri olan aile, bireyi kuşatan, koruyan ve dayanak olan bir kurumdur. Türkiye'de evlilik yaygın bir kurumdur. Türkiye'de evliliğin yaygınlığı hiç evlenmemiş olanların oranlarından açıkça gözlemlenmektedir. Aile ve evlilik konusunda geleneksel değerlerin günümüzde de (görelî) belirleyici olması nedeniyle boşanma oranlarının diğer toplumlarla kıyaslandığında düşük olduğunu söylemek mümkündür. Bunda aileyi korumaya yönelik izlenen politikalarında etkili olduğunu söylemek gerekmektedir. Araştırmaya katılanların medeni durumlarını gösteren tabloda Türkiye geneliyle benzerlik göstermektedir. Buna göre, katılımcıların %79'nun evli, %11.5'inin bekar, %6'sının boşanmış olduğu görülmektedir. Sadece dini

evlilik yapanların oranı %1, dul olanların oranı ise %2'dir. Buradan hareketle örneklem grubundaki evlilik oranının yüksek ve boşanma oranının düşük olduğu söylenebilir.

Tablo 29. Çocuk Sayısı

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli 1	45	22,5	26,5	26,5
2	69	34,5	40,6	67,1
3	33	16,5	19,4	86,5
4	13	6,5	7,6	94,1
5 Ve Daha Fazla	7	3,5	4,1	98,2
Çocuğu Yok	3	1,5	1,8	100,0
Toplam	170	85,0	100,0	
Cevap Vermeyenler	30	15,0		
Toplam	200	100,0		

Araştırmaya katılanların çocuk sayılarını gösteren tabloya bakıldığında 2 çocuğa sahip olanların oranının %34.5, 1 çocuğa sahip olanların oranının %22.5, 3 çocuğa sahip olanların oranının %16.5 olduğu görülmektedir. Ayrıca, katılımcıların %6.5'i 4 çocuğa, %3.5'i de 5 ve daha fazla sayıda çocuğa sahip olduklarını belirtmişlerdir. Genel olarak değerlendirildiğinde örneklem grubunun, 3 ve daha az sayıda çocuğa sahip oldukları görülmektedir. Bu dağılımın yüzdeler oranı ise %73.5'dir. 5 ve daha fazla çocuğa sahip olanlar ise dağılımın en düşük yüzdeler dilimini oluşturmaktadırlar. Katılımcıların %15'i (30 kişi) soruyu yanıtsız bırakmıştır.

4.1.4. İkamet Edilen Yerin Genel Durumu

Tablo 30. Mahalle Adı

		Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli	İlbadi	29	14,5	14,5	14,5
	Yeşilyurt	31	15,5	15,5	30,0
	Meska	30	15,0	15,0	45,0
	Karşıyaka	50	25,0	25,0	70,0
	Sevindik	30	15,0	15,0	85,0
	Aktepe	10	5,0	5,0	90,0
	Sümer	10	5,0	5,0	95,0
	Dokuzkavaklar	10	5,0	5,0	100,0
	Toplam	200	100,0	100,0	

Görüşme yapılan 200 kişinin %25'i Karşıyaka, %%15.5'i Yeşilyurt, %15'i Meska,%15'i Sevindik,%14.5'i İlbadi, %5'i Aktepe, %5'i Sümer ve %5'i Dokuzkavaklar semtinde yaşamaktadır.

Tablo 31. Konut Türü

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde	
Geçerli	Apartman Dairesi	90	45,0	45,2	45,2
	Ahşap	8	4,0	4,0	49,2
	Gecekondu	27	13,5	13,6	62,8
	Gecekonduya Ek	2	1,0	1,0	63,8
	Bahçeli Ev	70	35,0	35,2	99,0
	Baraka	2	1,0	1,0	100,0
	Toplam	199	99,5	100,0	
Cevap Vermeyenler	1	,5			
Toplam	200	100,0			

Tablo 32 Evin Durumu

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Eski Bakımsız	60	30,0	30,8	30,8
Eski Onarılmış	61	30,5	31,3	62,1
Yeni Bakımsız	13	6,5	6,7	68,7
Yeni Bakımlı	61	30,5	31,3	100,0
Toplam	195	97,5	100,0	
Cevap Vermeyenler	5	2,5		
Toplam	200	100,0		

İkamet edilen konut türü, bireyin yaşam tarzının genel olarak sosyo-ekonomik yapısının bir göstergesidir. Sermayenin ve küresel tüketim kalıplarının yeniden biçimlendirdiği kentsel alanlar günümüzde farklılaşmış ve ayrılaşmış bir görünüm sunmaktadır. 1990'lı yıllardan hızla uygulanan kentsel dönüşüm projeleri çerçevesinde farklı niteliklere ait yeni konut ve yerleşim alanları oluşturulmuştur. Bir tarafta yoksulluğun damgasını vurduğu yerleşim alanları diğer tarafta ise lüks yerleşim alanları ve konutlar yükselmiştir. Araştırma kapsamındaki örneklem grubumuzun ikamet ettiği semt ve konutlar, bu sürecin önemli ölçüde yansıdığı alanlar olarak kabul edilebilir. Örneklem alınan semtlerde, bir tarafta, kentsel dönüşüm projeleri çerçevesinde TOKİ'nin gerçekleştiği konut projeleriyle gecekonduların apartman tarzı konutlarda yaşamaya başlayanlar, diğer tarafta ise halen gecekondular tarzı konutlarda yaşayanların bir arada bulunmaktadır. Dolayısıyla, örneklem semtlerdeki konut türlerine bakıldığında heterojen bir görünüm olduğunu söylemek mümkündür.

Tablo 31'e göre, araştırmaya katılan sakinlerin %45'i apartman dairesinde (birinci sırada), %35'i bahçeli evde (ikinci sırada), %13.5'i gecekonduda (üçüncü sırada), %4'ü ahşap (dördüncü sırada) ve %2'si (son sırada) gecekonduya ek ve baraka tarzı konutlarda yaşamaktadır. Bahçeli müstakil konutlar da dahil olmak üzere katılımcıların ikamet ettikleri konutların en dikkat çekici özelliklerinin bakımsız ve düşük nitelikte oldukları gözlemlenmiştir. Buna göre, deneklerin %54.5'inin bakımsız ve düşük nitelikli ahşap, gecekondular, gecekonduya ek, baraka, bahçeli müstakil konutlarda ikamet ettikleri görülmektedir. Nitekim deneklerin ikamet ettikleri konutların fiziksel özelliklerinin değerlendirildiği Tablo 32'ye bakıldığında %60.5'inin "eski bakımsız ve eski onarılmış" konutlarda yaşadıkları görülmektedir. Tablo 28'deki

dağılımın oranları ise şu şekildedir: %30.5'i “yeni bakımlı”, %30.5'i “eski onarılmış”, %30'u “eski bakımsız”, %6.5'i ise “yeni ve bakımsız”. “Yeni onarılmış” nitelikteki konutlarda yaşayanların oranlarının fazla olmasının nedeni, örneklem alanımızı oluşturan Karşıyaka semtinde yaşayan düşük gelirli olan grubun belli bir kesiminin, 2007 yılı itibariyle TOKİ'nin yaptırdığı konutlarda yaşamaya başlamasıdır. Gecekondu alanlarının yoğunlaştığı bir semt olan Karşıyaka'da TOKİ'nin desteğiyle gerçekleştirilen konut projeleriyle, 2007-2009 yılı itibariyle nüfusun önemli bir kısmının yeni yapılan konutlara yerleşimi sağlanmıştır. Tablodaki verilerden yola çıkarak, araştırmaya katılan deneklerin önemli bir kesiminin (%80) sosyo-ekonomik olarak orta alt sınıftan geldikleri yönündeki tezin desteklendiğini söyleyebiliriz.

Tablo 33. Konut Mülkiyeti

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Ev Sahibi	64	32,0	32,5	32,5
Kira	77	38,5	39,1	71,6
Eşimin	17	8,5	8,6	80,2
Ailemden Birisine Ait	38	19,0	19,3	99,5
Kira ödemiyor	1	,5	,5	100,0
4 Kişi Ortak	1	,5	,5	100,0
Toplam	197	98,5	100,0	
Cevap Vermeyenler	3	1,5		
Toplam	200	100,0		

Araştırmaya katılanların ikamet ettikleri konutların mülkiyetlerine bakıldığında çoğunluğun kiracı olduğunu söyleyebiliriz (%38.5). Ev sahibi olanların oranı %32, aileden birisine ait konutta kira vermeden oturduğu belirtenlerin oranı ise %19'dur. Eşe, aileden birisine ait ve dört ortaklı seçenekleri, oturulan konuta kira verilmediğini ifade etmektedir. Araştırmada örneklem grubunun ikamet ettiği konuta herhangi bir ücret ödeyip ödemediği birinci derecede önemli olması nedeniyle, oturulan konuta kira verilmemesini de tek bir kategori içinde değerlendirebiliriz. Buna göre, ikamet ettikleri konutlara kira vermeyenlerin oranının %60 olduğu görülmektedir (%32+%8.5+%19+%0.5). Ev sahibi olanların bir kısmını TOKİ'nin konutlarında yaşayanlar bir kısmını da gecekonduya yaşayanlar oluşturmaktadır.

Tablo 34. Konut Büyüklüğü

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli 80 Metrekareden Küçük	45	22,5	23,1	23,1
81-100 Metrekare	74	37,0	37,9	61,0
101-120 Metrekare	54	27,0	27,7	88,7
121-140 Metrekare	16	8,0	8,2	96,9
141 Metrekareden Çok	6	3,0	3,1	100,0
Toplam	195	97,5	100,0	
Cevap Vermeyenler	5	2,5		
Toplam	200	100,0		

Sosyo-ekonomik durumun yansıdığı diğer bir önemli alan konutun büyüklüğüdür. Katılımcıların yaşadıkları konutların büyüklüklerini gösteren Tablo 5'e bakıldığında çoğunluğun 81-100 metrekare (%37) büyüklükte konutlarda yaşadıkları görülmektedir. Diğer oranlara bakıldığında katılımcıların %27'si 101-120 metrekare, %22.5'i 80 metrekareden küçük konutlarda yaşadıkları görülmektedir. Tabloda dikkat çeken diğer bir nokta, 121 ve daha büyük metrekareye sahip konutlarda yaşayanların oranlarının düşük olmasıdır (%11). Genel olarak değerlendirildiğinde 100 ve daha düşük metrekare büyüklüğünde konutlarda ikamet edenlerin oranının %59.5 (%37+%22.5); 101 ve daha büyük konutlarda ikamet edenlerin oranı ise %38 olduğu görülmektedir.

Tablo 35. Oda Sayısı

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli 1	4	2,0	2,0	2,0
2	17	8,5	8,6	10,7
3	79	39,5	40,1	50,8
4	67	33,5	34,0	84,8
5	26	13,0	13,2	98,0
6 Ve Daha Fazla	4	2,0	2,0	100,0
Toplam	197	98,5	100,0	
Cevap Vermeyenler	3	1,5		

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli 1	4	2,0	2,0	2,0
2	17	8,5	8,6	10,7
3	79	39,5	40,1	50,8
4	67	33,5	34,0	84,8
5	26	13,0	13,2	98,0
6 Ve Daha Fazla	4	2,0	2,0	100,0
Toplam	197	98,5	100,0	
Cevap Vermeyenler	3	1,5		
Toplam	200	100,0		

Araştırmaya katılanlar, ikamet ettikleri konutların oda sayılarının sorgulandığı soruya büyük ölçüde yanıt vermişlerdir. İkamet ettikleri konutun 3 odalı olduğunu belirtenlerin oranı %39.5, 4 odalı olduğunu belirtenlerin oranı %33.5, 5 odalı olduğunu belirtenlerin oranı %13 ve 2 odalı olduğunu belirtenlerin oranı ise %8.5'dir. Oda sayısı 1 (%2) ile 6 ve yukarısı (%2) olanların oranı ise oldukça düşüktür. Dolayısıyla, 3 ve 4 odalı olan konutların sayısının önemli bir orana sahip olduğunu söyleyebiliriz (%73). Geriye kalan %25.5'lik dilim ise daha az ya da daha fazla oda sayısına karşılık gelmektedir. Tablo 35'de yer alan verilerden yola çıkarak, deneklerin önemli bir oranının 2+1 ve 3+1 olarak adlandırılan konutlarda ikamet ettiklerini ortaya koymaktadır. Oda sayılarına yönelik elde bu bulgular, Adak'ın gecekondü bölgelerine yönelik yapmış olduğu tespitlerle paralellik göstermektedir (2002:269-70).

Tablo 36. Konutun Büyüklüğünün Yeterli Olup Olmaması

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Evet	152	76,0	76,0	76,0
Hayır	48	24,0	24,0	100,0
Toplam	200	100,0	100,0	

Araştırmaya katılanların ikamet ettikleri konutların büyüklüğünden memnun olup olmadıklarının tespit edilmesine yönelik sorulan soruya %76'sı evet yanıtını verirken %24'ü hayır yanıtını vermiştir. Özellikle orta ve ortanın altı sınıfta yer alan kesim için konutun büyüklüğü işlevsel açıdan değerlendirilmektedir. Başka bir ifadeyle

konutun büyüklüğünün yeterliliği, bireylerin ihtiyaçlarını karşılayıp karşılamadığı noktasında değerlendirilmektedir. Özellikle alt gelir grubunda yer alan kesim için konutlar, zorunlu ihtiyaçların ötesinde bir kullanım değerine sahip olmamaktadır. Türkiye’de birçok orta sınıf yada ortanın altı sınıfa mensup ailelerde ailenin fertlerine özgü özel alanların olmadığı bu şekilde kişisel yaşam alanı ile ailenin yaşam alanı arasında bir ayrımlaşma olmadığını söylemek mümkündür. Birçok ailede çocukların kendilerine ait odaların olmaması ya da büyükanne, büyükbabanın bir arada yaşadığı evlerde fertlerin tek bir odayı temel yaşam alanı olarak kullanması gibi durumlara Türkiye’de sıklıkla karşılaşılmaktadır. Bu açıdan bakıldığında ve örneklem grubunun gelir düzeyi dikkate alındığında, işlevsel olarak farklılaşmamış yada çok odalı konutlarda yaşamak büyük önem arz etmemektedir. Dolayısıyla, konutun büyüklüğünden memnun olmak yada olmamak, bir ölçüde aile fertlerinin yada bireyin ihtiyaçları doğrultusunda şekillenmektedir.

Tablo 37. Konutun Isınma Biçimi

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Sobayla	185	92,5	92,5	92,5
Elektrik	3	1,5	1,5	94,0
Kalorifer	9	4,5	4,5	98,5
Tenekenin İçinde Odun Yakıyorum	1	,5	,5	99,0
Klima	2	1,0	1,0	100,0
Toplam	200	100,0	100,0	

Konutun ısınma biçimi, deneklerin sosyo-ekonomik durumuna ilişkin önemli göstergelerden bir tanesidir Araştırmaya katılanların ikamet ettikleri konutların ısınma biçimlerini gösteren tabloya göre, %92.5’inin sobayla ısındıkları görülmektedir. Diğer ısınma biçimlerini (elektrik, kalorifer, klima ve tenekenin içinde odun yakmak) kullananların oranı ise %6.5’tir.

Tablo 38. Evin Dış Çevresi

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Dış Cephe Görünüşü İyi	101	50,5	52,1	52,1
Dış Cephe Boyasız Bakımsız	69	34,5	35,6	87,6

Çevre Temizliği Düzeni İyi	17	8,5	8,8	96,4
Çevre Çok Kirli Düzensiz	6	3,0	3,1	99,5
Camlar ve Lambalar Kırık	1	,5	,5	100,0
Toplam	194	97,0	100,0	
Cevap Vermeyenler	6	3,0		
Toplam	200	100,0		

Araştırmaya katılanların yaşadıkları konutların dış mekan özelliklerine bakıldığında %50.5'inin dış cephe görünüşü iyi (%50.5) nitelikte konutlarda, %34.5'inin dış cephesi boyasız ve bakımsız nitelikte konutlarda yaşadıkları görülmektedir. Konutun dış mekan özelliklerinin değerlendirilmesine yönelik sorulan soruya sadece 6 kişi cevap vermemiştir.

Tablo 39. Sokağın Görünümü

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Temiz Düzenli	16	8,0	8,2	8,2
Çöp Konteynırları Mevcut Ancak Açık Ve Çöpler Dışarıda	12	6,0	6,1	14,3
Çöp Kovaları Yok	150	75,0	76,5	90,8
Sokak Lambaları Var	1	,5	,5	91,3
Çocuk Bahçesi Yok	17	8,5	8,7	100,0
Toplam	196	98,0	100,0	
Cevap Vermeyenler	4	2,0		
Toplam	200	100,0		

Araştırmaya katılanların yaşadıkları sokağın genel görünümüne ilişkin sorulan soruya %75'i çöp kovalarının olmadığını, %8.5'i çocuk bahçesinin olmadığını, %8'i temiz ve düzenli olduğunu, %6'sı çöp konteynırlarının olduğunu fakat çöplerin açık ve dışarıda olduğunu, %0.5'i ise sokak lambalarının olmadığını belirtmiştir. Cevap vermeyenlerin oranı ise %2'dir (4 kişi). Deneklerin yaşadıkları yerlere yönelik yapılan gözlemlerde, hemen hemen tamamında dolmuş, otobüs gibi ulaşım hizmetlerinin mevcut olduğu görülmüştür. Yaşanılan sokağın genel görünümüne ilişkin veriler sunan

bu tabloda Denizli Belediyesi'nin yetki alanlarının sorgulandığı ve katılımcıların Denizli Belediyesi'nden beklentileri dile getirilmiştir. Belediye'nin temel görevleri yerine getirmesi ve bu semtlerde yaşayanları daha çok dikkate alması gerekliliği sık sık vurgulanmıştır. Bununla birlikte, yaşanan sokağın genel durumu, fiziksel özellikleri, konteynırların kullanımı, çöplerin dışarıya bırakılması gibi durumlar, her ne kadar belediyenin görev sınırları içinde olsa da bu semtlerde yaşayanların da dikkat etmesi gereken noktalar olarak değerlendirilebilir. Bu da vatandaşlık bilinciyle, kentte yaşamının bireye yüklediği sorumluluklarla, kentlilik bilinciyle doğrudan ilişkilidir. Kentsel bütünleşme bu noktada önem kazanmaktadır.

4.1.5. Kentleşme ve Kentsel Bütünleşme Eğilimleri

Tablo 40. Denizli'ye Nereden Geldiği

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Doğduğundan Beri Buradayım	53	26,5	26,6	26,6
İl Merkezi	11	5,5	5,5	32,2
İlçe Merkezi	43	21,5	21,6	53,8
Köy	92	46,0	46,2	100,0
Toplam	199	99,5	100,0	
Cevap Vermeyenler	1	,5		
Toplam	200	100,0		

Örneklemin toplumsal köken açısından değerlendirildiği tabloya bakıldığında %46'sının köy kökenli, %26.5'inin doğduğundan beri Denizli'de olduğu görülmektedir. Katılımcıların %21.5'i ilçe merkezinden, %5.5'i il merkezinden geldiğini belirtmiştir. Dolayısıyla örneklem grubunun çoğunluğunun köy kökenli olduklarını söyleyebiliriz.

Tablo 41. Denizli'de Yerleşik Düzene Ne Zaman Geçtiği

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli 5 Yıl	36	18,0	24,5	24,5
26 Yıl	12	6,0	8,2	32,7
24 Yıl	8	4,0	5,4	38,1
14 Yıl	9	4,5	6,1	44,2
20 Yıl	9	4,5	6,1	50,3

52 Yıl	4	2,0	2,7	53,1
11 Yıl	5	2,5	3,4	56,5
7 Yıl	5	2,5	3,4	59,9
10 Yıl	2	1,0	1,4	61,2
40 Yıl	3	1,5	2,0	63,3
16 Yıl	12	6,0	8,2	71,4
9 Yıl	3	1,5	2,0	73,5
31 Yıl	3	1,5	2,0	75,5
37 Yıl	1	,5	,7	76,2
2 Yıl	6	3,0	4,1	80,3
13 Yıl	5	2,5	3,4	83,7
6 Yıl	1	,5	,7	84,4
19 Yıl	5	2,5	3,4	87,8
35 Yıl	6	3,0	4,1	91,8
3 Yıl	1	,5	,7	92,5
8 Yıl	6	3,0	4,1	96,6
29 Yıl	2	1,0	1,4	98,0
30 Yıl	1	,5	,7	98,6
48 Yıl	1	,5	,7	99,3
6 Ay	1	,5	,7	100,0
Toplam	147	73,5	100,0	
Cevap Vermeyenler	53	26,5		
Toplam	200	100,0		

Araştırmaya katılanların Denizli’de ne kadar süredir yaşadıklarını tespit etmeye yönelik sorulan soruya verilen cevaplar çerçevesinde şu şekilde kategori oluşturulmuştur: Denizli’de 5 yıl ve daha az yıldır yaşayanların oranı %22, 6 -10 yıl arası yaşayanların oranı %8, 11-15 yıl arası yaşayanların oranı %10.5, 16-20 yıl arası yaşayanların oranı %13, 24-30 yıl arası yaşayanların oranı %11.5, 31-40 yıl arası yaşayanların oranı %6.5, 48-52 yıl arası yaşayanların oranı %2.5’dir. Buna göre, 20 yıldan fazla Denizli’de yaşayanların oranı %53.5, 20 ve daha az yıldır Denizli’de yaşayanların oranı ise %20.5’dir. Katılımcıların %26.5’i (53 kişi) cevap vermemeyi

tercih etmiştir. Cevap vermeyenler, doğduğundan beri Denizli’de olanlardan oluşmaktadır.

Tablo 42. Bu Şehre Geliş Nedeni

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli İş Bulabilmek İçin	104	52,0	68,4	68,4
Tayin Nedeniyle	3	1,5	2,0	70,4
Eğitim Nedeniyle	4	2,0	2,6	73,0
Sağlık Nedeniyle	2	1,0	1,3	74,3
Akraba Ve Hemşerilerime Yakın Olmak İçin	10	5,0	6,6	80,9
Kan Davası Nedeniyle	1	,5	,7	81,6
Evlilik	26	13,0	17,1	98,7
Özel Nedenler	1	,5	,7	99,3
Deprem	1	,5	,7	100,0
Toplam	152	76,0	100,0	
Cevap Vermeyenler	48	24,0		
Toplam	200	100,0		

Denizli’ye dışarıdan gelenlerin geliş nedenleri sorgulandığında Denizli’ye göç etmelerindeki en temel faktörün “iş bulmak” gibi çalışma yaşamına ilişkin olduğu görülmektedir (%52). Göçe neden olan ikinci faktör, evlilik (%13), üçüncü faktör, akraba ve hemşerilere yakın olma isteği (%5), dördüncü faktör ise eğitim (%2) dir. Geriye kalan katılımcılar arasında 3 kişi tayin nedeniyle, 3 kişi sırasıyla kan davası, deprem, özel nedenlerle, 2 kişi sağlık nedeniyle göç ettiklerini belirtmiştir. Örneklem grubunun %24’lük kesimi ise cevap vermemiştir. Görüldüğü gibi, tayin, eğitim, sağlık, kan davası, deprem ve özel nedenler gibi nedenlerle şehre yerleşenlerin oranlarının genel toplam içindeki oranı %12’lik yüzdelerle düşüktür ($\%3+\%4+\%2+\%1+1+\%1=\%12$). Genel olarak, göçe neden olan iş bulma gibi temel itici faktör dikkate alındığında, göç ve yoksulluk arasındaki ilişkinin varlığını göstermektedir. Katılımcıların çoğunluğunun iş bulma amacıyla Denizliye göç etmelerinde, Denizli’nin özellikle 1980 sonrası süreçte tekstil sanayisinde önemli bir

atak yapmış olması etkili olmuştur. Tekstil sektöründeki bu hızlı yükselişle birlikte, gerek Denizli ilçe ve köylerinden gerekse farklı illerden bu sektörde iş bulabilmek için yoğun bir göç süreci yaşanmıştır. Denizli nüfus oranlarına bakıldığında 1950 yılında kentsel nüfus oranının hızlı bir yükselişe geçtiği görülmüştür. Kentsel nüfus oranı 1960'ta %25.1'e, 1970'te %27.6'ya, 1980'de %34.1, 1990 yılında %45, 1997 nüfus sayımına göre kentsel nüfusun toplam nüfus içindeki oranı ise %65.3 olmuştur (BDİE, 1990). Çalışmamızda, katılımcıların çoğunluğunun iş bulmak amacıyla kente göç etmesi şeklinde elde edilen bulgular Erder'in Ümraniye üzerine yaptığı çalışmadan elde ettiği bulgularla benzerlik göstermektedir (2006:197).

Tablo 43. Bu Şehre Gelmiş Olmaktan Memnuniyet

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Evet	132	66,0	75,9	75,9
Hayır	42	21,0	24,1	100,0
Toplam	174	87,0	100,0	
Cevap Vermeyenler	26	13,0		
Toplam	200	100,0		

Şehre göç edenlerin, şehre gelmiş olmaktan memnun olup olmadıklarını tespit etmek amacıyla sorulan soruya katılımcıların %66'sı memnun olduklarını, %21'i memnun olmadıklarını belirtmişlerdir. Şehre gelmiş olmaktan duyulan memnuniyet, göçten sonraki süreçte, bireylerin göç etme amaçlarını karşılayıp karşılamadıklarıyla ve beklentileriyle ilişkidir. Yapılan görüşmelerde katılımcılar, Denizli'nin aslında diğer büyük kentlerle karşılaştırıldığında çok büyük ve karmaşık olmadığını belirtmişlerdir. Bu da onlar için daha düşük düzeyde risk ve güvensizlik ortamına karşılık gelmektedir. Bazı katılımcılar, şehre geliş aşamasında akraba ve yakınlarından destek aldıklarını bu şekilde uyum sorunu yaşamadıklarını yada daha düşük düzeyde yaşadıklarını belirtirken, bazı katılımcılar ise sürecin ilk etapta iş bulmakta zorluk çekmeleri nedeniyle oldukça sancılı geçtiğini vurgulamışlardır. Şehre gelmiş olmaktan duyulan memnuniyet derecesi her ne kadar bireylerin beklentilerinin karşılanma derecesiyle ilişkili olmasıyla birlikte, katılımcıların sahip oldukları koşulları değiştirebilme güçleri ve mevcut koşulları kabullenme düzeyleriyle de ilişkilidir. Bu açıdan bakıldığında, tabloda da görüldüğü gibi memnuniyetlik oranının yüksek çıkması, her zaman bireylerin

beklentilerinin ya da amaçlarının gerçekleşmiş olduğuna göndermeme yapmamaktadır. Mevcut sosyo-ekonomik koşulları değiştirme araçlarına sahip olmayan, bu noktada kentle eksik bütünleşme gerçekleştiren bireylerin sahip oldukları koşulları daha kabullenici bir tavır sergilediklerini söylemek mümkündür. Dolayısıyla, katılımcıların verdikleri yanıtları her iki açıdan da değerlendirebiliriz.

Tablo 44. (Hayır ise) Neden Memnun Olmadığı

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Denizlililere Güvenmiyorum, Seçim Öncesi Verilen Sözler Tutulmadı	6	3,0	13,3	13,3
İş Alanı Dışında Bir şey Yok	1	,5	2,2	15,6
İş Bulamadığımız İçin	28	14,0	62,2	77,8
Büyük Şehirde Yaşamak	1	,5	2,2	80,0
Denizliyi Sevmiyorum	6	3,0	13,3	93,3
Çevre Koşulları, İnsanlar	1	,5	2,2	95,6
Belediye Hizmetleri Yetersiz	1	,5	2,2	97,8
Güvenli Olduğunu Düşünmüyorum	1	,5	2,2	100,0
Toplam	45	22,5	100,0	
Cevap Vermeyenler	155	77,5		
Toplam	200	100,0		

Denizli'ye gelmiş olmaktan memnun olmayanların, memnun olmama nedenlerinin tespit edilmesine yönelik soruya katılımcıların %14'ü iş bulamadıkları için, %6'sı Denizli'yi sevmediklerini, Denizlililere güvenmediklerini ve seçim öncesi verilen sözlerin yerine getirilmesini ifade etmişlerdir. İş alanı dışında başka bir şeyin olmaması (%0.5), büyük şehirde yaşamının zorlukları (%0.5), çevre koşulları ve insanlar (%0.5), belediye hizmetlerinin yetersiz oluşu (%0.5) ve şehrin güvenli olmaması (%0.5) gibi cevaplar verdikleri görülmektedir. Genel olarak bakıldığında, göç sürecinde etkili olan temel faktör çalışma hayatıyla ilgili olduğu için örneklem grubundan sadece 28'inin bu beklentiyi karşılayamadığı görülmektedir. Diğer kategorilerin oldukça düşük yüzdelerle sahipliğe sahip olduğuna bakıldığında örneklem

grubunun kentle bütünleşme ve uyum sorunları yaşama oranlarının da düşük olduğunu söyleyebiliriz.

Tablo 45. Şehre İlk Geldiğinde Kimlerden Yardım Aldığı

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Yardım Almadım	71	35,5	45,2	45,2
Geçerli				
Akrabalardan	74	37,0	47,1	92,4
Hemşerilerden	2	1,0	1,3	91,7
Komşulardan	2	1,0	1,3	93,6
Arkadaşlardan	8	4,0	5,1	98,1
Ailemden	1	,5	,6	100,0
Toplam	157	78,5	100,0	
Cevap Vermeyenler	43	21,5		
Toplam	200	100,0		

Göç sonucunda yaşanmaya başlanılan yerleşim alanları kendi dinamiklerine uygun bir rasyonalite içerisinde güvenlik ağları geliştirmektedir. Özellikle daha küçük yerleşim birimlerinden büyük kentlere göç edenlerin, bu süreçte bir yandan alışagelmış dayanışma ve güven ilişkilerinin yapısı bozulmakta diğer yandan da yeni etkilere maruz kalmaktadırlar. Göç eden kitleler, eğitim düzeyi düşük, ortalama aile büyüklüğü yüksek ve süreklilik arz etmeyen işlere sahip oldukları için bu eksikliklerden kaynaklanan risklere daha açıktırlar.

Akrabalık ve hemşerilik bağları, bu noktada yaşanmaya başlanılan yerde herhangi bir belirsizlik, güvensizlik yaşamamak için önemli bir güvenlik ve dayanışma mekanizması olarak görülmektedir. Fakat, küreselleşme süreciyle geleneksel refah rejiminin güvenlik bağlarının değişmesiyle birlikte, kente sonradan göç edenlerin, geldikleri memleketleriyle (oradaki akraba ve yakınlarla sürdürülen ilişki) yada kendilerinden önce kente yerleşmiş olanlarla geliştirdikleri ilişkilerin (iş, ev bulma vs gibi konularda yardım alma biçiminde) yapısının da değiştiğini görmekteyiz. Bu çerçevede araştırmaya katılanların şehre ilk geldiklerinde kimlerden yardım aldıklarına baktığımızda, akrabalarından yardım aldığını söyleyenlerin çoğunlukta olduğu görülmektedir (%37). Kimseden yardım almadığını söyleyenlerin oranı %35,5, arkadaşlarından yardım aldığını söyleyenlerin oranı ise %4, hemşerilerinden yardım

aldığını söyleyenlerin oranı %1'dir. Tabloda, akrabalarından yardım aldığını söyleyenlerin oranı ile hiç kimseden yardım almadığını söyleyenlerin oranının birbirine yakın olduğu görülmektedir. Katılımcıların %21.5'i cevap vermemeyi tercih etmiştir. Cevap vermeyenler, doğduğundan beri Denizli'de yaşayanlardan oluşmaktadır. Katılımcıların verdikleri yanıtlardan hareketle, geleneksel aile ve akrabalık bağlarının devam ettiği gözlenmektedir. Akrabalar, kente ilk yerleşimde başvuru alan birinci kişiler konumundadırlar. Genel olarak değerlendirildiğinde, göç sürecinde yaşanılacak yerin seçimi ve sonraki süreçte yaşamın idame ettirilmesi için gerekli olan ihtiyaçların giderilmesi noktasında akraba ve yakınlarla olan ilişkiler önemlidir. Tabloda da görüldüğü gibi, şehre ilk geldiğinde tanıdık ve akrabalarla temas kuranların sayısı fazladır. Kente tutunabilme stratejileri içerisinde önem arz eden bu tür geleneksel ilişki ağları, kente özgü ilişki kalıpları, yaşam tarzı ve davranış biçimleri nedeniyle dönüşmekte ve sosyo-ekonomik nedenlerle, ekonomik olarak benzer durumda bulunan insanların birbirlerine yardım etmesi güçleşmekte, zayıflamaktadır. Bu ilişki ağlarının değişiminin nedeninin ekonomik olduğunu söylemek mümkündür.

Tablo 46. Hangi Konularda Yardım Aldığı

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli İş Bulmada	22	11,0	21,2	21,2
Ev Bulmada	19	9,5	18,3	39,4
Maddi Yardım (Borç) Bulmada	24	12,0	23,1	62,5
Evimi İnşa Ederken Emek Yardımı Bulmada	7	3,5	6,7	69,2
İş Kurarken	3	1,5	2,9	72,1
Evlenirken	9	4,5	8,7	80,8
İş,Ev,Borç,Evlenirken	10	5,0	9,6	90,4
Her Konuda	10	5,0	9,6	100,0
Toplam	104	52,0	100,0	
Cevap Vermeyenler	96	48,0		
Toplam	200	100,0		

Araştırmaya katılanların şehre ilk geldiklerinde en çok hangi konularda yardım aldıklarını gösteren tabloya göre, %12'si borç para alma (maddi yardım), %11'i iş

bulmada, %9.5'i ev bulmada, %5'i iş, ev, borç para alma ve evlenme sürecinde, %5'i her konuda yardım aldıklarını belirtmişlerdir. Genel olarak bakıldığında katılımcıların %52'sinin olumlu yanıt verdikleri, akraba ve yakınlar ile arkadaş vs. gibi tanıdıklarından yardım aldıkları görülmektedir. Katılımcılar, iş, ev, borç ve evlenirken seçeneğini diğer seçeneği olarak belirtmişlerdir. Araştırmamızda elde edilen bu bulgular, Yılmaz'ın İzmir ölçeğinde kentsel yoksulluk konulu çalışmasındaki bulgularla benzerlik göstermektedir (2008:175-178).

Tablo 47. Şehre İlk Geldiğinde Ne Tür Uyum Sorunları Yaşadığı

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Aç Kaldım	10	5,0	6,6	6,6
İş Ve Ev Bulma Sorunları Yaşadım	29	14,5	19,2	25,8
Kültürel Farklılık	3	1,5	2,0	27,8
Yabancılık	11	5,5	7,3	35,1
Kentte Yaşamaya Alışamadım	10	5,0	6,6	41,7
Uyum Sorunu Yaşamadım	74	37,0	49,0	90,7
Hatırlamıyorum	4	2,0	2,6	93,4
Arkadaş, Çevre	10	5,0	6,6	100,0
Toplam	151	75,5	100,0	
Cevap Vermeyenler	49	24,5		
Toplam	200	100,0		

Kentsel bölgeler sahip oldukları sosyo-kültürel koşullara bağlı olarak çeşitli sorunların da merkezilediği yerlerdir. Kent yaşamının fiziksel, ekonomik, sosyal ve kültürel tüm görünümleri birey üzerinde olumlu yada olumsuz etkiler yaratmaktadır. Nüfusun yoğunluğu, ulaşım, barınma, sosyal aktiviteler özellikle küçük ölçekli yerleşim birimlerinden gelmiş bireyler için temel sorun kaynakları olarak belirlemekte, bireyde ya da ailelerde dışsal bir faktör olarak uyum sorunlarına yol açmaktadır. Yer değişiklikleri, iş değişiklikleri, birey için önemli ölçüde baskı oluşturmakta, çoğu zaman bu baskının yarattığı negatif durumdan kurtulmak için farklı yolların tercih edildiği yada bu etkilere farklı tepkilerin verildiği görülmektedir. Araştırmaya katılanların şehre ilk geldiklerinde ne tür uyum sorunları yaşadıklarını tespit etmeye yönelik sorulan soruya %37'si

herhangi bir uyum sorunu yaşamadığını belirtmiştir. Ev bulma konusunda sorun yaşayanların oranı %14.5, yabancılık sorunu yaşayanların oranı %5.5, arkadaş ve çevre sorunu yaşadığını belirtenlerin oranı %5'dir. İş ve ev bulma gibi temel gereksinimlerin giderilmesi noktasında birinci sırada yer alan seçenek ile kültürel farklılık, kentte yaşamının zorlukları, arkadaş, çevre ve yabancılık gibi seçenekleri iki farklı kategori olarak değerlendirdiğimizde katılımcıların %17'sinin kentte yaşamının getirdiği zorlukları yaşadıklarını söyleyebiliriz.

Tablo 48. Yaşadığı Mahalleden Taşınma İsteği

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Evet	60	30,0	30,3	30,3
Hayır	122	61,0	61,6	91,9
Bilmiyorum	16	8,0	8,1	100,0
Toplam	198	99,0	100,0	
Cevap Vermeyenler	2	1,0		
Toplam	200	100,0		

Araştırmaya katılanlara yaşadıkları mahalle yada semtten taşınma isteklerinin olup olmadığını belirlemeye yönelik sorduğumuz soruya %61'i mevcut koşullar altına yaşadıkları mahalle yada semtten taşınma isteklerinin olmadığını, %30'u ise yaşadıkları mahalle yada semtten taşınmak istediklerini belirtmişlerdir. %8'lik bir kesim ise "bilmiyorum" cevabını vermiştir. Örneklem grubundan sadece 2 kişi cevap vermemeyi tercih etmiştir.

Tablo 49. Şehre Geldiğinden Beri Kaç Kez Mahalle Ya da Semt Değiştirdiği

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Hiç Değiştirmedim	58	29,0	29,7	29,7
1 Kez	37	18,5	19,0	48,7
2 Kez	38	19,0	19,5	68,2
3 Kez	27	13,5	13,8	82,1
4 Kez Ve Daha Fazla	35	17,5	17,9	100,0
Toplam	195	97,5	100,0	
Cevap Vermeyenler	5	2,5		

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Hiç Değiştirmedim	58	29,0	29,7	29,7
1 Kez	37	18,5	19,0	48,7
2 Kez	38	19,0	19,5	68,2
3 Kez	27	13,5	13,8	82,1
4 Kez Ve Daha Fazla	35	17,5	17,9	100,0
Toplam	195	97,5	100,0	
Cevap Vermeyenler	5	2,5		
Toplam	200	100,0		

Örneklem grubunun mekansal düzlemdeki hareketliliğini ölçmek amacıyla yaşadıkları mahalle ya da semti değiştirme sıklığını gösteren tabloya bakıldığında %29'luk bir kesimin hiç değişiklik yapmadığı görülmektedir. Katılımcıların %19'u "2 kez", %18.5'i "1 kez", %17.5'i "4 ve daha fazla", %13.5'i ise "3 kez" değişiklik yaptıklarını belirtmişlerdir. Tablo 51'de yer alan bu verilerden yol çıkarak örneklem grubunun %68.5'i yaşadıkları mahalle ya da semti en az bir kez değiştirdiklerini söyleyebiliriz. Bu sonuç, Denizli evreninde mekansal hareketliliğin yüksek olduğunu göstermektedir.

Tablo 50. Mahalle Ya da Semt Değiştirme Nedeni

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Çocukların Okuluna Yakın Olmak	4	2,0	2,8	2,8
Daha Ucuz Bir Yere Geçmek İçin	46	23,0	32,6	35,5
Daha İyi Bir Eve Ve Semte Geçmek İçin	20	10,0	14,2	49,6
İş Yerime Yakın Bir Eve Ve Semte Geçmek İçin	5	2,5	3,5	53,2
Akraba Ve Hemşerilerime Yakın Olmak İçin	9	4,5	6,4	59,6
Oradaki Akraba Ve Komşularla Yaşadığım Huzursuzluktan Kurtulmak İçin	7	3,5	5,0	64,5
Kendi Evime Geçtim	45	22,5	31,9	96,5
Evlilik	5	2,5	3,5	100,0

Toplam	141	70,5	100,0
Cevap Vermeyenler	59	29,5	
Toplam	200	100,0	

Örnekleme grubunun mahalle yada semt değiştirme sebeplerine bakıldığında %23 gibi çoğunluğu oluşturan kesimin daha ucuz bir eve yerleşmek için buldukları yeri değiştirdikleri görülmektedir. %22.5'lik bir oran kendi evine geçmek için değişiklik yaptığını, %10'luk bir oran daha iyi bir semte geçmek için değişiklik yaptığını, %4.5'lik bir oran akraba ve hemşerilerine daha yakın olma isteğinden dolayı değişiklik yaptığını, %3.5'lik bir yaşadıkları yerdeki akraba ve komşularla yaşadıkları huzursuzluktan kurtulmak için değişiklik yaptıklarını belirtmiştir. Evlilik (%2.5) ve iş yerine yakın bir yerde yaşama isteğinden (%2.5) dolayı değişiklik yapanların da düşük oranlara sahip olduğu görülmektedir. Mekansal hareketliliği belirleyen temel değişkenlerden biri gelir olduğu dikkate alındığında örneklem grubunun daha ucuz bir yerde yaşama isteminden dolayı taşınması bu ilişkiyi doğrulamaktadır. Örneklem grubun alt gelir grubunda yer aldıkları dikkate alındığında bu istekleri anlamlı görünmektedir. Bununla birlikte tabloda ikinci çoğunluğu oluşturan grubun TOKİ'nin konut projesi çerçevesinde konutlarının tamamlanmasıyla kendi evlerine geçenlerden oluştuğunu söyleyebiliriz.

Tablo 51. Sonradan Şehre Gelen Akrabalara Yardım Etme Durumu

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Evet	84	42,0	43,3	43,3
Hayır	110	55,0	56,7	100,0
Toplam	194	97,0	100,0	
Cevap Vermeyenler	6	3,0		
Toplam	200	100,0		

Araştırmaya katılanların kente sonradan göç eden akraba ve yakınlarıyla olan sosyal bağlarını ve dayanışma ilişkilerini sürdürüp sürdürmediklerini ölçmek amacıyla yönettiğimiz soruya %55'i yardım etmediğini %42'si yardım ettiğini belirtmiştir. Örneklem grubundan sadece 6 kişi soruya cevap vermemiştir. Örneklem grubunun yoğunlaştığı, yardım etmediği yönündeki seçenek bize kente göç sürecinde geleneksel ilişki ağının devam ettirilmesi noktasında belli bir değişimin olduğunu göstermektedir.

Tablo 45’de katılımcıların şehre ilk geldiklerinde %38.5’lik kesiminin akrabalarından, hemşerilerinden, yakınlarından ve ailelerinden destek aldıkları göz önünde alındığında, kendilerinin bu tarz bir eğilimi daha düşük bir seviyede göstermiş olmaları sosyal bağlardaki bu değişimin göstergesi olarak görülebilir. Bu noktada, kente birinci kuşak göç edenler ile ikinci kuşak göç edenler arasındaki akrabalık ilişkilerindeki ve sosyal dayanışma, yardımlaşma türü ilişkilerdeki farklılaşmalara bakmak gerekmektedir.

Tablo 52. Ne Tür Yardımlarda Bulunulduğu

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Ev Bulma, Para Yardımı, İş Bulma	82	41,0	92,1	92,1
Eğitim	7	3,5	7,9	100,0
Toplam	89	44,5	100,0	
Cevap Vermeyenler	111	55,5		
Toplam	200	100,0		

Araştırmaya katılanların kendilerinden sonra gelen tanıdıklarına ne tür yardımlarda bulduklarına bakıldığında %41’i ev ve iş bulma ile para yardımı yaptıklarını, %3.5’i eğitim konusunda yardımda bulduklarını belirtmiştir. Cevap vermeyenlerin oranı %55.5’tir. Bu da önemli bir çoğunluğu oluşturmaktadır.

Tablo 53. Ödeme Güçlüğü Çekilen Borcun Olup Olmaması Durumu

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Evet	112	56,0	57,7	57,7
Hayır	82	41,0	42,3	100,0
Toplam	194	97,0	100,0	
Cevap Vermeyenler	6	3,0		
Toplam	200	100,0		

Örneklem grubun ödeme güçlüğü çektiği borcunun olup olmadığını gösteren tabloya göre, %56 gibi önemli bir çoğunluğunun ödeme güçlüğü çektiği borcu olduğu görülmektedir. Ödeme güçlüğü çektiği borcu olmayanların oranı %41’dir.

Tablo 54. Evde Yapılan Ürünler

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Salça	19	9,5	9,6	9,6
Ekmek	24	12,0	12,1	21,7
Reçel	18	9,0	9,1	30,8
1,2,4	2	1,0	1,0	31,8
Hepsi	67	33,5	33,8	65,7
Salça,Reçel Ve Yufka	3	1,5	1,5	67,2
Salça,Ekmek, Konserve	1	,5	,5	67,7
Hiç Biri	61	30,5	30,8	98,5
Tarhana,Konserve	2	1,0	1,0	99,5
Soğan,Patates Gibi Bahçe Sebzeleri	1	,5	,5	100,0
Toplam	198	99,0	100,0	
Cevap Vermeyenler	2	1,0		
Toplam	200	100,0		

Ekonomik olarak sıkıntı yaşanan dönemlerde ya da gelir düzeyinin düşük olduğu, masrafların yüksek olduğu ailelerde temel yada yan besin maddelerinin belli bir kısmının evde yapılması sık karşılaşılan bir durumdur. Bu davranış bütünüyle gelir düzeyinin düşük olmasıyla ilişkili olmamakla birlikte, genel olarak bakıldığında önemli bir geçim stratejisi yada hane halkının geçimi sağlamak amacıyla kullandığı bir yöntem olarak değerlendirilebilir. Bununla birlikte, belirli ürünlerin evde yapımı geleneksel bir davranış modeli olarak değerlendirilebilir. Katılımcıların geçim stratejilerinin, tasarruf biçimlerinin tespit edilmesi amacıyla yönelttiğimiz soruya seçeneklerde belirtilen ürünlerden “hiçbiri”sini yapmadığını, dışarıdan satın almayı tercih ettiklerini belirtenlerin oranının %30.5 olduğu görülmektedir. Bu oran çıkartıldığında katılımcıların %68.5’inin seçeneklerde belirtilen ürünlerden en az bir tanesini evde yaptıkları görülmektedir. Soruya sadece 2 kişi cevap vermemiştir.

Tablo 55. Önceden Yaşadığı Konut Türü

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Doğduğumdan Beri Burada Yaşıyorum	16	8,0	8,5	8,5
Köy Evi	96	48,0	51,1	59,6
Lojman,Devletin Tahsis Ettiği Sosyal Konut	4	2,0	2,1	61,7
Müstakil Ev	41	20,5	21,8	83,5
Apartman Dairesi	26	13,0	13,8	97,3
Prefabrik	1	,5	,5	97,9
Gecekondu	3	1,5	1,6	99,5
Çadır	1	,5	,5	100,0
Toplam	188	94,0	100,0	
Cevap Vermeyenler	12	6,0		
Toplam	200	100,0		

Katılımcıların önceden yaşadıkları konutların türlerini gösteren tabloya bakıldığında köy evinde yaşayanların çoğunlukta olduğu görülmektedir (%48). Bunun yanı sıra %20.5'i müstakil evlerde, %13'ü apartman dairesinde yaşadıklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların çoğunluğunun köyden göç ettiği dikkate alındığında, çoğunluğun önceden yaşadığı konut türünün köy evi olması anlamlı görünmektedir.

Tablo 56. Sık Görüşülen Kişiler

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Komşularla	97	48,5	49,0	49,0
Akrabalar Ve Yakınlarla	62	31,0	31,3	80,3
İş Arkadaşlarıyla	28	14,0	14,1	94,4
Kimseyle Görüşmüyoruz	11	5,5	5,6	100,0
Toplam	198	99,0	100,0	
Cevap Vermeyenler	2	1,0		
Toplam	200	100,0		

Araştırmaya katılanların kentte geliştirdikleri sosyal ilişkilerin tespit edilmesi amacıyla gündelik yaşamda sık görüşülen kişilerin kimler olduğu sorusuna %48.5'i komşularla, %31'i akraba ve yakınlarla, %14'ü iş arkadaşlarıyla sık görüştiklerini belirtmişlerdir. Buna göre, örneklem grubunda akrabalık temelli ilişkinin sürdürülmesi imkanın bütünüyle kaybedilmemesinin yanı sıra kentte kalış süresine bağlı olarak akrabalık temelli ilişkilerin yerine kente özgü ilişki biçimlerinin yaygınlık kazandığı ve tercih edildiğini söylemek mümkündür. Komşu ve iş arkadaşlıklarının, akrabalık temelli ilişkilerin yerini almaya başlaması, bir anlamda, kentsel alanda akrabalık temelli ilişkilerin dışında başka birliktelilere duyulan ihtiyacında bir göstergesidir.

Bununla birlikte yaşanmaya başlanan yerleşim yerinin (kent yada semt) özelliklerine bağlı olarak akrabalık temelli ilişkilerin değiştiğini söyleyebiliriz. Özellikle, göç ettikleri yerde hiçbir akrabalık ilişkisini devam ettirmeyen bireyler için iş ve komşuluk ilişkileri daha önemlidir. Bununla birlikte yapılan görüşmelerde katılımcıların sıklıkla vurguladıkları nokta, akrabaların uzakta olması nedeniyle görüşmemeleridir. Ulaşımın masraflı olması ve çalışma saatleri sık görüşmeyi engelleyen faktörler olarak ifade edilmiştir. Bu bulgular Keyder'in İstanbul evreninde yaptığı çalışmasından elde ettiği bulgularla benzerlik göstermektedir. Keyder, bu çalışmada akrabalığa ve hemşeriliğe dayalı ilişkilerin niteliğinin, kapsamının ve konularının değişikliğe uğradığını belirtmiştir. Örneklem grubunun kentin diğer kesimlerinde yer alan akrabalarıyla ve hemşerileriyle ilişkilerinin oldukça sınırlı olduğunu ve hatta onların varlığı hakkında bilgilerinin bile zaman zaman olmadığını gözlemlemiştir (2006:200).

Tablo 57. Son Beş Yılda Kaç Kez İş Değiştirdiği

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Hayır Değiştirmedim	93	46,5	60,8	60,8
Bir Kez	19	9,5	12,4	73,2
İki Kez	21	10,5	13,7	86,9
Üç Kez	8	4,0	5,2	92,2
Dört Kez Ve Daha Fazla	12	6,0	7,8	100,0
Toplam	153	76,5	100,0	
Cevap Vermeyenler	47	23,5		
Toplam	200	100,0		

Araştırmaya katılanların iş hareketliliklerini ölçmek amacıyla sorulan soruya verilen cevaplara bakıldığında son 5 yılda iş değiştirmedini söyleyenlerin oranının %46.5 olduğu görülmektedir. Son 5 yılda “2 kez” iş değiştirdiğini söyleyenlerin oranı %10.5, “1 kez” iş değiştirdiğini söyleyenlerin oranı %9.5, “4 ve daha fazla” iş değiştirdiğini söyleyenlerin oranı %6, “3 kez” iş değiştirdiğini söyleyenlerin oranı %4’tür. Tablo 57’de yer alan veriler araştırmaya katılanların % 21’inin en bir kez iş değiştirdiğini göstermektedir. Bu da bize deneklerin sıklıkla iş değiştirmediklerini göstermektedir. Yapılan görüşmelerde deneklerin bir kısmı, özellikle kriz ortamında iş bulamama kaygısından dolayı iş değiştirmediklerini belirtmişlerdir.

Tablo 58. Şu An Çalışmakta Olduğu İşi Değiştirme İsteğinin Nedeni

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Şu Anda Bir İşte Çalışmıyorum	58	29,0	40,8	40,8
İş Değiştirmeyi Düşünmüyorum	49	24,5	34,5	75,4
Ücreti Yeterli Değil	23	11,5	16,2	91,5
Çalışma Koşulları Ağır	3	1,5	2,1	93,7
İşyerindekilerle Anlaşamıyorum	2	1,0	1,4	95,1
Memur, İşçi Olarak Devlet İşinde Çalışmak İstiyorum	2	1,0	1,4	96,5
Sigorta Yapılmaması Veya Eksik Yapılması	4	2,0	2,8	99,3
Firma İflas Etti	1	,5	,7	100,0
Toplam	142	71,0	100,0	
Cevap Vermeyenler	58	29,0		
Toplam	200	100,0		

Araştırmaya katılanların şu anda çalıştıkları işlerden memnun olup olmadıklarını tespit etmeye yönelik sorduğumuz soruya verilen cevaplara bakıldığında %29'u "şu anda bir işte çalışmadığını", %24.5'i iş değiştirmeyi düşünmediğini belirtmiştir. Çalıştığı işi değiştirmeyi düşünenlerin ise %11.5'i ücretin yeterli olmadığını, %2'si sigorta yapılmamasını, %1.5'i çalışma koşullarının ağır olmasını, %1'i işyerindeki diğer çalışanlarla anlaşamadığını, %1'i kamuda çalışmak istediğini gerekçe olarak sunmuştur. Genel olarak değerlendirildiğinde deneklerin %17.5'i farklı gerekçelerle mevcut işlerini değiştirmeyi düşündüklerini söyleyebiliriz.

Tablo 59. İkamet Ettiği Mahalle Ya da Semtın Güvenli Olup Olmadığı

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Evet	108	54,0	54,3	54,3
Hayır	91	45,5	45,7	100,0
Toplam	199	99,5	100,0	
Cevap Vermeyenler	1	,5		
Toplam	200	100,0		

Araştırmaya katılanların yaşadıkları yerin güvenli olup olmadığı konusundaki düşüncelerini tespit etmeye yönelik sorulan soruya verilen yanıtlara bakıldığında %54'ü yaşadıkların yerin güvenli olduğunu söylerken %45.5'i yaşadıkları yerin güvenli olmadığını ifade etmiştir.

Tablo 60. Aileyi İlgilendiren Konularda Kararların Kimler Tarafından Verildiği

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Ben Veririm	52	26,0	26,1	26,1
Eşim Verir	23	11,5	11,6	37,7
Eşimle Birlikte Veririz	70	35,0	35,2	72,9
Eşim Ve Çocuklarımla Birlikte Veririz	8	4,0	4,0	76,9
Aile Büyükleri (Eşin Yada Kendisinin Anne Babası)	15	7,5	7,5	84,4
Tüm Ev Halkı Birlikte Veririz	31	15,5	15,6	100,0
Toplam	199	99,5	100,0	
Cevap Vermeyenler	1	,5		
Toplam	200	100,0		

Aileyi ilgilendiren konularda kararların nasıl alındığının tespit edilmesine yönelik sorulan soruya katılımcıların %35'i eşiyile birlikte ortak karar verdiklerini, %26'sı sadece kendisinin karar verdiğini, %15.5'i tüm aile üyelerinin birlikte karar verdiğini, %11.5'i ise sadece eşinin karar verdiğini belirtmiştir. Kararları aile büyüklerinin aldığını söyleyenlerin oranı %7.5'dir. Buna göre, tüm aileyi ilgilendiren

konularda aile büyüklerinin (büyükanne, büyükbaba gibi) karar verici mekanizma olma yönündeki etkisinin az olduğunu söyleyebiliriz.

Tablo 61. Aile İçindeki Sorunların Çözümünde Nasıl Bir Yol İzlendiği

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Aile İçinde Sorun Yaşanmaz	12	6,0	6,2	6,2
Evin Reisi Sorunları Çözer	33	16,5	17,1	23,3
Anne Sorunları Çözer	13	6,5	6,7	30,1
Aile Bireyleri Sorunları Toplanarak Sorunu Çözmeye Çalışır	108	54,0	56,0	86,0
Herkes Kendi Sorununu Kendi Çözer	5	2,5	2,6	88,6
Akraba Ve Büyüklerin Yardımını Alırız	22	11,0	11,4	100,0
Toplam	193	96,5	100,0	
Cevap Vermeyenler	7	3,5		
Toplam	200	100,0		

Aile içi sorunların çözümünde nasıl bir yol izlediğine yönelik yanıtlara bakıldığında aile üyelerinin sorunu ortak bir şekilde çözmeye çalıştıkları görülmektedir (%54). Sorunu aile reisinin çözdüğünü belirtenlerin oranı %16.5, akraba ve büyüklerin yardımlarına başvurduklarını belirtenlerin oranı %11, sadece annenin sorunu çözdüğünü belirtenlerin oranı ise %6.5'dir.

Tablo 62. Geleceğe İlişkin Planlar

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Emeklilik	38	19,0	19,3	19,3
Geleceğe Dair Planım Yok	74	37,0	37,6	56,9
Çocukları Okutup İş Sahibi Yapmak	18	9,0	9,1	66,0
Şu Anki İşimde Çalışmaya Devam Etme	6	3,0	3,0	69,0
Hacca Gitmek	2	1,0	1,0	70,1
Ev Almak	14	7,0	7,1	77,2
Düzenli Bir Yaşam	6	3,0	3,0	80,2

İş Kurmak	18	9,0	9,1	89,3
Evlenme,Çalışma,Askerlik	3	1,5	1,5	90,9
Çocukları Evlendirip Köye Taşınmak	1	,5	,5	91,4
Kadrolu Bir İş	3	1,5	1,5	92,9
Memlekete Dönmek	7	3,5	3,6	96,4
İşimi Büyütmek	1	,5	,5	97,0
Borçları Ödemek	3	1,5	1,5	98,5
Çok Zengin Olmak	2	1,0	1,0	99,5
Evlilik	1	,5	,5	100,0
Toplam	197	98,5	100,0	
Cevap Vermeyenler	3	1,5		
Toplam	200	100,0		

Araştırmaya katılanların geleceğe dair planlarının olup olmadığına yönelik sorulan soruya %37'si geleceğe dair planı olmadığını belirtirken, %19'u emekli olmak istediğini, %9'u çocuklarını okutup iş sahibi yapmak istediğini, %9'u kendine düzenli bir iş kurmak istediğini, %7'si ev almak istediğini, %3.5'i memlekete dönmek istediğini belirtmiştir. Bunun yanı sıra borçlarını ödemek, işlerini büyütmek, çok zengin olmak, evlenmek, kadrolu bir işte çalışmak çocukları evlendirip köye taşınmak, hacca gitmek ve düzenli bir hayat kurmak gibi farklı beklentilerin olduğu da görülmektedir. Tabloya bakıldığında önceden yaşadıkları yere geri dönme isteğinde olanların oranının oldukça düşük olduğu görülmektedir. Dolayısıyla, yapılan görüşmelerde kentte yaşamının zorlukları örneklem grubu tarafından, güç olduğu her ne kadar sıkça vurgulansa da şu anda yaşadıkları kentten ayrılmak istemedikleri gözlenmiştir. Bunda, küçük yerleşim yerlerinin bireye sunamadığı iş, sosyal yaşam gibi faktörlerin etkili olduğunu söyleyebiliriz.

Tablo 63. Çocukların Gelecekleri İle İlgili Ne Tür Planlar Yapıldığı

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Eğitim Aldırmak	88	44,0	58,3	58,3
Herhangi Bir Planım Yok	39	19,5	25,8	84,1
Kendimi Kurtarsam Çocukları Da Kurtarmış Olurum	1	,5	,7	84,8

Çocuklar İçin İş Kurmak	10	5,0	6,6	91,4
İyi Bir Gelecek	9	4,5	6,0	97,4
Çocuklarını Evlendirmek	4	2,0	2,6	100,0
Toplam	151	75,5	100,0	
Cevap Vermeyenler	49	24,5		
Toplam	200	100,0		

Çocuk sahibi olan katılımcıların, çocuklarının gelecek yaşamlarına yönelik hangi değer öncelikli olduğunu tespit etmeye yönelik sorduğumuz soruya verilen yanıtlara bakıldığında %44'ü çocuklarının eğitim almasının önceliğini vurgulamıştır. Çocuklarının geleceğine yönelik herhangi bir planının olmadığını belirtenlerin oranı %19.5, iş kurmak yanıtını verenlerin oranı %5, iyi bir gelecek hazırlamak istediğini belirtenlerin oranı %4.5, evlendirmek yanıtını verenlerin oranı ise %2'dir. Tablo 63 bize, örneklem grubunun iyi bir gelecek formasyonunda eğitimin önemli bir formel kanal olarak değerlendirdiğini göstermektedir.

Tablo 64. Dayanıklı Tüketim Maddelerinden Hangilerine Sahip Olduğu

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Buzdolabı	1	,5	,5	,5
Çamaşır Makinesi	3	1,5	1,5	2,0
Fırın	1	,5	,5	2,5
Televizyon	2	1,0	1,0	3,5
Yemek Ve Yatak Odası Takımı Hariç Hepsi	6	3,0	3,0	6,5
Buzdolabı,Çamaşır Makinesi,Fırın,Televizyon	99	49,5	49,5	56,0
Fırın,Buzdolabı,Televizyon	6	3,0	3,0	59,0
Yemek Odası,Bulaşık Makinesi,Bilgisayar Hariç Hepsi	2	1,0	1,0	60,0
Bulaşık Makinesi Dışında Hepsi	8	4,0	4,0	64,0
Ev Telefonu Ve Bilgisayar Dışında Hepsi	1	,5	,5	64,5
Bilgisayar Hariç Hepsi	24	12,0	12,0	76,5

Buzdolabı, Çamaşır Makinesi,TV, Cep Telefonu	45	22,5	22,5	99,0
Bulaşık Makinesi Ve Bilgisayar Hariç Hepsi	1	,5	,5	99,5
Sadece Buzdolabı Ve Televizyon	1	,5	,5	100,0
Toplam	200	100,0	100,0	

Katılımcıların sahip oldukları dayanıklı tüketim maddelerinden çoğunluğu “buzdolabı, çamaşır makinesi, fırın ve televizyon” gibi temel dayanıklı tüketim malları oluşturmaktadır (%49.5). “Buzdolabı, çamaşır makinesi, televizyon ve cep telefonuna” sahip olanların oranı %22.5, seçeneklerde yer alan bütün mallara sahip olduklarını söyleyenlerin oranı %12’dir. Genel olarak bakıldığında örneklem grubunda en fazla sahip olunan ürünler sırasıyla buzdolabı, çamaşır makinesi, televizyon, fırındır. Örneklem grubunda bilgisayara sahip olan bulunmamakla birlikte bulaşık makinesine sahip olan kişi sayısı da azdır.

Tablo 65. Eşyaların Nereden Satın Alındığı

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Mağazadan	158	79,0	79,8	79,8
Hangisi Uygun Olursa	7	3,5	3,5	83,3
İkinci El	28	14,0	14,1	97,5
Bilmiyorum	2	1,0	1,0	98,5
Başkası Tarafından Bize Verildi	3	1,5	1,5	100,0
Toplam	198	99,0	100,0	
Cevap Vermeyenler	2	1,0		
Toplam	200	100,0		

Katılımcıların eşyalarını nereden aldıklarını gösteren tabloya göre, %79’u eşyalarını mağazadan aldıklarını, %14.1’i ise ikinci el mağazalardan aldıklarını belirtmişlerdir. Başkası tarafından verilen malları kullananların oranının ise oldukça düşük olduğu görülmektedir (%1.5). Eşyalarını mağazadan aldıklarını belirten katılımcılar, alış-veriş merkezlerinden ya da taksitli alışveriş yapabilecekleri herhangi bir yerden aldıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 66. İnternet Kullanımı

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Evet	55	27,5	27,5	27,5
Hayır	145	72,5	72,5	100,0
Toplam	200	100,0	100,0	

Araştırmaya katılanların enformasyon çağının olanaklarından yararlanıp yararlanamadıklarını tespit etmeye yönelik sorulan soruya %72.5'i İnternet kullanmadıklarını belirtmiştir. İnternet kullananların oranı ise %27.5'dir.

Tablo 67. Günlük Gazete Alma Durumu

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Evet	23	11,5	11,5	11,5
Hayır	177	88,5	88,5	100,0
Toplam	200	100,0	100,0	

Sosyal yaşamın her alanına ilişkin konularla ilgili değişimleri takip etmek, küresel dünyadan kopmama isteği kentsel alanda yaşayan bireyin temel istemlerinden bir tanesidir. Gazete, kentsel alanda özellikle birey ve toplum arasındaki ilişkinin sağlanmasında en önemli bağlardan bir tanesidir. Günlük gazete alımı hem belli bir kültür ve farkındalık seviyesiyle hem de bireyin sahip olduğu gelir seviyesiyle ilişkilidir. Örneklem grubunun alt gelir grubunda yer aldığı ve düşük eğitim seviyesine sahip olduğun dikkate alındığında, günlük gazete alımının yaygın bir davranış olmadığı görülmektedir. Tablo 67'ye göre, katılımcıların %88.5'i günlük gazete almadıklarını belirtirken %11.5'i günlük gazete aldıklarını belirtmiştir. Tüm katılımcılar gazete okuma alışkanlığı açısından değerlendirildiğinde 177 kişi gibi büyük çoğunluğunun günlük gazete okuma alışkanlığının olmadığını söylemek mümkündür. Yapılan görüşmelerde katılımcılar, gazete okumak yerine televizyonda haber programlarını izlemeyi tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Bu tablo Türkiye'de ki okuma alışkanlığına yönelik ortalama tablo ile benzerlik göstermektedir. Günlük gazete alımı, örneklem grubunun alt gelir grubunda yer aldıkları dikkate alındığında, ekstra bir masraf olarak değerlendirilmiştir.

Tablo 68. Maddi Sorun Yaşadığında Kimlerden Borç Almayı Tercih Ettiği

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Tefeciden	1	,5	,5	,5
Arkadaşlarımdan	41	20,5	20,5	21,0
Akrabalarımdan	55	27,5	27,5	48,5
Ailemden	35	17,5	17,5	66,0
Hiç Borç Para Almam	32	16,0	16,0	82,0
Banka Kredisi	35	17,5	17,5	99,5
Patronumdan	1	,5	,5	100,0
Toplam	200	100,0	100,0	

Katılımcıların %27.5'i herhangi bir ekonomik sıkıntı yaşadıklarında akrabalarından borç ya da destek almayı tercih ettiklerini belirtirken, arkadaşlarından destek alabileceklerini düşünenlerin oranı %20.5'dir. Katılımcıların verdikleri yanıtlardan hareketle, geleneksel aile ve akrabalık bağlarının devam ettiği gözlemlenirken bankalardan kredi alanların oranı %17.5'dir. Genel olarak bakıldığında ankete katılanların %45'i (%27.5+17.5) gibi çoğunluğunun geleneksel aile içi etkileşimlerini sürdürürken %17.5'lik oranla temsil edilen grubun da bankalardan borç alabilecekleri bir yapıya diğer bir ifadeyle düzenli gelir ve kurumlara güvenmeye başladıklarını söylemek mümkündür. Bununla birlikte banka kredisine başvuranlar için göçle birlikte gelenlerin, göç ettikleri yer ve göç edilen yerdeki ilişkilerinin boyutlarına bağlı olarak modern kurumları kullanmadan başka seçenekleri olmadığını gösterebilir. Göç ettikleri yerde akrabalık bağlarının güçlü olmaması, bu grubun modernleşmenin ölçütü olan bankacılık kurumuna yönlendirmektedir.

4.1.6. Sosyo-Psikolojik Süreçler

Tablo 69. Şu An ki Ekonomik Durumu Nasıl Değerlendirdiği

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Çok İyi	5	2,5	2,5	2,5
İyi	32	16,0	16,2	18,8
Ne İyi Ne Kötü	83	41,5	42,1	60,9
Kötü	42	21,0	21,3	82,2
Çok Kötü	35	17,5	17,8	100,0
Toplam	197	98,5	100,0	
Cevap Vermeyenler	3	1,5		
Toplam	200	100,0		

Örneklem grubunun Türkiye’de şu anki ekonomik duruma yönelik düşüncelerini tespit etmek amacıyla sorduğumuz soruya %41.5’inin “ne iyi ne kötü” şeklinde ortalama bir düşünceye sahip oldukları görülmektedir. Ekonomik durumun kötü olduğunu söyleyenlerin oranı %21 iken iyi olduğunu söyleyenlerin oranı %16’dır. Bununla birlikte, ekonomik durumu çok kötü olarak değerlendirenlerin oranı ise %17.5 ile temsil edilmektedir. Şu anki ekonomik durum değerlendirmesi, katılımcıların sahip oldukları gelirle ve yaşam standardı ile ilişkilidir. Örneklem grubumuzun gelir düzeyine bakıldığında alt gelir grubunda yer aldıkları görülmektedir, bu da gelir ile şu anki ekonomik durum değerlendirmesi arasındaki ilişkinin varlığını ortaya koymaktadır.

Tablo 70. Hayatından Memnun Olma Durumu

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Evet	93	46,5	47,2	47,2
Hayır	78	39,0	39,6	86,8
İdare Eder	26	13,0	13,2	100,0
Toplam	197	98,5	100,0	
Cevap Vermeyenler	3	1,5		
Toplam	200	100,0		

Katılımcıların hayatından memnun olup olmadıklarının tespit edilmesine yönelik sorulan soruya verilen yanıtlara bakıldığında %46.5’inin hayatından memnun olduğu

görülmektedir. Hayatından memnun olmayanların oranı %39, idare eder yanıtı verenlerin oranı ise %13'tür. Hayattan duyulan memnuniyet, kişisel ya da kolektif beklentilerin gerçekleşip gerçekleşmesiyle dolayısıyla beklentileri gerçekleşmesini sağlayan araçlara sahip olmakla ilişkilidir. Bununla birlikte, her zaman kendisinden daha kötü durumda olanlar üzerinden kendine atıfta bulunmak ya da kendini tanımlama şeklindeki savunma mekanizmasının sıkça kullanılması realitenin farklı şekilde ifade edilmesine yol açmaktadır. Kaderci bir bakış açısı, bu tutumun ya da adlandırmanın bir nedenidir.

Tablo 71. 5 Yıl Sonraki Hayat Koşullarının Nasıl Değerlendirdiği

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli İyi Olacağını Düşünmüyorum	108	54,0	55,1	55,1
İyi Olacağını Düşünüyorum	21	10,5	10,7	65,8
Bilmiyorum	13	6,5	6,6	72,4
Bu Şekilde Devam Eder	13	6,5	6,6	79,1
Belirsiz	41	20,5	20,9	100,0
Toplam	196	98,0	100,0	
Cevap Vermeyenler	4	2,0		
Toplam	200	100,0		

Araştırmaya katılanların 5 yıl sonra hayat koşullarının nasıl olacağına dair düşüncelerini gösteren tabloya bakıldığında %54'ünün "iyi olacağını düşünmüyorum" seçeneği üzerinde yoğunlaştıkları görülmektedir. "İyi olacağını düşünüyorum" yanıtı verenlerin oranı ise %10.5'dir. Geleceğin belirsiz olacağını belirtenler %20.5'lik oranla temsil edilmektedir. Genel olarak bakıldığında örneklem grubunun şu an buldukları durum ile 5 yıl sonra bulacakları durum arasında her iki tabloda da görüldüğü gibi karşılık olduğunu görmek mümkündür. Bir önceki tabloda %46.5 ile şu andaki koşullarından memnun olduklarını söyleyenlerin geleceğe yönelik daha karamsar bir tutum izlediklerini söylemek mümkündür. Tabloda dikkat çeken diğer bir nokta "belirsiz" yanıtı verenlerdir. Yapılan görüşmelerde katılımcıların geleceğin belirsizliğine yönelik değerlendirmeleri aynı zamanda içinde yaşadıkları koşulların kendilerini güvende hissedebilecek şekilde donanıma sahip olmamasıyla ilişkilidir. Belli bir sermayeye sahip olmayan grup, kendisini ileride de güvende hissettirebilecek mekanizmalardan uzak kalacağını düşünmektedir. Geçici işlerde çalışmak, birikim

yapamamak, sosyal güvenliğin yetersizliği, bu güvensizliğin temel nedenleri arasındadır. Katılımcıların bu noktaları özellikle vurguladıklarını söylemek gerekmektedir.

Tablo 72. Kredi Kartı Kullanıp Kullanmadığı

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Evet	86	43,0	43,9	43,9
Hayır	110	55,0	56,1	100,0
Toplam	196	98,0	100,0	
Cevap Vermeyenler	4	2,0		
Toplam	200	100,0		

Katılımcıların kredi kartı kullanıp kullanmadıklarına bakıldığında kredi kartı kullanmayanların oranının %55, kredi kartı kullananların oranının ise %43 olduğu görülmektedir. Katılımcıların alt gelir grubunda yer aldıkları dikkate alındığında kredi kartı kullananların oranının yüksek çıkması dikkat çekicidir. Yapılan görüşmelerde kredi kartı kullananların belli bir kısmı, ödemelerin ancak asgari limitini ödeyebildiklerini vurgularken, belli bir kesimi ise kredi kartını zor durumda kalmadıkça kullanmadıklarını ve kredi kartı ile yaptıkları harcamalarını minimum tuttuklarını vurgulamışlardır.

Tablo 73. Yaşadığı Yerde Kırsala Ait Alışkanlıklarını Devam Ettirme Durumu

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Evet	86	43,0	45,3	45,3
Hayır	104	52,0	54,7	100,0
Toplam	190	95,0	100,0	
Cevap Vermeyenler	10	5,0		
Toplam	200	100,0		

Örneklem grubunun kente göç ettikten sonra kırsal alana özgü alışkanlıklarını devam ettirip ettirmediklerini ölçmek amacıyla sorduğumuz soruya katılımcıların

%52'si devam ettirmediklerini belirtirken %43'ü devam ettirdiğini belirtmiştir. Yapılan görüşmelerde gerek apartman dairesinde gerekse müstakil konutlarda yaşayanların bahçelerinde sebze, meyve gibi ürünler yetiştirdikleri, tavuk, horoz gibi kümes hayvanları besledikleri, düğünlerini herkese açık alanlarda yaptıkları belirtilmiştir.

Tablo 74. Tatillerini Nasıl Geçirdiği

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Arkadaşlarıyla Zaman Geçiririm	23	11,5	11,9	11,9
Akraba Ziyaretlerinde Bulunurum	27	13,5	13,9	25,8
Köye Giderim	62	31,0	32,0	57,7
Burada Kalırım	61	30,5	31,4	89,2
Balık Tutmak	3	1,5	1,5	90,7
Tatilim Yok	14	7,0	7,2	97,9
Sürekli Tatil	2	1,0	1,0	99,0
Güvercin Besleme	1	,5	,5	99,5
Rakı İçerim	1	,5	,5	100,0
Toplam	194	97,0	100,0	
Cevap Vermeyenler	6	3,0		
Toplam	200	100,0		

Katılımcıların tatillerini nasıl geçirdiklerini tespit etmek amacıyla sorduğumuz soruya katılımcıların %31'i köye gittiğini, %30.5'i burada kaldığını, %13.5'i akraba ziyaretlerinde bulduklarını ve %11.5'i de arkadaşlarıyla geçirdiklerini belirtmişlerdir. Katılımcılar, köyü, kentin karmaşasından bir kaçış olarak gördüklerini belirtmişlerdir. Tablo görüldüğü gibi katılımcıların kitap okuma, sinemaya gitme gibi alışkanlıklarının olmadığı görülmektedir.

Tablo 75. Boş Zamanın Nasıl Değerlendirildiği

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Arkadaşlarla Sohbet Etme	33	16,5	16,8	16,8
Gezme	27	13,5	13,7	30,5
TV İzleme	74	37,0	37,6	68,0
Dinlenme	24	12,0	12,2	80,2
Boş Zamanım Yok	27	13,5	13,7	93,9
Tesbih Çekerim	1	,5	,5	94,4
Ava Gitmek	1	,5	,5	94,9
Kitap Okumak	1	,5	,5	95,4
El İşi	8	4,0	4,1	99,5
Maça Gitmek	1	,5	,5	100,0
Toplam	197	98,5	100,0	
Cevap Vermeyenler	3	1,5		
Toplam	200	100,0		

Boş zamanların değerlendirilmesi genel olarak arkadaşlarla sohbet etmek, gezmek, televizyon izlemek, kitap okumak, el işleri yapmak, maça gitmek, tesbih çekmek olarak görülmektedir. Katılımcıların %37'si boş zamanlarını televizyon izleyerek, %16.5'i arkadaşlarıyla sohbet ederek değerlendirdiklerini belirtmişlerdir. Televizyon cinsiyete dayalı olmayan bir boş zaman değerlendirme aktivitesi olarak görülebilir. Bununla birlikte kadınlar için el işi yapmak önemli bir aktivitedir. Yapılan görüşmelerde kadınlar el işini ek iş olarak kabul ettikleri belirtmişlerdir. Erkekler ise genellikle kahvehanelerde arkadaşlarıyla sohbet edip oyun oynadıklarını belirtmişlerdir. Boş zamanların değerlendirilmesi konusunda "boş zamanım yoktur" yanıtını verenlerin tabloda %13.5'lik oranla temsil edildiği görülmektedir. Özellikle kadınlar ile serbest meslek sahibi ve sürekli işi olmayan erkekler bahçe ve diğer ev işleriyle de uğraştıklarından boş zamanlarının olmadığını belirtmişlerdir. Televizyon izlemek özel bir etkinlik alanı olarak görülmemekle birlikte belli bir saatte açılıp belli bir saate kadar açık duran televizyon sadece evde arka plan görüntüsü olarak düşünülmeyle birlikte, bazı katılımcılar, televizyon izlemeyi sıkıntılarından uzaklaşmanın bir aracı olduğunu belirtmişlerdir.

Tablo 76. Yakınlarını Ve Akrabalarını Ne Kadar Sıklıkla Görüştüğü

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Sık Görüşüyorum	82	41,0	41,6	41,6
Seyrek Görüşüyorum	93	46,5	47,2	88,8
Görüşmüyorum	22	11,0	11,2	100,0
Toplam	197	98,5	100,0	
Cevap Vermeyenler	3	1,5		
Toplam	200	100,0		

Katılımcıların yakınları ve akrabalarıyla görüşme sıklığını gösteren tabloya bakıldığında %46.5'i seyrek görüştüğünü, %41'i sık görüştüğünü belirtmiştir. Katılımcıların kentsel alandaki ilişki formlarını sorgulamak amacıyla sorulmuş olan bu soruda geleneksel ilişki kalıplarının devam ettiğini bize göstermektedir. Bunun yanı sıra katılımcılardan bazıları akrabalar yerine komşularla sık görüştiklerini belirtmişlerdir. Özellikle kente göç etmiş olanlar, yakınlarının ve akrabalarının farklı illerde yaşamaları nedeniyle onlarla sık görüşemediklerini, özel günlerde bile maddi olanakların sınırlı olması nedeniyle onlarla uzun süre görüşemediklerini belirtmişlerdir. Tablodan da görüldüğü gibi, ekonomik nedenlerle yakınlar ve akrabalarla her ne kadar seyrek görüşülse de akraba ve yakınlarla ilişkilerin (görel olarak) devam ettirildiğini söyleyebiliriz.

Tablo 77. En Çok Harcama Yapılan Alan

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Gıda	119	59,5	61,0	61,0
Eğitim	17	8,5	8,7	69,7
Ulaşım	1	,5	,5	70,3
Sağlık	5	2,5	2,6	72,8
Giyim	4	2,0	2,1	74,9
Fatura	23	11,5	11,8	86,7
Kira	13	6,5	6,7	93,3
Gıda,Kira, Fatura Birlikte	7	3,5	3,6	96,9
Sigara	1	,5	,5	97,4

Gıda,Fatura,Kira Birlikte	1	,5	,5	97,9
Internet	1	,5	,5	98,5
Tekel Maddeleri	1	,5	,5	99,0
Benzin	2	1,0	1,0	100,0
Toplam	195	97,5	100,0	
Cevap Vermeyenler	5	2,5		
Toplam	200	100,0		

Yapılan çalışmada örneklem grubunun aylık ortalama harcamalarında en büyük paya sahip olan giderin ne olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu soru yanıtlanırken katılımcılardan tercih yapmaları istenmiştir. Burada değerlendirilen ilk tercihlerdir. Yukarıdaki verilere göre, katılımcıların %59.5'i gibi yarısından fazlası en çok gıda alanında harcama yaptıklarını belirtmişlerdir. Dolayısıyla örneklem grubunun en çok harcama yaptığı giderin, yaşamın idamesi için gerekli koşulların sağlanmasında zorunlu olan alanda olduğunu söyleyebiliriz. Gıda seçeneğinden sonra gelirlerin harcandığı ikinci alan faturalardır. Faturalar da zorunlu ihtiyaçlar kapsamına girebilir. Çünkü, elektrik, su gibi alanlar gündelik yaşamın idame ettirilmesinde önem arz etmektedir. Bu da tabloda %11.5 oranıyla temsil edilmektedir. Dağılımın diğer çoğunluğunu oluşturan alan eğitimidir (%8.5). Özellikle çocukların eğitim almaları konusunda büyük çaba gösteren aileler, görüşmelerde okul masraflarının fazla olduğunu belirtmişlerdir. Harcama yapılan alanlara bakıldığında sigara vb tekel maddeleri (%1), benzin (%1), internet (%0.5) gibi farklı yanıtların olduğu da görülmektedir. Sigara ve içki gibi tekel maddelerinin tüketim, esasen içinde bulunulan duruma bir tepki niteliği taşımaktadır.

Mevcut koşulların olumsuzluklarından kurtulmak, yaşamlarıyla başa çıkmak için sigara ve alkol kullanıldığını söyleyebiliriz. Fakat, tabloda görüldüğü gibi bu alanlara yönelik yapılan tüketimin oldukça düşük bir yüzdeye sahiptir. Bununla birlikte, ulaşım (%0.5), kira (%6.5), sağlık (%2.5), giyim (%2) gibi, harcamaların en fazla olabileceği kategorilerdeki harcamaların da oldukça düşük olduğu görülmektedir. Genel olarak değerlendirildiğinde araştırmaya katılanların giderlerinin fazla olduğu dört temel alanın sırasıyla gıda, faturalar, eğitim ve kira olduğunu söyleyebiliriz. Bununla birlikte, katılımcıların eğlence, gezme gibi sosyal aktivitelere yönelik harcama alanlarının olmadığı görülmektedir.

Tablo 78. Tasarruf Yapma Durumu

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Evet	30	15,0	16,0	16,0
Hayır	158	79,0	84,0	100,0
Toplam	188	94,0	100,0	
Cevap Vermeyenler	12	6,0		
Toplam	200	100,0		

Katılımcılara tasarruf yapma durumlarını sorgulayan tabloya bakıldığında katılımcıların tamamına yakınının tasarruf yapmadıkları görülmektedir (%79). Tasarruf yapma davranışı gelirle ilişkilidir. Alt gelir grubunda yer alan deneklerin temel ihtiyaçlarını karşılama noktasında büyük sorunlar yaşadıkları dikkate alındığında, tasarruf yapma ikincil bir istek olarak görülmektedir. Tabloda tasarruf yapanların oranları ise %15 ile temsil edilmektedir.

Tablo 79. Tasarrufların Ne Şekilde Değerlendirildiği

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Altın Alarak	9	4,5	29,0	29,0
Euro Ve Dolar Alarak	5	2,5	16,1	45,2
Bankaya Yatırarak	6	3,0	19,4	64,5
Yastık Altı	8	4,0	25,8	90,3
Elektrik, Su, Kömür Gibi Maddeleri İdareli Kullanarak	3	1,5	9,7	100,0
Toplam	31	15,5	100,0	
Cevap Vermeyenler	169	84,5		
Toplam	200	100,0		

Tasarruf yapan katılımcılara tasarruflarını ne şekilde değerlendirdikleri sorulmuştur. Katılımcıların %4.5'i altın alarak, %4'ü yastık altında biriktirerek, %3'ü bankaya yatırarak ve %2.5'i ise EURO ve Dolar alarak birikim yaptıklarını belirtmişlerdir. Altın almak, geleneksel bir para biriktirme yöntemi olup, banka gibi modern kurumlara güvenin yada tercih etme düzeylerinin düşük olduğu görülmektedir. Bununla birlikte aylık giderlerinin fazla olduğu durumlarda bazı temel alanlarda yaptıkları harcamalarda tedbir amaçlı kısıtlamaya gittikleri görülmektedir. Elektrik, su,

kömür gibi fatura giderlerini temsil eden kalemlerde kısıtlamalar yaptıklarını belirtenlerin olduğu da görülmektedir (%1.5). Kısıtlamaların yapıldığı alanlar belirtilirken gıda bu seçenekler arasında belirtilmemiştir. Çünkü katılımcılar, elektrik, su ve kömür gibi kalemlerin gıda gibi zorunlu tüketim alanı olarak görmemekte ve kısıtlanabilirliği açısından değerlendirmektedirler. Gıda alanındaki kısıtlamalar bir ölçüde temel besinlerin alınmamasını bunun da sağlık alanında önemli problemle oluşturacağını ifade etmişlerdir.

Tablo 80. Belediye, Valilik Gibi Resmi Kurum Ve Kuruluşlardan Düzenli Olarak Yardım Alma Durumu

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Evet	7	3,5	3,6	3,6
Hayır	188	94,0	96,4	100,0
Toplam	195	97,5	100,0	
Cevap Vermeyenler	5	2,5		
Toplam	200	100,0		

Katılımcıların belediye, valilik gibi resmi kurum yada kuruluşlardan düzenli yardım alıp almadıklarını sorgulayan tabloya bakıldığında katılımcıların %94'ünün düzenli bir yardım almadıkları görülmektedir. Yardım almadığını belirtenler, SSK yada diğer sosyal güvenlik kurumlarına bağlı olmalarından dolayı yardım alamadıklarını ifade etmişlerdir. Bu noktada katılımcılar, devletin yada belediyelerin sosyal yardımların sağlanması konusunda yetersizliklerini sıklıkla vurgulamışlardır.

Tablo 81. Sosyal Aktiviteleri Hangi Sıklıkla Gerçekleştirdiği

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Çok Sık	2	1,0	1,0	1,0
Sıklıkla	7	3,5	3,5	4,5
Arada Bir	14	7,0	7,0	11,5
Nadiren	2	1,0	1,0	12,5
Hiç	175	87,5	87,5	100,0
Toplam	200	100,0	100,0	

Tabloya göre katılımcıların %87.5'i gibi çoğunluğu sosyal aktivite gerçekleştirme sıklığını hiç olarak belirtmişlerdir. Sosyal aktivitenin gerçekleştirilme sıklığı, zaman ve maddi olanaklarla ilişkili olarak artmakta yada azalmaktadır ve buna bağlı olarak belli bir yaşam tarzının çerçevesini oluşturmaktadır. Katılımcıların gelir düzeyleri dikkate alındığında sosyal aktivitenin gerçekleştirilme sıklığının çok düşük oranda olması anlamlı görünmektedir. Gelir düzeylerinin düşük olması onların yaşam tarzını etkilemektedir. Sinema, tiyatroya gitmek, arkadaşlarla kafede oturmak, alışveriş merkezlerinde dolaşmak gibi sosyal aktiviteler, kente katılımın, kentle bütünleşmenin araçları olarak değerlendirildiğinde araştırmaya katılanların kente katılım, kentle bütünleşme eğilimlerinin oldukça düşük olduğunu söyleyebiliriz. Araştırmada elde edilen bu bulgular Ünverdi ve Evren'in İzmir'de Onur mahallesi üzerine yaptığı alan çalışmasındaki bulgularla benzerlik göstermektedir (2008:255-259).

Tablo 82. Size Göre Zengin Kimdir

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Mutlu Olan	2	1,0	1,0	1,0
Baştakiler	8	4,0	4,0	5,1
Sağlığı İyi Olan	6	3,0	3,0	8,1
Malı Mülkü Olan	10	5,0	5,1	13,1
Evi, Arabası Olan	11	5,5	5,6	18,7
Hali Vakti Yerinde Olan	1	,5	,5	19,2
Parası Olan	129	64,5	65,2	84,3
Borcu Olmayan	6	3,0	3,0	87,4
Bilmiyorum	3	1,5	1,5	88,9
Başbakan	1	,5	,5	89,4
Sağlıklı Olan	2	1,0	1,0	90,4
Rahat Yaşayan	3	1,5	1,5	91,9
Kendine Güvenen	1	,5	,5	92,4
Lüks İçinde Yaşayan	2	1,0	1,0	93,4
Fabrika Sahibi	5	2,5	2,5	96,0
Yaşam Standardı Yüksek Olan	1	,5	,5	96,5
İşveren	1	,5	,5	97,0

Gönlü Zengin Olan	1	,5	,5	97,5
Haksız Şekilde Para Kazanan	2	1,0	1,0	98,5
Ev Kirası Ödemeyen, Emekli Olan	1	,5	,5	99,0
Allah	1	,5	,5	99,5
Eğitimli Olan	1	,5	,5	100,0
Toplam	198	99,0	100,0	
Cevap Vermeyenler	2	1,0		
Toplam	200	100,0		

Katılımcıların zenginlik algısını, zenginlere yönelik tutumlarını tespit etmek amacıyla sorulan soruya verilen yanıtlara bakıldığında 3 temel algılaşma biçiminin olduğu görülmektedir. İlki kendisi dışında yada kendisinden farklı olana yönelik rasyonel bakış açısı, ikincisi, yine farklı olana yönelik negatif algı (yargılayıcı, öfkeli), üçüncüsü ise bulunduğu konumu esprili olarak değerlendirmeye dayalı bakış açısıdır. %64,5'inin zenginliği para ölçütüne göre değerlendirdikleri, parası olan zengindir şeklinde görüş bildirdikleri görülmektedir. Bu yanıtlar bir ölçüde katılımcıların kendisi dışında olana yönelik geliştirilen rasyonel algıya gönderme yapmaktadır. Çünkü nesnel temellere dayalı bir tanımlama yapılmıştır. Yapılan tanımlamalar, bir ölçüde, katılımcıların içinde buldukları koşulların, eksikliklerinin, sahip olmak istediklerinin bir yansımasıdır. Parası olan, borcu olmayan, fabrika sahibi, malı-mülkü olan ev kirası ödemeyen, emekli olan, yaşam standardı yüksek olan, sağlığı yerinde olan şeklindeki tanımlamaları da bu kategoride değerlendirebiliriz. Haksız yere para kazanan, mutlu olan, kendine güvenen, lüks içinde yaşayan şeklindeki tanımları ise negatif yargılar olarak değerlendirebiliriz. Gönlü zengin olan, Allah, şeklindeki tanımlamanın ise esprili bir algı olduğunu söylemek mümkündür. Genel olarak Smith'in belirttiği gibi, değerlendirildiğinde yoksulluk (yoksullar) ve zenginlik (zenginler) hakkında bireylerin ne düşündükleri, onlara karşı ne hissettikleri veya nasıl davrandıklarıyla ilgilidir. Bu noktada grupların kendileri hakkındaki tutumları önemlidir (akt. Çukur, 2008:117).

Tablo 83. Size Göre Yoksul Kimdir

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Mutlu Olmayan	2	1,0	1,0	1,0
Parası Olmayan	159	79,5	80,3	81,3
Karnını Doyuramayanlar	1	,5	,5	81,8
Ezik Ve Merhametli Olan	1	,5	,5	82,3
Evi Ve Arabası Olmayan	5	2,5	2,5	84,8
Borcu Olan	4	2,0	2,0	86,9
Sevgisi Olmayan Her şeyden Yoksun Olan	4	2,0	2,0	88,9
Bizim Gibi Olanlar	9	4,5	4,5	93,4
Gariban Olan	5	2,5	2,5	96,0
Bilmiyorum	1	,5	,5	96,5
Tembel Olan İş Beğenmeyen	1	,5	,5	97,0
Bakıma İhtiyacı Olanlar	1	,5	,5	97,5
Akılsız Olan	1	,5	,5	98,0
Asgari Ücret Alan	2	1,0	1,0	99,0
Hakkını Aramasını Bilmeyen	1	,5	,5	99,5
Kendini Eğitmeyen	1	,5	,5	100,0
Toplam	198	99,0	100,0	
Cevap Vermeyenler	2	1,0		
Toplam	200	100,0		

Araştırmaya katılanların yoksul yada yoksulluk hakkında sahip oldukları tutumlarını ölçmek için sorduğumuz soruya verilen yanıtlara bakıldığında %79.5'inin parası olmayan yanıtını verdiği görülmektedir. Katılımcıların %4.5'i "bizim gibi olanlar", %2.5'i "evi ve arabası olmayanlar", %2.5'i "gariban olanlar", %2'si "sevgisi olmayan ve her şeyden yoksun olan", %2'si "borcu olan" yanıtını vermiştir. Tablo 83'de verilen yanıtlar çerçevesinde genel olarak değerlendirdiğimizde yoksulluk algısının karakter zayıflığı, tembellik, kontrol eksikliği, aklını kullanamayan, kendisini eğitmeyen, hakkını aramasını bilmeyen, ezik ve merhametli olan, karnını doyuramayan gibi negatif kişilik özellikleri çerçevesinde biçimlendiğini söyleyebiliriz. Bu tarz bir

bakış açısında, yoksul olan kendisini içinde bulunduğu koşulların sorumlusu olarak değerlendirmektedir. Verilen cevapların bu yönde olduğu görülmektedir. Yoksulluğu ya da yoksulu, yapısal nedenlere dayalı olarak tanımlamanın yaygın olmadığını söylemek mümkündür. Tablo 82'deki ve Tablo 83'teki verileri birlikte değerlendirdiğimizde zengine yönelik daha olumlu tanımlamalar yapılırken yoksula yönelik (kendilerine) daha olumsuz yargılamalar yapıldığı görülmektedir. Başka bir ifadeyle zenginler için güçlü olmaları atfi önem kazanırken yoksul için güçsüz olan yada güçlü olmayı beceremeyen şeklinde kendilerine yönelik daha yargılayıcı bir tutuma sahip oldukları görülmektedir. Yapamayan, beceremeyen, akılsız olan, ezik olan, tembel olan işini beğenmeyen, hakkını aramasını bilmeyen, karnını doyuramayan gibi yapabilirliklerinin düşük olduğunu belirten yargılayıcı, olumsuz özelliklerin ön plana çıkartıldığı atıfların yaygın olduğu görülmektedir.

Tablo 84. Ait Hissedilen Toplumsal Sınıf

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Orta Sınıf	109	54,5	54,8	54,8
Alt Sınıf	83	41,5	41,7	96,5
Ortanın Altı	4	2,0	2,0	98,5
Orta Üstü	1	,5	,5	99,0
Üst	2	1,0	1,0	100,0
Toplam	199	99,5	100,0	
Cevap Vermeyenler	1	,5		
Toplam	200	100,0		

Katılımcıların kendilerini hangi toplumsal sınıfa ait hissettiklerine yönelik düşüncelerinin tespit edilmesine yönelik sorulan soruya verilen yanıtlara göre, %54.5'i orta sınıfa ait hissettiğini, %41.5'i alt sınıfa ait hissettiğini belirtmiştir. Ortanın altı sınıfa ait olduğunu belirtenlerin oranı ise %2, ortanın üstü yanıtını verenlerin oranı %0.5'dir. Katılımcıların bir kısmının esprili yanıt verdikleri görülmüştür. Toplumsal sınıf algısı yada sınıfsal aidiyetliğe yönelik geliştirilen tutumlar, ekonomi gibi yapısal nedenlerle birlikte, kişinin kendisi ile kendisi dışında olana yönelik yaptığı atıfların ve değerlendirmelerin de bir ifadesi olarak düşünüldüğünde, katılımcıların aidiyetlik hissi daha ziyade kendisinden daha kötü koşullarda yaşayanlarla karşılaştırarak kendilerini tanımlamaları çerçevesinde gerçekleşmektedir. Toplumsal sınıfın somut belirleyici

ölçütü olan gelir ya da ekonomik sermaye sahipliği, özellikle alt gelir grubunda yer alanlar için bizden daha kötü durumda olanlar da var noktasında değerlendirilmektedir. Major ve O'Brien değersizleştirilmiş bir sosyal kimliğe sahip olmanın (damgalama/damgalanma) kişinin stres gibi yoğun olumsuz durumlar ile karşılaşma riskini arttıracaklarını belirtmektedirler. Bireyin içinde bulunduğu yoksullu koşullarının veya yoksul kişinin ait olduğu toplumsal-kültürel çevrenin yoksulluk konusunda sahip olduğu sosyal bilişsel temsillerin yoksul bireylerin kimlik oluşumunu veya benlik algısını büyük ölçüde etkilediğini belirtmişlerdir (akt. Çukur, 2008:128). Dolayısıyla kişinin kendisini ait hissettiği sınıf sorusuna yapısal ölçütlerden ziyade bu kimlik ve benlik oluşumuna etki eden bilişsel algılamaların etkili olduğunu söyleyebiliriz. Örneklem grubunun ekonomik olarak alt gelir grubunda yer aldığına dikkat edildiğinde kendisini orta, ortanın üstü yada üst sınıfa ait hissediyorum şeklindeki yanıtları, bu tarz bilişsel temsillerin ve şükürcü bir bakış açısının etkili olduğunu söyleyebiliriz.

Tablo 85. Türkiye'deki Siyasi Politikaların Eşit ve Sağlıklı İşleyip İşlemediği Konusundaki Değerlendirmeler

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Evet	16	8,0	8,0	8,0
Hayır	184	92,0	92,0	100,0
Toplam	198	99,0	100,0	
Cevap Vermeyenler	2	1,0		
Toplam	200	100,0		

Türkiye'deki siyasi politikaların eşit ve sağlıklı işleyip işlemediği konusunda katılımcıların görüşlerini gösteren tabloda, % 92'nin Türkiye'deki siyasi politikaların eşit ve sağlıklı işlemediği yönündeki düşünceye sahip oldukları görülmektedir. Türkiye'deki politikaların eşit ve sağlıklı işlediğini düşünenlerin oranı ise %8 gibi oldukça düşük bir orana sahiptir. Genel olarak bakıldığında katılımcıların Türkiye'deki mevcut siyasi politikalara, koşullara karşı eleştirel baktıkları görülmektedir. Bunun nedeni, içinde buldukları koşulların nedenini mevcut sistemin işleyiş mekanizmalarında görmeleridir. Yapılan görüşmelerde devletin, eğitim, sağlık, iş, barınma gibi konularda kendilerini destekler nitelikte çözüm ve politikalar geliştirmede sıklıkla vurgulanmıştır.

Tablo 86. Türkiye'deki En Önemli Sorunun/Sorunların Ne Olduğu

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Kriz	4	2,0	2,1	2,1
Başbakanı Beğenmiyorum	5	2,5	2,7	4,8
Ekonomi,İşsizlik,Kürt Sorunu	12	6,0	6,4	11,2
İşsizlik	19	9,5	10,1	21,3
İşsizlik, Terör	55	27,5	29,3	50,5
İşsizlik Ve Eğitim	15	7,5	8,0	58,5
İşsizlik, Terör, Organ Mafyası	2	1,0	1,1	59,6
İşsizlik,Sağlık	10	5,0	5,3	64,9
İşsizlik,Terör,Sağlık	38	19,0	20,2	85,1
Kriz, Başbakan	1	,5	,5	85,6
Bilmiyorum	2	1,0	1,1	86,7
Her Türlü Sorun Var	1	,5	,5	87,2
Altyapı Ve Yol	1	,5	,5	87,8
İşsizlik, Yoksulluk	16	8,0	8,5	96,3
İşsizlik, Terör,Eğitim	1	,5	,5	96,8
Yönetim	2	1,0	1,1	97,9
İşsizlik,Terör, Siyaset	3	1,5	1,6	99,5
İşsizlik, Ayrımcılık	1	,5	,5	100,0
Toplam	188	94,0	100,0	
Cevap Vermeyenler	12	6,0		
Toplam	200	100,0		

Katılımcıların Türkiye'deki önemli 3 sorunun ne olduğuna yönelik verdikleri yanıtlara bakıldığında, katılımcıların belli bir kısmının sadece 2 yada 1 sorun belirttikleri görülmektedir. Buna göre, katılımcıların %27.5'i işsizlik ve terör, %19'u işsizlik, terör ve sağlık, %9.5'i sadece işsizlik ve %8'i işsizlik ve yoksulluk yanıtını vermiştir. Bazı katılımcılar soruya yanıt vermekten kaçınmışlardır (%6-12 kişi). Genel olarak bakıldığında işsizlik, temel sorun olarak değerlendirilmektedir. Bunlarla birlikte dağılımı oluşturan diğer kategoriler ise, alt yapı, eğitim, kriz, başbakan, yönetim, ayrımcılık, Kürt sorunu, organ mafyası gibi sorunlardan oluşmaktadır.

Tablo 87. Meşgul Olunan İşin Geleceği

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Kötü	80	40,0	56,7	56,7
İyi Görüyorum	29	14,5	20,6	77,3
Belirsiz	23	11,5	16,3	93,6
Bu Şekilde Devam Eder		4,5	6,4	100,0
Toplam	141	70,5	100,0	
Cevap Vermeyenler	59	29,5		
Toplam	200	100,0		

Katılımcıların şu anda meşgul oldukları işin geleceğine yönelik düşüncelerini gösteren tabloya göre, %40'ı “kötü”, %14.5'i “iyi görüyorum”, %11.5'i “belirsiz”, %4.5'i “bu şekilde devam eder” yanıtını vermiştir. Bu veriler çerçevesinde örneklem grubunun geleceğe dair karamsar bir bakış içerisinde olduklarını söyleyebiliriz. Bu da onların farklı risklere daha çok açık ve güvenlikten yoksun hissetmelerine yol açmaktadır.

Tablo 88. İlerde Daha İyi Koşullarda Yaşayacağına Yönelik İnancı

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Evet	66	33,0	34,2	34,2
Hayır	122	61,0	63,2	97,4
Belirsiz	8	4,0	4,1	100,0
Toplam	193	96,5	100,0	
Cevap Vermeyenler	4	2,0		
Toplam	200	100,0		

Katılımcıların %61'i ileride daha iyi koşullarda yaşayacağına dair inancının olmadığını, %33'ü daha iyi koşullarda yaşayacağını belirtmiştir. İlerideki koşulların belirsiz olduğunu belirtenlerin oranı %4'tür. Belirsiz yanıtı verenler, şu an buldukları koşullardan hoşnut olmadıklarını, gelecekte de benzer koşullarda yaşayacaklarını, bunun nedenini ise mevcut durumlarını değiştirebilecek kaynaklardan yoksun olmaları şeklinde ifade etmişlerdir.

Tablo 89. İleriki Yaşta Geçimin Nasıl Sağlanacağı

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Emekli Olarak	55	27,5	30,1	30,1
Dilenerak	21	10,5	11,5	41,5
Bu Şekilde Devam Eder, Umudum Yok	29	14,5	15,8	57,4
Çocuklardan Yardım Alarak	6	3,0	3,3	60,7
Ek İşler Yaparak	1	,5	,5	61,2
Aynı İşimde Çalışmaya Devam Ederek	30	15,0	16,4	77,6
Eşimin Maaşı İle	3	1,5	1,6	79,2
Herhangi Bir Planım Yok	13	6,5	7,1	86,3
Kendime İş Yeri Açarak	19	9,5	10,4	96,7
Devlet Dairesinde Çalışmak İstiyorum	2	1,0	1,1	97,8
Köye Geri Dönmek	2	1,0	1,1	98,9
Şu Anki Birikimlerimle	2	1,0	1,1	100,0
Toplam	183	91,5	100,0	
Cevap Vermeyenler	17	8,5		
Toplam	200	100,0		

Tablo 89 araştırmaya katılanların sonraki süreçte yaşamlarını nasıl idame ettireceklerine yönelik planlarının olup olmadığını tespit etmeye yönelik sorduğumuz soruya verilen yanıtları göstermektedir. Buna göre, katılımcıların %27.5'i "emekli olarak", %15'i "aynı işinde çalışmaya devam ederek", %14.5'i "bu şekilde devam eder, umudum yok", %10.5'i "dilenerak", %9.5'i "kendi iş yerimi açarak", %6.5'i "herhangi bir planım yok", %3'ü "çocuklardan yardım alarak" şeklinde cevaplar vermişlerdir. Bunlarla birlikte eşinin maaşıyla, şu anki birikimleriyle, köye geri dönerek, devlet dairesinde çalışarak, ek işler yaparak ileri yaşamlarında geçimlerini sağlama planları yaptıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 90. Şimdiye Kadar STK'lardan Ya da Devlet Kuruluşlarından Sosyal Yardım Alma Durumu

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Evet	20	10,0	11,2	11,2
Hayır	158	79,0	88,8	100,0
Toplam	178	89,0	100,0	
Cevap Vermeyenler	22	11,0		
Toplam	200	100,0		

Katılımcıların verdikleri yanıtlara bakıldığında %79'u şimdiye kadar STK'lar yada devlet kuruluşlarından herhangi bir yardım almadıklarını belirtirken, %10'u STK yada devlet kuruluşlarından yardım aldığını belirtmiştir. Soruya 22 kişi cevap vermemeyi tercih etmiştir.

Tablo 91. Hangi Konuda Sosyal Yardım Talebinde Bulunduğu

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Yiyecek, Giyecek Gibi Temel İhtiyaçlar	26	13,0	68,4	68,4
Kredi Kartı Ödemesi	1	,5	2,6	71,1
Eğitim	3	1,5	7,9	78,9
Sağlık	3	1,5	7,9	86,8
Yakacak	4	2,0	10,5	97,4
İş Talebi	1	,5	2,6	100,0
Toplam	38	19,0	100,0	
Cevap Vermeyenler	162	81,0		
Toplam	200	100,0		

Sosyal yardım alanların hangi alanlarda sosyal yardım talebinde bulduklarını gösteren tabloya göre katılımcıların %13'ü yiyecek, giyecek gibi temel ihtiyaçlar konusunda yardım talebinde bulduklarını belirtmişlerdir. Eğitim (%1.5), sağlık (%1.5) yakacak (%2) gibi diğer ihtiyaç alanlarında yardım talebinde bulunanların oranın oldukça düşüktür.

Tablo 92. Sosyal Yardım Talebinin Yanıtı

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Kabul Edildi	14	7,0	34,1	34,1
Reddedildi	24	12,0	58,5	92,7
Beklemede	3	1,5	7,3	100
Toplam	41	20,5	100,0	
Cevap Vermeyenler	159	79,5		
Toplam	200	100,0		

Katılımcıların sosyal yardım taleplerine verilen yanıtla bakıldığında %12'si sosyal yardım talebinin reddedildiğini, %7'si kabul edildiğini belirtmiştir.

Tablo 93. Sosyal Yardım Talebinin Kim Üzerinden Yapıldığı

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Kendi Üzerimden	15	7,5	44,1	44,1
Çocuklarımların Üzerinden	4	2,0	11,8	55,9
Eşimin Üzerinden	6	3,0	17,6	73,5
Kardeşim	1	,5	2,9	76,5
Kendim Ve Çocuklarımlarım	4	2,0	11,8	88,2
Babam Üzerinden	1	,5	2,9	91,2
Kayınpeder	1	,5	2,9	94,1
Kayınvalide	2	1,0	5,9	100,0
Toplam	34	17,0	100,0	
Cevap Vermeyenler	166	83,0		
Toplam	200	100,0		

Katılımcıların %7.5'i yardım talebini "kendi üzerinden", %3'ü "eşinin üzerinden", %2'si "çocuklarımların üzerinden" yaptığını belirtmiştir.

Tablo 94. Devlet Ya da Sivil Toplum Örgütleri Tarafından Verilen Yardımları Yeterli Bulunup Bulunmadığı

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Evet	35	17,5	18,0	18,0
Hayır	157	78,5	80,9	99,0
Bilmiyorum	2	1,0	1,0	100,0
Toplam	194	97,0	100,0	
Cevap Vermeyenler	6	3,0		
Toplam	200	100,0		

Katılımcıların devlet ya da Sivil Toplum Kuruluşları tarafından verilen yardımları yeterli bulup bulmadıklarına bakıldığında yeterli bulmayanların oranı %78.5, yeterli bulanların oranı ise %17.5'dir.

Tablo 95. Şimdiye Kadar Uzun Süre İşsiz Kalıp Kalmadığı

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Evet	68	34,0	44,4	44,4
Hayır	79	39,5	51,6	96,1
Sürekli	6	3,0	3,9	100,0
Toplam	153	76,5	100,0	
Cevap Vermeyenler	47	23,5		
Toplam	200	100,0		

Katılımcıların %39.5'i uzun süre işsiz kalmadığını belirtirken, %34'ü uzun süre işsizlik sorunu yaşadığını belirtmiştir. İşsizlik sorununu sürekli yaşadığını belirtenlerin oranı ise %3'tür.

Tablo 96. Ne Kadar Süre İşsiz Kaldığı

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli 9 Yıl	3	1,5	4,3	4,3
Şimdiye Kadar Çalışmadım	3	1,5	4,3	8,6
6 Ay	9	4,5	12,9	21,4
2 Yıl	7	3,5	10,0	31,4
Sürekli	17	8,5	24,3	55,7
15 Yıl	3	1,5	4,3	60,0
1 Yıl	6	3,0	8,6	68,6
2 Ay	2	1,0	2,9	71,4
3 Yıl	8	4,0	11,4	82,9
8 Ay	3	1,5	4,3	87,1
10 Yıl	2	1,0	2,9	90,0
5 Yıl	7	3,5	10,0	100,0
Toplam	70	35,0	100,0	
Cevap Vermeyenler	130	65,0		
Toplam	200	100,0		

İşsiz kalan katılımcıların ne kadar süre işsiz kaldıklarına bakıldığında, sürekli işsiz olduklarını belirtenlerin oranı %8.5, 6 ay işsiz kaldığını belirtenlerin oranı %4.5, 3 yıl işsiz kaldığını belirtenlerin oranı %4, 2 yıl işsiz kaldıklarını belirtenlerin oranı %3.5, 1 yıl işsiz kaldığını belirtenlerin oranı %3 olarak görülmektedir. Tabloya göre, katılımcıların işsizlik süreleri -sürekli işsiz kaldığını ve şimdiye kadar hiç çalışmadığını belirtenlerin dışında- 1-10 yıl ile 2-8 ay arasında değişmektedir. Dolayısıyla örneklem grubun için işsizliğin önemli bir sorun olduğunu söylemek mümkündür.

Tablo 97. Eklemek İstenilen Şeyler

	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli Yardım Denizlinin Yerlisine Yapılıyor, Başka Yerlerden Gelenlere Yardım Yapılmıyor, Uzun Süre Aç Kaldım	1	,5	4,8	4,8
Yardımlar Araştırılmadan Veriliyor	1	,5	4,8	9,5
Barınacak İyi Yer Talebinde Bulunuyor	1	,5	4,8	14,3

Yardımlar Eşit Dağıtılmıyor, Doğulu Vatandaşlara Veriliyor	6	3,0	28,6	42,9
Krizin Bitmesini Ve İşsizliğin Çözümlemesini Diliyorum	6	3,0	28,6	71,4
Devlet Eğitime Destek Versin	2	1,0	9,5	81,0
Devlet Yoksullarla İlgilenmeli	1	,5	4,8	85,7
Geleceğin Çok Kötü Olacağını Düşünüyorum	1	,5	4,8	90,5
İşsizliğe Bir Çözüm Yolu Bulunmalı	1	,5	4,8	95,2
Yeşil Kartı Kaldırılsın	1	,5	4,8	100,0
Toplam	21	10,5	100,0	
Cevap Vermeyenler	179	89,5		
Toplam	200	100,0		

Araştırmaya katılanlara son olarak ilave etmek istedikleri şeylerin olup olmadığı sorulmuştur. Buna göre, katılımcıların %3'ü yardımların eşit dağıtılmadığını, yardımların daha çok doğu kökenli vatandaşlara verildiğini, %3'ü krizin bitmesini ve işsizliğin çözümlenmesini istediğini, %1'i devletin eğitime destek vermesini, %2'si devletin yoksullara yardım etmesini, geleceğin çok kötü olacağını, yeşil kart uygulamasının kaldırılmasını, yardımların araştırılmadan verildiğini, barınacak iyi yerlerin sağlanması şeklinde görüşlerini belirttikleri görülmektedir.

4.2. Ki-Kare Tabloları

Tablo 98. Cinsiyet Eğitim Durumu

	Eğitim Durumunuz Nedir?							Toplam
	Okuma Yazma Bilmiyor	Okuma Yazma Biliyor	İlkokul Mezunu	Ortaokul Mezunu	Lise Ve Dengi Okul Mezunu	Ön Lisans (2 Yıllık Yüksek Okul) Mezunu	Üniversite Mezunu	
Kadın Sayı	16	3	60	12	7	1	1	100
%	16,0%	3,0%	60,0%	12,0%	7,0%	1,0%	1,0%	100,0%
Erkek Sayı	5	4	58	16	14	1	2	100
%	5,0%	4,0%	58,0%	16,0%	14,0%	1,0%	2,0%	100,0%
Toplam Sayı	21	7	118	28	21	2	3	200
%	10,5%	3,5%	59,0%	14,0%	10,5%	1,0%	1,5%	100,0%

$$\chi^2_{(1)} = 9,177^a \text{ p} < .001$$

Kadının sosyal alandaki konumu, genel olarak erkeğin konumuna göre tanımlanmaktadır. Kadının statüsü, cinsiyet ilişkileri içerisinde biçimlenmekte, kadının kendisini sosyal alanda var etme stratejileri, sosyal ilişkileri bu yerleşik kalıplara göre değişmekte ve yeniden üretilmektedir. Bu tarz bir algılamamanın en çok öne çıktığı alan, başka bir ifadeyle sosyal yaşam içerisinde cinsiyete dayalı farklılaşmaların en belirgin olduğu alan eğitimidir. Cinsiyet ve eğitim durumu arasındaki ilişkiyi gösteren tabloya göre, cinsiyete göre eğitim durumu arasında düşük derecede bir farklılaşma görülmekle birlikte kadınların eğitim düzeyi açısından erkeklerden geride oldukları anlaşılmaktadır ($\chi^2_{(1)} = 9,177^a \text{ p} < .001$). Tabloya göre, cinsiyet ve eğitim düzeyi arasında anlamlı bir ilişki vardır. Kadınlar arasında ilkököl mezunu olanların oranı, %60, okuma- yazma bilmeyenlerin oranı %16, ortaokul mezunu olanların oranı %12, lise ve dengi okul mezunu olanların oranı %7'dir. Erkekler arasında ise ilkököl mezunu olanların oranı %58, ortaokul mezunu olanların oranı %16, lise ve dengi okul mezunu olanların oranı %14'tür. Erkekler arasında okuma-yazma bilmeyenlerin oranı (%5), kadınlara göre düşüktür (%16). Her iki cins içinde çoğunluğu oluşturan dilimin ilkököl mezunu olduğu görülmekle birlikte (%59) Genel olarak değerlendirildiğinde örneklem grubunda

kadınların eğitim seviyelerinin erkeklere göre düşük olduğunu söyleyebiliriz. Cinsiyete bağlı eğitim düzeyi farklılaşması konusunda benzer bulguların N. Adak'ın çalışmasında da görülmektedir. Adak'ın çalışmasında, kırdan kente gidildikçe eğitim düzeyi yükselmektedir. Fakat gecekondü bölgelerinde yaşayan kadınların eğitim düzeyleri köydekilerden farklılık göstermemektedir. Okuma-yazma bilmeyen kadınların çoğunluğu gecekondü bölgesinde yaşamaktadır (2002:236). Bu çalışmada elde edilen verilerle bir kıyaslama yapacak olursak, örneklem grubumuzu oluşturan her iki cinsinde yoğunlaştıkları eğitim düzeyi ilkokuldur. Her ne kadar erkek katılımcıların eğitim düzeyleri kadınlarınkinden yüksek görünse de bu oranının aşırı bir farklılık yaratacak biçimde olmadığı, birbirlerine yakın değerlere sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 99. Cinsiyet Doğum Yeri

		Doğum Yeri					Toplam
		Köy	Kasaba	Küçük Kent	Metropol Kent	İlçe	
Kadın	Sayı	48	17	22	1	10	98
	%	49,0%	17,3%	22,4%	1,0%	10,2%	100,0%
Erkek	Sayı	49	9	35	1	6	100
	%	49,0%	9,0%	35,0%	1,0%	6,0%	100,0%
Toplam	Sayı	97	26	57	2	16	198
	%	49,0%	13,1%	28,8%	1,0%	8,1%	100,0%

$$\chi^2(2)=6,417^a \text{ p} < .005$$

Cinsiyet ve doğum yeri arasındaki ilişkiyi gösteren tabloya göre, ($\chi^2(2)=6,417^a \text{ p} < .005$). Kadınlar ve erkekler arasında doğum yeri köy olanların oranlarının aynı olduğu görülmektedir. Bu oran dağılımın en yüksek yüzdelik dilimini oluşturmaktadır (%49). Erkek katılımcılar arasında doğum yeri küçük kent olanların oranı %35, kadın katılımcılar arasında doğum yeri küçük kent olanların oranı ise %22.4'tür. Bununla birlikte, kadın katılımcılar arasında doğum yeri kasaba olanların oranı %17.3, erkekler arasında ise %9 olduğu görülmektedir. Her iki cins içinde metropol kökenli olanların oranlarının %1'lik bir dilime karşılık gelmektedir. Dolayısıyla doğum yeri açısından cinsiyete bağlı bir farklılaşmanın olmadığı söylenebilir.

Tablo 100.Eğitim Durumu Doğum Yeri

		Doğum Yeri					Toplam
		Köy	Kasaba	Küçük Kent	Metropol Kent	İlçe	
Okuma Yazma Bilmiyor	Sayı	12	3	5	0	1	21
	%	57,1%	14,3%	23,8%	,0%	4,8%	100,0%
Okuma Yazma Biliyor	Sayı	2	3	2	0	0	7
	%	28,6%	42,9%	28,6%	,0%	,0%	100,0%
İlkokul Mezunu	Sayı	60	11	34	0	13	118
	%	50,8%	9,3%	28,8%	,0%	11,0%	100,0%
Ortaokul Mezunu	Sayı	15	4	6	1	1	27
	%	55,6%	14,8%	22,2%	3,7%	3,7%	100,0%
Lise Ve Dengi Okul Mezunu	Sayı	6	4	8	1	1	20
	%	30,0%	20,0%	40,0%	5,0%	5,0%	100,0%
Ön Lisans (2 Yıllık Yüksek Okul) Mezunu	Sayı	1	0	1	0	0	2
	%	50,0%	,0%	50,0%	,0%	,0%	100,0%
Üniversite Mezunu	Sayı	1	1	1	0	0	3
	%	33,3%	33,3%	33,3%	,0%	,0%	100,0%
Toplam	Sayı	97	26	57	2	16	198
	%	49,0%	13,1%	28,8%	1,0%	8,1%	100,0%

$$\chi^2(3) = 22,631^a \quad p < .005$$

Eğitim durumu ile doğum yeri arasındaki ilişkinin gösterildiği bu tabloda anlamlı bir ilişkinin olduğundan bahsedilebilir ($\chi^2(3) = 22,631^a \quad p < .005$, ilişki derecesi yaklaşık 0,34). Tablonun genel bir yorumu yapıldığında, okuma yazma bilmeyenler arasında doğum yeri köy olanların oranı %57.1, ilk okul mezunu olanlar arasında doğum yeri köy olanların oranı %50.8, ortaokul mezunları arasında doğum yeri köy olanların oranı %55.6, lise ve dengi okul mezunu olanlar arasında doğum yeri köy olanların oranı %30'dur. Ön lisans (2 yıllık yüksek okul) ve üniversite mezunu olanlar arasında küçük kent ile metropol kent doğumlu olanların oranı birbirine eşittir. Üniversite mezunu olanlar arasında doğum yerleri köy, kasaba vb. küçük ölçekli yerleşim birimlerinden olanların oranlarının düşük olduğu görülmektedir. Tabloda dikkat çeken diğer nokta, okuma-yazma bilmeyen, ilk-orta okul mezunu olanlar arasında doğum yeri metropol

kent olanlar bulunmamakla birlikte lise ve dengi okul mezunu olanlar arasında doğum yeri metropol kent olanların oranının sadece %5 olduğu gözlemlenmektedir.

Tablo 101. Aylık Net Gelir Sosyal Güvence Durumu

		Herhangi Bir Sosyal Güvenlik Kurumundan Sosyal Güvenceniz Var Mı		Toplam
		Evet	Hayır	
İşsizim Hiç Gelirim Yok	Sayı	13	16	29
	%	44,8%	55,2%	100,0%
500 YTL den Az	Sayı	18	13	31
	%	58,1%	41,9%	100,0%
501-1000 YTL	Sayı	87	17	104
	%	83,7%	16,3%	100,0%
1001-2000 YTL	Sayı	23	0	23
	%	100,0%	0%	100,0%
2001-3000 YTL	Sayı	2	1	3
	%	66,7%	33,3%	100,0%
3001 Ve Yukarısı	Sayı	1	0	1
	%	100,0%	0%	100,0%
Belli Olmuyor	Sayı	2	0	2
	%	100,0%	0%	100,0%
Toplam	Sayı	146	47	193
	%	75,6%	24,4%	100,0%

$$\chi^2_{(4)} = 32,275^a \quad p < .005$$

Sosyo-ekonomik koruma ve yoksullukla mücadelede önemli araçlardan biri olan sosyal güvenlik sistemi, çalışanları risklere karşı korumak amacıyla oluşturulmuştur. Resmi olarak bir işte çalışmak beraberinde sosyal güvenceye sahip olmayı getirmektedir. Sosyal güvenceye sahip olan kişi, örneğin sağlık hizmetlerinden ücretsiz yararlanabilmektedir. Sosyal güvenceye sahip olmayanlar ise eşlerinin sosyal güvencesi varsa onların üzerinde bu hizmetlerden yararlanabilmektedirler. Genel olarak tabloya bakıldığında örneklem grubunun düşük de olsa belli gelire sahip oldukları ve resmi

olarak bir işte çalıştıkları dikkate alındığında gelire bağlı olarak sosyal güvenceye sahip olma durumu farklılık göstermektedir. Tabloya göre belli bir gelire sahip olanların sosyal güvencelerinin olduğu görülmektedir. Katılımcıların aylık net gelirleri ile sosyal güvenceye sahip olmaları arasında oluşturulan çapraz tabloda anlamlı bir ilişkinin olduğundan bahsedilebilir ($\chi^2_{(4)}= 32,275^a$ $p< .005$, ilişki derecesi:0,41). Sosyal güvenceye sahip olmada gelirin farklılaşmaya yol açtığı anlaşılmaktadır. Gelir düzeyi 501-1000 YTL arasında olan katılımcılar arasında sosyal güvenceye sahip olanların oranı %83.7'dir. Bu oran, dağılımın çoğunluğunu oluşturmaktadır. Yine bu gelir aralığında olanlar arasında sosyal güvenceye sahip olmayanların oranı %16.3 olarak gözlemlenmiştir. Gelir düzeyi 500 YTL'den az olanlar arasında sosyal güvencesi olanların oranı %58.1; sosyal güvencesi olmayanların oranı ise %41.9'dur. Katılımcılar arasında hiç geliri olmayanların %55.2'sinin herhangi bir sosyal güvenlik kurumuna bağlı olmadıkları görülmektedir. 2000 YTL ve üstü gelire sahip olanların %33.3'ünün herhangi bir sosyal güvenlik kurumuna bağlı olmadığı söylenebilir. Dolayısıyla, tablodan hareketle, gelir düzeyi düştükçe sosyal güvenceye sahip olanların oranının da azaldığı görülmektedir. Katılımcılar arasında ev kadını olup resmi olarak bir işte çalışmayanların olduğu hatırlanırsa kadınların eşleri üzerinden sosyal güvenlik haklarından yararlandıklarını söyleyebiliriz.

Tablo 102. Aylık Net Gelir Çocuk Sayısı

	Kaç Çocuğunuz Var						Toplam	
	1	2	3	4	5 Ve Daha Fazla	Çocuğu Yok		
İşsizim Hiç Gelirim Yok	Sayı	8	7	3	3	1	1	23
	%	34,8%	30,4%	13,0%	13,0%	4,3%	4,3%	100,0%
500 YTL den Az	Sayı	3	10	5	4	3	0	25
	%	12,0%	40,0%	20,0%	16,0%	12,0%	,0%	100,0%
501-1000 YTL	Sayı	28	36	20	3	2	2	91
	%	30,8%	39,6%	22,0%	3,3%	2,2%	2,2%	100,0%
1001-2000 YTL	Sayı	4	14	2	0	0	0	20
	%	20,0%	70,0%	10,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%
2001-3000 YTL	Sayı	0	1	1	0	0	0	2
	%	,0%	50,0%	50,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%

3001 Ve Yukarısı	Sayı	0	0	0	1	0	0	1
	%	,0%	,0%	,0%	100,0%	,0%	,0%	100,0%
Belli Olmuyor	Sayı	1	0	1	0	0	0	2
	%	50,0%	,0%	50,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%
Toplam	Sayı	44	68	32	11	6	3	164
	%	26,8%	41,5%	19,5%	6,7%	3,7%	1,8%	100,0%

$$\chi^2_{(4)} = 43,222^a \quad p < .005$$

Gelir durumu ile sahip olunan çocuk sayısı arasındaki ilişkiyi gösteren tabloya bakıldığında anlamlı bir ilişkinin olduğunu söyleyebiliriz ($\chi^2_{(4)} = 43,222^a \quad p < .005$; ilişki derecesi:0,51). Aylık ortalama net geliri 501-1000 YTL arasında olanların %39.6'sı 2 çocuğa, %30.8'i 1 çocuğa sahiptir. Bu gelir aralığında 4 ve daha fazla sayıda çocuğa sahip olanların oranlarının düşük olduğu gözlemlenmektedir (%5.5). Aylık net geliri 1001 YTL ve üstü olan katılımcılar arasında 5 ve daha fazla çocuğa sahip olanlar bulunmamaktadır. Genel olarak değerlendirildiğinde aylık net geliri 1000 YTL ve altında olanların 1,2 veya 3 çocuğa sahip olanların çoğunlukta olduğu görülmektedir. Gelir düzeyi düştükçe sahip olunan çocuk sayısının da azaldığı görülmektedir. Gelirin, sahip olunan çocuk sayısında farklılaşma yaratan bir değişken olduğu söylenebilir. Bu da bize 1 numaralı hipotezimizin doğrulandığını göstermektedir.

Tablo 103. Eğitim Durumu Çocuk Sayısı

		Kaç Çocuğunuz Var						Toplam
		1	2	3	4	5 Ve Daha Fazla	Çocuğu Yok	
Okuma Yazma Bilmiyor	Sayı	3	3	5	4	4	0	19
	%	15,8%	15,8%	26,3%	21,1%	21,1%	,0%	100,0%
Okuma Yazma Biliyor	Sayı	1	1	2	2	1	0	7
	%	14,3%	14,3%	28,6%	28,6%	14,3%	,0%	100,0%
İlkokul Mezunu	Sayı	30	47	19	7	2	2	107
	%	28,0%	43,9%	17,8%	6,5%	1,9%	1,9%	100,0%
Ortaokul Mezunu	Sayı	7	11	2	0	0	1	21

	%	33,3%	52,4%	9,5%	,0%	,0%	4,8%	100,0%
Lise Ve Dengi Okul Mezunları	Sayı	3	6	4	0	0	0	13
	%	23,1%	46,2%	30,8%	,0%	,0%	,0%	100,0%
Ön Lisans (2 Yıllık Yüksek Okul) Mezunları	Sayı	0	0	1	0	0	0	1
	%	,0%	,0%	100,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%
Üniversite Mezunları	Sayı	1	1	0	0	0	0	2
	%	50,0%	50,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%
Toplam	Sayı	45	69	33	13	7	3	170
	%	26,5%	40,6%	19,4%	7,6%	4,1%	1,8%	100,0%

$$\chi^2_{(5)} = 45,752^a \text{ p} < .005$$

Eğitim durumu ve sahip olunan çocuk sayısı ile ilgili oluşturulmuş olan çapraz tabloya bakıldığında anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($\chi^2_{(5)} = 45,752^a \text{ p} < .005$, ilişki derecesi:0,52). Tabloya göre, ilk okul mezunu olanlar arasında 2 çocuğa sahip olanların oranı %43.9, 1 çocuğa sahip olanların oranı %28, 3 çocuğa sahip olanların oranı %17.8 olduğu görülmektedir. Lise ve dengi okul mezunları ile ön lisans (2 yıllık yüksek okul) ve üniversite mezunu olanlar arasında 4 ve daha fazla sayıda çocuğa sahip olan bulunmamaktadır. Genel olarak bakıldığında her eğitim düzeyinde katılımcıların yoğunlaştıkları çocuk sayısının 1 (%26.5) veya 2 olduğu görülmektedir (%40.6). Tablodaki verilere göre, 2 numaralı hipotezimizin doğrulandığını göstermektedir.

Tablo 104. Aylık Net Gelir Konut Türü

		Konut Türü						Toplam
		Apartman Dairesi	Ahşap	Gecekondu	Gecekonduya Ek	Bahçeli Ev	Baraka	
İşsizim Hiç Gelirim Yok	Sayı	12	0	9	0	8	0	29
	%	41,4%	,0%	31,0%	,0%	27,6%	,0%	100,0%
500 YTL den Az	Sayı	13	0	5	1	12	0	31
	%	41,9%	,0%	16,1%	3,2%	38,7%	,0%	100,0%
501-1000 YTL	Sayı	45	8	11	1	38	1	104
	%	43,3%	7,7%	10,6%	1,0%	36,5%	1,0%	100,0%
1001-2000 YTL	Sayı	15	0	0	0	6	1	22
	%	68,2%	,0%	,0%	,0%	27,3%	4,5%	100,0%
2001-3000	Sayı	0	0	1	0	2	0	3

YTL	%	,0%	,0%	33,3%	,0%	66,7%	,0%	100,0%
3001 Ve Yukarısı	Sayı	1	0	0	0	0	0	1
	%	100,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%
Belli Olmuyor	Sayı	1	0	1	0	0	0	2
	%	50,0%	,0%	50,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%
Toplam	Sayı	87	8	27	2	66	2	192
	%	45,3%	4,2%	14,1%	1,0%	34,4%	1,0%	100,0%

$$\chi^2_{(5)} = 32,677^a \text{ p} < .005$$

Aylık net gelir ile oturulan konut türü arasındaki ilişkiyi gösteren ve anlamlı bir ilişki olduğu gözlemlenen tabloya bakıldığında aylık net geliri 500 YTL'den az olan katılımcılar arasında apartman dairesinde oturanların oranı %41.9, gecekonduda oturanların oranı %16.1; aylık net geliri 501-1000 YTL arasında olan katılımcılar arasında apartman dairesinde oturanların oranı %43.3, gecekonduda oturanların oranı ise %10.6 olduğu görülmektedir. Aylık net geliri 1001-2000 YTL ile 3001 YTL ve üstü olanlar arasında gecekonduda oturanların bulunmadığı görülmektedir. Genel olarak değerlendirildiğinde gelir düzeyine bağlı olarak oturulan konut türünün değiştiğini söyleyebiliriz. Bu da bize 3 numaralı hipotezimizin kabul edildiğini göstermektedir.

Tabloda, aylık net geliri düşük olanlar arasında apartmanda yaşayanların çoğunlukta olduğu görülmektedir. Fakat bu noktada apartmanda yaşıyor olmaktan ziyade apartmanın fiziksel niteliklerinin daha çok dikkate alınması gerekmektedir. Bunun yanı sıra, örneklem grubunun belli bir kesimini TOKİ'nin konutlarında yaşayanlardan oluştuğunun dikkate alınması gerekmektedir. Günümüzde, her gelir düzeyinde bireylerin yaşamayı en çok tercih ettikleri konut türü apartmandır. Özellikle, 1980'li yıllarda uygulanan ekonomi politikaları ile gerçekleştirilen kentsel dönüşüm projeleri çerçevesinde gecekonduların da apartmanlaştırıldığı görülmektedir. Gecekonduların dönüşümünü başlatan dinamiklerini Işık ve Pınarcıoğlu, 1980'li yılların özel koşulları olarak belirtmişlerdir. Kentlerin hızla büyümesi sonucu mevcut gecekonduların kent içindeki konumunda meydana gelen değişimlerdir. Gecekonduların kentin içine doğru kaymaya başlaması, gecekonduların bir barınma yeri olarak değil, rant alanları olarak görülmesi bu değişimler arasında yer almaktadır. Bu süreçte yaşanan sorunlar, gecekonduların apartmanlara dönüşümünün

önünün açılması şeklinde politikalarla çözülemeye çalışılmıştır (2005:165). Bununla birlikte apartman tarzı konut tipi, ülkemizde orta sınıf yaşam tarzının önemli bir simgesidir. Denizli’de bu dönüşüm projeleri çerçevesinde bir dizi apartman inşa sürecini yaşamaktadır. Özellikle örneklem grubu kapsamında yer alan Karşıyaka semtinde bu tarz etkinliklerin gözlemlendiği bir yerleşim yeridir.

Tablo 105.Eğitim Durumu Denizli’ye Geldiğinde Kimlerden Yardım Aldığı

		Şehre İlk Geldiğinizde Kimlerden Yardım Aldınız					Toplam
		Yardım Almadım	Akrabalardan	Hemşerilerden	Komşulardan	Arkadaşlardan	
Okuma	Sayı	12	6	0	0	0	18
Yazma	%	66,7%	33,3%	,0%	,0%	,0%	100,0%
Bilmiyor							
Okuma	Sayı	7	0	0	0	0	7
Yazma	%	100,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%
Biliyor							
İlkokul	Sayı	39	49	1	1	6	96
Mezunu	%	40,6%	51,0%	1,0%	1,0%	6,2%	100,0%
Ortaokul	Sayı	8	9	0	1	0	18
Mezunu	%	44,4%	50,0%	,0%	5,6%	,0%	100,0%
Lise Ve	Sayı	4	9	1	0	2	15
Dengi Okul	%	26,7%	60,0%	,0%	,0%	13,3%	100,0%
Mezunu							
Ön Lisans (2	Sayı	0	0	1	0	0	1
Yıllık	%	,0%	,0%	100,0%	,0%	,0%	100,0%
Yüksek							
Okul)							
Mezunu							
Üniversite	Sayı	1	1	0	0	0	2
Mezunu	%	50,0%	50,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%
Toplam	Sayı	71	74	2	2	8	157
	%	45,2%	47,1%	1,3%	1,3%	5,1%	100,0%

$$\chi^2_{(5)} = 98,990^a \quad p < .005$$

Katılımcıların eğitim durumları ile şehre ilk geldiklerinde yardım aldıkları kişiler arasındaki ilişkiyi ortaya koyan tabloda anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($\chi^2_{(5)}=98,990^a$ $p < .005$, ilişki derecesi: ,80). İlkokul mezunu olan katılımcılar arasında akrabalarından yardım alanların oranı %51 olduğu görülmektedir. Önlisans (2 yıllık yüksek okul) mezunu olanlar arasında akrabalarından yardım alanların ve üniversite mezunları arasında hemşerilerinden yardım alanların olmadığı gözlemlenmektedir. Yine bu grupta hemşeri, komşu ve arkadaşlarından yardım alanlarının oranı da oldukça düşüktür. Okuma yazma bilmeyenler arasında yardım almadığını belirtenlerin ve akrabalarından yardım aldığını belirtenlerin çoğunluğu oluşturan dilim olduğu görülmektedir. Genel olarak bakıldığında, lise ve altı düzeyde eğitim seviyesine sahip olanların yardım almadım ve akrabalarından yardım aldım seçeneklerinin birinci tercih olarak kabul edildikleri görülmektedir. Dolayısıyla, akrabalık temelli ilişkilerde yardımlaşma açısından eğitimin farklılaşma yaratan bir değişken olduğunu söyleyebiliriz. Buna göre 4 numaralı hipotezimizin kabul edildiğini söyleyebiliriz.

Tablo 106. Aylık Net Gelir Eşyaların Nereden Alındığı

	Eşyalarınızı Nereden Satın Aldınız					Toplam
	Mağazadan	Hangisi Uygun Olursa	İkinci El	Bilmiyorum	Başkası Tarafından Bize Verildi	
İşsizim Hiç Gelirim Yok	Sayı 18	Sayı 2	Sayı 7	Sayı 1	Sayı 1	Sayı 29
	% 62,1%	% 6,9%	% 24,1%	% 3,4%	% 3,4%	% 100,0%
500 YTL den Az	Sayı 23	Sayı 1	Sayı 7	Sayı 0	Sayı 0	Sayı 31
	% 74,2%	% 3,2%	% 22,6%	% ,0%	% ,0%	% 100,0%
501-1000 YTL	Sayı 83	Sayı 3	Sayı 13	Sayı 1	Sayı 2	Sayı 102
	% 81,4%	% 2,9%	% 12,7%	% 1,0%	% 2,0%	% 100,0%
1001-2000 YTL	Sayı 23	Sayı 0	Sayı 0	Sayı 0	Sayı 0	Sayı 23
	% 100,0%	% ,0%	% ,0%	% ,0%	% ,0%	% 100,0%
2001-3000 YTL	Sayı 2	Sayı 0	Sayı 1	Sayı 0	Sayı 0	Sayı 3
	% 66,7%	% ,0%	% 33,3%	% ,0%	% ,0%	% 100,0%
3001 Ve Yukarısı	Sayı 1	Sayı 0	Sayı 0	Sayı 0	Sayı 0	Sayı 1
	% 100,0%	% ,0%	% ,0%	% ,0%	% ,0%	% 100,0%

Belli Olmuyor	Sayı	2	0	0	0	0	2
	%	100,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%
Toplam	Sayı	152	6	28	2	3	191
	%	79,6%	3,1%	14,7%	1,0%	1,6%	100,0%

$$\chi^2(5)=16,729^a \text{ p}<.005$$

Aylık net gelir ile eşyaların alındığı yer arasında oluşturulan çapraz tabloya göre, aylık net geliri 1000 YTL ve altı olan katılımcılar arasında eşyalarını mağazadan alanların oranlarının oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Bu durumun 1001 YTL ve üstü gelir grubunda yer alanlar içinde geçerli olduğu söylenebilir. Bu gelir diliminde eşyalarını ikinci el mağazadan alanların, hangisi uygun olursa yanıtını verenlerin ve başkasına ait olan eşyaları kullandığını belirtenlerin olmadığı görülürken, 1000 YTL ve altı gelire sahip olanlar arasında eşyalarını ikinci el mağazalardan alanların oranı %35, uygun olduğunu düşündüğü yerlerden alanların oranı %6.1, başkasına ait olan eşyaların kullananların oranı ise %2 olarak görülmektedir. Dolayısıyla, gelir düzeyleri ile eşyaların alındığı yer arasında belirgin bir fark olmadığını söyleyebiliriz. Bu da bize 5 numaralı hipotezimizin doğrulandığını göstermektedir.

Tablo 107. Aylık Net Gelir Tasarruf Yapma Durumu

		Tasarruf Yapıyor Musunuz		Toplam
		Evet	Hayır	
İşsizim Hiç Gelirim Yok	Sayı	4	24	28
	%	14,3%	85,7%	100,0%
500 YTL den Az	Sayı	5	26	31
	%	16,1%	83,9%	100,0%
501-1000 YTL	Sayı	12	87	99
	%	12,1%	87,9%	100,0%
1001-2000 YTL	Sayı	7	14	21
	%	33,3%	66,7%	100,0%
2001-3000 YTL	Sayı	0	1	1
	%	,0%	100,0%	100,0%
3001 Ve Yukarısı	Sayı	1	0	1

	%	100,0%	100,0%	100,0%
Belli Olmuyor	Sayı	0	2	2
	%	0,0%	100,0%	100,0%
Toplam	Sayı	29	154	183
	%	15,8%	84,2%	100,0%

$$\chi^2(5) = 11,774^a \quad p < .005$$

Gelir durumu ile tasarruf yapma durumu arasındaki ilişkinin gösterildiği tabloya göre, gelir seviyesinin tasarruf yapma edimini etkilediği görülmektedir. Hiç geliri olmayanlar arasında tasarruf yapmayanların oranı %85.7, 500 YTL'den az gelire sahip olanlar arasında tasarruf yapmayanların oranı %83.9, 501-1000 YTL arası gelir diliminde yer alanlar arasında tasarruf yapmadığını belirtenlerin oranı %87.9 olarak görülmektedir. Genel olarak değerlendirildiğinde tasarruf yaptığını belirtenlerin oranının tasarruf yapmadığını belirtenlerin oranından düşük olduğu gözlemlenmektedir. Tabloya göre, gelir düzeyi düştükçe tasarruf yapanların oranları da düşmektedir. Tasarruf yapmak, gelir durumuyla ilişkili bir davranış olup, gelir düzeyine bağlı olarak farklı tasarruf biçimleri tercih edilmektedir. Örneklem grubunun alt gelir grubunda olduğu dikkate alındığında gelirlerinin temel ihtiyaçlarının karşılanması noktasında bile yeterli olmaması, tasarruf yapmak ancak gıda, faturalar gibi harcamalardan kısıtlamalara gidilmesi şeklinde olmaktadır. Tablodaki verilerden yola çıkarak 6 numaralı hipotezimizin doğrulandığını söyleyebiliriz.

Tablo 108. Aylık Net Gelir Ait Hissedilen Toplumsal Sınıf

		Kendinizi Toplumda Hangi Sınıfa Ait Hissediyorsunuz					Toplam
		Orta Sınıf	Alt Sınıf	Ortanın Altı	Orta Üstü	Üst	
İşsizim Hiç Gelirim Yok	Sayı	15	11	1	0	1	28
	%	53,6%	39,3%	3,6%	,0%	3,6%	100,0%
500 YTL den Az	Sayı	10	19	2	0	0	31
	%	32,3%	61,3%	6,5%	,0%	,0%	100,0%
501-1000 YTL	Sayı	56	46	1	0	1	104
	%	53,8%	44,2%	1,0%	,0%	1,0%	100,0%
1001-2000 YTL	Sayı	21	2	0	0	0	23
	%	91,3%	8,7%	,0%	,0%	,0%	100,0%
2001-3000 YTL	Sayı	2	0	0	1	0	3
	%	66,7%	,0%	,0%	33,3%	,0%	100,0%
3001 Ve Yukarısı	Sayı	1	0	0	0	0	1
	%	100,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%
Belli Olmuyor	Sayı	1	1	0	0	0	2
	%	50,0%	50,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%
Toplam	Sayı	106	79	4	1	2	192
	%	55,2%	41,1%	2,1%	,5%	1,0%	100,0%

$$\chi^2_{(5)} = 89,491^a \text{ p} < .005$$

Toplumsal sınıf kavramı, toplum içinde bireyin eğitim, gelir, kültür gibi çeşitli sosyal ölçütlere göre konumunun belirlenmesine gönderme yapmaktadır. Sınıf bileşeni, bireylerin kendilerini kontrol ettikleri madik kaynakları ve fiziksel yaşam koşullarını yansıtmaktadır. Sınıf, ekonomik içerimi olan bir kavramdır (Adak,2002:69). Gelir düzeyine göre ait hissedilen toplumsal sınıf arasındaki ilişkiyi ele alan çapraz tabloya göre anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir ($\chi^2_{(5)} = 89,491^a \text{ p} < .005$; ilişki derecesi: yaklaşık 0,68). Aylık net geliri 1000 YTL ve altı olan katılımcılar arasında kendisini orta ve alt sınıfa ait hissedilenlerin çoğunluğu oluşturdukları görülmektedir. Yine bu gelir aralığında kendisini orta üst ya da üst sınıfa ait hissedilenlerin hemen hemen olmadığını söyleyebiliriz. Dolayısıyla gelir değişkenin, toplumsal sınıf aidiyetliği üzerinde önemli

bir farklılaşma yarattığı görülmektedir. Bu da bize 7 numaralı hipotezimizin doğrulandığını göstermektedir.

Tablo 109. Eğitim Durumu Maddi Sorun Yaşadığında Kimlerden Yardım Alındığı

	Maddi Sorun Yaşadığınızda Kimlerden Borç Almayı Tercih Ediyorsunuz							Toplam
	Tefeciden	Arkadaşlarımdan	Akrabalarımdan	Ailemden	Hiç Borç Para Almam	Banka Kredisi	Patronumdan	
Okuma Sayı	0	2	7	2	6	4	0	21
Yazma %	,0%	9,5%	33,3%	9,5%	28,6%	19,0%	,0%	100,0%
Bilmiyor								
Okuma Sayı	0	2	1	1	2	1	0	7
Yazma %	,0%	28,6%	14,3%	14,3%	28,6%	14,3%	,0%	100,0%
Biliyor								
İlkokul Sayı	1	26	34	17	17	23	0	118
Mezunu %	,8%	22,0%	28,8%	14,4%	14,4%	19,5%	,0%	100,0%
Ortaokul Sayı	0	5	8	6	3	5	1	28
Mezunu %	,0%	17,9%	28,6%	21,4%	10,7%	17,9%	3,6%	100,0%
Lise Ve Dengi Sayı	0	4	4	8	3	2	0	21
Okul %	,0%	19,0%	19,0%	38,1%	14,3%	9,5%	,0%	100,0%
Mezunu								
Ön Lisans Sayı	0	1	1	0	0	0	0	2
(2 Yıllık %	,0%	50,0%	50,0%	,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%
Yüksek Okul) Mezunu								
Üniversite Sayı	0	1	0	1	1	0	0	3
Mezunu %	,0%	33,3%	,0%	33,3%	33,3%	,0%	,0%	100,0%
Toplam Sayı	1	41	55	35	32	35	1	200
%	,5%	20,5%	27,5%	17,5%	16,0%	17,5%	,5%	100,0%

$$\chi^2_{(5)} = 26,074^a \text{ p} < .005$$

Eğitim durumuna göre maddi bir sorun yaşadığında kimlere başvurulduğuna yönelik oluşturulan çapraz tabloda eğitim durumunun, maddi sorunla karşılaşıldığında

başvurulan kaynakların tercih edilmesinde anlamlı bir farklılık oluşturduğu görülmektedir. Dolayısıyla bu iki değişken arasında ilişkinin olduğunu söylemek mümkündür ($\chi^2(5) = 26,074^a$ $p < .005$, ilişki derecesi ,36) . Tabloya göre, okuma-yazma bilmeyenler ile ilkokul mezunu olanlar arasında herhangi bir maddi sorun yaşadıklarında akrabalarına başvuranların oranlarının çoğunlukta olduğu görülmektedir (%33.3 ve %28.8). Benzer durum ortaokul mezunları içinde gözlemlenmektedir (%28). Ön lisans (2 yıllık yüksek okul) ve Üniversite mezunları arasında akraba ve yakınlarla başvuranların olmadığı görülmektedir. Tabloda dikkat çeken diğer bir noktanın, ilk okul mezunu olanların maddi sorunlarının çözümünde bankaya başvuranların oranlarının yüksekliğidir. Bu da katılımcıların, banka gibi modern kurumlarla temas içinde olduğunu göstermektedir. Her eğitim düzeyinde tefeciye başvurmanın tercih edilmediği görülmektedir.

Tablo 110. Eğitim Durumu Toplumsal Sınıf Aidiyetliği

		Kendinizi Toplumda Hangi Sınıfa Ait Hissediyorsunuz					Toplam
		Orta Sınıf	Alt Sınıf	Ortanın Altı	Orta Üstü	Üst	
Okuma Yazma Bilmiyor	Sayı	10	9	2	0	0	21
	%	47,6%	42,9%	9,5%	,0%	,0%	100,0%
Okuma Yazma Biliyor	Sayı	1	6	0	0	0	7
	%	14,3%	85,7%	,0%	,0%	,0%	100,0%
İlkokul Mezunu	Sayı	66	48	2	0	2	118
	%	55,9%	40,7%	1,7%	,0%	1,7%	100,0%
Ortaokul Mezunu	Sayı	16	12	0	0	0	28
	%	57,1%	42,9%	,0%	,0%	,0%	100,0%
Lise Ve Dengi Okul Mezunu	Sayı	13	7	0	0	0	20
	%	65,0%	35,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%
Ön Lisans (2 Yıllık Yüksek Okul) Mezunu	Sayı	1	1	0	0	0	2
	%	50,0%	50,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%
Üniversite Mezunu	Sayı	2	0	0	1	0	3
	%	66,7%	,0%	,0%	33,3%	,0%	100,0%
Toplam	Sayı	109	83	4	1	2	199
	%	54,8%	41,7%	2,0%	,5%	1,0%	100,0%

$$\chi^2_{(5)} = 81,481^a \text{ p} < .005$$

Eğitim durumu ile toplumsal sınıf aidiyetliği arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu gözlemlenmektedir ($\chi^2_{(5)} = 81,481^a \text{ p} < .005$; ilişki derecesi: ,64). Tabloya göre, ilkokul mezunu olan katılımcılar arasında kendisini orta sınıfa ait hissedenlerin oranı %55.9, alt sınıfa ait hissedenlerin oranı %40.7'dir. Ortaokul mezunları arasında kendisini orta sınıfa ait hissedenlerin oranı %57.1, alt sınıfa ait hissedenlerin oranı %42.9'dur. Lise ve dengi okul mezunları arasında kendisini orta sınıfa ait hissedenlerin oranı %65, alt sınıfa ait hissedenlerin oranı %35'tir. Üniversite mezunları arasında kendisini orta sınıfa ait hissedenlerin oranı %66.7 alt sınıfa ait olduğunu hissedenler ise bulunmamaktadır. Tabloda dikkat çeken diğer bir nokta, eğitim düzeyi düşük olanlarda kendilerini alt sınıf olarak tanımlayanların oranlarının yüksek olmasıdır. Tabloda da görüldüğu gibi, eğitim toplumsal aidiyetlikte farklılaşmayı sağlayan önemli bir değişkendir. Eğitim düzeyi arttıkça, sosyo-ekonomik ve siyasal alana ait bilgi ve farkındalıklar da artmaktadır. Bu da bireyin toplumda hangi sınıfa ait olduğuna yönelik bilincin gelişmesini etkilemektedir. Eğitim değişkeninin toplumsal sınıf aidiyetliğinde önemli fakat tek değişken olmadığını söylemek gerekmektedir. Neredeyse bütün eğitim düzeylerinde yoğunluğun oluştuğu kategorinin orta sınıf olduğu görülmektedir. Dolayısıyla toplumsal sınıf aidiyetliği üzerinde eğitimin anlamlı bir değişken olduğunu belirtmek mümkündür. Buna göre 8 numaralı hipotezimizin doğrulandığını söyleyebiliriz.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Geçmişten günümüze kadar tüm toplum sistemleri içinde temel bir sorun olarak görülen yoksulluk, farklı zaman ve mekan düzleminde, insanlığın geçirdiği her değişim aşamasında ekonomik, toplumsal, ideolojik, kültürel, psikolojik biçimleriyle yenilenmekte, farklı zeminlere göre yeni anlamlar ve biçimler kazanmaktadır. Temelde üretim biçimindeki değişimlere bağlı olarak ortaya çıkan yoksulluğu, biçimi ve içeriği hep aynı kalan bir sorun olarak algılamak, farklılaşmanın boyutlarının fark edilmemesi noktasında yanıltıcı olabilmektedir. Her yeni ekonomik sistemin öngördüğü bir toplumsal formasyonda nasıl ki hakim bir zenginlik durumundan bahsediliyorsa aynı şekilde farklı niteliklere, boyutlara sahip bir yoksulluk durumundan da bahsedilmektedir. Dolayısıyla temelde ekonomik bir içerime sahip olan yoksulluk olgusunun, toplumsal değişme bağlamında ele alındığında, bir öncekinden farklı boyutları ve zemini olduğunu; buna bağlı olarak yoksulluk sorununun ele alış tarzlarının da farklılaştığını söylemek gerekmektedir.

Yoksulluk olgusunda gözlemlenen bu değişimin dinamiği, kapitalist sistemin geçirdiği evrelerle doğrudan ilişkilidir. Kapitalizmin ilk evresinde toplumlar arasındaki ilişkilerin sınırlılığın nedeniyle o topluma özgü kültürel, tarihsel ve toplumsal bir çerçevede değerlendirilen yoksulluk, yirminci yüzyılın başlarında soğuk savaşın sona ermesi, doğu bloğunun çökmesi ve kapitalizmin önündeki en güçlü ideolojik engelin ortadan kalkmasıyla birlikte değişen ekonomik ve siyasi dengelerle yeni kapitalizme özgü bir yoksulluk fenomeninin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Yoksulluk fenomenindeki değişimin temel dinamiğini -kapitalizm öncesinden farklı kılan- emek süreçleri, iş gücü piyasaları, üretim ve tüketim kalıplarındaki farklılaşmalar oluşturmaktadır. Yeni üretim sektörlerinin ortaya çıkışı, finans hizmetlerinde yeni yöntemlerin kullanılması, yeni piyasaların ortaya çıkması, ticari, teknolojik ve örgütsel alandaki yenilikler, hizmet sektörünün gelişmesi, bilgisayar temelli yatırımların ortaya çıkışı, profesyonel, teknik,yönetici gibi kavramlarla tanımlanan ve hizmet sektöründe faal olan beyaz yakalı sınıfın ağırlık kazanması, tüketimde bireysel tercihlerin ön plana çıkması ve farklılaşan tüketim talebinin karşılanması için piyasaya sunulan ürünleri çeşitlenmesi, kapitalist üretim sürecinin globalleşmesiyle çokuluslu şirketlerin egemen konuma gelmesi, yeni iletişim ve ulaşım olanakları, üretim yeni üretim mantığı

çerçevesinde yeniden organize edilmesi, yeni işbölümü, iş gücünün farklılaşması, iş yada çalışma biçim ve koşullarının farklılaşması, iş gücünün merkez ve periferi olarak ayrıştırılması, gerek iş yaşamında gerekse gündelik yaşamda geleneksel değerlerin yeni değerlerle yer değiştirmesi gibi değişim ve dönüşümler, günümüze kadar gelinen süreçte ekonomik ve toplumsal hayattaki yeni formasyonlara karşılık gelmektedir. Sürecin en dikkate değer noktası ise, sınıfsal farklılıkların belirginleşmesi, iş güçleri arasındaki ayrımın kutuplaşması, bu farklılaşmaların, ayrışmaların mekansal düzleme açık bir şekilde yansımalarıdır. Toplumun farklı kesimleri arasındaki sınırların belirginleşmesi, büyük ölçüde bu kesimlerin gelirleri ve sosyal yaşam alanları düzeyindedir. Dışsallaştırılmış, majinalize edilmiş iş gücü ile merkezde yer alan işgücü arasındaki duvarlar keskinleşmiştir. Toplumda, artan eşitsizlikler, rekabete ve yüksek kar beklentisi içinde yapılan pazar ekonomisinin bir sonucudur. Enformasyon ve hizmet alanlarında uzmanlaşmaya dayalı işbölümü ve mesleki farklılaşmada, yüksek ücret alan ve sermaye sahipleri ile yeni orta sınıfın karşısına uzmanlaşmamış, kalifiye olmayan, düşük nitelikli işlerde düşük ücretler alan alt sınıfı çıkarmıştır. Bu da kentsel ölçekte fiziksel bariyerler ve yüksele duvarlar olarak yansımıştır. 1980'lerden günümüze kadar her türlü bölgesel ve kentsel gelişim süreçlerinde etkili olan neo-liberal politikalar, yeni iktidar odakları, yeni eşitsizlik merkezleri yaratmıştır. Bu da kent hiyerarşisi üzerinde derin etkiler oluşturmuştur.

Değişen ekonomik politikaların en temel yansımaları kentler olduğu düşünüldüğünde 1980 sonrasında ortaya çıkan yeni söylemler çerçevesinde uygulanan politikaların, kentlerin rol ve işlevlerinde önemli bir dönüşüme neden olduğunu belirtmek gerekmektedir. Bu yıllardan itibaren özellikle büyük kentlerin yeniden değer kazanan kesimlerinin yapılarını değiştirmek için kentsel dönüşüm projeleri gerçekleştirilmiş, yeni yerleşim yerleri inşa edilmiş, eskiden çöküntü olan alanlar yeni rantlar elde etmek için yenilenmiştir. Her ne kadar kentler, üretim sistemindeki farklılaşmalara bağlı olarak değişim ve dönüşüm potansiyellerini içlerinde barındırsalar da, günümüze özgü bu yapısal değişimleri sadece kentin topografyasındaki değişimler olarak ya da büyüme ve gelişme dinamiklerinin olağan bir izdüşümü olarak değerlendirmekten ziyade toplumsal zeminde ortaya çıkardığı sonuçlar ve sorunlar çerçevesinde değerlendirmek gerekmektedir. Bu tarz bir çıkış noktası, kentsel dönüşüm projelerinin değerlendirilmesi noktasında birbirleriyle ilişkili iki farklı noktanın kritik bir öneme sahip olduğunu göstermektedir. Bunlardan ilki, kentsel dönüşüm projelerinin

yerel üzerindeki etkileri diğeri ise kentsel yoksulluktur. Kentsel dönüşüm projeleri, her ne kadar aynı dışsal dinamik etkisiyle gerçekleşse de farklı gelişmişlik düzeyine sahip kentlerde, bölgelerde ve bu bölgelerin yerel özelliklerinde, ancak kendi bağlamı içinde değerlendirilebilecek farklı görünüm, deneyimler yaratmaktadır. Buna bağlı olarak dünyada farklı gelişmişlik düzeyindeki kentlerde uygulanan kentsel dönüşüm projelerinin birbirinden farklı olduğu bilinmektedir. Özellikle az gelişmiş ülkelerde sürecin daha farklı deneyimler yarattığı söylenebilir.

Kentsel yoksulluk olgusu merkeze konulduğunda kentsel dönüşümü günümüz ekonomik ve toplumsal koşulları çerçevesinde en kritik sorun olarak algılanmasına neden olan deneyim, mekansal düzlemde-kentsel ölçekte-ortaya çıkan ayrışma, yarılma deseni etrafında şekillenen sınırların belirginleşmesidir. Bu da gerek gelişmişlik gerekse az gelişmiş ekseninde ortaya çıkan kentsel dönüşümlerin bir dönüm noktası olup olmadığı ya da toplumsal zeminde olumlu sosyal sonuçlar yaratıp yaratmadığı konusunun tartışılmasını gündeme getirmektedir. Örneğin, Amerika ve birçok Avrupa ülkesinde kentsel dönüşüm projeleri, yoksunluk içindeki çöküntü mahallelerini özel projeler ile yenilemek amacıyla işletilmekte, bölgelerin toplumsal, kültürel, politik yapıları ne olursa olsun bu gettolaşma şeklindeki ayrışma ve parçalanmaları ortadan kaldırmada işlevsel bir araç olarak değerlendirilmektedir. Fakat bu durumu Türkiye açısından değerlendirdiğimizde, Amerika ve Avrupa'dakinden farklı bir gelişim aşaması izlediğini ve farklı biçimlerde gerçekleştirildiğini görmekteyiz. Bunun en temel nedeni, Türkiye'nin kendine özgü ekonomik, toplumsal, kültürel ve politik yapısıdır.

Özellikle 1950'den sonra Türkiye'de kırdan kente göçün başladığı yıllarda kentlerde ortaya çıkan gecekondulaşma ve sonrasında varoş kimliği şeklindeki tanımlamalar; gecekondulaşmanın karakteristik özelliği olan ağ türü ilişkiler, siyasilerin bu yapı ve oluşumlara karşı aldıkları değişken tavırlar, Türkiye'deki kentsel dönüşüm projelerinin dolayısıyla mekansal ve toplumsal zeminde ortaya çıkan sonuçlarının kendi özgün mirasıyla birlikte değerlendirilmesini zorunlu kılmaktadır. Günümüze kadar gelinen süreçte gecekondu ve varoş kimliği tanımlamaları ile kent şeklinde bir ayrışma ve ikili yapı çerçevesinde ele alınan farhlaşma ve ayrışma, kentsel dönüşüm projelerinin temel boyutunu oluşturan aynılaştırma, benzetme ve dönüştürme stratejilerinin daha farklı formlar ve sonuçlar ortaya koyacağı kesindir. Var olan sorunlu bir yapının üzerine ya da geçmişten aktarılan sorunların üzerine bugün kentsel dönüşüm

başlığı altında yeni formların, yeni sorunların eklemelendiğini ve bu sorunların geleceğe aktarılacağını göstermektedir. Sürecin sorunlu bir hale gelmesindeki temel etken ülkenin özgün siyasi politikasından ileri gelmektedir. Uygulanan yanlış politikalar, ortaya çıkan yeni formları zaten sorunlu olan yapılar üzerinde yeni riskler yaratacaktır. Başka bir deyişle, var olan sorunları çözmek yerine bu projelerle geçici çözümler getirilmekte dolayısıyla var olan sorunlar ötelenmektedir. Çünkü, genel olarak bakıldığında kentsel dönüşüm, ekonomik alanda rant elde etme şeklinde bir motivle işlevselleştirildiği için kısa süreli ekonomik kazanımlar, uzun süreli sosyal sorunlara yol açabilmektedir. Dolayısıyla, kentsel toprağın sürekli bir kar güdüsüyle dönüştürülmesi yönündeki politikaların, kısa sürede olumlu gelişmeler olarak görülmesinden ziyade uzun erimli düşünüldüğünde yoksulluk temelli ayrışmalar temelinde gerçekleştirildiği dikkate alındığında sınıflar arasındaki ayrışmaların daha farklı bir boyuta ulaşmaya başladığını vurgulamak; bununla birlikte, kentsel toprağın sürekli kullanımının çevresel dinamikler açısından ortaya çıkardığı olumsuzluklarına dikkat çekmek gerekmektedir.

Genel olarak bakıldığında Türkiye’de gecekondulu yoksulluğu ya da 1980 sonrasında sıklıkla kullanılan bir kavram olan varoş yoksulluğu ile tanımlanan kentsel yoksulluk, Türkiye kentlerindeki yoksulluğun kendine özgü bir yapısı olduğunu göstermektedir. Türkiye’de gerek 80 öncesi gerekse 80 sonrası dinamiklerine bakılarak yoksul grupların farklı özellikler gösterdiklerini söylemek mümkündür. Türkiye’de kentsel yoksulluk olgusunun analiz edilmesi için öncelikler gecekondulu olgusunun dinamiklerine bakmak gerekmektedir. Çünkü Türkiye’de bu tarz bir yapının ortaya çıkması, büyük ölçüde arsa ve konut piyasasında uygulanan ve legal olarak gösterilen illegal uygulamalar, sık sık çıkarılan imar afları, arsa ve konut piyasası üzerinden kurulan siyasi ilişkiler, dönem hükümetlerinin bu tarz uygulamaları destekleme yönündeki tavırları, rant elde etmek için yapılan değişikliklere bağlı olarak gelişmiş ve bu da eşitsiz bir yapı ortaya çıkarmıştır. Türkiye kentlerinde geçmişten aktarılan sorunların günümüz ekonomik dinamiklerine eklemelenmesi, mevcut siyasi yapının ve siyasetçilerin gecekondularını ve buradaki eşitsiz gelişmeleri destekler nitelikteki tavırları kentsel yoksulluğun daha derin köklerinin olduğunu göstermektedir. Devlet ve siyasiler, özellikle 80 öncesi dönemde kentsel değişimde temel belirleyici mekanizmadır. Devlet, hem sınıflar arasındaki ilişkilerde hem de kentlerin hangi yönde ne ölçüde gelişeceği konusunda önemli bir karar verici konumundadır. Dolayısıyla, Türkiye’de kentsel yoksulluk olgusu, devlet ve uygulanan siyasi politikalardan bağımsız

bir yapı sunmamaktadır. Siyasi kararlar, gecekonduları yoksulluğunu ya da varoş yoksulluğunu ortadan kaldırmaktan ziyade destekler nitelikte olmuştur. Alınan kararlar bir sınıfın lehine diğer sınıfın aleyhine sonuçlar ortaya koymuştur.

Bu çalışmada 1980'lerden itibaren ne-liberal ekonomik politikalar çerçevesinde sanayi alanında önemli atılımlar gerçekleştiren, 1980 sonları ve 1990'larda Türkiye'de yeni gelişme odakları arasında kendinden en çok söz ettiren Denizli örneğinde, yoksulluk olgusu ele alınmıştır. Denizli'nin özellikle tekstil alanında ön plana çıkmasıyla bu yıllarda büyük oranda göç almıştır. Göç sonucunda kalifiye olan kesim kentte yeni yerleşim alanlarını tercih ederken kalifiye olmayan kesimler ise kentin düşük nitelikli alanlarında yaşamaya başlamıştır. Bu yıllarda uygulanan kentsel politikalarla kentin kuzey doğu yönünde gelişme göstermesi, sanayi sektöründe zenginleşen sınıfın bu yönde inşa edilen yeni yerleşim alanlarında yaşamaya başlamasıyla kentin fiziksel yapısında farklılıklar ortaya çıkmıştır. Karşıyaka, Sümer, Anafartalar, Ilbadı, Meska, Yeşilyurt gibi semtler, kentin daha ziyade düşük gelir grubunun ikamet ettiği gecekondular alanları olarak kalmıştır. Son birkaç yıl içinde bu alanları dönüştürme yönünde önemli projelerin gerçekleştirildiği gözlemlenmektedir. Kentsel dönüşüm ve kentsel yoksulluk odağında ortaya koyduğumuz bu çalışma, gecekondular alanlarında yaşayan bu sınıfın yerleşim birimlerinin özelliklerine, konutun iç-dış mekan özelliklerine, sosyal ilişki formlarına, kentle bütünleşme araçlarına, kendilerini tanımlama biçimlerini ve toplumsal konumlarına yönelik geliştirdikleri tutumlara, kendilerine ve kendileri dışındakilere yönelik tutumlarına odaklanmaktadır. Bununla birlikte, güven ve güvensizlik, dayanışma, beklenti, gelecek algısı, günümüz siyasi politikalara dair düşünceler, gibi kavramsal kategoriler aracılığıyla da kentsel mekanda ortaya çıkan risk koşullarının içeriği üzerinde durulmuştur. Dolayısıyla sadece gelir ve tüketim odaklı bir yoksulluk analizi yapmak yerine kavramsal kategoriler aracılığıyla örneklem grubunun verdikleri yanıtlar çerçevesinde yoksulluğun sosyal ve kültürel boyutları da ortaya konulmaya çalışılmıştır. Araştırmanın bulgularının değerlendirilmesi şu şekildedir:

Araştırma çalışmasına Denizli il merkezindeki 8 mahallede yaşayan toplam 200 kişi katılmıştır. Araştırmaya katılanların %50'si kadınlardan, %50'si erkeklerden oluşmakla birlikte çoğunluğunu 21-40 yaş arası aktif nüfus olarak adlandırılan yaş

grubunun üyesi olup, çalışma yaşamında aktif olarak yer alabilecek kişilerden oluşmaktadır (%59.5). Katılımcılar arasında köy kökenli olanlar çoğunluktadır (%48.5). Örneklemin, ilkokul (%59) ve ortaokul mezunu (%14); ev hanımı (%32.5) ve tekstil işçilerinden (%21) oluştuğu gözlemlenmektedir. Genel olarak bakıldığında kamu sektörü dışında çalışanların, kalifiye olmayan hizmet işçisi konumunda olmasının (%53.5) yanı sıra ücretli maaşlı olanların fazla olduğu (%41) göze çarpmaktadır. Ortalama aylık gelir 501-1000 YTL arasındadır (%52). Ortalama net geliri 500 YTL'nin altında olanlar %15.5, işsiz ve hiç geliri olmayanların oranı %14.5'tir. %11.5'inin ise ortalama net geliri 1001-2000 YTL arasındadır. Ağırlıkla SSK'lı (%56) olmak üzere örneklemin %25'inin bir sosyal güvencesi bulunmamakta ve önemli bir çoğunluğunun ek gelire sahip olmadıkları gözlemlenmektedir (%84). Örneklemin %79'u evli olmakla birlikte, aynı çatı altında 4 ve daha fazla kişiyle birlikte yaşayanlar çoğunluktadır (%60.5). Çocuk sayısına bakıldığında en fazla 2 çocuğa sahip olanlar çoğunluktadır (%57).

Örneklemin çoğunluğunun, apartman dairesinde (%45) veya bahçeli evde (%35) ikamet etmeyi tercih ettiği görülmektedir. Gecekonuda ikamet edenlerin oranı %13.5'tir. Bahçeli müstakil konutlar da dahil olmak üzere katılımcıların ikamet ettikleri konutların en dikkat çekici özelliklerinin bakımsız ve düşük nitelikte oldukları (%54.5), eski bakımsız ve eski onarılmış konutlarda yaşadıkları (%60.5) ve çoğunluğun kiracı olduğu (%38.5) gözlemlenmiştir. Yaşanılan konutların %37'si 81-100 metrekare, %27'si 101-120 metrekare, %22.5'i 80 metrekareden küçük olmakla birlikte %13'ü 3 odalı, %39.5, 4 odalı, %33.5, 5 odalıdır ve önemli bir çoğunluğu sobayla ısınmaktadır (%92.5).

5 ve daha az yıldır Denizli'de yaşayanların çoğunlukta olduğu görülmekle birlikte (%22), Denizli'ye dışarıdan gelenlerin geliş nedenleri sorgulandığında Denizli'ye göç etmelerindeki en temel faktörün "iş bulmak" gibi çalışma yaşamına ilişkin olduğu görülmektedir (%52). Bu çerçevede araştırmaya katılanların şehre ilk geldiklerinde kimlerden yardım aldıklarına baktığımızda, akrabalarından yardım aldığını söyleyenlerin çoğunlukta olduğu (%37); borç alma (%12), iş bulma (%11) ve ev bulma (%9.5) konularında daha çok yardım aldıkları; şehre ilk geldiklerinde çoğunluğunun uyum sorunu yaşamadığı (%37); sorun yaşayanlarında daha ziyade ev bulma, yabancılık ve arkadaş/çevre yaşadıkları; çoğunluğunun şehre gelmiş olmaktan

memnun olduğu (%66); kendilerinden sonra şehre göç eden akraba ve yakınlarına çoğunluğunun yardım etmediği (%55) gözlemlenmiştir.

Örneklemin çoğunluğunun ödeme güçlüğü çektiği borcu bulunmaktadır (%56), ev ekonomisine katkı sağlamak için belli tüketim maddelerini evde yaptıkları gözlemlenmiştir (%68.5).

Örneklemin önceden yaşadıkları konutların türlerine bakıldığında köy evinde yaşayanların çoğunlukta olduğu (%48); çoğunluğunun yaşadıkları mahalle ya da semtten taşınma isteklerinin olduğu (%61); en az iki kez (%37.5) ve daha ucuz bir eve yerleşmek için (%23) mahalle ya da semt değiştirdikleri gözlemlenmektedir.

Sosyal ilişki düzleminde bakıldığında gündelik yaşamda komşularla (%48.5) ve akraba/yakınlarla (%31) görüşenlerin çoğunlukta oldukları; akraba ve yakınlarıyla seyrek görüştükleri (%46.5); herhangi bir ekonomik sıkıntı yaşadıklarında akrabalarından (%27.5) ve arkadaşlarından (%20.5) borç ya da destek almayı tercih ettikleri gözlemlenmiştir.

Aile içi ilişkilere bakıldığında, aileyi ilgilendiren konularda kararları eşiyile birlikte alanları, ortak karar alanların çoğunlukta olduğu gözlemlenmektedir (%35).

Araştırmaya katılanların geleceğe dair planlarına bakıldığında çoğunluğun (%37) geleceğe dair planı olmadığını ve emekli olma planı olduğunu (%19); çocuk sahibi olan katılımcıların, çocuklarının geleceğine dair planlarında çocuklarının eğitim almalarını (%44) istedikleri gözlemlenmiştir.

Örneklemin sahip oldukları dayanıklı tüketim maddelerinden çoğunluğu “buzdolabı, çamaşır makinesi, fırın ve televizyon” gibi temel dayanıklı tüketim malları oluşturduğu (%49.5); eşyalarını çoğunlukla mağazadan satın aldıkları (%79) gözlemlenmekle birlikte, gündelik yaşamda internet kullanmayanların (%72.5) ve günlük gazete almayanların (%88.5) da çoğunlukta oldukları gözlenmektedir.

Örneklemin kente göç ettikten sonra kırsal alana özgü alışkanlıklarını devam ettirip ettirmediklerine bakıldığında çoğunluğu devam ettirmediğini (%52) belirtmiştir.

Örneklemin kendi ekonomik durumunu değerlendirmesinde ne iyi ne kötü şeklinde yanıt verenlerin (%41.5); hayatından memnun olanların (%46.5); 5 yıl sonraki hayat koşullarının iyi olmayacağını söyleyenlerin (%54) çoğunlukta olduğu gözlemlenmektedir.

Örneklemin çoğunluğunun kredi kartı kullanmadığı (%55); en çok gıda alanında harcama yaptıkları (%59.5); büyük çoğunluğunun tasarruf yapmadıkları (%79); tasarruf yapanların tasarruflarını altın olarak gerçekleştirdikleri (%4.5); tatillerini köye giderek (%31) geçirdikleri; çoğunluğunun herhangi bir sosyal aktivitede bulunmadıkları (%87.5) gözlemlenmiştir.

Katılımcıların belediye, valilik gibi resmi kurum yada kuruluşlardan düzenli yardım alıp almadıklarına bakıldığında katılımcıların %94'ünün düzenli bir yardım almadıkları görülmektedir. Yardım almadığını belirtenler, SSK ya da diğer sosyal güvenlik kurumlarına bağlı olmalarından dolayı yardım alamadıklarını ifade etmişlerdir.

Örneklemin grubunda kendisini orta sınıfa ait hissedenlerin (%54.5); Türkiye'deki siyasi politikaların eşit ve sağlıklı işlemediğini düşünenlerin (% 92); en önemli üç sorunu işsizlik, terör ve sağlık olarak belirtenlerin (%46..5); meşgul oldukları işin geleceğinin kötü olacağını düşünenlerin (%40); ileride daha iyi koşullarda yaşayacağına dair inancının olmadığını belirtenlerin (%61); şimdiye kadar STK ya da devlet kuruluşlarından herhangi bir yardım almadıklarını belirtenlerin (%79) çoğunlukta olduğu dikkat çekmektedir.

Örneklemin zenginlik algısına bakıldığında %64.5'inin zenginliği para ölçütüne göre değerlendirdikleri, parası olan zengindir şeklinde görüş bildirdikleri görülmektedir. Buna ek olarak borcu olmayan, fabrika sahibi, malı-mülkü olan ev kirası ödemeyen, emekli olan, yaşam standardı yüksek olan, sağlığı yerinde olan şeklindeki tanımlamalar, zenginliğin rasyonel bir zeminde algılandığını göstermektedir. Yoksul ya da yoksulluk hakkındaki düşüncelerine bakıldığında, %79.5'inin parası olmayan yanıtını verdiği görülmektedir. Örneklemin %39.5'inin uzun süre işsiz kalmadığı, %34'ü ise uzun süre işsizlik sorunu yaşadığı gözlemlenmektedir.

Yoksulluk ile sosyal göstergeler arasındaki ilişkilerin ortaya konulması amacıyla gelir dağılımı, cinsiyet, eğitim, meslek, yaş, toplumsal köken gibi bazı sosyo-demografik unsurlarla ilişkili kurulmaya çalışılmıştır. Buna göre; kadın katılımcılar ilkokul (%60), okuma-yazma bilmiyor (%16) ve orta okul (%12) kategorilerinde; erkekler ise ilkokul (%58) ortaokul (%16) ve lise mezunu (%14) kategorilerinde yoğunlaşmışlardır. Her iki cins için ilkokul mezunu, yoğunluğun olduğu kategori olmakla birlikte kadınların eğitim seviyelerinin erkeklerden düşük olduğu görülmektedir. $\chi^2_{(3)}= 22,631^a$ $p < .005$, 0.34 anlamlılık derecesinde okuma yazma bilmeyenler arasında doğum yeri köy olanların oranı %57.1, ilk okul mezunu olanlar arasında doğum yeri köy olanların oranı %50.8, ortaokul mezunları arasında doğum yeri köy olanların oranı %55.6; $\chi^2_{(4)}= 43,222^a$ $p < .005$, 0.51 anlamlılık derecesinde aylık ortalama net geliri 501-1000 YTL arasında olanların %39.6'sı 2 çocuğa, %30.8'i 1 çocuğa sahip; $\chi^2_{(5)}= 45,752^a$ $p < .005$, 0.52 anlamlılık derecesinde ilk okul mezunu olanlar arasında 2 çocuğa sahip olanların oranı %43.9, 1 çocuğa sahip olanların oranı %28, 3 çocuğa sahip olanların oranı %17.8; $\chi^2_{(5)}= 89,491^a$ $p < .005$; 0.68 anlamlılık derecesinde aylık net geliri 1000 YTL ve altı olan katılımcılar arasında kendisini orta ve alt sınıfa ait hissedenlerin çoğunlukta olduğu; $\chi^2_{(5)}= 81,481^a$ $p < .005$; 0.64 anlamlılık derecesinde ilkokul mezunu olan katılımcılar arasında kendisini orta sınıfa ait hissedenlerin oranı %55.9, alt sınıfa ait hissedenlerin oranı %40.7, ortaokul mezunları arasında kendisini orta sınıfa ait hissedenlerin oranı %57.1, alt sınıfa ait hissedenlerin oranı %42.9'dur. Lise ve dengi okul mezunları arasında kendisini orta sınıfa ait hissedenlerin oranı %65, alt sınıfa ait hissedenlerin oranı %35'tir. Üniversite mezunları arasında kendisini orta sınıfa ait hissedenlerin oranı %66.7 alt sınıfa ait olduğunu hissedenler ise bulunmamaktadır.

Değişkenler arasındaki ilişkilere bakıldığında, gelir durumu ile sahip olunan çocuk sayısı (1 numaralı hipotez), eğitim durumu ile sahip olunan çocuk sayısı (2 numaralı hipotez), gelir ile oturlan konut türü (3 numaralı hipotez), eğitim durumu ile kimlerden yardım alındığı (4 numaralı hipotez), gelir ile eşyaların satın alındığı yer (5 numaralı hipotez), gelir ile tasarruf yapma durumu (6 numaralı hipotez), gelir ile ait hissedilen toplumsal sınıf (7 numaralı hipotez), eğitim ile ait hissedilen toplumsal sınıf (8 numaralı hipotez) değişkenlerin arasında ilişki olduğu, bağımsız değişkenlerin anlamlı bir farklılaşma yarattığı görülmüştür.

Araştırmadan elde edilen verilere genel olarak bakıldığında, Türkiye'de kentsel yoksulluk ve gecekonduda yaşayanların yoksullukları üzerine yapılan çalışmalardan

elde edilen verilerle benzer sonuçların elde edildiği söylenebilir. Yoksulluğun nedenleri sorgulandığında eğitim, gelir, aile büyüklüğü ve çocuk sayısı, formel sektörde çalışma durumu, işin niteliği, çalışma koşulları, istikrarsız siyasi politikalar, politikaların eşitsiz ve sağlıksız işlemesi, vasıfsız olma başka bir ifadeyle piyasanın belirlediği niteliklerden yoksun olma, bölgesel-çevresel koşullar, göç, sosyal dayanışma ve ilişki ağlarının zayıflaması, genç nüfusun fazla olması fakat işsizliğin ve ailede çalışmayan kişilerin de çoğunlukta olması, düşük gelirli işlerde çalışılması, devlet ve sivil toplum örgütleri tarafından verilen sosyal yardımların yetersizliği gibi faktörler yoksulluğu ortaya çıkaran yapısal faktörlerdir.

- Örneklem grubumuzda dikkat çeken temel unsur eğitim düzeyinin düşük olmasıdır. Bu durum hem kadınlar hem de erkekler için geçerlidir. Kadınların eğitim durumlarının erkeklerden düşük olması Türkiye geneliyle karşılaştırıldığında benzerlikler göstermektedir. Buna karşın örneklem grubunun çocuklarının eğitim almaları yönünde büyük çaba gösterdikleri gözlemlenmektedir. Eğitim alamamak ya da çocuklarının eğitim sistemi içinde kalmalarını sağlamak şüphesiz ki onların kişisel tercihleri olarak algılanmamalıdır. Gelir düzeylerinin düşük olması, okul masraflarının fazla olması ve birçoğunun ev ekonomisine katkı sağlamak için çocuklarını çalıştırmak zorunda kalmaları bu çabaları sekteye uğratan yapısal unsurlardır. Bu durum ise katılımcıların kendi tercihleri olmaktan ziyade büyük ölçüde gelir düzeyleriyle ilişkilidir. Eğitim, mevcut koşulları değiştirebilmek için önemli bir araç olarak görülmektedir. Başka bir deyişle ekonomik sermayeden yoksun olan kesimler için eğitim sosyal hareketlilikte ve sosyal sistemle bütünleşmede araç olarak görülmektedir.
- Örneklem grubunun, ev hanımları dışında çalışan grubun yoğun olarak çalıştığı sektör hizmet sektörü olmakla birlikte kalifiye olmayan hizmet işçisi konumundadır. Boyacı, alçıban, inşaat bekçisi, elektrikçi, inşaat işçisi, tekstil işçisi, kantin işçisi, garson, tezgahdar, seyyar satıcı, temizlik işçisi, pastane işçisi, alüminyum montaj işçisi, pazarlamacı, sözleşmeli memur, matbaacı gibi düşük ücretli ve kalifiye olmayan işlerden oluşmaktadır. Krizle birlikte kapatılan birçok tekstil firmasında çalışanın da işsiz kaldıklarını gözlemlenmiştir. Ev hanımları, geçim stratejisi

olarak örgü, dantel gibi el işi, başka evlere temizliğe gitme gibi işler yapmaktadırlar, fakat bu işlerden elde edilen gelirin çok düşük ve süreksiz olması, güvencesi olmaması, çocuklara ve evde kendileriyle birlikte yaşanan kişilere bakma yükümlülüğü eleştirilen noktalardır. Fakat özellikle işsiz olan katılımcıların görüşmelerde sıklıkla işaret edilen şey, çalışma isteklerinin çok olmasına karşın iş bulamamalarıdır. Dolayısıyla bu kesimin işsizliklerinin nedeni temelde çalışma isteksizlikleri yada tembellikleri değil iş alanının yetersiz oluşu, piyasa koşullarının belirlediği işçi profiline dışında yer almaları ve piyasa koşulları gibi özde yapısal bir sorundan kaynaklandığı söylenebilir.

- Diğer bir nokta, göç sürecinde akraba ve yakınlarından destek alma edimleri ile kendilerinden sonra gelenlerle geliştirdikleri ilişkiler arasındaki farklılık, bir ölçüde göç sürecinde kente özgü yaşam koşullarının benimsenmesiyle birlikte çözülmeye başladığını göstermekte, birincil derecedeki yakınlarla ilişki borç alıp verme, iş ve ev bulma, evlilik gibi konularda sınırlı bir şekilde gerçekleştirilmektedir. Bu tarz sosyal ilişkiler yada ağ türü ilişki biçimi, yoksullukla mücadelede, olumsuz koşulların hafifletilmesinde önemli görülmektedir. Bununla birlikte boş zamanlarında köye gidenlerin fazla olması, göç edilen yerle olan ilişkilerin görece devam ettiğini göstermektedir.
- Mahalle ya da semtin değiştirilmesi, diğer bir strateji olarak görülebilir. Daha ucuz konut ve ulaşım olanaklarının olduğu bir yerde yaşamak konut ya da ulaşım için ayrılan payın düşmesini ifade etmekte bu da önemli bir geçim stratejisi olarak kabul edilmektedir. Bununla birlikte, çocukların okul dışı zamanlarda çalıştırılması, birçok yiyeceğin evde yapılması da bir geçim stratejisi olarak görülmektedir.
- Sosyal yardımların yetersizliği, temel ihtiyaçların karşılanması için belediyeye yapılan başvuruların reddedilmesi önemli bir sorundur. Yapılan yardımlar ise sürekliliği olmayan ve giyecek, yakıt, yiyecek gibi yardımlar şeklindedir. Özellikle katılımcıların sosyal yardımlar konusundaki düşüncelerini içeren kısımda katılımcıların en çok şikayet ettikleri konunun, yardımların gerçekten ihtiyacı olan kişilere verilmemesi, ayırımın yapılması, yardımların Denizli'nin yerlisine yapılmasını, farklı yerlerden gelenlere yapılmamasını, yardımların yeterince araştırılmadan verilmesini, eğitim konusunda yardımların

yapılmasını belirtmişlerdir. Bununla birlikte uzun süre aç kaldığını belirtenler, barınacak bir yer talebinde bulunanlar, krizin bitmesini ve işsizliğin çözümlenmesini dileyenler, devletin yoksullarla ilgilenmediğini belirtenler, geleceğin çok kötü olacağını düşünenler ve yeşil kartın kaldırılmasını talep edenler de dikkat çeken diğer noktalardır.

- Geleceğe dair umutsuzluk ve karamsar bir bakış açısının hakim olması dikkat çeken diğer bir noktadır. Özellikle kriz, terör olaylarının yaygınlaşmasıyla birlikte ortaya çıkan sorunların mevcut politikalara eklenmesi, deprem riski, suç oranlarındaki artış gibi sorunlar bu güvensizliği, belirsizliği daha da tetiklemiş görünmektedir. Örneklem alınan semtlerin aynı zamanda Denizli’de hırsızlık, kapkaççılık, kız kaçırmaya, darp gibi suçların yoğun olduğu alanlar olması yoksullukla suç arasında bir ilişkinin varlığının değerlendirilmesini gerekli kılmaktadır.

Öneriler:

Diğer kentlerde de olduğu gibi Denizli’de de kırdan kente gerçekleşen göç kentin fiziksel yapısında önemli oranda değişiklikler yaratmış, nüfus artışıyla birlikte kentin gelişim hızı ve biçimi dengeli bir şekilde gerçekleşmemiştir. Göç eden düşük gelirli ve nitelikli nüfus büyük ölçüde kent merkezinden uzak gecekondu alanlarına yerleşmiştir. Bu durum hem kentin fiziki yapısında hem de gecekondu alanlarının kentin bütünüyle olan ilişkisini, bütünleşmesini olumsuz yönde etkilemiştir. Gecekondu alanlarının dönüştürülmesine yönelik çabalar Denizli’de 1990’lardan sonra başlamış bu konuda beş önemli konut projesi gerçekleştirilmiş, gecekonduya yaşayan yoksul kesimin bu konutlara geçmesi sağlanmıştır. Yoksul kesimin daha iyi barınma, eğitim, sosyal yaşama katılımı gibi imkanlar elde edebilmeleri için belediye, özel yada sivil toplum kuruluşlarının aktif katılımıyla gerçekleştirilecek ve diğer kent sakinlerinin de desteğini alarak çalışmalar geliştirilmelidir. Özellikle çocukların eğitim sistemi içinde kalabilmeleri için burs komisyonu oluşturulmalıdır. Ve yine bu kuruluşların desteğiyle çocukların ya da eğitim sürecini tamamlayamamış olan yetişkinlerin hem eğitim konusunda gönüllü öğretmenlikler hem de psikolojik destek, rehabilitasyon konusunda çalışmalar yapabilecek kişilerden oluşan gruplar oluşturulmalıdır. Bununla birlikte hastane ve sağlık ocağı gibi sağlık kuruluşlarında yoksulların tedavi ve bakımları için

kontenjanların ayrılması gerekmektedir. Suçun yoğun olduğu semtlerde risk altında bulunan mahalle yada semtlerde güvenlik önlemlerinin arttırılması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Adak, N. (2002). *Sağlık Sosyolojisi Kadın ve Kentleşme*, Birey Yayınları, İstanbul.
- Altay, A. (2007). “Türkiye’de Yoksulluk Olgusu, Bir Kamu Malı Olarak Sosyal Sermaye ve Yoksulluk İlişkisi”, *Ege Akademik Bakış*, 7 (1), s. 337-362
- Anbarlı, Ş. (2007). “Yoksulluk Kaynaklı Sosyal Dışlanma: İzmir’de Roman Profili Araştırması Bulguları Üzerine Bir Değerlendirme”, IV. Uluslar arası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi, Küresel Yoksulluk, 19-21 Ekim, s. 551-573, Çanakkale.
- Aslanoğlu, A. R. (2000). *Kent, Kimlik ve Küreselleşme*, Ezgi Kitabevi, Bursa.
- Baudrillard, J. (1998). *Kötülüğün Şeffaflığı*, Çev. I. Ergüden, Ayrıntı Yayınları, İstanbul
- Bauman, Z. (1997). *Çalışma, Tüketim ve Yeni Yoksullar*, Sarmal Yayınevi, İstanbul.
- Bauman, Z. (1999). *Küreselleşme*, Çev. A. Yılmaz, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Best, S. ve Kellner, D. (1998). *Postmodern Teori: Eleştirel Soruşturmalara*, Çev. M. Küçük, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Bilen, M. Ve Şan. M.K (2006). “Yoksulluk Kültürü ve Türkiye’de Yoksulluk Sorunu”, *Sivil Toplum*, Yıl:4 Sayı:13-14, Ocak-Haziran, s.167-178
- Bocock, R. (2005). *Tüketim*, Çev. İ. Kutluk, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Bocock, R., Thompson, K. (1992). *Social and Cultural Forms of Modernity*, Oxford, Blackwell Publishing Ltd.
- Bookchin, M. (1999). *Kentsiz Kentleşme: Yurttaşlığın Yükselişi ve Çöküşü*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Boratav, K. (2005). *Türkiye İktisat Tarihi 1908-2002*, İmge Kitabevi Yayınları, İstanbul.
- Bozkurt, V. (2000). *Küreselleşmenin İnsani Yüzü*, Alfa Yayınları, İstanbul.
- Buğra, A. (2008). *Kapitalizm, Yoksulluk ve Türkiye’de Sosyal Politika*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Buğra, A., Keyder, Ç. (2003). “New Poverty and the Changing Welfare Regime of Turkey”, <http://www.undp.org.tr> (26 Ağustos 2009), UNDP: Ankara.
- Castells, M. (2005). *Ağ Toplumunun Yükselişi Enformasyon Çağı*, Toplum ve Kültür, çev. E. Kılıç, 1. Cilt, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Castells, M. (2005). *Kent, Sınıf, İktidar*, Çev. A. Erendil, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.
- Chaney, D. (1999). *Yaşam Tarzları*, Çev. İ. Kutluk, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Connor, S. (2001). *Postmodernist Kültür: Çağdaş Olanın Kuramlarına Bir Giriş*, Çev. Doğan Şahiner, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Çolakoğlu, A. (2003). “Kentsel Yoksulluk”, Ed.M. A.Çukurçayır-A.Tekel, Yerel ve Kentsel Politikalar, Çizgi Yayınları, Konya, s.461-490

- Çoşkun, S. ve Tireli, M.(2007). “Dünya Bankası, UNPD ve AB Bağlamında Yoksullukla Mücadele Stratejileri”, IV. Uluslar arası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi, Küresel Yoksulluk, 19-21 Ekim, s. 21-31, Çanakkale.
- Demiral M. Ve Tutar E. (2007). “Türkiye’de Gelir Dağılımının İyileştirilmesi ve Yoksullukla Mücadele Sürecinde STK’ların Önemi”, IV. Uluslar arası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi, Küresel Yoksulluk, 19-21 Ekim, s. 331-349, Çanakkale.
- Demircan, E. (2007). “Türkiye’de Yoksullukla Mücadelede Kamu Kesiminin Rolü: Devlet Bütçesi İçerisinde Sosyal Transferlerin Payı”, IV. Uluslar arası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi, Küresel Yoksulluk, 19-21 Ekim, s. 255-275, Çanakkale.
- Devlet Planlama Teşkilatı. (2007). *Dokuzuncu Kalkınma Planı 2007-2013, Gelir Dağılım ve Yoksullukla Mücadele Özel İhtisas Raporu*, Ankara.
- Duru, B. ve Aklan, A. (2002). “20. Yüzyılda Kent ve Kentsel Düşünce”, *20. Yüzyıl Kenti* (der.) B. Duru ve A. Alkan, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, s:7-27
- Ekonomik Yönüyle Denizli* (2002). Denizli Ticaret Odası Yayınları, Denizli.
- Ekonomik Yönüyle Denizli* (2007). Denizli Ticaret Odası Yayınları, Denizli.
- Eraydın, A. (2006). “Günümüzde Mekana Yeniden ve Toplu Bir Şekilde Bakma Gereği”, *Değişen Mekan, Mekansal Süreçlere İlişkin Tartışma ve Araştırmalara Toplu Bakış* (der.) A. Eraydın, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara, s:7-25
- Eraydın, A. (2006). “Mekansal Süreçlere Toplu Bakış”, *Değişen Mekan, Mekansal Süreçlere İlişkin Tartışma ve Araştırmalara Toplu Bakış*, Derleyen: A. Eraydın, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara, s:25-68
- Erder, S. (2006). *İstanbul’a Bir Kent Kondu Ümraniye*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Erdoğan, N. (2007). “Garibanların Dünyası: Türkiye’de Yoksulların Kültürel Temsilleri Üzerine İlk Notlar, ed. N. Erdoğan, *Yoksulluk Halleri: Türkiye’de Kent Yoksulluğun Toplumsal Görünümleri*, İletişim Yayınları, İstanbul, s.29-47
- Featherstone, M. (2005). *Postmodernizm ve Tüketim Kültürü*, Ayrıntı Yayınları, Çev. M. Küçük, İstanbul.
- Genç, N. (2003). “Kent Yenileme ve Yerel Yönetimler: Kamu Yönetimi Perspektifi”, Ed.M. A.Çukurçayır-A.Tekel, *Yerel ve Kentsel Politikalar*, Çizgi Yayınları, Konya,s.413-461
- Geniş, Ş. (2007). “Küreselleşme, Toplumsal Eşitsizlik ve Mekansal Ayrışma”, *Sivil Toplum*, sayı: 5, no:17-18, s.69-84
- Giddens, A. (1998). *Modernliğin Sonuçları*, Çev. E. Kuşdil, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Gough, J. (2006). “Mekan Toplum ve Marksizm Üzerine”, *Praksis*, no.15, Yaz, s. 13-48
- Görün M. Ve Elagöz İ. (2007). “Kentsel Yoksulluk: Sivil Toplum ve Yerel Yönetim İşbirliği”, IV. Uluslar arası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi, Küresel Yoksulluk, 19-21 Ekim, s. 147-159, Çanakkale.
- Gül, H. (2008). “Yoksulluk ve Yoksulluk Kültürü Tartışmaları”, *Türkiye’de Yoksulluk Çalışmalar*, Derleyen: Nurgün. Oktik, Yakın Yayınları, s.57-97
- Gül, H., Gül, S. (2008). “Türkiye’de Yoksulluk Yardımları ve İstihdam”, *Türkiye’de Yoksulluk Çalışmalar*, Derleyen: Nurgün. Oktik, Yakın Yayınları, s.361

- Gülener, G. ve Kömürcüoğlu M. (2007) “Yeni Yoksullukta Yeni Olan Ne?” IV. Uluslar arası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi, Küresel Yoksulluk, 19-21 Ekim, s. 21-31, Çanakkale.
- Gürses, D. (2006). “Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele Politikaları”, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 17, Sayı 1, Haziran, s.59-74
- Haris C., Ullman, E. (2002). “Kentın Doğası”, Der. ve Çev. B. Duru ve A. Alkan, 20. *Yüzyıl Kenti*, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, s.55-77
- Harvey, D. (2002). “Sınıfsal Yapı ve Mekansal Farklılaşma Kuramı” Der.: B. Duru ve A Alkan, 20. *Yüzyıl Kenti*, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, s. 147-173
- Harvey, D. (2006). *Post-modernliğin Durumu*, Çev. S. Savran, Metis Yayınları, İstanbul
- Holton, R.J. (1999). *Kentler Kapitalizm ve Uygarlık*, Çev. R. Keleş, İmge Kitabevi Yayınları, İstanbul.
- Illich, I. (2000). *Tüketim Köleliği*, Çev. M. Karaşahan, Pınar Yayınları, İstanbul.
- Işık, O. (1994) “Değişen Toplum/Mekan Kavrayışları: Mekanın Politikleşmesi, Politikanın Mekanlaşması”, *Toplum ve Bilim*, sayı.64-65, s.7-36
- Işık, O. ve Pınarcıoğlu, M. (2001). *Nöbetleşe Yoksulluk: Sultanbeyli Örneği*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- İnsel, A. (2005). *Türkiye Toplumunun Bunalımı*, Birikim Yayınları, İstanbul.
- Jameson, F. (1992). *Postmodernizm Ya da Geç Kapitalizmin Kültürel Mantiği*, Çev. N. Plümer, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Jessop, B. (2005). “From Keynesian Welfare to The Schumpeterian Workforce State, Lancaster Regionalism Working Group Publishing, USA.
- Kane, D. (2003). Distinction Worldwide? Bourdieu’s Theory of Taste in International Context, Science Direct, *Poetics*, vol.31, pp.403-421
- Karakılıçık, Y., Özcan A. (2007). “Kent Yoksulluğunun Sürdürülebilir Kentsel Gelişme Hareketleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi”, IV. Uluslar arası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi, Küresel Yoksulluk, 19-21 Ekim, s. 439-455, Çanakkale.
- Karagöl, M Ve Açıkgöz, Ö. (2007). “Küreselleşme Sürecinde: Uluslar arası Ekonomik Örgütler ve Yoksulluk”, IV. Uluslar arası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi, Küresel Yoksulluk, 19-21 Ekim, s. 195-211, Çanakkale.
- Karakurt, R. Kara, M. Ve Dönmez, C.Ö. (2007). “Türkiye’de Yoksullukla Mücadelede Yerel STK’ların Rolü:Çanakkale Örneği”, IV. Uluslar arası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi, Küresel Yoksulluk, 19-21 Ekim, s. 425-439, Çanakkale.
- Karpat, K.H. (2005). *Türkiye’de Yapısal Dönüşüm*, Çev. A. Sönmez, İmge Kitabevi Yayınları, İstanbul
- Kazgan, G. (1997). *Küreselleşme ve Yeni Ekonomik Düzen Ne Getiriyor? Ne Götürüyor? Nereye Gidiyor?*, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul.
- Kazgan, G. (2003). “Türkiye’de Kentsel Dönüşümün Ekonomik Boyutu”, Kentsel Dönüşüm Sempozyumu, Yıldız Teknik Üniversitesi Yayını, İstanbul, s:9-17
- Keleş, R. (2006). *Kentleşme Politikası*, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara.

- Kerimoğlu, B. Yılmaz, H., Emil, F. Neyaptı, B. (2005). *Mali Yerelleşme, Yoksulluk ve Bölgesel Eşitsizlik Sorunlarının Çözümü İçin Yeni Yaklaşım*, TESEV Yayınları, İstanbul.
- Keyder, Ç. (2006). *İstanbul Küresel ile Yerel Arasında*, Metis Yayınları, İstanbul.
- Keyder, Ç., Buğra, A. (2006). *Sosyal Politika Yazıları*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Keyman, F. (2000). *Küreselleşme Devlet Kimlik/Farklılık:Uluslararası İlişkiler Kuramını Yeniden Düşünmek*, Çev. S. Coşar, Alfa Yayıncılık, İstanbul.
- Kıray, M.B. (1998). *Kentleşme Yazıları*, Bağlam Yayınları, İstanbul.
- Kömeçoğlu, U. (2002). “Küreselleşme, Modernleşme ve Modernlik”, *Doğu Batı Düşünce Dergisi*, sayı. 18, Şubat-Mart- Nisan, s.9-27
- Körükmez, L. (2008). “Kent Yoksulluğu ile Mücadelede Kadınların Geliştirdiği Stratejiler ve Toplumsal Cinsiyet Rollerini, *Türkiye’de Yoksulluk Çalışmalar*, Derleyen: Nurgün. Oktik, Yakın Yayınları, s.207-245
- Kumar, K. (2004). *Sanayi Sonrası Toplumdan Post-modern Topluma Çağdaş Dünyanın Yeni Kuramları*, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Kurtuluş, H. (2003). “Mekanda Billurlaşan Kentsel Kimlikler”, *Doğu Batı Dergisi*, Sayı.23, Mayıs, Haziran, Temmuz, s.75-99
- Kurtuluş, H. (2005) “Bir Ütopya Olarak Bahçeşehir”, *İstanbul’da Kentsel Ayrışma:Mekansal Dönüşümde Farklı Boyutlar İçinde*, Derleyen: H. Kurtuluş, Bağlam Yayınları, İstanbul, s:77-127
- Kurtoğlu, A. (2004). *Hemşehrilik ve Şehirde Siyaset Keçiören Örneği*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Lash, S. and Urry, J. (1994). *Economies of Signs and Space*, Sage Publications, London
- Leontidou, L. (1996). “Reclaiming Urban Theory” *Alternatives to Modernism in (Southern) Urban Theory: Exploring In-Between Spaces*, Blackweel Publishing, USA.
- Mavrommatis, G. (2007). *Yunanistan’da Bir Müslüman Azınlık Toplumunda Yoksulluk, Sosyal İzolasyon ve Eğitim: Kalkanca’nın Çocukları*, Çev. Berin Myisli, Kitap Yayınevi, İstanbul.
- Mingione, E. (1993). “The New Urban Poverty and Underclass Introduction”, *International Journal of Urban and Regional Research*, cilt:17, sayı:3, ss:324-326.
- Nash, R. (2003). “Social Explanation and Socialization: on Bourdieu and the Structure, Disposition, Practice Scheme”, *The Sociological Review*, USA, pp.43-63
- Newman, P., Thornley, A. (2005). *Planning World Cities Globalization and Urban Politics*, Palgrave Macmillan, New York.
- Ocak, E. (2007). “Yoksulun Evi”, *Yoksulluk Halleri: Türkiye’de Kent Yoksulluğun Toplumsal Görünümleri*, ed. N. Erdoğan, *Yoksulluk Halleri: Türkiye’de Kent Yoksulluğun Toplumsal Görünümleri*, İletişim Yayınları, İstanbul, s.133-175
- Oktik, N. (2008). “Yoksulluk Olgusuna Kavramsal ve Kuramsal Bakış”, *Türkiye’de Yoksulluk Çalışmalar*, Derleyen: Nurgün. Oktik, Yakın Yayınları, s.21-57
- Özbek Sönmez, (2003). “Sürdürülebilir Kentleşme için Kentleşme Süreçlerine Halkın Katılımı”, *Arredamento Mimarlık*, sayı.1, s:92-95

- Özdemir, M.A. (2005). “Kentsel Dönüşüm Sürecinde Eski Bir Gecekondu Mahallesi:Karanfilköy-Kentlere Vurulan Neşter’ler”, Derleyen:H. Kurtuluş, *İstanbul’da Kentsel Ayırışma*, Bağlam Yayınları, İstanbul, s.187-239
- Robbins, D. (2005). “The Origins, Early Development And Status Of Bourdieu’s Concept Of Cultural Capital”, *The British Journal of Sociology*, vol. 56, no.1, pp. 13-31
- Robertson, R. (1999). *Küreselleşme Toplum Kuramı ve Küresel Kültür*, Çev. Ü. H. Yolsal, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.
- Sennett, R. (1999). *Gözün Vicdanı*, Çev. S. Sertabiboğlu ve C. Kurultay, Ayrıntı Yayınları, İstanbul
- Sönmez, İ. (2005). “Kentsel Dönüşüm Sürecinde Aktörler, Beklentiler, Riskler”, Ege Mimarlık, Sayı.1/53, İzmir, s.16-23
- Sönmezer, G. Yürük M. S. Ve Uzunoglu, S. (2007). “Neo-liberal Düşüncede Sivil Toplum Kuruluşlarının Artan Önemi”, s. 31-37, Çanakkale, 19-21 Ekim, s. 31-37, Çanakkale.
- Şaylan, G. (2002). *Postmodernizm*, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Şenses, F. (2006). *Küreselleşmenin Öteki Yüzü Yoksulluk*, 4. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Şenses, F. (2006). *Küreselleşmenin Öteki Yüzü Yoksulluk*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Şenyapılı, T. (2006). “Gecekondu Olgusuna Dönemsel Yaklaşımlar”, Derleyen:A. Eraydın, Değişen Mekan, Mekansal Süreçlere İlişkin Tartışma ve Araştırmalara Toplu Bakış:1923-2003, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara, s.84-123
- Tekeli, I. (1991). *Kent Planlaması Konuşmaları*,. Mimarlar Odası, Ankara.
- Timur, T. (1996). *Küreselleşme ve Demokrasi Krizi*, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara.
- TÜİK, (2005). Fert Yoksulluk Oranları, Türkiye, http://www.tuik.gov.tr/veribilgi_doc_s.1 (01 Aralık 2009).
- TÜİK, (2005). Hane Büyüklüğüne Göre Açlık ve Yoksulluk Sınırları, <http://www.tuik.gov.tr/veribilgi.doc.s.1> (01 Aralık 2009).
- Türkiye Bilimler Akademisi Raporları (2006). *Yerleşme Birimleri/Çalışmaları İçin Öngörüler*, Ankara.
- Türkiye İstatistik Kurumu, (2007). *Elektronik Veri Dağıtım Sistemi*, [http://www.tuik.gov.tr,Nisan](http://www.tuik.gov.tr/Nisan) (01 Aralık 2009).
- TÜSİAD, (2000). “Türkiye’de Bireysel Gelir Dağılımı ve Yoksulluk-Avrupa Birliği ile Karşılaştırma”, <http://www.tusiad.org/turkish/rapor/gelir/BOLUM2.pdf> (10.07.2007)
- UNDP (1999). *Human Development Report*”, http://hdr.undp/reports/global/1999/en/pdf/hdr_1999_full.pdf (18.07.2007)
- UNDP (2005). *İnsani Gelişme Raporu*, Türkiye. <http://www.undp.org.tr> (01. Aralık 2009)
- Urry, J. (1999). *Mekanları Tüketmek*, Çev. R. G. Ögdül, Ayrıntı Yayınları, İstanbul
- Uzun, C. N. (2001). “Gentrification in İstanbul: Spatial Growth and Change in İstanbul”, A Diognastic Study, *Nederlands Georapfische Studies*, vol. 285, pp.73-89

Ünverdi, H., Erdin, H., Arıcan, B. (2008). “Varlık-Yokluk Ekseninde Bir Deneyim Alanı:Onur Mahallesi Örneği”, *Türkiye’de Yoksulluk Çalışmalar*, Derleyen: Nurgün. Oktik, Yakın Yayınları, s.245-265

West, C. (1993). *Race matters*. New York: Vintage Books.

Wirth, L. (2002). “Bir Yaşam Biçimi Olarak Kentlileşme”, Derleyen ve Çeviren: B. Duru ve A. Alkan, *20. Yüzyıl Kenti*, İmge Kitabevi Yayınları, s.77-107

World Bank (2002). PRSP Sourcebook, vol.1, Editede by:Kugman, Jeni, World Bank, Washington. [http://povlibrary.worldbank.org/files/5301_overview.pdf,\(12.07.2007\)](http://povlibrary.worldbank.org/files/5301_overview.pdf,(12.07.2007))

World Bank (2005). World Development Report 2000/2001, Attacking Poverty, Erişim: <http://sitessources.worldbank.org/INTPOVERTY/Resources/WDR/English-Full-Text-Report/chc.pdf> (12.07.2007)

WORLD BANK. (2006). “*What Is Urban Poverty?*”. <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/TOPICS/EXTURBANDEVELOPMENT/EXTURBANPOVERTY/0,contentMDK:20227679~menuPK:341331~pagePK:148956~piPK:216618~theSitePK:341325,00.html>.

Yetim, N. (2002). “Küresel Üretim Yapılanmasına Kültürel Yanıtlar: Ulusal-Yerel” *Doğu-Batı Düşünce Dergisi*, sayı.18, pp.129-140

Yılmaz, C. (2008). “Kentsel Yoksulluk, Dayanışma, Güven ve Risk İlişkisinin Dönüşümü”, *Türkiye’de Yoksulluk Çalışmalar*, Derleyen: Nurgün. Oktik, Yakın Yayınları, s.163-207

ÖZGEÇMİŞ

1980 yılında Sivas'ta doğan Zuhâl ÇİÇEK, Balıkesir Cumhuriyet İlköğretim okulunda başladığı ilköğretimini 1990 yılında Sivas Namık Kemal İlköğretim okulunda tamamladı. 1997 yılında Sivas Cumhuriyet Anadolu Lisesini bitirdi. 1997-2001 yılları arasında Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde Lisans eğitimini aldı. 2002-2004 yılları arasında Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyoloji Bölümünde Yüksek Lisansını tamamladı. 2005 yılında Pamukkale Üniversitesi Sosyoloji Bölümünde Araştırma Görevliliğine başladı. 2008-2009 Eğitim Öğretim yılında aynı bölümde Yüksek Lisansa başladı. Halen aynı bölümde Araştırma Görevliliğine devam etmektedir.

GÖRÜŞMECİNİN DEĞERLENDİRME FORMU

- 1.Mahalle Adı:
2.Sokak Adı:
3.Hane No:
4.Görüşmecinin Adı ve Soyadı:
5.Görüşmenin süresi:

- 6.Görüşmenin Tarihi:
7.Form No:
8.Hane Halkı Sıra No:
9.Denetmen:

10.Cevaplama Durumu

1. () Görüşmeye kesinlikle isteyerek katıldı
2. () Görüşme için ikna edildi
3. () Cevap vermeyi reddetti

11.Görüşmecinin Değerlendirmesi

1. () Hepsine ciddi cevap verdi
2. () Bir çoğuna gayri ciddi cevap verdi
3. () Bazı sorulara gayri ciddi cevaplar verdi. Hangi sorular? Belirtiniz.....

Gözlemlerinize dayanarak belirtmek istediğiniz noktalar varsa maddeler halinde arka sayfaya yazınız.

12.Ev	13.Evin durumu	14.Mülkiyet	15.Büyüklik	16.Oda Sayısı (salon dahil)
1.() Apartman dairesi 2.() Ahşap 3.() Gecekondu 4.() Gecekonduya ek 5.() Bahçeli ev 6.() Baraka	1.() Eski bakımsız 2.() Eski onarılmış 3.() Yeni bakımsız 4.() Yeni bakımlı 5.() Kaçak	1.()Ev sahibi 2.()Kira 3.()Eşimin 4.()Ailemden birisine ait 5.()Bilmiyorum. 6.Diğer belirtiniz.....	1.() 80 m ² 'den küçük 2.() 81 – 100 m ² 3.() 101 – 120 m ² 4.() 121 – 140 m ² 5.() 141 m ² den çok	1.() 1 2.() 2 3.() 3 4.() 4 5.() 5 6.() 6 ve daha fazla

17.Evin Dış Çevresi	18. Sokağın Görünümü	19. Dikkat çeken diğer hususlar
1.() Dış cephe görünüşü iyi 2.() Dış cephe boyasız bakımsız 3.() Çevre temizliği düzeni iyi 4.() Çevre çok kirli, düzensiz 5.() Camlar kırık 6.() Lambalar kırık	1.() Temiz düzenli 2.() Çöp konteynırları mevcut ancak açık ve çöpler dışarıda 3.() Çöp kovaları yok 4.() Sokak lambaları Var() Yok() 5.() Otobüs durağı Var() Yok() 6.() Dolmuş hizmeti Var() Yok() 7.() Çocuk bahçesi Var() Yok() 8.() Kahvehane var Var() Yok() 9.() Sokakta oturup sohbet edenler var	

	Yardım Almadım	Akrabalardan	Hemşerilerden	Komşulardan	Arkadaşlardan	Herhangi bir resmi kuruluştan	Siyasi kişilerden	Diğer (Belirtiniz.....)	Cevap vermek istemedi
İş bulmada									
Ev bulmada									
Maddi yardım (borç) bulmada									
Evimi inşa ederken emek yardımı bulmada									
İş kurarken									
Evlenirken									

30. Eğitim durumunuz nedir?

1. Okuma – yazma bilmiyor
2. Okuma – yazma biliyor
3. İlkokul mezunu
4. Ortaokul mezunu
5. Lise ya da dengi okul mezunu
6. Ön lisans (2 yıllık yüksek okul) mezunu
7. Üniversite mezunu
8. Yüksek Lisans
9. Doktora

31. Anne ve babanızın eğitim düzeyi nedir?

	Anne	Baba
1. ☐ Okuma – yazma bilmiyor	()	()
2. ☐ Okuma – yazma biliyor	()	()
3. ☐ İlkokul mezunu	()	()
4. ☐ Ortaokul mezunu	()	()
5. ☐ Lise ya da dengi okul mezunu	()	()
6. ☐ Ön lisans (2 yıllık yüksek okul) mezunu	()	()
7. ☐ Üniversite mezunu	()	()
8. ☐ Yüksek Lisans	()	()
9. ☐ Doktora	()	()

32 Medeni durumunuz nedir?

1. Resmi evlilik
2. Dini evlilik
3. Hem resmi nikahlı hem de dini nikahlı
4. Boşanmış
5. Eşi ölmüş
6. Ayrı yaşıyor
7. Bekar (hiç evlenmemiş)
8. Nişanlı/sözlü/beşik kurtmesi vb.

33. (Evliliği verenlere sorulacak) Eşinizin eğitim durumu nedir?

1. Okuma – yazma bilmiyor
2. Okuma – yazma biliyor
3. İlkokul mezunu
4. Ortaokul mezunu
5. Lise ya da dengi okul mezunu
6. Ön lisans (2 yıllık yüksek okul) mezunu
7. Üniversite mezunu
8. Yüksek Lisans
9. Doktora

34. Mesleğiniz nedir?.....

35. İşyerindeki statünüz nedir?

1. Ücretli, maaşlı
2. Yevmiyeli
3. Kendi hesabıma

36. (Evliliği olanlara sorulacak) Eşinizin mesleği nedir?

.....

37. Ne kadar süredir bu işte çalışıyorsunuz?

1. Yıl ()
2. Ay ()

3. Gün ()

38. Haftalık işte çalışma süreniz ne kadardır?

.....Saat

39. Esas işiniz dışında ek iş yapıyor musunuz ?

1. () Evet 2. () Hayır

40. (Evet yanıtını verenlere sorulacak) Diğer ek işiniz nedir?

.....

41. Ek işinizden elde ettiğiniz aylık gelir (TL olarak) ne kadardır?

.....

42. Aylık ortalama net geliriniz ne kadardır?

1. () İşsizim, hiç gelirim yok	2. () 500 YTL altı
3. () 501- 1000 YTL	4. () 1001-2000 YTL
5. () 2001-3000 YTL	6. () 3001 ve yukarısı

43. Herhangi bir sosyal güvenlik kurumundan sosyal güvenceniz var mı?

1. () Evet 2. () Hayır

44. (Evet yanıtını verenlere sorulacak) Hangi sosyal güvenlik kuruluşuna kayıtlısız?

1. () SSK
2. () Emekli Sandığı
3. () Bağ-kur
4. () Başka belirtiniz

45. Ek geliriniz var mı? (kira, tarla yada köyden gelen para, yiyecek, giyim gibi tüketim malı olarak)

1. () Evet 2. () Hayır

46. Şehre ilk geldiğinizde ne tür uyum sorunları yaşadınız?

.....

47. Bu şehre geldiğinizden beri mahalle /ev değiştirdiniz mi? Değiştirdiyse kaç kez?

1.() Hiç değiştirmedim 2.() 1 kez 3. () 2 kez 4. () 3 kez 5.() 4 kez ve daha fazla

48. Mahalle/ev değiştirdiyse sebebi nedir?

1.() Çocukların okuluna yakın olmak için	5.() Akraba/ hemşerilere yakın olmak için
2.() Daha ucuz bir yere geçmek için	6.() Oradaki akraba, komşularla yaşadığım huzursuzluktan kurtulmak dolayı
3.() Daha iyi bir eve, semte geçmek için	7.() Suçlu bir çevreden kurtulmak için
4.() İş yerime yakın bir eve, semte geçmek için	

50. Bu mahalleden taşınmayı ister misiniz?

- 1.() Evet (çünkü
- 2.() Hayır (çünkü
- 3.() Bilmeyorum. Hiç düşünmedim.

51. Sizinle birlikte toplam kaç kardeşiniz?

1. () 1 2. () 2 3. () 3 4. () 4 5. () 5 ve daha fazla

52. Sizinle birlikte aynı çatı altında kaç kişi yaşıyorsunuz?

1. () 1 2. () 2 3. () 3 4. () 4 5. () 5 ve daha fazla

53. Bakmakla yükümlü olduğunuz başka kişiler var mı?

1. () Evet sadece annem
2. () Evet Sadece babam
3. () Annem ve babam
4. () Hiç kimse
5. () Başka belirtiniz

54.Şu anda hanede kendiniz, eşiniz ve çocuklarınız dışında sizinle birlikte kimler yaşıyor?

1. () Benim annem
2. () Eşimin annesi
3. () Benim babam
4. () Eşimin babası
5. () Eşimin kardeşi
6. () Benim kardeş(ler)im
7. () İkinci dereceden akrabalar (yeğen, kuzen, dayı, amca gibi)

55.Kaç çocuğunuz var?

.....

56. Çocuğunuz/Çocuklarınız okula devam ediyor mu?

1. () Evet
2. () Hayır

57. Çocuğunuz/Çocuklarınız okul dışında kalan zamanlarında çalışıyor mu?

1. () Evet
2. () Hayır

58. (Evet yanıtını verenlere sorulacak)

Çocuğunuz/çocuklarınız okul dışı zamanlarında ne tür işte çalışıyorlar?

.....

59. Çocuklarınızın geleceği ile ilgili ne tür planlar yapıyorsunuz?

.....

.....

60. Oturduğunuz konutun mülkiyeti kime ait ?

- 1)Bana ait
- 2)Eşime ait
- 3)Kira
- 4)Akrabalara ait kira ödemiyorum
- 5)Bir yakına ait kira ödemiyorum
- 6) Çalıştığı işyerine ait
- 7) Miras
- 8)Kapıcı Dairesi
- 9) Lojman
- 10) Başka (belirtiniz)

61.Oturduğunuz konutun büyüklüğü sizce yeterli midir?

- 1)Evet
- 2)Hayır

62. Eviniz nasıl ısınıyor?

.....

63. Siz burada yaşamaya başladıktan sonra, sonradan gelen akraba ve yakınlarınıza yardımcı oldunuz mu?

- 1)Evet
- 2)Hayır

64. (Evet yanıtını verenlere sorulacak) Ne tür yardımlarda bulundunuz?

.....

65. Şu anda ödeme güçlü çektığınız borcunuz var mı?

- 1)Evet
- 2)Hayır

66. Aşağıdaki tüketim mallarından hangilerini evde yapıyorsunuz?

- 1) Salça
- 2)Ekmek

- 3)Reçel
4)Tereyağı
5) Başka belirtiniz

67. Oturduğunuz konutun türü nedir?

1. () Apartman Dairesi
2. () Bahçeli Ev
3. () Gecekondu
4. () Ahşap
5. () Gecekonduya Ek

68. Buraya gelmeden önce yaşadığınız yerdeki ikamet ettiğiniz konut türü aşağıdakilerden hangisiydi?

1. () Doğduğumdan beri burada yaşıyorum
2. () Köy evi
3. () Lojman / Devletin tahsis ettiği sosyal konut
4. () Müstakil ev
5. () Apartman Dairesi
6. () Prefabrik

69-Denizli’de en sık kimlerle görüşüyorsunuz?

- 1) Komşularla
2) Akrabalar ve yakınlarla
3) İş arkadaşlarıyla
4) Kimseyle görüşmüyoruz
5)Başka belirtiniz.....

70.Hane Halkına İlişkin Genel Bilgiler

	Baba	Anne	1. Çocuk	2. Çocuk	3. Çocuk	Bilmiyorum
Doğum Yeri						
Doğum Tarihi						
Öz/üvey						
Şu anki medeni durum						
Şu anki işi						
Ek iş durumu						
Aylık Geliri						
Sosyal Güvence						
Eğitim Durumu						
Dışarıda yaşayan						
Kalıcı bedensel engel						
Kalıcı ruhsal engel						

71. Son 5 yılda kaç kez iş değiştirdiniz?

1. () Hayır değiştirmedim 2. () Bir kez 3. () İki kez 4. () Üç kez 5. () 4 kez ve daha fazla

72.Şu an çalışmakta olduğunuz işi değiştirmeyi düşünüyorsanız sebebi nedir? (Cevap birden fazla olduğunda lütfen en önemli sebepten başlayarak öncelik sırasına göre sıralayınız)

1. () Şu anda bir işte çalışmıyorum 6. () Kendi işimi kurmak istiyorum
2. () İş değiştirmeyi düşünmüyorum 7. () Memur/işçi olarak devlet işinde çalışmak istiyorum
3. () Ücreti yeterli değil 8. () Ulaşım güçlüğü nedeniyle
4. () Çalışma koşulları ağır 9. () Sigorta yapılmaması veya eksik yapılması
5. () İşyerindekilerle anlaşamıyorum

73. İkamet ettiğiniz mahalle/semtin güvenli olduğunu düşünüyor musunuz?

1. () Evet 2. () Hayır

74.Ailenizi ilgilendiren önemli konularda (örneğin; mahalleden taşınma, çocukların okuma ya da evlenmesi gibi) kararlar kim veya kimler tarafından verilir?

1. () Ben veririm
2. () Eşim verir
3. () Eşimle birlikte verimiz
4. () Eşim ve çocuklarımla verimiz
5. () Aile büyükleri (eşin ya da kendisinin anne babası)
6. () Tüm ev halkı birlikte verimiz

75. Aile içinde eşinizle ya da çocuklarla yaşanan herhangi bir sorun söz konusu olduğunda çözmek için nasıl bir yol izlersiniz? (Cevap birden fazla olduğunda lütfen en önemli sebepten başlayarak öncelik sırasına göre sıralayınız)

1. () Aile içinde sorun yaşanmaz	5. () Herkes kendi sorununu kendi çözer
2. () Evin reisi sorunları çözer	6. () Akraba ve büyüklerin yardımını alırız
3. () Anne sorunları çözer	7. () Sorunu olan kendi akrabalarından yardım alır
4. () Aile bireyleri toplanarak sorunu çözmeye çalışır	

76. Evinizi veya mahallenizi ilgilendiren konularla ilgili herhangi bir sorun karşılaştığınızda kimlere başvurursunuz?

1. () Arkadaş	4. () Güçlü tanıdıklar
2. () Akraba	5. () Siyasetçi
3. () Hemşeri	

77. İş ve ev bulma konusunda akrabalarınızdan yardım alıyor musunuz?

1. () Evet 2. () Hayır

78. Geleceğinize ilişkin planlarınız nelerdir?

.....

79. Evinizde dayanıklı tüketim maddelerinden hangisi/hangileri bulunmaktadır? (Birden fazla seçeneğe işaretleyebilirsiniz)

1. Buzdolabı
2. Çamaşır Makinesi
3. Fırın
4. Yemek Odası Takımı
5. Yatak Odası Takımı
6. Bulaşık makinesi
7. Ev telefonu
8. Televizyon
9. Bilgisayar
10. Cep Telefonu
11. Başka belirtiniz.....

80. Eşyalarınızı nereden satın aldınız?

.....

81. Evinizde internet kullanıyor musunuz?

1. () Evet 2. () Hayır

82. Günlük gazete alıyor musunuz?

1. () Evet 2. () Hayır

83. Maddi bir sorun yaşadığınızda kimlerden borç almayı tercih ediyorsunuz?

1. () Tefeciden
2. () Arkadaşımdan
3. () Akrabalarımın
4. () Ailemden
5. () Hiç borç para almam
6. () Banka kredisi

84. Şu andaki ekonomik durumunuzu nasıl değerlendiriyorsunuz?

1. Çok İyi
2. İyi
3. Ne İyi Ne Kötü
4. Kötü
5. Çok kötü
6. Fikrim Yok

85. Hayatınızdan memnun sunuz?

.....

86. 5 yıl sonra hayat koşullarınızı nasıl değerlendiriyorsunuz?

.....

87. Kredi Kartı Kullanıyor musunuz?

- 1.() Evet 2.() Hayır

88. Yaşadığınız yerde kırsal alana ait alışkanlıklarınızı devam ettiriyor musunuz?

- 1.() Evet 2.() Hayır

89. Tatillerde ne yaparsınız?

- 1.() Arkadaşlarımla zaman geçiririm
- 2.() Akraba ziyaretlerinde bulunurum
- 3.() Köye giderim
- 4.() Burada kalırım
- 5.() Başka belirtiniz.

90. Boş zamanlarınızı nasıl değerlendiriyorsunuz?

- 1.() Sohbet etme
- 2.() Gezme
- 3.() TV izleme
- 4.() Dinlenme
- 5.() Boş zamanım yok
- 6.()Başka belirtiniz

91. Yakınlarınız veya akrabalarınızla ne kadar sıklıkla görüşüyorsunuz?

- 1.()Sık görüşüyorum
- 2.() Seyrek görüşüyorum
- 3.()Görüşmüyorum

92. En çok harcama yaptığınız alan hangisidir?

- 1.() Gıda
- 2.() Eğitim
- 3.() Ulaşım
- 4.() Sağlık
- 5.() Giyim
- 6.() Fatura
- 7.() Kira
8. Başka belirtiniz

93. Tasarruf yapıyor musunuz?

- 1.() Evet 2.() Hayır

94. (Evet ise) Tasarruflarınızı ne şekilde değerlendiriyorsunuz?

- 1.() Altın olarak
- 2.() Euro ve dolar olarak
- 3.() Bankaya yatırarak
- 4.() Başka belirtiniz

.....

95. Belediye, valilik gibi resmi kurum ve kuruluşlardan düzenli olarak (maddi yada maddi olmayan)yardım alıyor musunuz?

- 1.() Evet 2.() Hayır

96. Aşağıdaki sosyal aktiviteleri hangi sıklıkla gerçekleştirirsiniz?

	Çok Sık	Sıklıkla	Arada bir	Nadiren	Hiç Gitmem
Sinemaya Gitmek					
Tiyatroya Gitmek					
Aile ve arkadaşlarla yemeğe çıkmak					
Parkta Gezmek Konsere Gitmek					

97. Size göre zengin kime denir?

.....

98. Size göre yoksul kime denir?

.....

99. Kendinizi toplumda hangi sınıfa ait hissediyorsunuz?

.....

100. Türkiye’de siyasi politikaların eşit ve sağlıklı işlediğini düşünüyor musunuz?

1.() Evet 2.() Hayır

101. Türkiye’de ki en önemli 3 sorunu öncelik sırasına göre belirtiniz.

1.
2.
3.

102. Yaptığınız işin geleceğini nasıl görüyorsunuz?

.....

103. İleride daha iyi koşullarda yaşayacağınıza inanıyor musunuz?

1.() Evet 2.() Hayır

104. İleriki bir yaşta geçiminizi nasıl sağlamayı planlıyorsunuz?

.....

105. Şimdiye kadar özel (sivil toplum kuruluşları) yada devlet kuruluşlarından sosyal yardım aldınız mı?

1.() Evet 2.() Hayır

106. (Evet yanıtı verenlere sorulacak) Hangi konuda sosyal yardım talebinde bulundunuz?

1. () Yiyecek, giyecek gibi temel ihtiyaçlar
2. () Kredi kartı ödemesi
3. () Borç ödemesi
4. () Eğitim
5. () Sağlık
6. Başka belirtiniz.....

107. Sosyal yardım talebinize nasıl bir yanıt verildi ?

.....

108. Sosyal yardım talebinizi kim üzerinden yaptınız?

1. () Kendi üzerimden
2. () Çocuklarım üzerinden

3. () Eşim üzerinden

4. Başka belirtiniz.....

109. Devlet yada sivil toplum kuruluşlarının sağladığı sosyal yardımları yeterli buluyor musunuz?

1.() Evet 2.() Hayır

110. Şimdiye kadar uzun süre işsiz kaldınız mı?

1.() Evet 2.() Hayır

111. (Evet yanıtını verenlere sorulacak) Ne kadar süre işsiz kaldınız?

Ay.....

Yıl.....

112. Bunlara eklemek istediğiniz herhangi bir şey var mı?

.....
.....
.....

KATILDIĞINIZ VE İÇTENLİKLE YANITLADIĞINIZ İÇİN TEŞEKKÜR EDER